



NEMZETI CSALÁD- ÉS  
SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET



**SZÉCHENYI TERV**

## **A GYERMEKEK BÁNTALMAZÁSÁNAK FELISMERÉSÉRE ÉS MEGSZÜNTETÉSÉRE IRÁNYULÓ SZEKTOR-SEMLEGES EGYSÉGES ELVEK ÉS MÓDSZERTAN**

Készült a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet TÁMOP-5.4.1-12/1-2012-0001 „Szociális szolgáltatások modernizációja, központi és területi stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása” kiemelt projekt megbízásából

2014.



A projekt az Európai Unió támogatásával,  
az Európai Szociális Alap  
társfinanszírozásával valósul meg.

## TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK.....	2
I. Nemzetközi kitekintés .....	5
I.1. A gyermekbántalmazás szabályozásának összehasonlítása.....	6
I.2. A társadalmi kommunikáció, mint jó példa a hazai és nemzetközi gyakorlatban.....	8
I.3. A gyermekbántalmazás megfelelő kezeléséhez szükséges átfogó együttműködési keretprogramok .....	10
II. A bántalmazás felismerése a gyermekek ellátását biztosító intézményekben, szolgáltatásokban ..	10
II.1. Veszélyeztetettség és bántalmazás kapcsolata.....	10
II.2. A bántalmazás kialakulásában szerepet játszó rizikótényezők .....	11
II.3. Bántalmazásra utaló tünetek, jelek.....	15
II.4. A bántalmazás gyanújának felismerése .....	19
III. Beavatkozás – elhanyagolás és bántalmazás jelzése, feltárása .....	24
IV. Adatvédelemre, adatkezelésre vonatkozó jogszabályok kivonatai, az ellátást nyújtók feladatai ..	81
V. A jelzőrendszeri jelzés módja, formája .....	86
V.1. A jelzés kezelése.....	86
V.2. A kezelt adatok biztonságos tárolása.....	88
V.3. Az adatkezelés ideje .....	88
V.4. Az adattovábbítás.....	89
V.5. Iratbetekintési jog .....	90
V.6. Adatok zárt kezelése .....	92
VI. Bántalmazott gyermekek „meghallgatása” a szolgáltatók, ellátók tevékenysége során.....	95
VII. A gyermekbántalmazás gyakori formái.....	116
VII.1 Kortársbántalmazás - Iskolai erőszak, zaklatás .....	117
VII.2. Családon belüli/ hozzátartozók közötti erőszak.....	123
VII.3. Távoltartás jogintézménye .....	136
VIII. Kockázat/Kockázatelemzés .....	140
IX. Megelőzés .....	166
IX.1. Társadalmi érzékenyítés.....	166
IX.2. Gyermekek felvilágosítása.....	167
IX.3. A gyermek életében szerepet vállaló szakemberek képzése .....	170
IX.4. A gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok feladatai a bántalmazás kialakulásának megelőzésében.....	171
IX.5. A gyermekvédelmi jelzőrendszer egyéb lehetőségei a gyermekbántalmazás megelőzésében .....	179
X. Működési diszfunkciók .....	183
X.1. Általánosan észlelhető deficittek.....	184
X.2. Rendszerhibák a gyermekbántalmazás során kapcsolatba kerülő intézményekben, szakemberek tevékenysége során .....	185
XI. A gyermekbántalmazással kapcsolatos fogalmak .....	189
XII. Jogszabályi háttér .....	200
XIII. Felhasznált irodalom a gyermekbántalmazás témakörében .....	207
XIV. Mellékletek.....	214

I. számú melléklet: A gyermekek bántalmazásának felismerése és megszüntetése a nemzetközi szakirodalom alapján.....	214
II.számú melléklet: Nemzetközi jó példák.....	216
III. számú melléklet: Kortársbántalmazás és a megoldás lehetőségei .....	225
IV. számú melléklet: Jelzőlapok.....	238
IV.1. Védőnői esetjelző lap.....	238
IV.2/a. Esetjelző lap minta - oktatási intézmény esetén .....	241
IV.2/b. Esetjelző lap minta - oktatási intézmény esetén.....	245
IV.3. Jelzőlap – elhanyagolás, bántalmazás esetén.....	248
IV.4. Eset észlelő lap – visszajelző lap.....	250
IV.5. Adatlap – rendőrségi intézkedéshez kapcsolódóan.....	254

„Az embertelenségről semmi sem vall  
megrendítőbben és pontosabban, mint egy  
gyermeksikoly.”

Hervay Gizella (erdélyi költő, író és műfordító,  
1932-1984)

A gyermek bántalmazás témakörében számtalan kiadvány, könyv, cikk, szakmai anyag, módszertani útmutató jelent meg az évek során különböző szakterületek munkásságának köszönhetően. Sajnálatos módon ennek ellenére sem tapasztalható jelentős előrelépés ezen a területen. A gyermekeket életkoruktól függetlenül ugyanazok a jogok - sőt kiszolgáltatottságukból adódóan fokozott mértékben - illetik meg, mint a felnőtteket, vagyis vélt, vagy valós célok elérése érdekében sem vethető be fejlődésüket, biztonságérzetüket negatív irányba befolyásoló eszköz (verés, megalázás, szexuális bántalmazás), esetlegesen a nevelésre való hivatkozással. Amennyiben egy nagykorú bántalmaz felnőttet, a kérdés, a sérülés nagyságától függően, hogy súlyos, vagy könnyű testi sértés büntetőjogi kategóriáját merítette-e ki az elkövető. Gyermek esetében még napjainkban is gyakran felmerül: „Megérdemelte?”

Annak érdekében, hogy társadalmi szinten történjen szemléletmód változás a gyermekbántalmazás elfogadhatatlanságát tekintve, első lépésként a gyermekvédelmi jelző rendszer tagjainak a kötelessége egy egységes szakmai álláspont képviselése, szakmai protokoll elkészítése.

A gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan kidolgozása során az egészségügy, köznevelés, igazságszolgáltatás, gyámhatóság, gyermekvédelmi gondoskodás alap és szakellátás területén dolgozó gyakorlati szakemberek együttgondolkodása során törekedtek az egységes fogalomdefiniálásra, -használatra, a következetes jogszabályi háttér ismertetésére, a beavatkozási lehetőségek módjaira, prevenciók tevékenységeire és nem utolsósorban a diszfunkciók megmutatására.

A bántalmazott gyermekekre jellemző tünettani összefoglaló segítséget nyújthat a korai felismerés területén, a gyors, adekvát beavatkozásra, a traumatizáló események

ismétlődésének megelőzésére, a szükséges terápiás megsegítés biztosítására, a lélekben is egészséges felnőtté válás érdekében, hogy bántalmazottból, ne válják bántalmazó.

A bántalmazott gyermek esetében, amennyiben a szakszerű segítség elmarad, kialakulhat a személyiség fejlődést meghatározó, egy egész életre kiható magányosság érzése, a trauma terheinek állandó viselése. A terhek könnyítése, vállukról való levétele minden gyermekkel foglalkozó szakember közös feladata, egységes szakmai elvek, protokoll kialakításának, azok munkatevékenységük során szem előtt tartásának segítségével.

## **I. Nemzetközi kitekintés**

Sokan és sokféleképpen vizsgálták az emberiség történetén belül a különböző korok és társadalmak gyermekekhez való viszonyát.

A tanulmányok abban mindenképpen egységesek, hogy az ókortól az 1880-as évekig a társadalmak soha nem a felnövekvő generációt, hanem koruk tárgyait, eszközeit, a felnőtt munkaerő kiegészítését, pótlását látták a gyermekekben.

Éppen a legkisebbek voltak azok, akiknek nem voltak jogaik, rendszeres bántalmazásuk lehetőségét akár törvénybe is iktatták. (Hammurappi, ie.1810) A gyermekek büntetlen meggyilkolása, az istenek kegyének elnyeréséért bemutatott gyermekáldozások is csak ie. 374-től szűnnek meg a Római Birodalomban.

A középkor gyermekeinek sem érkezett el a „megváltás”. Gyermeki létük tisztelete ismeretlen volt, továbbra sem voltak fontosak, a felnőttek viszonyulását velük szemben leginkább az érdektelenség jellemezte. Évszázadokig természetes volt, hogy a szülők a gyermekek életkorát sem ismerték pontosan, sokszor nevet is már csak az idősebb gyerekeknek adtak. Ezek háttérében vélhetően a kor higiéniájából, az ételek tartósításának primitív fokából, a fertőzésekkel eredő magas gyermekhalandóság állt. A sérült, beteg gyermekek pedig a család létéért való nyomorúságos küzdelemben kimondatlanul is pusztulásra voltak ítélve.

A XVII. századtól, az ipari forradalom és a vadkapitalizmus korától válik „láthatóvá” a gyermekek valós kizsákmányolása és ez a tény indította el azt a folyamatot, mely szerint a gyermeki lét nem csak kort, hanem némi jogot is jelentett. Kizsákmányolásuk, magas munkaidejük, embertelen körülmények között való dolgoztatásuk azonban még Európában is 200-250 évig megmaradt.

A középkor és az újkor határától induló - sok helyen a XX. századig tartó szokás volt a csecsemők szoptatós dajkákhöz való kihelyezése, melyet még Jókai is „meghalató intézményként” fogalmaz a Kőszívű ember fiai című regényében.

A gyermek családban való centrális helyzetbe kerülését csak az 1880-1930 közötti időszakra helyezik a kutatók, és csupán 1930-tól datálják azt a kort, amely már a gyermek megfelelő gondozására, személyének megértésére, elfogadására irányul. Ez kétségtelenül korunkban is így van, sőt a 70-es évek közepe óta még inkább finomodott.

Coffey 1946-ban, tanulmányában a „rossz szülői bánásmódot”, Kempe 1962-ben a „vert gyermek” szindrómát (krónikus és ismétlődő fizikai bántalmazások a gyermek ellen) írja le. A rossz bánásmódra utaló problémás esetek száma azonban folyamatosan nő. Kaplan és munkatársainak kutatásai alapján csupán 1999-től teszünk különbséget bántalmazás és elhanyagolás között. Ezen felosztás alapján jelenik meg az érzelmi bántalmazás és elhanyagolás, illetve a fizikai bántalmazás és elhanyagolás megfogalmazása is.

Tényként állapítható meg, hogy a GYERMEK, MINT ÉRTÉK, egy több ezer éves folyamat során született meg. Tudnunk kell azonban, hogy ez a folyamat nem ért véget, napjainkban is tart, az irányokért ma mi vagyunk a felelősek...

### **I.1. A gyermekbántalmazás szabályozásának összehasonlítása<sup>1</sup>**

A gyermekbántalmazás témájában az első összehasonlító elemzést 2003. szeptemberében hozta nyilvánosságra az UNICEF „Innocenti” Kutató Központja 27 fejlett országban végzett kutatás alapján. Néhány országban - Spanyolország, Görögország,

---

<sup>1</sup> A gyermekbántalmazás nemzetközi megítélése,- avagy hogyan fegyelmezzük gyermekeinket – dr. Bauer Béla

Olaszország, Írország és Norvégia – kivételesen alacsony a bántalmazás miatti halálestek száma. Ezen országok némelyikében olyan törvény is van, amely határozottan bünteti a gyermekek fizikai bántalmazását. Belgiumban, Csehországban, Új-Zélandon, Franciaországban és Magyarországon azonban négyszer vagy hatszor több haláleset fordul elő bántalmazás miatt, mint a fejlett országokban átlagosan.

A gyermekhalál okainak ellentmondásossága és a bántalmazás fogalmának hiányzó közös definíciója miatt kevés a nemzetközi összehasonlítás.

Jelenleg a világ tizennégy országának jogrendje tilalmazza a gyermekek testi fenytését, vallja a zéró tolerancia elvét. (Ausztria 1989; Belgium 2001; Ciprus 1994; Dánia 1997; Finnország 1983; Horvátország 1999; Izrael 2000; Lettország 1998; Magyarország 2005; Németország 2000; Norvégia, 1987; Skócia 2003; Svédország, 1979;). A gyermekek elleni erőszak, ezen belül a testi fenytés kérdésének megközelítése, s ez által a szabályozás metódusa az egyes országokban eltérő.

Hangsúlyozni kell azt a fontos tényt, hogy a jog csak másodlagos eszköz a gyermekbántalmazások megelőzése vagy megakadályozása terén.

Az egyik irányvonalat - Svédország, Finnország - általában a családjogi szabályozás jelenti, így a gyermekek jogai átfogó reformja keretében tiltották meg a testi fenytést. Minden gyermeknek megértő, biztonságos és szerető légkörben kell felnőnie, nem lehet velük szemben testi fenytést alkalmazni, megalázni, vagy más módon lealacsonyítani őket.

Svédországban a családjogi törvény módosítása szerint a gyermekeket a személyiségük iránti tisztelettel kell nevelni, és nem lehet testi fenytést vagy más megalázó bánásmódot alkalmazni velük szemben.

A másik irányvonal a pozitív szabályokat kiegészíti büntetőjogi védelemmel (Norvégia és Ausztria). Talán ehhez az irányvonalhoz tartozik Magyarország is, hiszen 2005. január 1-je óta az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (továbbiakban: Gyvt.) a gyermeki jogok oldaláról fogalmazva mondja ki:

**„A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és**

**az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak”.**

A nemzetközi kutatások alapján megállapítható, hogy a testi fenyegetés minden formájának jogszabályi teljes körű tiltása önmagában nem elégséges. A jogi szabályozásnak együtt kell járnia intenzív és hosszú távú információs kampányokkal, annak érdekében, hogy az erőszakkal kapcsolatos attitűdök és magatartásformák változását el lehessen érni.<sup>2</sup> (Lásd részletesebben: mellékletben)

## **I.2. A társadalmi kommunikáció, mint jó példa a hazai és nemzetközi gyakorlatban**

A különböző országokban eltérőek a gyermekjóléti rendszerek és a jogi szabályozás, ami lehetetlenné teszi a hatékony módszerek, eszközök automatikus adaptálását. De, amit biztosan megtehetünk, az a különféle jó, integrált gyakorlatok és szolgáltatások bemutatása, és annak leírása, hogy ezek mitől működnek.

Az **új-zélandi** gyermekvédelmi, családvédelmi rendszer hagyományosan jól kiépített, finanszírozott és sokszínű. A családon belüli erőszakról szóló törvényben megfogalmazást nyert, hogy a családon belüli erőszak, illetve annak valamennyi formája elfogadhatatlan, és szankcionálandó; az áldozatoknak hatékony jogi védelem, az elkövetők számára pedig alternatív rehabilitációs és terápiás eszközök szükségesek. A törvény azonban csak a kiindulási pontot jelenti, ahhoz akciótervek, információs programok, kutatások, a jogalkalmazók képzése és a törvény hatásainak elemzése társult.

2000-ben készített felmérés szerint a bírók háromnegyede gondolta úgy, hogy a törvény hatékony jogi védelmet nyújt a családon belüli erőszak áldozatainak. A törvény egyik legsikeresebb novumát a sokszínű rehabilitációs programok jelentették. A felnőtt és gyermek áldozatokon kívül a jogalkotó az elkövető rehabilitációs lehetőségeit, illetve azok céljait is megfogalmazta.

---

<sup>2</sup> „Mi segít? Áttekintés a régióbeli megközelítésekről, tapasztalatcseréről és kutatási partnerkapcsolatokról” című európai uniós Daphne program keretében végzett kutatás

**Svédországban** 1979. július 1-én lépett hatályba az a törvény, amely kifejezetten megtiltja a testi büntetés alkalmazását minden gyermekekről gondoskodó személy számára, így a szülők számára is.

A normaszövege szerint „a gyermeknek joga van a gondoskodáshoz, biztonsághoz és a megfelelő neveléshez. A gyermekekkel való bánásmód során tiszteletben kell tartani személyüket és egyéniségüket, valamint nem lehet őket fizikai büntetésnek vagy más igazságtalan vagy megalázó bánásmódnak kitenni.” A jogszabály tehát kifejezetten megtiltja a gyermekekkel kapcsolatban a testi fenyítés alkalmazását.

Azonban fontos azt is megjegyezni, hogy a módosítás célja nem a büntetés, hanem a tanítás és egy értékrend kialakítása volt.

A „Hogyan gondoskodjunk és neveljük gyermekeinket „problémakör” végiggondolásának eredményeképpen Svédországban nem csak kampányeszközöket, hanem a szülők számára figyelmeztető jelzéseket, segítségeket is megvalósítottak, melynek eredménye, hogy az országban a gyermekbántalmazás 2000-re 1%-alá csökkent, pedig 1978-ban Magyarorszáéhoz hasonló nagyságrendű volt.

Elsődlegesen felhívták a csecsemőkori bántalmazás tipikus formájára a rázott gyermek szindrómára a figyelmet. Minden pelenkára rányomtatták, hogy „NE RÁZD MEG A GYERMEKEDET, MERT AKÁR MEG IS HALHAT, VAGY SÚLYOS FOGYATÉKOS LEHET”, de hasonló felirattal látták el a tejesüveget, és minden olyan felületet, amivel a szülő a mindennapokban találkozhat.

Ezen túlmenően létrehoztak egy telefonvonalat a felnőtteknek. Célja, hogy amikor a szülő úgy érzi, hogy gyermeke nevelésében minden eszköze elfogyott, akkor felhívhatja a nevelésben segítséget nyújtó telefonos szolgáltatást, ahol meghallgatják. A tapasztalatok azt eredményezték, hogy amíg a szülő elmondja, hogy mit csinál gyermeke, milyen helyzethez kér segítséget addigra a késleltetés (Time out) segíti abban, hogy ne a kéz lendüljön.<sup>3</sup>

---

<sup>3</sup> Luke, en vagyok az apad!: Gyurko Szilvia at TEDxDanubia 2013 -TEDXDANUBIA.com

### **I.3. A gyermekbántalmazás megfelelő kezeléséhez szükséges átfogó együttműködési keretprogramok**

A közvélemény tájékoztatása kulcsfontosságú az attitűdök megváltoztatásában és következésképpen az emberek viselkedése szempontjából. A testi fenytés negatív hatásaira és az alternatív módszerek ismertetésére összpontosító szociális kampányok nem hoznak azonnali eredményt, de hatékony eszközei a kívánt változások hosszútávú megvalósításának.

Magyarországon az elmúlt évben (2013) az abortusz ellen folytatott kampány, mely a gyermekek örökbeadhatóságáról nyújtott széles körű figyelemfelkeltő tájékoztatást, illetve az Unicef – Még mindig hiszünk a nullában kampánya bebizonyította, hogy a társadalmi problémák iránti érzékenyítés terepe lehet az óriásplakátok, kampányfilmek sokasága.

A külföldi tapasztalatok is számos példát sorolnak fel, melyek a bántalmazás megelőzésének témakörében az attitűdök megváltoztatásához sikeresen hozzájárultak.

Ilyenek például az alábbi programok:

- „Gyermekkor erőszak nélkül” – (Lengyelország)<sup>4</sup>
- „Náspángolás-mentes Nap” (Egyesült Államok)
- “A gyermekek verését meg kell szüntetni. Teljesen meg kell szüntetni.” (Nagy-Britannia)

## **II. A bántalmazás felismerése a gyermekek ellátását biztosító intézményekben, szolgáltatásokban**

### **II.1. Veszélyeztetettség és bántalmazás kapcsolata**

A Gyvt.5.§ n.) pont szerint „*veszélyeztetettség*: olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot,

---

<sup>4</sup> A gyermekbántalmazás nemzetközi megítélése,- avagy hogyan fegyelmezzük gyermekeinket – dr. Bauer Béla

amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.”

A gyermekbántalmazás fogalmát a következők szerint határozhatjuk meg:

A gyermek bántalmazása magában foglalja a fizikai és/vagy érzelmi erőszakot, elhanyagolást, a szexuális visszaélés, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi.

Ha összehasonlítjuk a veszélyeztetettség és a gyermekbántalmazás (elhanyagolás) fogalmát, egyértelműen látható, hogy az egész, és a rész viszonyáról beszélhetünk, mivel a veszélyeztetettség a tágabb fogalom, és a bántalmazás annak egyik formája. A bántalmazáson kívül azonban vannak egyéb, a gyermek egészséges testi, lelki fejlődését akadályozó, veszélyeztető okok, pl. ilyenek lehetnek a lakhatási körülmények, a családban fennálló egészségügyi problémák, a munkanélküliség, egyéb anyagi gondok, szegénység, illetve a gyermek önvészélyeztető magatartása. Megállapítható tehát, hogy minden bántalmazott, elhanyagolt gyermek egyben veszélyeztetett is, de a veszélyeztetettség megállapítható bántalmazás nélkül is.

## **II.2. A bántalmazás kialakulásában szerepet játszó rizikótényezők**

Ebben a fejezetben felhasználásra kerültek az Országos Gyermekégeszségügyi Intézet - gondozásában 2004-ben megjelent, Dr. Herczog Mária, Dr. Kovács Zsuzsanna: A gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése, felismerése és kezelése című 1. számú Módszertani levelének egyes fejezetei. Jelen módszertani kiadvány, a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer több tagjának, szakmai képviselőjének kiegészített szempontjaival bővítve tárja fel a rizikótényezőket, a jeleket, tüneteket.

A bántalmazás kialakulásában szerepet játszó rizikótényezők abban az esetben azonosíthatók be, ha ismeretes a gyermek egyéni és családi anamnézise. Az ellátórendszer szereplői (bölcsőde, családi napközi, házi gyermekfelügyelet, óvoda,

iskola, védőnő, civil szervezetek, stb.) általában csak informális adatokkal rendelkeznek a rizikófaktorokat illetően, mivel az ellátási protokoll nem írja elő a részletes anamnézis felvételét. Ennek hiánya hátráltathatja a bántalmazás megelőzését, feltárását, megszüntetését.

Az egészségügyi intézmények, ellátók, a pedagógiai szakszolgálatok szakértői bizottságai, a civil szektor bántalmazottak számára létrehozott pszichoterápiás ambulanciái, a gyermekjóléti szolgálatok a gyermek vizsgálata, ellátása során kötelesek anamnézist felvenni. Amennyiben az anamnézis felvétele személyes beszélgetés során történik, nagyobb esély van arra, hogy a rizikótényezők felszínre kerüljenek. A szakember nem csak az anamnesztikus adatokból szerez ismereteket a családról, hanem a találkozások során a szülő, gyermek viselkedéséből, a családtagok egymás közötti verbális és metakommunikációjából is.

**Az alább felsorolt rizikófaktorok észlelése, feltételezése esetén nem következtethetünk feltétlenül a bántalmazás jelenlétére a családban.** Nagyon kedvezőtlen körülmények között is élnek gyermekek harmonikus, szerető, védelmező légkörben, ugyanakkor optimálisnak látszó és kiegyensúlyozott családban is megtörténhet a gyermek bántalmazása. Az itt felsorolt egyéni és családi jellemzőkkel rendelkező családok esetében fokozott odafigyelés, támogatás, együttműködés szükséges.

**Amennyiben azonban több rizikótényező is fennáll bántalmazásra utaló tünetekkel együtt, mindenképpen jelzéssel szükséges élni a gyermekjóléti szolgálat felé, illetve ha a bántalmazás valószínűsíthető, akkor a megfelelő hatóság felé.**

#### **Rizikótényezők a családi körülményekben:**

- erőszak a családtörténetben (a szülő bántalmazott, vagy elhanyagolt gyermek volt),
- erőszak a családban, destruktív jogosultság, rossz szokások, hagyományok,
- szegénység, hajléktalanság, munkanélküliség,

- a gyermek családban neveléséhez szükséges alapvető szükségletek hiánya:
  - a gyermek korának, fejlettségének megfelelő mennyiségű és minőségű táplálék, egészséges ivóvíz;
  - az időjárásnak, méretnek megfelelő ruházat;
  - megfelelő lakhatás (fűthetőség, időjárási változásoktól védett - ajtó, ablak, tető, kémény, fűtőtest, takarítható padozat, világítás (áram), gyermekágy);
  - a szerető, gondoskodó környezet (a szülő figyel a gyermek jelzéseire, szükségleteire, pozitív érzelmeket mutat a gyermekkel kapcsolatban, támogató védeltséget nyújtó családi légkör);
  - megfelelő gyermekfelügyelet, védelem (baleset, erkölcsi fejlődés);
  - megfelelő higiéné (fertőzés megelőzése);
  - a szükséges (életkorhoz, egészségi állapothoz kötött) egészségügyi ellátás biztosítása - egészségmegőrző szolgáltatás igénybevétele, védőoltások, szűrővizsgálatok, a fejlődést követő korhoz kötött vizsgálatok, fogászati szűrések, javasolt, illetve szükséges gyógyszer, kezelés biztosítása, vagy megkésve veszi igénybe a szükséges egészségügyi ellátást (pl. folyamatos fájdalom esetén) és ezzel a gyermek egészségét károsítja.
- egyedülálló, különélő szülők, mostohaszülő, bizonytalan kapcsolódású partner,
- a család diszfunkcionális működése,
  - egzisztenciális krízis, munkanélküliség,
  - zavarok a családi kapcsolatrendszerben,
  - elszigetelt család,
  - szüléskor az anya 18 évesnél fiatalabb,
  - az anya rövidebb-hosszabb időre külön él a gyermektől,
  - a szülő és a gyermek temperamentuma között feltűnő, fokozott diszharmónia,
  - büntetés centrikus szülői attitűd,
  - kommunikációs zavarokkal küzdő családtagok,
  - kommunikációs zavarokkal jellemezhető családi dinamika,
  - az érzelmi élet zavarai, indulatkezelési problémák,

- alacsony konfliktuskezelési színvonal,
- alacsony szintű megküzdési stratégiák,
- válás, családjogi per (ellenséges szülők).

### **Egyéni rizikófaktorok:**

#### **A szülő személyiségével összefüggő problémák:**

- közömbös, túlaggódó, intoleráns a gyermekkel,
- éretlen, vagy sérült személyiség,
- mentális betegség (depresszió, szorongás - kiemelendő a posztpartum (szülés utáni depresszió és pszichózis),
- kötődési problémák,
- alkohol-, drogfüggőség,
- deviáns magatartás,
- a szülőnek a saját szüleivel rossz vagy ambivalens kapcsolata volt,
- a szülő is bántalmazott gyermek volt,
- a szülő gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedett.

#### **A gyermekkel kapcsolatos tényezők:**

- nem kívánt vagy titkolt terhességből született gyermek,
- koraszülött, kis súlyú gyermek,
- az újszülöttet több mint 24 órára elválasztották az anyától,
- két gyerek születése között kevesebb, mint 18 hónap telt el,
- testi vagy értelmi fogyatékkal élő, illetve krónikus beteg gyermek,
- nyugtalan, nehezen megnyugtatható, sírós csecsemő,
- magatartási, tanulási zavarral küzdő gyermek.
- veszélyeztetett életkorok:
  - újszülöttkor - különösen a nem várt vagy koraszülött gyermek,
  - csecsemőkor – síróság, táplálási nehézség, éjszakai átalvás nehézségei,
  - 2-4 éves kor – dackorszak, önállósodási törekvések,

- serdülőkor – fokozott autonómia törekvések.

### **II.3. Bántalmazásra utaló tünetek, jelek**

A bántalmazásra utaló jelek, tünetek észlelése, beazonosítása mind a megelőzés, mind az abúzus megszüntetése, mind az érintettek (bántalmazó is) kezelése szempontjából kiemelkedő jelentőségű. A tünetek, jelek nem csak a gyermek viselkedésében, viselkedés-változásában, fizikai és pszichés állapotában észlelhetők. Az esetek nagy részében a szülői viselkedés az, ami a bántalmazás gyanúját felveti. A gyermekközösségbe újonnan bekerülő gyermek esetén például a szakember nem feltétlenül rendelkezik előzetes információval a gyermek viselkedéséről. Ebben az esetben az új környezetbe való bekerülés is okozhat viselkedésváltozást, illetve a szakember feltételezheti, hogy az észlelt tünetek a megváltozott körülményeknek tudhatók be. Ezzel együtt azonban jelen lehet egy bántalmazásra utaló szülői magatartás, ami gyanakvásra adhat okot. Csecsemők esetén szintén gyakori lehet, hogy csak a szülői magatartás alapján feltételezhető a bántalmazás.

Ahogy a rizikótényezők értékelése esetén, úgy a tünetek észlelésénél is fontos, hogy egy-egy, vagy egyszeri észlelés alapján ne következtessünk egyértelműen abúzusra. Megisméltődő, hosszan tartó állapot, illetve több tünet, jel, egyidejű fennállása azonban mindenképpen beavatkozást von maga után.

#### **Elhanyagolás, bántalmazás gyanúját felvető szülői magatartás:**

- a gyermek családban neveléséhez szükséges alapvető szükségletek biztosításának hiánya,
- italos, drogos állapot, kontrollálatlan magatartás,
- türelmetlen, agresszív szülő, a gyermeket indokolatlanul rossznak, butának, ügyetlennek, kifejezetten tehernek stb. tartja,
- apatikus, gyermekével szemkontaktust nem tartó szülő,

- túlaggódó, (indokolatlanul) gyakran orvoshoz forduló szülő, Münchausen by proxy syndr. (lásd később),
- pszichésen terhelt szülő (pl. posztpartum depresszió, pszichózis)
- a csecsemőről való gondoskodás elutasítása, hátrítása, a szoptatás elutasítása,
- betegség, aggasztó tünetek esetén orvosi vizsgálat elmulasztása,
- nagy változás a szülő viselkedésében a különböző találkozások során,
- a sérülés nem egyeztethető össze az előadott történettel,
- a gyermek a sérülésről másképp számol be, mint a szülő,
- a sérülés után nem fordul azonnal orvoshoz,
- orvosi, védőnői, ápolói, terápiás tanácsok be nem tartása, védőoltások indokolatlan elmaradása,
- indokolatlan „saját felelősségre távozás” a kórházból.

#### **A gyermeknél észlelhető általános állapotától eltérő viselkedési gyanújelek:**

- kifejezéstelen arc, üres tekintet, szemkontaktus hiánya,
- autóagresszivitás pl. hajtépés, falcolás,
- megreppenő váratlan érintéskor, simogatáskor elrántja a fejét, fél a fizikai érintéstől,
- feltűnően készséges, túlságosan alázatos, engedékeny viselkedés,
- túlságosan éber, vibráló, válogatás nélkül figyelmet követelő,
- szokatlanul félénk, riadt, túlérzékeny,
- alvászavarok, evészavarok,
- regresszív viselkedés,
- regulációs zavarok,
- enuresis (bevizelés), encopresis (beszékelés),
- pszichoszomatikus tünetek (pl. gyakori hasfájás, migrénes tünetek),
- gyermekközösségben kapcsolatteremtési problémák, passzivitás, izolálódás vagy agresszivitás,
- megváltozott gyermeki magatartás, beállítódás (pl.: extrovertáltból introvertálttá válik),

- dadogás fellépése, beszédteljesítmény visszaesése.

### **Az elhanyagolás testi gyanújelei a gyermeknél:**

- alultápláltság, leromlott fizikai-lelki állapot,
- piszkos, az időjárási viszonyoknak nem megfelelő ruházat,
- ápolatlan, feltűnően piszkos bőr, elhanyagolt bőrfertőzések, rovarcsípések nyomai, gyakori tetvesség, rüh, korábbi sérülések hegei,
- túl gyakran történik a gyermekkel baleset, sérülés,
- ismeretlen eredetű eszméletvesztés,
- túl gyakran kerül kórházba.

### **Fizikai bántalmazásra utaló testi gyanújelek/jelek a gyermeknél:**

- a bántalmazás látható jelei, fojtogatás, verés nyomai,
- nem baleseti jellegű sérülések, égés, forrázás nyomai (pl.: szimmetrikus forrázás nyomok mindkét farpofán, alsó végtagon),
- az előzményben korábbi sérülések, többszörös, a gyógyulás különböző stádiumait mutató zúzódások, vérömleny, karmolás, 1 év alatti gyermek csonttörése speciális csont törései –combsont spirális törése, scapula (lapocka) törése,
- Shaken baby szindróma (rázás), mint fizikai bántalmazási forma, bár látható tünetei nincsenek (agyrázkódás), kivétel, ha más bántalmazási formával is társul pl: erős szorításból adódó nyomok a testen,
- többszörös törések egyidejű jelenléte, ide tartozik a megragadás következtében létrejövő sorozatos bordatörés,
- gyógyulás különböző fázisában lévő csonttörések,
- nem a megszokott helyeken látható a zúzódás (térd, tenyér, könyök, homlok), hanem pl. tarkó, törzs, fül, hajas fejbőr,
- ellentmondásos történet a sérülésről (más története van a sérülésről a gyermeknek, mint a szülőnek, vagy a gyerek másként meséli a sérülés körülményeit a különböző találkozásokkor),

- a gyermek szinte szó szerint ismétli a szülő történetét a sérülésről,
- nem baleseti jellegű mérgezés.

### **Fizikai/érzelmi bántalmazás viselkedésbeli/pszichés gyanújelei a gyermeknél:**

Lásd: A gyermeknél észlelhető általános viselkedési gyanújelek, ezeken kívül:

- iskolai teljesítmény romlása, tankötelezettség elmulasztása,
- izoláció, befelé fordulás, kihívó magatartás, felfokozott érzelmi állapot,
- agresszivitás,
- depressziós tünetek,
- deviáns magatartás, csavargás, elszökés,
- drogfogyasztás, alkoholizálás,
- autoagresszió (önagresszió), szuicid kísérlet (öngyilkossági kísérlet) stb.,
- deviáns magatartás, csavargás, elszökés,
- drogozás, alkoholizálás.

### **A szexuális bántalmazás jelei/gyanújelei**

A fent leírt viselkedési gyanújeleken kívül nem specifikus jelek:

- a gyermek korához nem illő szexualizált viselkedés, szóhasználat,
- nemi aktus eljátszása,
- fokozott, az életkornak nem megfelelő érdeklődés a szexualitás iránt,
- „normális”-tól eltérő szexuális szokások (pl. idős férfiakhoz való fokozott vonzalom)
- nemi identitás zavara
- alhasi fájdalom,
- a végbél és a nemi szervek fájdalma, váladékozása, viszketése,
- fájdalmas vizelés, makacs húgyúti fertőzések.

Specifikus jelek:

- a végbél sérülése, váladékozása, széklettartási zavarok,

- a genitália (külső nemi szervek) makacs gyulladása, sérülése, a hymen (szűzhártya) sérülése,
- a kiskorú terhessége, a kiskorú csak szexuális úton terjedő nemi betegsége.

#### **II.4. A bántalmazás gyanújának felismerése**

Gyermekbántalmazásra utaló jeleket, tüneteket, valamint az ahhoz vezető rizikófaktorokat első sorban azok a szakemberek észlelhetik, akik a gyermekkel, családdal **napi, vagy rendszeres kapcsolatban** állnak (*kisgyermek nevelő, óvónő, védőnő, köznevelési intézmények pedagógusa, pedagógiai szakszolgálat, gyermekjóléti szolgálat munkatársa, gyermekvédelmi szakellátás nevelője, civil szektorban dolgozó terapeuta, stb.*). Ők azok a szakemberek, akik a rizikótényezők és a tünetek mindegyikét észlelhetik, illetve azokat a változásokat is nyomon tudják követni, amelyek az egyes találkozások között következnek be és bántalmazásra utalhatnak.

Az **eseti, időszakos kapcsolatban** álló szakemberek jelentősége a felismerésben nem kisebb, a rendszeres kapcsolatban állókénál. A *szakorvosi, sürgősségi orvosi ellátás, a gyermekvédelmi szakellátás, rendőrségi* beavatkozás esetén elsődlegesen a tünetek észlelése jellemző. Az ellátás során lefolytatott vizsgálatok, kikérdezés, anamnézis felvétel ad lehetőséget a felismerésre.

A gyermekkel, szülőkkel **napi, illetve rendszeres kapcsolatban álló** szakemberek részéről kívánatos, hogy olyan kapcsolatot építsenek ki az ellátás során, amely során felismerhetők a rizikótényezők, azonosíthatók a tünetek. Az anamnézis felvételére jogosult intézmények esetén lényeges, hogy az adatokat kikérdezés, beszélgetést követően írásban rögzítsék. Nagyfokú empátiás érzék, árnyalt kommunikációs készség nélkülözhetetlen kompetenciája a bántalmazással kapcsolatba kerülő szakembereknek. A vizsgálat, terápiás ellátás, oktatás, nevelés, gondozás során a gyermeknek és a szülőnek biztonságban kell éreznie magát. Ehhez szükséges őket tájékoztatni az ellátás céljáról, az azzal járó következményekről, az ellátottak jogairól és kötelességeiről, valamint biztosítani kell őket arról, hogy az intézmény, az ellátás célja kizárólag a segítség

nyújtása ahhoz, hogy mérlegelve a körülményeket, a gyermek családban való nevelése továbbra is biztosított legyen. A bizalom kiépítése, megtartása megkönnyíti a szakember számára a bántalmazás felismerését. Mivel a tünetek leggyakrabban nem egyértelműek, az intézmények egy része nem rendelkezik a rizikótényezőkre vonatkozó adatokkal, valamint a feltételezett áldozattól nem várható el a gyanú megerősítése, a szakemberek elbizonytalanodása gyakori lehet. Megnehezíti a beazonosítást az is, hogy gyakran a fizikai tünetek nem észlelhetők, vagy nincs lehetőségük a szakembereknek azok észlelésére, de a viselkedés (mind a gyermek, mind a szülő részéről) bántalmazásra utal. A gyermek életkori, fejlődési sajátosságai is megnehezítik a felismerést. A kisgyermekkori dackorszak, serdülőkori magatartásformák, fogyatékossgal együtt járó viselkedésbeli tünetek, reakciók a deviáns és normális magatartás differenciálását még nehezebbé tehetik.

A gyermekkel, szülővel **eseti, időszakos kapcsolatban** álló szakemberek, intézmények közül a szakorvosi, kórházi ellátás, rendőrségi beavatkozás, a szakellátás egyértelműbb tüneteket tapasztalhat. Az orvosi vizsgálatok során a fizikai jelek diagnosztizálhatók, az áldozat és a gondviselő viselkedéséből, a kikérdezés tapasztalataiból konkrétabban beazonosítható az abúzus. Kórházi ellátás során további vizsgálatokra van lehetőség (pszichológiai, pszichiátriai), valamint hosszabb idő áll rendelkezésre a megfigyelésre. A kórházi védőnő szerepe nagy jelentőségű. Koordináló szerepet tölt be, így kapcsolatba kerülhet a gyermekkel, találkozhat a szülővel és konzultál a gyermek ellátását végző orvossal, együttműködést alakít ki a gyermekjóléti szolgálat és a köznevelés intézményei között.

A szakellátásba és rendőrséghez bekerülő gyermekek többnyire konkrét, alapos gyanúval bíró cselekmény miatt részesülnek ellátásban. A gyermekek többsége, optimális esetben a gyermekjóléti szolgálat látókörében van a bekerülést megelőzően is, ami megfelelő együttműködés esetén megkönnyíti a bántalmazás beazonosítását.

A bántalmazás felismerése a szakemberek részéről széles körű ismereteket követel. Nem csak a rizikótényezők, tünetek ismerete, beazonosítása területén, hanem olyan

képességekkel kell rendelkezniük, ami lehetővé teszi az áldozattal, gondviselővel való bizalmi kapcsolat kialakítását. A változatos kommunikációs technikákkal, pszichológiai, pedagógiai módszerekkel, a társszakmákkal való együttműködés kialakításával, a pontos jogszabályi ismeretekkel rendelkező szakember hatékonyan képes az abúzus felismerésére, megelőzésére, a megszüntetésben való aktív részvételre.

**Münchausen szindróma** (továbbiakban: **MS**), **Münchausen by proxy – MBP, vagy kivetített MS** (továbbiakban: **MBP**) A gyermekbántalmazás nagyon nehezen felismerhető formái, azonban fontos bemutatásuk a fejezetben.

**Münchausen szindróma** (továbbiakban: MS):

A betegség elnevezése Rudolf Eric Raspe író mesehősének nevéből származik, aki lenyűgözően szerencsés, de valótlan történeteket talált ki társai szórakoztatására.

A *szindróma szótár* a tünetcsoportot a következőképpen határozza meg:

- A neurózisnak ritka formája, amikor a beteg hosszú kórelőzményt ad elő vagy látványos betegségtünetet produkál, gyakran áll kórházi kezelés alatt, láthatók a kezelések, műtétek nyomai. Betegségének bizonyítékát gyakran öncsonkítással hozza létre, kórosan hazudozik, agresszív és makacs.

A betegséget észrevenni, bizonyítani rendkívül nehéz, ezért lényeges, hogy legfontosabb jellemzőit ismerjük.

A pszichiátriai irodalom szerint a színlelt, vagy tudatosan előidézett fizikai, ill. pszichológiai rendellenességek csoportján belül megkülönböztethetünk:

- Változatos, szimulált rendellenességeket
- Münchausen szindrómát

A **szimulánsok** és a MS-k között az a különbség, hogy a szimulánsok valamilyen **cél érdekében színlelik a betegséget**, pl. nem akarnak dolgozni, anyagi juttatást remélnék stb., addig a **MS-t kizárólag a figyelemfelkeltés motiválja**.

A színlelt rendellenességet a pszichiáter könnyen felismeri, de a család, vagy a környezet nem tulajdonít nagy jelentőséget a tüneteknek.

## **Münchausen by proxy – MBP, vagy kivetített MS (továbbiakban: MBP)**

Nem ritka, hogy a Münchausen szindrómások másokat betegítenek meg, hogy ezúton is felhívják magukra a figyelmet, szeretetet, gyengédséget, gondoskodást csikarjanak ki a többiektől, mert ezt más módon képtelenek megszerezni.

Az ún. " más által előidézett" MS-t 1977-ben írták le először, ahol az egyik szülő-többnyire az anya - okozza, vagy színleli gyermekénél a betegséget. A "megcsalt anyai szeretet"-nek elnevezett **Münchausen by proxy – MBP, vagy kivetített MS** kórkép eszközei gyakran a gyermekek.

Az MBP enyhébb formában arra készíti a szülőt, hogy betegség tüneteit produkálja a gyermeknél, az orvosokat, ápolókat pedig ezáltal arra kényszeríti, hogy felesleges gyógyszereket adjanak és szükségtelen vizsgálatokat, beavatkozásokat végezzenek el a gyermekén.

Súlyosabb formában a szülők megdöbbentő kegyetlenséggel bántalmazzák gyermekeiket - pl. megfojtják, majd újraélesztik, bizonyos szereket beadva évekig megmagyarázhatatlan fájdalommal gyötrik.

A "megcsalt anyai szeretet", MBP sokszor elkerüli az egészségügyi ellátó szolgálat figyelmét, mivel a betegségben szenvedő nő nagyon is gondos és féltő szülőként tűnik fel. A gyermeke körül tölti egész napját, valóságos csodálatot vált ki környezetéből higgadtságával, türelmével, ahogy gyermeke "betegségét tűri".

### **Az MBP ismertető jegyei:**

#### A szülő/ szülők:

- tudatosan félrevezetik környezetüket,
- az egészségügyi szakemberekkel elhitetik, hogy a gyermek súlyos egészségügyi, vagy pszichológiai problémával küzd,
- rengeteg orvosi vizsgálatot végeztetnek a gyermekén.

#### A gyermek:

- gyakran és hosszú ideig fekszik kórházban,

- nem ritkán a drámai állapota miatt a gyermek sürgősségi ellátást igényel.

### **Klinikai tünet lehet:**

#### A szülő/szülők:

- azt színleli, hogy a gyermeke beteg,
- a laboratóriumi eredményeket meghamisítja – pl. vért, nyálat, ürüléket juttat gyermeke szervezetébe, vagy proteint (fehérjét) ad a vizeletmintához,
- egy meglévő egészségügyi problémát eltúloz, fokoz – pl. folyamatosan bántja a sebet,
- egy valós betegséget hoz létre - beolthatja gyermekét, mellyel súlyos fertőzést, változatos tüneteket idéz elő.

#### A gyermek:

- tünetei, panaszai adekvát kezelés mellett sem szűnnek,
- a tünetek mindig az anya és gyermek közelségével kapcsolatosan jelennek meg.

Jellemző körülmény, hogy a család mintaként szerepel a környezet számára, azonban az apa, probléma, „betegség” esetén soha nincs elérhető közelségben. Tekintettel arra, hogy az ilyen szülők tudatosan félrevezetik környezetüket, az egészségügyi ellátó szolgálat szakembereinek kiemelkedő szerepe van a betegség felismerésében, kiszűrésében.

Az MBP okai még tisztázatlanok. Egészen biztos, hogy a rendellenességgel küzdők minden vágya a figyelemfelkeltés, hogy egy beteg gyermek igen gondos és önfeláldozó édesanyjaként tűnjenek fel a külvilág számára. A szülők szeretetüket megjátsszák, gyermeküket csak eszközként használják fel a környezet manipulációjában. Amennyiben erre a „csalásra” nem derül fény, akkor az egészségügyi ellátó szolgálat résztvevői tudtukon kívül gyermekbántalmazásban segédkeznek. Az áldozat itt egyedül a gyermek, aki fizikailag és érzelmileg is súlyosan sérül. A betegség kezelése nehéz, mert még tettenéréskor is könnyek között tagadja az anya, hogy ártó szándéka lenne. A szakemberek a gyermek védelmét a családból való kiemelésben látják az esetek többségében. Jelenleg a közvélemény és az egészségügyi dolgozók tájékoztatásával

küzdhetünk a hasonló esetek felszínre kerülése, felismerése érdekében. A betegség felismerésében a szakdolgozóknak, a kezelőorvosnak kiemelkedő szerepe van. A gyermekellátás során a klinikai tünetek ismeretében gondolni kell a MS, ill. a MBP valószínűségére is. Gyanú esetén fontos szerep jut az ápolónak a folyamatos megfigyelés során, hiszen kisgyermekkorig az MBP-ra, de serdülőkor táján már a MS-ra gondolhatunk. Elengedhetetlen a környezet megismerése, a területi alapellátás bevonása (gyermeket ellátó háziorvos, területi védőnő, köznevelési intézmény munkatársa gyermekjóléti szolgálat családgondozója), valamint a pszichológus véleménye.

### **III. Beavatkozás – elhanyagolás és bántalmazás jelzése, feltárása**

A beavatkozás: a gyermekbántalmazás gyanúját észlelő személy jelzését követően mindazon intézkedések köre, amelyeket a gyermek- és családvédelmi szervek, hatóságok, intézmények, civil szervezetek a bántalmazás felismerése, következményeinek enyhítése, a bántalmazott védelme, az esetleges további bántalmazások megakadályozása érdekében megtenni kötelesek a hatályos jogi szabályozások szerint.

A bántalmazás megelőzésének, megszüntetésének folyamata akkor lehet sikeres, ha a jelzőrendszer tagjai számára pontosan definiálhatók azok a lépések, amelyeket meg kell tenniük abban az esetben, ha abúzus gyanúja merül fel. A Beavatkozás című fejezet részletezi a gyermekek ellátását végző intézmények, szolgáltatások, az eljárásokat folytató hatóságok teendőit, kompetenciáit, az egyes lépések megtételéhez szabott határidőket, az együttműködés színtereit és azok formáit gyermekbántalmazás gyanúja esetén.

A fejezetben leírtak a szakemberek felelős döntéshozatalát, a rendszer tagjainak munkáját igyekeznek segíteni a szükséges lépések meghatározásával. A fejezetben foglalt iránymutatások a hatályos jogszabályokon, módszertani útmutatókon, eljárásrendeken alapulnak.

## **Egészségügyi ellátás szakterületei:**

### **A területi védőnő feladatai**

#### **A jelzést igénylő esetek:**

- a.) A bántalmazás nem valószínű<sup>5</sup>, de több rizikótényező áll fenn;
- b.) A bántalmazás lehetséges<sup>6</sup>;
- c.) A bántalmazás valószínű<sup>7</sup>.

#### **A területi védőnő (továbbiakban: védőnő) feladatai a jelzést követően**

- A gyermek (család) fokozott gondozásba vétele,
- Együttműködni a gyermekvédelemmel a szükséges teendők megvalósulásának követésében, betartásában addig, amíg a fokozott gondozás indoka fennáll,
- A fokozott gondozás megszüntetése, ha a fokozott gondozást indokoló tényező fennállása megszűnt,
- Dokumentálni a végzett tevékenységet.

#### **A gyermek (család) fokozott gondozásba vétele:**

A védőnő fokozott gondozás keretében folytatja a saját hatáskörébe, kompetenciájába tartozó tevékenységeket úgy, hogy gyakrabban találkozik a gyermekkel, a szülővel/gondviselővel a családlátogatás és a tanácsadási időben, illetve csoportos foglalkozás keretében.

A védőnői **családlátogatás** a gondozott személyek családjának, környezetének megismerésére, nyomon követésére, az egészségi állapotra ható pozitív és negatív tényezők feltárására, kedvezőtlen tendenciák korai észlelésére, az egészséges, kiegyensúlyozott családi élet támogatására szolgál.

---

<sup>5</sup> A **bántalmazás nem valószínű**: Nincs konzisztens jel, ami alátámasztaná az elhanyagolást, bántalmazást;

<sup>6</sup> A **bántalmazás lehetséges**: inadekvát fizikai gondozás, a gyermek vagy a gondozó szokatlan, abnormális viselkedése, veszélyeztető családi körülmények;

<sup>7</sup> A **bántalmazás valószínű**: feltehetően bántalmazásból eredő sérülések, késedelmes orvosi segítségkérés, a magyarázat és sérülés nem konzisztens (Forrás: Herczog, M., Kovács, Zs. (2004) A gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése és kezelése. Országos Gyermkegészségügyi Intézet pp. 19.

Fokozott gondozás esetén - a szükségletet és a kapacitást figyelembe véve - a védőnők kötelezően felajánlott családlátogatásainak rendje:

- a *várandós anya* esetében: fokozott gondozást igénylők esetén havonta egy alkalommal és szükség szerint,
- a *gyermekágyas anya* esetében: az intézetből hazajövetel után 48 órán belül - szombat, vasárnap vagy munkaszüneti nap esetében az azt követő első munkanap - majd az első 6 hétben legalább hetente,
- *újszülött, csecsemő* a hazaadást követő 48 órán belül - szombat, vasárnap vagy munkaszüneti nap esetében az azt követő első munkanap - majd ezt követően az első 6 hétben legalább hetente,
- *csecsemő* (6 hét-1 éves kor): fokozott gondozást igénylők esetében havonta és szükség szerint,
- *1-3 éves korú kisdéd*: fokozott gondozást igénylők esetében évente legalább 6 alkalommal és szükség szerint,
- *3 éves kortól a tanulói jogviszony megkezdéséig (ha nem jár közösségbe)*: fokozott gondozást igénylők esetében évente legalább 4 alkalommal és szükség szerint, valamint beiskolázás előtt kötelezően,
- *3 éves kortól a tanulói jogviszony megkezdéséig (ha közösségbe jár)*: fokozott gondozást igénylők esetében évente 2 alkalommal és szükség szerint, valamint beiskolázás előtt kötelezően,
- *oktatási intézménybe nem járó tanköteles korú gyermek*: évente legalább 2 alkalommal, illetve szükség szerint.

A **védőnői tanácsadások rendje** a védőnői tanácsadóban biztosít lehetőséget egyrészt a gondozott személynek/szülőnek/gondviselőnek a védőnővel való személyes találkozásra, a konzultálásra, másrészt a védőnőnek a védőnői ellátás nyújtására, egészségi állapot, fejlődés követésére a védőnői vizsgálatok, szűrővizsgálatok végzésére.

*Direkt védőnői tanácsadási módszer*: elsősorban a tájékoztatásra, az információadásra, az ajánlásra, javaslattételre irányul, annak érdekében, hogy a gondozott személy, a

szülő/gondviselő azt alkalmazva, elfogadva képes legyen egészsége, gyermeke egészsége érdekében cselekedni, a veszélyeztető tényezőket elkerülni, csökkenteni, megszüntetni.

*A nem direkt (non-direkt) személyközpontú védőnői tanácsadási módszer:* egy olyan interakció, amely során a védőnő időt, figyelmet, elfogadó magatartást, légkört biztosít, hogy segítse a gondozott egyént, családot

- az egészséges életvitelben,
- a problémák feltárásában, megfogalmazásában,
- a megoldás lehetőségeinek megtalálásban,
- a megvalósításban,
- az értékelésben:
  - az elért eredmény esetén a megerősítésben,
  - az elmaradt eredmények esetén új terv készítésében, vagy a szükséges intervenciók, intézkedések megtételében.

Fokozott gondozás esetén a tanácsadásokon való gyakoribb részvételt szorgalmazza a védőnő.

A védőnői tanácsadások rendje:

- Nők, várandós anyák részére tartott tanácsadás: legalább heti 1 alkalommal, minimum 2 órában.
- Csecsemő-, gyermek-, ifjúsági tanácsadás: legalább heti 1 alkalommal, minimum 2 órában. Csoportos egészségfejlesztő foglalkozások: (szülésre, szoptatásra felkészítés, baba-mama klub, csecsemő masszázs, életmód klub, szülők iskolája stb.): igény szerint az adott programnak megfelelő rendszerességgel, előre tervezetten.

### **Együttműködés a gyermekvédelemmel:**

A védőnő a gondozási/fokozott gondozási feladatait önállóan végzi, ennek során kapcsolatot tart és együttműködik a gyermekjóléti, a szociális és családsegítést végző intézményekkel;

A védőnő **figyelemmel kíséri**, hogy a gyermekvédelemtől (gyermekjóléti szolgáltató/gyámhatóság) – legalább 15 napon belül – érkezen **visszajelzés** arról, hogy a probléma jellegéhez, a veszélyeztetettség mértékéhez, a család szükségleteihez igazodva **milyen intézkedés történt** a veszélyeztetettség kialakulásának megelőzése, illetve a veszélyeztetettség megszüntetése érdekében;

A védőnő **közreműködik – közösen meghatározott, egyeztetett gondozási, cselekvési tervnek megfelelően** – a gyermekvédelem által, a szülő/gondviselő számára meghatározott feladatok, teendők segítségével, követésében, betartatásában.

Védőnői **helyzetértékelést készít** (pl. Kerületi/Járási Gyámhivatal, a gyermekjóléti szolgáltató) felkérésére a megkeresés kézhezvételét követően szükség szerint soron kívül, illetve legkésőbb 15 napon belül. A helyzetértékelést családlátogatás keretében, objektív megfigyelés, a család tájékoztatása és a gondozási tapasztalatai alapján, készíti el, amelynek formai és tartalmi szempontjai az alábbiak:

- a védőnő szolgáltatást nyújtó szervezet megnevezése, címe;
- a védőnő neve, címe, telefonszáma;
- felkérés esetén hivatkozás, hogy kinek a felkérésére készült a védőnői helyzetértékelés, mikor érkezett a felkérés;
- a helyzetértékelést indokoló tényező;
- az érintett gondozott személyt azonosító személyi adatai,
- a család lakáshelyzete;
- a család anyagi-gazdasági helyzete;
- a család belső harmóniájának jellemzése (a család, mint támogató rendszer);
- a szülők (nevelőszülők) szociokulturális magatartásának jellemzése;
- a család egészségének jellemzése;
- egyéb az ügy szempontjából fontos ismeret, tapasztalat, vélemény lényeges megállapítások.

Felkérésre - indokolt esetben, előzetesen egyeztetett időpontban - részt vesz közös családlátogatáson a gyermekjóléti szolgálat munkatársával.

Részt vesz a gyermekjóléti szolgálat esetmegbeszélésein, esetkonferenciáin, szakmaközi megbeszélésein és az éves Gyermekvédelmi Tanácskozáson.

A fokozott gondozás megszüntetése, ha a fokozott gondozást indokoló tényező fennállása megszűnt.

### **Háziorvosi ellátás feladata**

A háziorvos a rendelőben, vagy a gyermek otthonában történő vizsgálat során, vagy a soron következő óvodai- vagy iskolaorvosi vizsgálaton, ill. a pedagógusok kérésére történő vizsgálaton észlelheti a gyermek bántalmazásának jelét, tényét.

*A háziorvos, az iskolaorvos és az iskolai védőnő munkája minden szinten nagyon szoros kapcsolatban kell legyen. Az elhanyagolás vagy a bántalmazás gyanúját bármelyikük észleli először, meg kell ossza a munkatársával, hogy együtt lépjenek tovább.*

A gyermekbántalmazás gyanúja esetén az orvos számára előnyt jelent, hogy direkt kérdések helyett, konkrét egészségügyi kérdésekkel kezdheti a vizsgálatot, beszélgetést a gyermekekkel. Ha ezt szükséges empátiával, odafigyeléssel végzi, már könnyebben át tud lépni a lelki problémák, a nehezebben feltárható családi történések irányába.

Az orvosi vizsgálat során felmerülő **érzelmi, fizikai, értelmi, erkölcsi elhanyagolás, gyanúja** esetén az orvos feladata eldönteni, hogy, milyen intézkedések segítenék a családot.

#### **Döntés:**

- beszélgetés a családdal is – segítségadás a szülőknek is,
- a gyermek dokumentációjában a pontos leírás a történekről, teendőkről,
- pszichológus segítsége,
- pedagógiai szakszolgálat segítsége,
- családsegítő szolgálat segítsége,
- gyermekjóléti szolgálat segítsége.

**További ellátás:** folyamatos kapcsolattartás a családdal, fokozott segítségnyújtás.

Ajánlatos, hogy az észlelést és tanácsadást követően a védőnő és a házi orvos együttműködve, legkésőbb 2 héten belül győződjön meg arról, hogy nem alakult e ki veszélyeztető magatartás. Amennyiben kedvező változás nem észlelhető, vagy visszajelzés nincs, a gyermek veszélyeztetése vélelmezhető, jelzést kell tenni a gyermekjóléti szolgálatot felé.

**Ha felmerül** a vizsgálat során az **érzelmi, fizikai bántalmazás** lehetősége, az orvosi vizsgálat során a fizikai bántalmazást felvető **tünetek írhatók le.**

**Döntés:**

- beszélgetés a családdal, gyermekkel – segítségadás, tervezés a szülővel is,
- **jelzés a Gyermekjóléti Szolgálat felé,**
- a gyermek dokumentációjában a pontos leírás a történekről, teendőkről,
- további szakszolgáltatók, más szakorvos bevonása a differenciál diagnózis érdekében,
- más okok kiderítése, lehet-e nem bántalmazás az ok,
- pszichológus, pszichiáter, családterapeuta bevonása, ill. ajánlása a szülő, család számára,
- továbbá feladata a „Gyermekeink védelmében” című gyermekvédelmi nyilvántartási rendszer GYSZ 4-es számú adatlapjának a kitöltése és a gyermekjóléti szolgáltató felé történő megküldése.

**További ellátás:** folyamatos kapcsolattartás a családdal:

- visszarendelés a házi orvoshoz,
- kapcsolattartás a Gyermekjóléti Szolgálattal és a szakszolgáltatókkal.

**Ha a vizsgálat során elhanyagolásra, fizikai vagy szexuális bántalmazásra derül fény:**

Döntés:

- egészségügyi szakellátás, kórházi ellátás kezdeményezése - látület készítése.

- 8 napon túl gyógyuló sérülés, bűncselekmény gyanúja, életveszély esetén **rendőrségi feljelentés,**
- 8 napon belül gyógyuló sérülés esetén is felmerül a rendőrségi feljelentés szükségessége,
- a gyermek dokumentációjában pontos leírás a történetekről és a teendőkről,
- azonnali jelzés a **Gyermekjóléti Szolgálatnak** és mellette a
- Kerületi/Járási Gyámhivatalnak,
- továbbá feladata a „Gyermekeink védelmében” című gyermekvédelmi nyilvántartási rendszer GYSZ 4-es számú adatlapjának a kitöltése és a gyermekjóléti szolgáltató felé történő megküldése.

### **Tennivalók bántalmazott gyermek észlelésekor kórházban**

A gyermeket vizsgáló/ellátó orvos a gyermeket vizsgálatra hozó szülőtől/kísérőtől anamnézist vesz fel a „baleset” körülményeinek tisztázása érdekében. A gyermeket vizsgáló orvos a bántalmazás gyanúja/felismerése esetén pontos és részletes leírást készít a gyermekén látott sérülésekről. A vizsgálat során összegyűjt minden kapcsolódó dokumentumot (pl.: laborvizsgálat leletei, RTG lelet) és azok eredményeit. Az észlelő/kezelő orvos tájékoztatja a gyermek szülőjét/törvényes képviselőjét a bántalmazás gyanújáról. Amennyiben a bántalmazott gyermek sérülése 8 napon túl gyógyuló, a kezelő orvos írásos állapot-összefoglalót készít a gyermek sérüléseiről, a gyermek kórházi felvételre kerüléséről. A kezelőorvos a bántalmazás gyanúja miatt értesíti és tájékoztatja a kórházban dolgozó szociális szakembert (hétköznapi 24 órán belül, szombat és vasárnap, illetve munkaszüneti napok esetében a következő, első munkanapon). A kórházi szociális szakember állapot-összefoglalót készít, - mely tartalmazza a gyermek személyes adatait is - eljuttatja kórház adatvédelmi vezetőjéhez, és ellenőrzés/jóváhagyás után a területileg illetékes (kórház címe szerinti) Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztályának vezetőjéhez. A kezelőorvossal történt egyeztetés után a kórházi szociális szakember a gyermekbántalmazás gyanújáról telefonon, később írásban értesíti:

- a gyermek lakcíme (tartózkodási hely) szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatot minden esetben,
- a területi védőnőt és a házi gyermekorvost szükség szerint,
- a Kerületi/Járási Gyámhivatalt szükség szerint.

A szociális szakember visszajelez a kezelőorvosnak a megtett intézkedésről.

8 napon belüli bántalmazás esetén a családi körülmények döntenek el, hogy hazaadható-e a gyermek, vagy a hatóság (rendőrség) azonnali intézkedése - pl. távoltage - szükséges a hazaadáshoz.

A kórházi felvételre került gyermek esetében az alapellátás, ill. a gyámhivatal döntése, hogy a gyermek a kórházból:

- otthonába kerül és a gyermekjóléti szolgálat gondozásba veszi a családot,
- ideiglenes elhelyezésre kerül:
  - nevelőszülőhöz,
  - gyermekotthonba/lakásotthonba.

A gyermekről kapott visszajelzés másolatát (védőnői, családgondozói környezettanulmány, határozat) a szociális szakember eljuttatja a kezelőorvosnak. Gyámhivatali, rendőrségi határozat esetében a határozatban foglaltak szerint kell eljárni (pl. ideiglenes elhelyezés). A kórházból a gyermek eljuttatása a gondozási helyre – nevelőszülő, gyermekvédelmi intézmény - előzetes egyeztetés és az adatvédelmi szabályok betartásával történik.

### **Kapcsolatfelvétel és együttműködés a Gyermekjóléti Szolgálattal/Központtal**

A kórházi szociális szakember gyermekbántalmazás, elhanyagolás gyanúja esetén telefonon jelez az illetékes (a lakóhely szerinti, ill. tartózkodási hely szerinti) Gyermekjóléti Szolgálat/Központ családgondozójának. A telefonos jelzést minden esetben – 72 órán belül írásos megerősítés követ. A rövid esetismertetésből kiderül, hogy:

- a család/gyermek már a szolgálat látókörében van, gondozzák, ezért azonnal eldönthető, hogy a gyermek hazaadható-e.

- nem ismerik, jelzés eddig még nem érkezett a családról/gyermekről, a Szolgálat felveszi a kapcsolatot a családdal, és visszajelez a teendőkről.

Amennyiben a gyermek családjának lakó-, vagy tartózkodási helye más gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó intézmény ellátási területén található, úgy felveszi a kapcsolatot a területileg illetékes szolgáltatást nyújtóval, tájékoztatja a problémáról, elősegíti a család és az intézmény (kórház) kapcsolatfelvételét.

A kórházi szociális szakember írásbeli jelzését a Gyermekjóléti Szolgálat/Központ családgondozója (ahol van kórházi szociális munkát végző családgondozója) fogadja, aki az intézkedéseiről minden esetben visszajelez a jelzést tevőnek írásban, és megbeszélés szerint telefonon is.

A kórházi szociális szakember és a gyermekjóléti szolgálat/központ családgondozója (kórházi szociális munkát végző családgondozója) indokolt esetben személyesen is konzultál, szükség szerint egyeztet a területi védőnővel, gyermekorvossal és egyéb segítő szakemberrel.

Az érintett gyermek ügyében szükség szerint a Gyermekjóléti Szolgálat/Központ a kórházi szociális szakembert meghívja szakmaközi- és esetmegbeszélésre, ill. esetkonferenciára.

A szakmai kompetencia határokat mindkét fél kölcsönösen tiszteletben tartja, a vitás kérdéseket a vezetők bevonásával egyeztetik.

### **Szociális ellátórendszer:**

Az 1993. évi III. törvény a szociális ellátásokról, a szociális biztonság megteremtése és megőrzése érdekében, pénzbeli ellátások és szociális szolgáltatások útján nyújt segítséget, támogatást az arra rászoruló, ill. azt igénybe venni szándékozó személyek számára.

A szociálisan rászorultak részére a személyes gondoskodást az állam, az önkormányzatok, valamint egyházak és civil szervezetek biztosítják.

A személyes gondoskodás magában foglalja a szociális alapszolgáltatásokat és a szakosított ellátásokat.

A szociális törvény meghatározza azokat az alapellátásnak minősülő feladatokat, amelyeket a helyi önkormányzatnak kell biztosítania. Abban az elvben, miszerint a szolgáltatások működtetésével kapcsolatos feladatoknak és felelőségeknek minél közelebb kell kerülniük a lakossághoz, az a felismerés fogalmazódik meg, hogy az emberek sajátos szükségleteit legjobban az önkormányzatok ismerik, és így lehetővé válik a helyi és egyéni körülményekhez, igényekhez jobban igazodó ellátás biztosítása.

Szociális alapszolgáltatások: a falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás, az étkeztetés, a házi segítségnyújtás, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, a családsegítés, a közösségi ellátások, a támogató szolgáltatás, az utcai szociális munka, és a nappali ellátások.

A személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások: az ápolást, gondozást nyújtó intézmény, a rehabilitációs intézmény, a lakóotthon, az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény, a támogatott lakhatás és az egyéb speciális szociális intézmény nyújtja.

Fenti intézmények amennyiben gyermekbántalmazásra utaló jeleket fedeznek fel a velük kapcsolatban álló családban, mint a jelzőrendszer tagjai kötelesek haladéktalanul írásbeli bejelentéssel élni a helyi gyermekjóléti szolgálat felé.

### **Családsegítő Szolgálat feladatai:**

Az önkormányzatok kötelezően ellátandó feladatai közé tartozik a családsegítés is. Célja, hogy a családok, illetve az egyének szociális és mentálhigiénés problémáik megoldásához megfelelő segítséget kapjanak. A családsegítés sokrétű, komplex segítő szolgáltatás, amelynek keretébe tartozik többek között a család életvitelét hátrányosan befolyásoló okok feltárása és közreműködés azok megszüntetésében; segítő beavatkozás krízishelyzetekben; természetbeni, anyagi és személyes támogatások közvetítése.

A családok komplex problémáik, nehézségeik (anyagi, mentális, családi-kapcsolati, krízishelyzet) megoldása érdekében keresik fel a családsegítő szolgálatot.

A családsegítő szolgálatnál dolgozó szakemberek, mint az alapszolgáltatások fontos alappillérei meghatározó szerepet töltenek be a gyermekbántalmazás felismerésében, *illetve megelőzésében*. A családsegítő szolgálatok munkatársai közvetlen kapcsolatban állnak a családokkal, ők azok, akik a folyamatos családlátogatások alkalmával közelebről betekintést nyerhetnek a családok mindennapi életébe.

A családok segítése érdekében a családsegítő szolgálat **észlelő- és jelzőrendszert** működtet a szociális veszélyeztetettség és krízishelyzetet feltárása érdekében.

A szociális észlelő-és jelzőrendszer jogszabályban nevesített tagja; a jegyző, továbbá a szociális, egészségügyi szolgáltató/intézmény, valamint a gyermekjóléti szolgálat, a pártfogó felügyelői és a jogi segítségnyújtó szolgálat, akiknek feladatuk a jelzés, a társadalmi szervezetek, egyházak és magánszemélyek jelezhetik a családsegítést nyújtó szolgáltatóknak, intézménynek, ha segítségre szoruló családról, személyről szereznek tudomást.

A felsoroltakon túl a jelzőrendszer tagjai körét a helyi sajátosságoknak megfelelően javasolt minden szolgáltatónak/szolgáltatásnak kialakítani.

A jelzések érkehetnek írásban, telefonon, ill. személyes felkeresés útján. A jelzést fogadó szakember rögzíti többek között a beérkezett információ tartalmát, az adatközlő nevét, az adatközlés pontos idejét.

A jelzés beérkezését követően intézkedési, cselekvési terv kidolgozására van szükség az adott probléma hatékony megoldása érdekében. Ha az illetékes családgondozó a jelzett probléma jellege alapján úgy ítéli meg, hogy a jelzést követően azonnali beavatkozásra van szükség, akkor haladéktalanul felveszi a kapcsolatot a klienssel, a családdal.

Egyéb esetben az illetékes családgondozó 3 munkanapon belül felkeresi a jelzésben szereplőt és felajánlja az intézmény szolgáltatásait - igény szerint megőrizve a jelzést adó anonimitását illetve szükség esetén a jelzést adó szakemberrel tesz közös családlátogatást.

A családgondozó a jelzést követően minden esetben 15 munkanapon belül írásbeli tájékoztatást nyújt a jelző számára. Ebben csak a legszükségesebb és minimális információk szerepelnek az esettel kapcsolatban. Amennyiben a jelzést adó személy anonimitását megtartani kívánja (erre megvan a lehetősége leginkább akkor, ha családtagról vagy közeli hozzátartozóról, ismerősről van szó) tájékoztatni kell róla, hogy a jelzésével kapcsolatban visszajelzésre nincs lehetőség.

### **A családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok együttműködése, azonosságok és különbségek a jelzőrendszerekben:**

A jelzőrendszerek megkülönböztethetők azok működtetője, tagjai és feladatai szerint.

„A gyermekjóléti szolgálatok esetében *A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény* rögzíti a jelzőrendszer tagjait, meghatározza kötelező együttműködésüket, feladataikat a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése érdekében.

A családsegítő szolgálat és a gyermekjóléti szolgálat egymás jelzőrendszereként is működik.

A két jelzőrendszer tagjai között lehetnek azonosságok, átfedések (egészségügyi ellátó, oktatási intézmény, rendőrség), ugyanakkor eltérések is. Pl. gyermekjóléti szolgálathoz vélhetően a gyermekorvos, családsegítő szolgálathoz a házi orvos fog gyakrabban jelzéssel élni.”<sup>8</sup>

„A településen működő családsegítő szolgálat és gyermekjóléti szolgálat együttműködését a hatékony feladatellátás érdekében az alábbi feladatok mentén célszerű meghatározni:

- kompetencia-határok tisztázása,
- konstruktív szakmaközi együttműködés erősítése, szélesítése,
- a kölcsönös adatszolgáltatás módjainak meghatározása.

---

8

[http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.szmm.gov.hu%2Fdownload.php%3Fctag%3Ddownload%26docID%3D22160&ei=aLHoU8\\_YEKP4yQP4noLAAQ&usg=AFQjCNEt5wi3MCgGLbeAfkEraxZKvu\\_pkw&bvm=bv.72676100,d.bGQ&cad=rja](http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.szmm.gov.hu%2Fdownload.php%3Fctag%3Ddownload%26docID%3D22160&ei=aLHoU8_YEKP4yQP4noLAAQ&usg=AFQjCNEt5wi3MCgGLbeAfkEraxZKvu_pkw&bvm=bv.72676100,d.bGQ&cad=rja)

A családok működését segítő, prevenciósz célú családgondozást mindkét szolgálat végez, illetve megelőzést célzó szolgáltatásokat mindkét intézmény nyújt.

A családsegítő szolgáltatás keretében indult családgondozás során - lehetőség szerint - a szolgáltatásoknak a család minden tagját is érintenie kell. Szükséges, hogy a szolgáltatás a családban élő gyermekekre is kiterjedjen, érdekeinek figyelembe vétele mellett.

Amennyiben a gyermek érdeke az általános segítő szolgáltatás keretei között nem biztosítható, akkor - a Gyvt. szabályai szerint -, a gyermekjóléti szolgáltatásnak kell a továbbiakban a gyermek érdekeit védő speciális személyes szolgáltatást nyújtania.

Ez azonban nem zárja ki, sőt lehetőséget biztosít arra, hogy a családsegítő szolgálat által nyújtott általános és speciális szolgáltatásokat (Szt. 64.§.) továbbra is igénybe vegyék a család tagjai.

A családsegítő szolgálat által nyújtott szolgáltatásokat a gyermekjóléti szolgálat a gondozási folyamat részeként veheti igénybe, illetve a gondozási folyamat lezárása után az életvezetési képesség megőrzése érdekében ajánlhatja a családtagok részére. A szolgáltatások igénybe vétele segíti a gyermekjóléti szolgálat gondozási folyamatának eredményességét." A jelzőrendszer megfelelő hatékonyságú működéséhez a szolgálatok együttműködése, a közöttük lévő koordináció megléte szükségeltetik annak érdekében, hogy a szociális és mentálhigiénés problémái vagy krízishelyzete miatt segítséget igénylő számára a megfelelő szolgáltatást nyújtó intézmény nyújtson segítséget.<sup>9</sup>

### **Gyermekbántalmazás jelzésének beérkezése estén a Családsegítő Szolgálat pontos feladata a következő:**

- Fogadja, írásban rögzíti, illetve amennyiben szükséges továbbítja a hozzá érkező jelzéseket a megfelelő intézmények felé (gyermekbántalmazás esetén a gyermekjóléti szolgálatok és / vagy hatóságok).
- Amennyiben már ismert, **aktív esetről** van szó és a családgondozó már kapcsolatban van a családdal, akkor amennyiben felmerül a gyermekbántalmazás

---

<sup>9</sup> A jelzőrendszer kiépítése és működtetése a családsegítő szolgálatoknál (Munkaanyag) SZMI, TÁMOP 5.4.1. (Készítette: Deákné Benke Judit, Orosz Aurélia, Patyán László)

gyanúja - haladéktalanul - írásban jelzéssel él a gyermekjóléti szolgálat felé és / vagy hatósági intézkedést kezdeményez. Ebben az esetben már kialakult bizalmi kapcsolata van a szolgálat munkatársának a családdal, ami nagymértékben segítheti a gyermekjóléti szolgálat munkatársának a munkáját is, így az együtt gondolkodás, közös családlátogatás, folyamatos kapcsolattartás és egyeztetés elengedhetetlen a család gondozása során.

- **Új eset** bejelentésekor, a jelzés beérkezése után a családsegítő szolgálat szakembere felhívja a jelzést tevő figyelmét arra, hogy jelzését a gyermekjóléti szolgálat felé tegye meg.

Ezzel párhuzamosan a családsegítő szolgálat is értesíti a beérkezett jelzésről a gyermekjóléti szolgálatot és / vagy hatósági intézkedést kezdeményez.

### **Együttműködés a Gyermekjóléti Szolgálattal/Központtal:**

A jelzések elküldése után a jelzőrendszer tagjainak állandó és intenzív együttműködésére van ahhoz szükség, hogy a családban fennálló probléma megoldódjon, illetve a szakemberek együttműködése elengedhetetlen a hatékony problémamegoldáshoz

### **Köznevelési, gyermekek napközbeni ellátását biztosító intézmények, szolgáltatások**

#### **Köznevelési intézmények**

*Az Nkt. 87.§ (1) bekezdése a köznevelési intézmények körét az alábbiak szerint határozza meg:*

*A köznevelési rendszer intézményei:*

- a) nevelési-oktatási intézmények: óvoda, általános iskola, gimnázium, szakközépiskola, szakiskola, alapfokú művészeti iskola, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási intézmény, kollégium*
- b) pedagógiai szakszolgálati intézmény,*
- c) pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézmény*

Az Gyvt. **17. §** (1) bekezdés c) pontja szerinti meghatározásban a köznevelési intézmények a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot is ellátnak. A jogszabály tehát általánosságban határozza meg a köznevelési intézmények jelzőrendszeri tagként való részvételét a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzésében (Nmr. 14-15.§). A gyakorlatban azonban a köznevelési intézmények közül csak a nevelési-oktatási intézmények és a pedagógiai szakszolgálatok kerülnek közvetlen kapcsolatba a gyermekkel. A gyermekbántalmazás szempontjából tehát ezeknek az intézményeknek a szerepét szükséges vizsgálni.

A nevelési-oktatási intézményekben dolgozó pedagógusok és pedagógiai munkát segítők napi szinten és folyamatában észlelhetik a gyermekek viselkedését, viselkedésváltozását, a szülők gondoskodásának minőségét, annak változását. A pedagógiai szakszolgálatok eseti, vagy heti rendszerességgel találkoznak a gyermekkel és a családdal. A jelzőrendszer szempontjából igen fontos tényező, hogy a köznevelési intézményekben történő ellátás részben kötelező, illetve kötelezővé tehető a szülő számára. A gyermek Nkt. 24.§ (3) bekezdése szerint abban az évben, amelyben az ötödik életévét betölti, a nevelési év kezdő napjától napi négy órát köteles óvodai nevelésben részt venni. A tankötelezettség kezdetétől annak végéig pedig iskolai nevelésben, oktatásban vesz részt. A pedagógiai szakszolgálatok igénybevétele szintén kötelező, illetve arra a szülő kötelezhető (Nkt. 72.§ (4); 15/2013. évi EMMI rendelet 34.§ (2). bekezdés a), b), c) pontja). A gyermekkel és családjával tehát az egészségügyi, gyermekvédelmi intézményeket, szolgáltatókat követően a pedagógiai szakszolgálat találkozhat a legkorábban. Erre példa a gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés, oktatás és gondozás szakszolgálati feladat, ahol a gyermek már közvetlenül születése után, a kórházból való hazatérést követően ellátásban részesülhet (koraszülött, veszélyeztetetten született csecsemők, stb.).

A nevelési-oktatási intézményekben van egyfajta gyakorlat a gyermekvédelmi feladatok ellátására, mivel a közoktatási törvény hatályának időszaka alatt az intézményekben foglalkoztatott pedagógusok között volt gyermekvédelmi felelős (jelenleg ez a feladatkör nincs meghatározva). A pedagógiai szakszolgálati intézményekben viszont nem volt és ma sincs erre a feladatra kifejezetten felhatalmazott szakember.

A gyermeket nevelő, oktató, gondozó, pedagógiai szakszolgálati ellátását biztosító intézmények, szolgáltatások a veszélyeztetettség, bántalmazás észlelését követően jelzést tesznek a gyermekjóléti szolgálat felé. Azzal, hogy az intézmény a gyermekjóléti szolgálat beavatkozását kéri, saját felelősségét, feladatát nem hárítja át, hiszen a gyermek támogatásában a család segítségével további teendők vannak.

## **Nevelési-oktatási intézmények**

### **Pedagógiai szakszolgálatok**

A pedagógiai szakszolgálat saját feladatellátása keretében továbbra is biztosítja a gyermek vizsgálati, terápiás ellátását, a szülő számára tanácsadást mindaddig, amíg a gyermek állapota (függetlenül a veszélyeztetettségtől) azt megkívánja.

A gyermekvédelmi esetek kezelésével megbízott, vagy a gyermek ellátását végző szakember részt vesz a gyermekjóléti szolgálat által szervezett esetmegbeszéléseken, esetkonferenciákon, szakmaközi megbeszéléseken. Együttműködik a veszélyeztetettség megszüntetését célzó folyamatban. Figyelemmel kíséri, hogy a gyermekjóléti szolgálattól – legalább 15 napon belül – érkezzon visszajelzés arról, hogy a probléma jellegéhez, a veszélyeztetettség mértékéhez, a család szükségleteihez igazodva milyen intézkedés történt a veszélyeztetettség kialakulásának megelőzése, illetve a veszélyeztetettség/bántalmazás megszüntetése érdekében.

A gyermeket ellátó szakemberek együtt működnek az iskola-, óvodapszichológussal, a gyermeket nevelő, oktató, gondozó szakemberekkel, gyermekjóléti szolgálattal, védőnővel, hatósággal, szülővel a veszélyeztetettség megszüntetésének érdekében.

A gyermekjóléti szolgálat kérésére pszichés állapot feltárását célzó vizsgálatot végez, szakértői véleményt készít (15/2013 EMMI r. 24.§)

### **Gyermekek napközbeni ellátása**

*A Gyvt. 41.§ a gyermekek napközbeni ellátását biztosító intézmények, szolgáltatók körét az alábbiakban határozza meg:*

- a) bölcsőde, a hetes bölcsőde,*
- b) családi napközi,*
- c) családi gyermekfelügyelet,(nem jellemző szolgáltatás)*
- d) házi gyermekfelügyelet,*
- e) alternatív napközbeni ellátás.*

A gyermekek napközbeni ellátását nyújtó intézmények, szolgáltatások alkalmazottai jogszabályban meghatározott végzettségük, szakképzettségük szerint nem rendelkeznek azokkal a kompetenciákkal, módszerekkel, amelyek a veszélyeztetettség megszüntetését segítik elő. Esetükben a tünetek észlelése, a jelzés megtétele várható el, valamint az együttműködés a veszélyeztetettség megszüntetésének érdekében a gyermekjóléti szolgálattal, hatóságokkal, intézményekkel.

Az együttműködés legyen folyamatos, ne csak a már kialakult problémák megoldására koncentráljon, preventív jelleggel is működjön.

Az Gyvt. **17. §** (1) bekezdés b) pontja szerinti meghatározásban az intézmények, szolgáltatók a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot is ellátnak. A gyermekek napközbeni ellátásában részt vevő intézmények, szolgáltatók a gyermekkel és a szülővel napi kapcsolatban állnak abban az esetben, ha azt a szülők igénybe veszik. Mivel a gyermekek napközbeni ellátásának igénybevétele nem kötelező (kivéve a gyermek veszélyeztetettségének

megszüntetésére irányuló eljárást, Nmr. 18.§ (2)), az intézmények, szolgáltatók esetlegesen kerülnek kapcsolatba a gyermekkel, családdal.

Abban az esetben viszont, amikor a gyermek napközbeni ellátásban részesül, az ott dolgozó gondozók, szolgáltatót nyújtó személyek napi szinten és folyamatában észlelhetik a gyermekek viselkedését, viselkedésváltozását, a szülők gondoskodásának minőségét, annak változását. A napi szintű kapcsolat nem minden napközbeni ellátást nyújtó szolgáltató esetén érvényesülhet, mivel a szülő a szolgáltatásokat (a bölcsődén kívül) nem köteles minden nap igénybe venni. A bölcsőde és a családi napközi szerepe a napi kapcsolattartásban a legvalószínűbb, mivel ezeket a szolgáltatásokat általában olyan szülők veszik igénybe, akik munkavégzés miatt nem tudják gyermekük folyamatos ellátását biztosítani. Az alternatív ellátás során a szolgáltatót nyújtó esetlegesen találkozhat a gyermekkel és a családdal, de programjainak lebonyolítása alatt észlelheti a bántalmazás tüneteit.

A házi gyermekfelügyelet kiemelt szerepet tölthet be a napközbeni ellátások között, mivel a szolgáltatót nyújtó a gyermek otthonában látja el feladatát. Ez lehetőséget adhat a családon belül megjelenő tünetek észlelésére.

A gyermekek napközbeni ellátását biztosító intézmények, szolgáltatók, mint a gyermekvédelmi rendszer tagjai, különös figyelmet fordítanak a gyermeki jogok érvényesülésére. Ennek következtében a jelzés megtételére, az együttműködésre minden olyan esetben szükség van, amikor az abúzus gyanúja felmerül. Azzal, hogy az intézmény a gyermekjóléti szolgálat beavatkozását kéri, saját felelősségét, feladatát nem hárítja át, további teendők vannak.

A gyermekek napközbeni ellátását biztosító intézményekben, szolgáltatókban a gyermekcsoport gondozásáért felelős kisgyermeknevelő (bölcsődében „saját gondozónő”), illetve szolgáltatót nyújtó az intézményvezetővel, vagy közvetlen felettesével való konzultációt követően tesz lépéseket a gyermekbántalmazás észlelését követően.

- A gyermekcsoportban folyamatosan biztosítja az elfogadó biztonságos légkört.

- Feljegyzést készít az érintett gyermek addig nem megszokott viselkedéséről, fizikai, pszichés tüneteiről, melyet a bántalmazás beazonosítása, megszüntetése érdekében ismertet a gyermekjóléti szolgálat munkatársaival.
- Részt vesz a gyermekjóléti szolgálat által szervezett esetszótésbeszélésen, esetszónferencián, szaktaközti szótésbeszélésen. Együttműködik a veszélyeztetettség megszüntetését célzó folyamatban. Figyelemmel kíséri, hogy a gyermekjóléti szolgálatól – legalább 15 napon belül – érkezzen visszajelzés arról, hogy a probléma jellegéhez, a veszélyeztetettség mértékéhez, a család szűkségleteihez igazodva milyen intézkedés történt a veszélyeztetettség kialakulásának megelőzése, illetve a veszélyeztetettség/bántalmazás megszüntetése érdekében.

### **Rendőrség tevékenysége - Nyomozás elrendelése**

A nyomozás a nyomozóhatóságnak hivatali hatáskörében tudomására jutott adatok alapján indul meg. Feljelentés esetén, ha az abban foglaltak szerint nem lehet megnyugtatóan dönteni a nyomozás elrendeléséről, vagy a feljelentés elutasításáról, akkor a Be. 172/A. §-ban foglaltak szerint feljelentés kiegészítést lehet elrendelni további adatok beszerzése céljából maximum 15 napra. A feljelentést minden rendőri szerv köteles felvenni, átvenni és a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozóhatósághoz megküldeni. Amennyiben megállapítható a bűncselekmény elkövetésének gyanúja, a nyomozóhatóság, az ügyészség három napon belül nyomozást rendel el.

A nyomozóhatóság a szülő vagy törvényes képviselő által a gyermek-, vagy fiatalkorú *sérelmére* elkövetett bűncselekmény miatt indult büntetőeljárásról a megalapozott gyanú közlését követően értesíti a gyermekjóléti szolgálatot, továbbá a gyermek-, fiatalkorú lakóhelye szerint illetékes gyámhatóságot. A kiskorú sértettek esetében bizonyítási eszközök között szereplő gyámhatósági anyagok beszerzése érdekében az állandó lakhely szerinti Kormányhivatal Gyámhivatalát is meg kell keresni. Továbbá meg kell

kérni a tartózkodási hely szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatnál rendelkezésre álló iratokat. Be kell kérni a 14 év alatti sértett kiskorú születési anyakönyvi kivonatának másolatát, mivel az az okirat igazolja az elkövetéskori életkorukat.

**Fiataikorúak szemben indult büntetőeljárás esetében - be kell szerezni:**

- a) környezettanulmányt,
- b) nevelői jellemzést,
- c) erkölcsi bizonyítványt,
- d) az esetleges korábbi gyámhatósági gyermekvédelmi intézkedésekre, illetőleg pártfogó felügyeletre vonatkozó információkat, továbbá az előző elítéléssel összefüggő iratokat, bírósági határozatot,
- e) a kiskorú veszélyeztetése büntett miatt indított büntető ügyben, továbbá a szülői felügyeleti jog megszüntetésének indokoltsága esetén, a szülői felügyelet fennállására vonatkozó adatokat,
- f) az életkort bizonyító közokiratot vagy annak másolatát,
- g) a gyermekvédelmi szakellátásban élő fiataikorú gyermekvédelmi gyámrendeléséről szóló gyámhivatali határozatot, továbbá a szülő házasságának felbontása esetén a fiataikorú elhelyezéséről rendelkező ítéletet is.

A nyomozóhatóság a fiataikorúval szemben indult büntetőeljárásról a megalapozott gyanú közlését követően értesíti a gyermekjóléti szolgálatot, továbbá a gyermek-, illetve fiataikorú lakóhelye szerint illetékes gyámhatóságot. A fiataikorú gyanúsítottak esetében előírt bizonyítási eszközök között szereplő gyámhatósági anyagok beszerzése érdekében az állandó lakhely szerinti Kormányhivatal Gyámhivatalát is meg kell keresni. Továbbá meg kell kérni a tartózkodási hely szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatnál rendelkezésre álló iratokat, a fiataikorú gyanúsított, illetve a 14 év alatti gyermekkorú elkövető, továbbá a 14 év alatti sértett kiskorú anyakönyvi kivonatát, mivel az az okirat igazolja az elkövetéskori életkorukat.

A Fővárosi/Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat készíti el a fiatalkorú esetében a környezettanulmányt, ők szerzik be az iskolai jellemzést is. A környezettanulmány magába foglalja a gondozói kihallgatást is. Környezettanulmány megkérő átiratban fel kell tüntetni azt, hogy milyen bűncselekmény miatt folyik az eljárás (Btk. megjelöléssel), rövid tényállást, a fiatalkorú adatait, lakcímét, tartózkodási helyét, iskolája nevét, címét, osztály fokozatát, továbbá a törvényes képviselőjének nevét és elérhetőségét. 18 év alatti elkövetők esetében a lakhely szerinti Kerületi/Járási Gyámhivatalnál védelembevételi eljárást kell kezdeményezni.

A Be. 71. §-ban foglaltak szerint a nyomozóhatóság a fenti megkeresések teljesítésére határidőt szabhat meg és a megkeresett a megállapított határidőn belül köteles azt teljesíteni. A nyomozóhatóság a büntetőeljárás során az összes terhelő és mentő körülményt feltárja. Ha a beszerzett bizonyítékok alapján az elkövető bűnössége bizonyítható, akkor iratismertetésre kerül sor, majd a nyomozóhatóság vádemelési javaslattal a keletkezett iratok I. és II. példányát megküldi az illetékes ügyészségnek. Az ügyészség 30 napon belül eldönti, hogy a keletkezett iratok vádemelésre alkalmasak-e, amennyiben igen, úgy elkészíti a vádiratot és benyújtja az illetékes bíróságnak. Ha az ügyészség úgy látja, hogy a nyomozóhatóság nem tárta fel a bűncselekménnyel kapcsolatos összes körülményt, akkor elrendeli a nyomozás kiegészítését és az iratokat visszaküldi a nyomozás továbbfolytatására a nyomozóhatóságnak vagy dönthet az eljárás megszüntetéséről is.

Amennyiben a nyomozás során az kerül megállapításra, hogy nem történt bűncselekmény, vagy a bűncselekmény elkövetése nem bizonyítható, illetve egyéb büntethetőséget kizáró, vagy megszüntető ok áll fenn (pl. gyermekkor), akkor a nyomozás megszüntetésére kerül sor.

### **A bántalmazás kezelése a jelzés megtételét követően (rendőrségi eljárás, ügyészségi eljárás a vádirat benyújtásig)**

A gyermek veszélyeztetése, bántalmazása olyan mértéket is elérhet, amikor azt már a büntetőjog is szankcionálja, mert megvalósítja a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény /későbbiekben: Btk/ valamelyik bűncselekmény törvényi tényállását.

A kiskorúak sérelmére leggyakrabban elkövetett bűncselekmények elsősorban a Btk. XX. fejezetében található: a gyermekek érdekét sértő és család elleni bűncselekmények közül kerülnek ki.

A kiskorú sérelmére elkövetett pl. fizikai erőszak és szexuális erőszak már nem gyámhatósági intézkedést tesz lehetővé, hanem büntetőjogi eszközöket kell alkalmazni.

### **A Btk.208.§-a szerint kiskorú veszélyeztetést az követ el:**

/1/, a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy- ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él,- aki a feladatából eredő kötelezettségét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyezteti, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

/2/ Ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg az /1/ bekezdés szerint büntetendő az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt:

a/bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, illetve züllött életmód folytatására rábír vagy rábírt törekszik,

b/bűncselekmény elkövetéséhez felajánl.”

Ha jelzés egyértelműen megalapozza a kiskorú veszélyeztetése büntett megállapítását pl. a bántalmazás következtében a gyermek súlyos sérülést (8 napon túli) szenved, amennyiben ezt az ügyészség észleli, nyomozást rendel el.

Az illetékes rendőrkapitányság a nyomozást a büntető eljárásról szóló törvény szabályai szerint végzi. A nyomozás során több alkalommal indokolt esetben az ügyész a nyomozás határidejét határozattal meghosszabbíthatja.

A nyomozás során a rendőrség tisztázza a tényállást, meghallgatásokat végez: a gyanúsított (bántalmazó), tanúk meghallgatása, iratok beszerzése, orvosi látlet beszerzése stb. történik.

A nyomozás befejezésekor az iratokat ismertetik a gyanúsítottal és közlik, hogy azokat vádemelési javaslattal az ügyészségnek megküldik.

A nyomozati iratokat az ügyész áttekinti, és dönt:

- az ügyész **a nyomozást határozattal megszünteti:**
  - ha a cselekmény nem bűncselekmény,
  - ha a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, és az eljárás folytatásától sem várható,
  - ha nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, illetve a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el,
  - ha a büntethetőséget kizáró ok állapítható meg, kivéve, ha kényszergyógykezelés elrendelése látszik szükségesnek,
  - a gyanúsított halála, elévülés, kegyelem miatt,
  - törvényben meghatározott egyéb büntethetőséget megszüntető ok miatt,
  - ha a cselekményt már jogerősen elbírálták.
- Ha az ügyész a nyomozati iratok alapján megállapítja, hogy a gyanúsított/bántalmazó a bűncselekményt követett el/elkövette a kiskorú veszélyeztetése büntettét, akkor **vádat emel**, vádiratot nyújt be a bírósághoz.

A vádirat többek között tartalmazza: a vád tárgyává tett cselekmény leírását, a vád tárgyává tett cselekménynek a Btk. szerinti minősítését, a tárgyalásra idézendők nevét, a bizonyítékok megjelölését, ha a vádlott (a gyanúsítottból a vádirat benyújtását követően vádlott lesz) a gyermeke sérelmére szándékos bűncselekményt követ el, az ügyész a vádiratban indítványozhatja, hogy a bíróság a vádlott szülői felügyeleti jogát szüntesse meg.

A bíróság a tárgyalásokat követően hoz ítéletet, melyben megállapítja, hogy a vádlott elkövette-e pl. a kiskorú veszélyeztetése bűntettét.

Ha a bűncselekmény elkövetését a bíróság megállapítja, úgy büntetést szab ki, és ha a szülői felügyeleti jog megszüntetésére az ügyész indítványt tett, úgy e kérdésben is rendelkezik az ítéletben.

Természetesen az érdekelték részére a jogszabály az ítélet ellen jogorvoslati jogot biztosít. Így ha pl. a vádlott a jogorvoslati jogával él, úgy az ügy a másodfokú bírósághoz kerül, és az itt hozott ítélet emelkedik jogerőre.

Súlyosabb esetben, amikor a gyermek bántalmazása oly mértékű, hogy pl. súlyos sérülést eredményez (8 napon túli) a gyámhatóság, rendőrség, ügyészség elrendelheti a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését a nyomozás elrendelésével egyidejűleg. A gyermeket azonnal kiemelik a családból, és általános tapasztalat, hogy a büntetőeljárás befejezéséig a szülőkhöz /akik bántalmazták/ nem kerül vissza.

### **A bántalmazás kezelése a jelzés megtételét követően a polgári peres eljárás során**

A büntető és a polgári anyagi és eljárási szabályok korábban is figyelembe vették a kiskorúak védelmét, a bántalmazások megelőzését és szankcionálását, az eljárásokban a gyermekek sajátos szabályozást igénylő helyzetét, azonban 2012. évi LXII. törvény a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulását célként megjelölve jelentős változásokat vezetett be, módosítva a büntető törvénykönyvet a büntető- és a polgári eljárási szabályokat.

A bíróságok felé - polgári ügyekben - általában a felek jelentik be a gyermek bántalmazását - házasság felbontása, gyermekelhelyezés, kapcsolattartás szabályozása, ma már szülői felügyelet szabályozása, szülői felügyelettel - kapcsolatos perek során.

Probléma:

- a bejelentőnek kedvező döntés elérése, az előnyösebb perbeli pozíció érdekében veszekedés, bántalmazás kifejezett, szándékos kiprovokálása a gyermek előtt,
- a másik fél – az apa – gyermek ellen elkövetett szexuális bűncselekménnyel, aberrációval vádolása alaptalanul,
- a per során kölcsönösen vádolják a felek egymást alkohol abúzzsal, drogfogyasztással.

A bíróság ilyen esetben a gyámhivatal felé esetleges védelembe vételi eljárás szükségességének megvizsgálása érdekében, vagy a rendőrség felé bűncselekmény gyanúja esetén jelzéssel él. Az is gyakori, hogy az ügy már úgy kerül a bíróság elé, hogy az iratok tartalmazzanak előzményként gyámhivatali - rendőrségi iratokat. Ilyen esetben mindig megkeresi a bíróság a hatóságokat, hogy az eljárás jogerősen befejeződött-e, ha igen, milyen határozattal, sor került-e intézkedésre, elmarasztalásra.

**A gondnokság alá helyezés iránti eljárásokban, ha a szülői felügyeletet gyakorló szülő ellen folyik az eljárás, jelezni kell a gyámhivatal felé a gyermek elhelyezésének, védelembe vételének szükségességét.**

A polgári perben a gyermek veszélyeztetettségére az eljárás valamennyi szakaszában utalhatnak jelek. Amennyiben a gyermek és a törvényes képviselő között érdekellentét van, a gyámhatóság kérelemre vagy hivatalból már a méhmagzat részére gyámot rendelhet (2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, továbbiakban Ptk. 2:3§(1) bekezdés). Ha a fél jogainak védelmére nem képes (pl. kiskorú, vagy a szülő valamilyen mentális betegsége miatt) helyette az ügyész is indíthat pert, illetőleg, ha a perben merül fel ennek szükségessége, a bíróság az ügyészi fellépés szükségességéről értesíti az ügyészt (1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról, továbbiakban Pp. 9.§ 19 bekezdés). A polgári perben az eljáró bíró a polgári perrendtartás szabta keretek között szerezhethet tudomást a gyermek bántalmazásáról, és a jogszabály szabja meg az ilyen esetben a gyermek védelmére tehető intézkedések körét is.

Az első jelzés a felperes kereseti kérelme. Amennyiben abból kitűnik, hogy a gyermek védelme szükséges lehet, a bántalmazás bármilyen módon megvalósult vagy annak veszélye fennáll, a bíróság a következő intézkedéseket teheti meg:

- iratok beszerzése más hatóságtól vagy szervezettől,
- a gyermek tartása, elhelyezése, illetőleg a szüléssel kapcsolatos követelések iránti, továbbá az apaság és a származás megállapítására irányuló egyéb perekben - az ismeretlen helyen lévő alperes, anya, illetve gyermek tartózkodási helyének megállapítása érdekében - a bíróság elrendelheti az alperes, az anya, illetve a gyermek felkutatását,
- előzetes bizonyítást folytathat le,
- ideiglenes intézkedést tehet,
- elrendelheti a felek tárgyaláson kívüli, egymás jelenlétében történő előzetes meghallgatását (Pp. 123.§(4) bekezdés).

Ezen intézkedések megtételére a bíróság nyomban, de legkésőbb 30 napon belül köteles.

A leggyorsabb és a bántalmazás megelőzésére vagy jövőbeni megakadályozására alkalmas eszköze a bíróságnak az *ideiglenes intézkedés*, amely lehetővé teszi, hogy az esetleg több hónap múlva megtartott első tárgyalásig azonnali beavatkozással védje a gyermekek érdekét.

Az intézkedést általában kérelemre rendelheti el a bíróság, azonban a gyermek érdekében ezt a korábban hatályos családjogi törvény hivatalból is a bíróság kötelezettségévé tette (A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. tv. 72/A.§.(4) bekezdés). A gyermek elhelyezése érdekében az ügyészt is feljogosította perindításra. Az új Ptk. az ügyész perindítási jogát és a hivatalbóli eljárást már nem tartalmazza, ezzel szemben a bíróság, ha szükségesnek látja elrendelheti, hogy a szülők *kötelező közvetítői eljárást* vegyenek igénybe (Ptk 4:171.§ ). A Pp. azonban tartalmazza a korábbi szabályokat jelenleg is, vagyis a bíróság a házassági perben a tárgyalás elhalasztása esetében a szükségeshez képest hivatalból is határoz ideiglenesen:

a) a kiskorú gyermek elhelyezése és tartása,

- b) a szülői felügyeleti jogok bővítése vagy korlátozása,*
- c) a szülő és gyermek közötti kapcsolattartás, illetve*
- d) a házastársak lakáshasználatának kérdésében. ( Pp. 287.§)*

A házasság érvénytelenítése, vagy felbontása esetében a bíróságnak a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és tartása felől - szükség esetében - erre irányuló kereseti kérelem hiányában is határoznia kell (Pp. 290.§ (1) bekezdés).

Az ideiglenes intézkedést megalapozó tényeket elegendő csak valószínűsíteni – a bizonyítással szemben – a bíróság soron kívül köteles eljárni, és a határozat fellebbezésre tekintet nélkül előzetesen végrehajtható (Pp. 156.§).

A perben a jogszabály megengedi a főszabálytól – amely a felek rendelkezési jogát tekinti elsődlegesnek - eltérően a hivatalbóli bizonyítás elrendelésének a lehetőségét. Tehát a bíróság a házassági perben, nincs a felek bizonyítási indítványaihoz kötve, a szükséges bizonyítást maga is elrendelheti (Pp. 286.§). A bírói gyakorlat ezt a házassági perekben kívül, a szülői felügyeleti joggal, gyermek elhelyezésével összefüggő perekben is alkalmazza.

A házassági bontóperben a bíróságnak az egyezség jóváhagyása során, illetve ítéletében a felek közös kiskorú gyermekének érdekére figyelemmel kell lennie (Pp. 290.§(3) bekezdés). Házassági perben a gyermekek védelmét szolgálja az a rendelkezés is, amely szerint tanú a hozzátartozói minőségre tekintettel, a tanúként kihallgatott orvos pedig az orvosi titoktartásra hivatkozással a tanúságtételt nem tagadhatja meg.

A gyors beavatkozás, védelem érdekében a szülői felügyelet megszüntetése iránti perekben a bíróság soron kívül köteles eljárni, a tárgyalást, ha más intézkedésre nincs szükség, legkésőbb a keresetlevél benyújtását követő 8. napra ki kell tűzni (Pp. 302.§ (2) bekezdés). Ezekben a perekben is lehetőség van hivatalból ideiglenes intézkedéssel határozni, ha a gyermek súlyos veszélyeztetése miatt a szülői felügyelet sürgős megszüntetése szükséges (Pp. 302.§(3) bekezdés).

Összefoglalva a bírósági eljárásban **a jelzés:**

- a keresetlevél,
- az ideiglenes intézkedés iránti kérelem,
- elnöki panasz, kérelem pl. soron kívüli eljárás iránt kérelem,
- a megelőző távoltartás elrendelése iránti kérelem vagy a rendőrség határozata.

A **bántalmazás kezelése**, azaz milyen intézkedéseket tehet a bíróság a jogszabályok szerint:

*A perindításkor:*

- az ügy soron kívüli tárgyalását rendeli el az elnök (a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002.(VIII.1.) IM rendelet szerint a bíróság elnöke - külön kérelem nélkül - hivatalból az ügy soron kívüli intézését rendelheti el, különösen akkor, ha a gyermekek jogait, illetve kiskorú ügyfél fontos érdekét érinti az ügy (pl. gyermek jogállása, gyermek elhelyezése, gyermekkel való kapcsolattartás, apaság megállapítása),
- az eljáró bíró tájékoztatja a Gyámhivatalt eljárás megindításának szükségességéről,
- az eljáró bíró tájékoztatja az ügyészt a perindítás lehetőségéről,
- az eljáró bíró továbbítja a keresetlevelet rendőrséghez, mert az tartalma szerint feljelentés, vagy az is,
- távoltartás elrendelése iránti kérelemnek is tekinti a kereseti kérelmet, nemperes számra lajstromoztatja a keresetlevelet,
- intézkedik szükség esetén a szülői felügyelet korlátozása vagy megszüntetése iránti per megindításáról,
- büntető feljelentést tesz maga,
- büntető ügyszámra lajstromoztatja a keresetlevelet.

*A perben ideiglenes intézkedéssel dönt gyermek érdekében:*

- a szülői felügyeletről,
- tartásdíjról,

- kapcsolattartásról,
- lakáshasználatról.

***A bántalmazás kezelése a jelzés megtételét követően a büntető eljárásban a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósítása érdekében bevezetett új rendelkezések alapján***

Változtak az elévülési szabályok, eszerint bizonyos bűncselekmények sértettjének a nagykorúvá válástól, még öt évig lesz lehetősége az eljárás megindítására irányuló jognyilatkozatok megtételére. A pénzbüntetés szabályai könnyebben alkalmazhatóak fiatalokkal szemben, módosultak továbbá az emberölésre és az öngyilkosságban való közreműködésre vonatkozó szabályok is, a nemi erkölcs elleni bűncselekmények körében módosításra került az erőszakos közöszülés, a szemérem elleni erőszak és a megrontás tényállása, a kiskorú veszélyeztetése tényállási elemei közé a módosítás beiktatta a kiskorú érzelmi fejlődésének veszélyeztetését is. A büntető eljárásjog módosítása révén további garanciák épültek be a fiatalokkal terhelt és kiskorú tanú meghallgatásával kapcsolatban.

A gyermekeknek joga van ahhoz, hogy érzelmileg kiegyensúlyozott felnőtté váljanak. Több gyermekvédelmi szervezet, jogalkalmazó szerint a kiskorú veszélyeztetésének hatályos tényállása nem nyújt kellő védelmet a kiskorúnak a vele közös háztartásban élő, nevelésére, gondozására köteles személyek megfélemlítése, megalázása, stb. ellen. Erre tekintettel iktatta be a javaslat a bűncselekmény tényállási elemei közé a kiskorú érzelmi fejlődésének veszélyeztetését is.

A bűncselekmény elkövetési magatartása a súlyos kötelességzegés, következménye a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi, érzelmi fejlődésének veszélyeztetése. Az adott ügy összes körülményének figyelembe vételével, a sértett kiskorú személyiségét, életkorát, stb. elemezve kell elbírálni, hogy a veszélyeztetési deliktum megvalósult-e.

A nemi erkölcs elleni bűncselekmények körében módosításra került az erőszakos közöszülés, a szemérem elleni erőszak és a megrontás tényállása.

A nemzetközi elvárásoknak megfelelően a törvényjavaslat az erőszakos közöszlés, a szemérem elleni erőszak és a megrontás minősített eseteit is módosítja. A vonatkozó nemzetközi dokumentumok (2004/68/IB kerethatározat, a 2011/93/EU irányelv, a CAHVIO, valamint a PCES Egyezmény) szerint az elkövető hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló sértettek mellett a sértettel kapcsolatban fennálló hatalmi vagy befolyási viszonytal való visszaéléssel elkövetett cselekményeket is szükségessé vált súlyosabban büntetni. A tényállás szempontjából a "visszaélés" a kulcsfogalom, mert csak akkor merülhet fel büntetőjogi fenyegetettség, ha az elkövető visszaél a "hatalmi", befolyási helyzetével a szexuális cselekmény érdekében. A Gyermek jogairól szóló New York-i Egyezmény 12. cikke szerint az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érintő kérdésben szabadon nyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni. Ebből a célból lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.

Ennek megfelelően a tizennyolcadik életévét be nem töltött tanú és a fiatalokú terhelt kihallgatásánál figyelemmel kell lenni értelmi szintjükre és a hatóság eljáró tagjának ezen körülményre tekintettel kell a vallomás előtti figyelmeztetéseket ismertetni.

### **A gyermekjóléti szolgálatok feladatai**

„A gyermekjóléti szolgálat olyan - a gyermek érdekeit védő - speciális személyes szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja:

- a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítését,
- a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését,
- a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését,

- a családból kiemelt gyermek visszahelyezését.

A gyermekjóléti szolgálat a településen **észlelő- és jelzőrendszert működtet**, így a gyermekekkel szembeni rossz bánásmóddal, gyermekek bántalmazásával kapcsolatos információt elsősorban a jelzőrendszer tagjaitól vagy egyéb jelzésből, bejelentésből, illetve hivatalból észleli. A jelzéseket írásban kell a címzetthez eljuttatni. A gyermekjóléti szolgálat segíti a jelzőrendszer tagjait a gyermek bántalmazásának, elhanyagolásának, felismerésében és feltárásában.

### **Feladatok bántalmazás és elhanyagolás gyanúja esetén**

A rossz bánásmód többnyire nem önálló jelenség, hanem a gyermek, a szülők, illetve a házastársak számos más problémájával jár együtt. A gondok háttérében megbúvó okok feltárása a családdal foglalkozó segítő szakember elsődleges feladata. **A jelzőrendszer tagjainak együttműködése elengedhetetlen** a rossz bánásmód felismerésében és kezelésében, ezért fontos ennek egységes szemlélettel történő értékelése.

A munka során **gyakran kiderül**, hogy egyszerre több szakember foglalkozik a családdal, de **a segítségnyújtás nem összehangolt**. Ezért is fontos, hogy a gyermekjóléti szolgálat összegyűjtse a jelzéseket, összehívja a segítőket, hogy tudjanak egymás munkájáról, összehangolják a segítségnyújtást a hatékony munka érdekében.

Gyermekekkel szembeni rossz bánásmódra vonatkozó **jelzés esetén**, a családgondozó felméri, hogy a gyermek a **családban tartható-e**, vagy gyámhatósági intézkedést kell kezdeményezni a gyermek **családból való kiemelése** érdekében (ideiglenes hatályú elhelyezés vagy nevelésbe vétel).

Amennyiben a gyermek családból való kiemelése nem indokolt, elkezdődhet a családgondozás alapellátás, vagy védelembe vétel keretében. A szülő és a gyermek a közösen készített gondozási-nevelési tervben rögzítik, hogy a veszélyeztetés megszüntetése érdekében milyen szerepet vállalnak, milyen feladatot végeznek (így különösen a szenvedélybetegségek leküzdése, tankötelezettség teljesítése, családi

konfliktusok feloldása, a szülői feladatok és felelősség erősítése, a gyermekvédelmi intézmények, vagy az egészségügyi szolgáltatás igénybevétele).

Abban az esetben, **ha a gyermekjóléti szolgálat** a gyermek súlyos bántalmazására, elhanyagolására utaló jeleket nem tapasztal, mellőzi a hatósági intézkedés kezdeményezését. Amennyiben a gyermek veszélyeztetettsége bizonyítható, az alapellátás (önkéntes együttműködés), vagy védelembe vétel eredményeként gondozza a gyermeket. Mellőzi a segítségnyújtást, ha a gyermek egyéb veszélyeztetettsége sem tárható fel, és ha a család nem kér egyéb - az alapellátás körébe tartozó - segítséget.

**Amennyiben a gyermekjóléti szolgálat** a gyermek bántalmazására, súlyos elhanyagolására utaló jeleket tapasztal, köteles hatósági eljárást kezdeményezni. A gyermekjóléti szolgálat a gyermekvédelmi gondoskodás körébe tartozó hatósági intézkedések közül javaslatot tehet a jegyzőnek a gyermek védelembe vételére, illetve ideiglenes hatályú elhelyezésére, továbbá a városi gyámhivatalnak a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésére, vagy nevelésbe vételére.

A gyermekjóléti szolgálatnak javaslattételében ismertetni kell a gyermek helyzetét, különösen

- a veszélyeztető körülményeket,
- a gyermek személyiségének feltárt jellemzőit,
- a szülő nevelési tevékenységét,
- a család szociális helyzetére vonatkozó adatokat,
- az addig biztosított alapellátásokat, valamint az ügy szempontjából fontos ellátásokat,
- a gyermek és a szülő (törvényes képviselő) addigi együttműködési készségét, illetve annak hiányát.

A gyermeket fenyegető közvetlen és súlyos veszély esetén a gyermekjóléti szolgálat csak a veszély tényét és jellegét nevezi meg, és a többi adat feltárásának mellőzésével tesz javaslatot a hatóság intézkedésére. A hiányzó adatokat a hatóság felhívásától függően szerzi be.

Amíg a gyermek a családban marad, a gyermekjóléti szolgálat fokozott figyelemmel folytatja a családgondozást, illetve ellátja a gyermek érdekében szükséges egyéb feladatait (más szolgáltatás nyújtása, illetve közvetítése). A gyermek kiemelése után a gyermekjóléti szolgálat feladata – amennyiben erre lehetőség van – a szülők támogatása annak érdekében, hogy a gyermek minél előbb visszakerülhessen vérszerinti családjához. E munkában a gyermekjóléti szolgálat együttműködik a szakellátás intézményeivel, szakembereivel.

### **Jelzés, illetve segítségkérés esetén a gyermekjóléti szolgálat feladatai:**

- A gyermek bántalmazása - személyes segítségkérés esetén:
  - A helyi gyámhatóság értesítése.
  - Ambuláns lap készíttetése gyermekorvossal vagy háziorvossal.
  - A rendőrség értesítése.
  - Szükség esetén azonnali intézkedés (a gyermek kiemelése).
  - A gyermek korától függően az oktatási intézmény értesítése az igazgatón, az ifjúságvédelmi felelősön keresztül.
  - Családgondozás megkezdése (nyilvántartásba vétel, kapcsolatfelvétel, adatlapok kitöltése, természetes támaszok megkeresése, a család tájékoztatása a gyermekbántalmazás jogkövetkezményeiről lásd pl.: Gyermekvédelem Hírlevél 2002. októberi szám 6. old., Btk. idevonatkozó paragrafusai).
  - Amennyiben a gyermek és családja korábban gondozásban részesült (alapellátott, védelembe vétel melletti) javaslat a gyermek érdekében megteendő hatósági intézkedésre (védelembe vétel, ideiglenes hatályú elhelyezés, nevelésbe vétel).
- A gyermek bántalmazása - a jelzőrendszer jelzése esetén:
  - Telefonon vagy szóban történt jelzés felvételét követően tájékozódás a jelzést adó személytől az eddig megtett intézkedésekről. A jelzés írásbeli megküldése ebben az esetben is szükséges.

- Lehetőség szerint azonnal, azoknak az intézkedéseknek a megtétele, amelyeket a jelzést adó még nem tett meg vagy nem kompetens azok megtételére.
  - A helyi gyámhatóság értesítése.
  - Ambuláns lap készíttetése gyermekorvossal vagy háziorvossal, ha nem ők jeleztek.
  - A rendőrség értesítése.
  - Szükség esetén azonnali intézkedés (a gyermek kiemelése)
  - Családgondozás megkezdése a jelzés napján (kapcsolatfelvétel, nyilvántartásba vétel, adatlapok kitöltése, természetes támaszok megkeresése, a család tájékoztatása a gyermekbántalmazás jogkövetkezményeiről lásd pl.: Gyermekvédelem Hírlevél 2002. októberi szám 6.old., Btk. idevonatkozó paragrafusai).
  - A gyermek korától függően az oktatási intézmény értesítése az igazgatón, az ifjúságvédelmi felelősön keresztül, ha nem az oktatási intézmény jelzett.
  - Amennyiben a gyermek és családja korábban gondozásban részesült (alapellátott, védelembe vétel melletti) javaslat a gyermek érdekében szükséges hatósági intézkedésre (védelembe vétel, ideiglenes hatályú elhelyezés, nevelésbe vétel).
- Gyermek bántalmazásának gyanújára vonatkozó jelzés esetén:
    - Kapcsolatfelvétel a gyermekkel és családjával haladéktalanul.
    - Orvosi szakvélemény, illetve láttelelet kérése arról, hogy baleset, bántalmazás, vagy nemi erőszak történt-e. Egyidejűleg meg kell tudni, hogy a gyermeknél korábban tapasztaltak-e hasonlókat és mit tettek.
    - A gyermek szűkebb és tágabb (szomszédság, rokonság) környezetének feltérképezése a családgondozó által személyes kapcsolatfelvétel útján.
    - Az eset minősítése és dokumentálása a jelzés felvételétől kezdve.

- A minősítés alapján a (veszélyeztetettséget megelőző, vagy azt megszüntető) családgondozás megkezdése a szükséges szakemberek bevonásával (pszichológus, pszichiáter, pedagógus, védőnő, gyermekorvos).<sup>10</sup>

„Ha olyan gyermek esetében érkezik jelzés, aki a Gyvt. alapján ideiglenes hatállyal elhelyezett, nevelésbe vett és gyermekvédelmi szakellátásban (nevelőszülőnél, gyermekotthonban) vagy a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szt.) hatálya alá tartozó intézményben él, vagy a területi gyermekvédelmi szakszolgálat szolgáltatásában részesül, akkor a nevelőszülői hálózat, a gyermekotthon vezetője, a szociális intézmény vezetőjének vagy a területi gyermekvédelmi szakszolgálat vezetője és a gyermek gyermekvédelmi gyámjának értesítése szükséges.”<sup>11</sup>

**A gyermekjóléti szolgáltatást végző feladata továbbá, hogy a településen élő lakosságot tájékoztassa arról, hogy mindenkinek jelzési kötelezettsége van, ha gyermekbántalmazás gyermekbántalmazásról szerez tudomást!**

**A gyermekjóléti szolgálat az intézkedésétől függően, lehetőség szerint minden alaklommal egyeztessen az érintettekkel, s így hozza meg döntését, javaslatát.**

### **Gyámhivatali eljárásrendek a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaitól érkezett kezdeményezés alapján**

A Gyvt. meghatározza azokat a pénzbeli, természetbeni ellátásokat, gyermekjóléti alapellátást és szakellátást biztosító szolgáltatásokat és hatósági/gyámhivatali intézkedéseket, döntéseket, amelyekkel meg lehet előzni, illetve meg lehet szüntetni a gyermek veszélyeztetettségét. Az ellátórendszert az állam és az önkormányzatok

<sup>10</sup> **KÉZIKÖNYV** A gyermekjóléti szolgáltatást nyújtók számára a gyermekekkel szembeni rossz bánásmóddal kapcsolatos esetek ellátásához és kezeléséhez MOGYESZ 2005.

<sup>11</sup> **MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ** A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan EMMI és SzGyF 2014.

kötelesek működtetni, amelyben önkéntes feladatvállalással jelentős szerepet vállalnak a civil, egyházi intézmények is a szolgáltatások, intézményfenntartások terén. Miután a bántalmazás, elhanyagolás a veszélyeztetettség egyik formája, a gyermekvédelem eszközeivel történő megoldási, kezelési módok is e rendszeren belüli szolgáltatásokkal, hatósági intézkedésekkel, döntésekkel valósíthatók meg. A hatósági döntések (a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet megállapítása kivételével) az állam által fenntartott és működtetett – és a közigazgatás rendszerén belül megszervezett – járási gyámhivatalok hatáskörébe tartoznak.

A törvény pontosan meghatározza, hogy milyen intézkedéseket tehet, illetve milyen eljárásokat köteles lefolytatni az illetékes járási gyámhivatal (továbbiakban: gyámhivatal), ha a gyermek veszélyeztetettségével, ezen belül bántalmazásával kapcsolatosan kérelem, bejelentés érkezik hozzá, vagy egyébként ennek gyanújáról információt kap akár a jelzőrendszer tagjaitól, akár egyéb szervektől, személytől.

A gyámhivatalok a Gyvt.14.§.-ban foglaltak szerint a gyermekvédelmi gondoskodás keretében bántalmazással, elhanyagolással kapcsolatosan jellemzően **védelembe vételi, a családbafogadásra irányuló, az ideiglenes hatályú elhelyezéssel, vagy nevelésbe vétellel kapcsolatos eljárásokat** folytatnak le. A jogszabályi lehetőségek közül az adekvát intézkedés kiválasztásánál figyelembe kell venni sok tényezőt: a bántalmazás, elhanyagolás okát, mértékét, a családi körülményeket (pl. a további elhelyezés mérlegelése), a várható hatásokat (melyik intézkedéssel mit érünk el, ki kell-e emelni a családból a gyermeket), fontos megismerni a gyermek személyiségét, amelyre leginkább szakértő kirendelésével kerülhet sor.

Előfordul, hogy a gyámhivatal a kérelem, bejelentés alapján védelembe vételre irányuló eljárás megindításáról értesíti az érintetteket, majd az eljárás lefolytatása során beszerzett bizonyítékok arra vezetnek, hogy a védelembe vétellel már nem lehetne megvédeni a gyermeket, így az eljárás átfordul más hatósági döntést (pl. nevelésbe vételt) eredményező folyamatba.

Emellett, ha a gyámhivatal indokoltnak tartja, **pert indít szülői felügyelet rendezése, gyermekelhelyezés megváltoztatása, szülői felügyelet megszüntetése** iránt, vagy **büntető feljelentést tesz** bűncselekmény alapos gyanúja esetén.

### **Védelembe vétel**

A védelembevétel nem érinti a szülő felügyeleti jogát, a gyermek a családban marad továbbra is.

Az eljárás megindítása történhet kérelemre, vagy a Gyvt. 17.§ -ban felsorolt személyek, szervek jelzése alapján, a szabálysértési hatóság értesítése alapján, a nyomozó hatóság nyomozást megtagadó határozata alapján, illetve egyéb esetben is hivatalból. Az eljárás megindításáról a Ket. 29.§. szerint az érintetteket írásban kell értesíteni. Előfordulhat, hogy az eljárás a gyermekjóléti szolgálat javaslatára indul, miután ott már korábban eredménytelenül gondozták a gyermeket, illetve a családot. A szolgálatnak a javaslata mellékletében nyilatkoznia kell, hogy szerinte miért volt eredménytelen az alapellátás, mennyire együttműködő a gyermek és a szülő. Megküldi az adatlapot, környezettanulmányt és gondozási tervet, véleményt nyilvánít a gyermek veszélyeztetettségének okáról, javaslatot tesz a kirendelhető családgondozó személyére, és javaslatot tesz arra, hogy mit tartalmazzon a védelembe vételi határozat. Ha nem a szolgálat javaslatára indul az eljárás, ezeket a bizonyítékokat a gyámhivatalnak az eljárás során utólag kell beszereznie a gyermekjóléti szolgálattól.

A gyámhivatal a bántalmazással, elhanyagolással kapcsolatos körülményeket bizonyítási eljárás keretében tisztázza, erre különféle bizonyítékokat szerezhet be, pl. a gyermeket ellátó köznevelési intézménytől pedagógiai véleményt, a védőnőtől tájékoztatást a gyermek gondozásával kapcsolatos tapasztalatairól, szakértőt rendelhet ki, háziorvosi véleményt szerezhet be, pl. arról, hogy a gyermeknek voltak-e korábban sérülései, a szülő, gondozó milyen betegségekkel, tünetekkel vitte orvoshoz, tapasztalt-e mulasztást e téren.

Az eljárás megindulásától számítva az ügyintézési határidő a Ket. 33.§. szerinti 21 nap, illetve kiskorú ügyfél érdekeinek veszélyeztetettsége esetében, továbbá ha életveszéllyel

vagy súlyos kárral fenyegető helyzet elhárítása indokolja, vagy egyébként szükséges, az ügyet soron kívül kell elintézni. Az ügyintézési határidőbe nem számítanak be a Ket. 33.§./3/ bekezdés szerinti cselekmények (pl. a szakértői vizsgálat és szakvélemény elkészítésének, a hiánypótlásoknak, más szerv megkeresésének az időtartama), így előfordulhat, hogy kívülálló szerv vagy személy számára úgy tűnik, hogy indokolatlanul késedelmeskedik a gyámhivatal a döntés meghozatalával, holott csak szakértői véleményre, vagy a döntéshez fontos irat megérkezésére kell várakoznia.

A védelemben vételi eljárásban kötelező a tárgyalás tartása, melyre meg kell hívni mindenkit, akinek véleménye, nyilatkozata a döntéshez fontos adalékul szolgálhat. Résztevők körét a Gyvt. 128.§. meghatározza: szülő (gyám), gyermek, családgondozó, egyéb személyek szükség szerint, valamint mindig meghívást kell kapnia annak a családgondozónak, aki a gyermeket korábban gondozta.

Az eljárás során a gyámhivatal köteles nyilatkoznia a gyermek és a szülőt, illetve családbafogadó gyámot, hogy vállalják-e a gyermekjóléti szolgálattal az alapellátás keretében való együttműködést. Ez esetben a gyámhivatal eltekinthet a védelemben vételtől, de erre nem köteles (pl. már korábban is tettek hasonló tartalmú nyilatkozatot, de nem tartották be). A nyilatkozattétel előtt a gyermeket és a szülőt figyelmeztetni kell az együttműködés hiányában alkalmazható jogkövetkezményekre (pl. hogy védelemben vételre vagy egyéb gyámhivatali intézkedésre is sor kerülhet).

Amennyiben a gyámhivatal befejezte a bizonyítékok összegyűjtését, sor kerül a döntéshozatalra, ami több irányú lehet:

- Ha bizonyított a bántalmazás, elhanyagolás, és azt az alapellátások önkéntes igénybevételel megszüntetni nem lehet, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a gyámhivatal a gyermeket védelemben veszi. A határozatban mérlegelési jogkörében választ a Gyvt. 67.§-ban foglalt kötelezések előírásáról és felhívja a családgondozót az egyéni nevelési-gondozási tervnek a határozat jogerőre emelkedését követő 15 napon belül való elkészítésére és becsatolására.

- Ha a bizonyítás során egyértelmű, hogy a gyermek a családban nem maradhat, a gyámhivatal elrendeli az ideiglenes hatályú elhelyezést, nevelésbe vételt, vagy hozzájárul családba fogadáshoz, aszerint, hogy melyik döntésnek vannak meg a feltételei, illetve melyik szolgálja leginkább a gyermek érdekeit.
- Ha a bántalmazás, elhanyagolás nem volt bizonyítható, és egyéb veszélyeztető ok sem merült fel, a gyámhivatal a védelembe vétel iránti kérelmet elutasítja, illetve a hivatalból indított eljárást megszünteti, ha a gyermek veszélyeztetettsége nem áll fenn.
- Ha a bántalmazás, elhanyagolás bizonyítható volt, de nem minősült súlyosnak, és az érintettek vállalták az alapellátás önkéntes igénybevételét, a gyámhivatal a védelembe vétel mellőzése mellett felhívja gyermekjóléti szolgálatot az alapellátás keretében való segítségnyújtásra.

A védelembe vételi eljárást lezáró döntés formailag határozat vagy eljárást lezáró/megszüntető végzés lehet, amely ellen a kézhezvételtől számított 15 napon belül fellebbezéssel lehet élni. Fontos, hogy a Gyer. 7.§. értelmében a gyermekjóléti szolgálat is ügyfél, így fellebbezési joga van, ha a döntés a feladatkörét érinti. Ha a döntés nem érinti a szolgálat feladatkörét, de nem ért egyet a döntés tartalmával, lehetősége van a megyei szociális és gyámhivatalnál felügyeleti intézkedést kezdeményezni, mely alapján a megyei felettes szerv vizsgálja, hogy a gyermek érdekét sértően nem történt-e jogszabálysértés (pl. a gyámhivatal mellőzte a gyermek védelembevételét, a gyermekjóléti szolgálat szerint ez a döntés jogsértő, mert a gyermek érdekeivel ellentétes)

A védelembe vétel felülvizsgálata rendszeres, legkésőbb évente kötelező, de bármely rendkívüli esemény, megváltozott élethelyzet, újabb bántalmazás, vagy az elhanyagolás folytatása, egyéb veszélyeztető tényezők felmerülése alapul szolgálhat arra, hogy a gyámhivatal azt felülvizsgálja, és szükség esetén más intézkedést hozzon.

Előfordulhat, hogy a gondozott család a védelembe vett gyermekkel más településre költözik, és ez a tény a gyámhivatal tudomására jut. Leginkább úgy juthat a gyámhivatal

tudomására, ha a családgondozó jelzi, hogy elvesztette a kapcsolatot velük. Ebben az esetben a kirendelt családgondozót fel kell menteni és egyidejűleg az illetékessé vált gyámhivatalt meg kell keresni a szükséges intézkedések megtétele céljából. Az új lakóhely szerint illetékessé vált gyámhivatalnak kötelessége, hogy a védelembe vétel szükségességét soron kívül felülvizsgálja, és ennek eredményéről döntsön. Ha a védelembe vétel fenntartása szükséges, a településen működő családgondozót kell kirendelni, aki a gondozási terv szükségszerű módosítását követően folytatja a családgondozást.

A védelembe vétel speciális esetköreit jelenti a tanköteles tanulók iskolai igazolatlan mulasztása miatti és a gyermek elhanyagolása miatt a családi pótlék természetbeni nyújtása mellett elrendelt védelembe vétel.

### **A tanköteles tanuló iskolai igazolatlan mulasztása**

A gyámhivatal a köznevelési intézménynek, iskolának a tanuló 50 órát elérő igazolatlan mulasztására vonatkozó írásbeli jelzése alapján kezdeményezi az Államkincstárnál az iskoláztatási támogatás szüneteltetését, és elrendeli a 16. életévét be nem töltött gyermek védelembevételét. Természetesen nincs erre szükség, ha a gyermek már korábban más ok miatt védelembe volt véve, ilyen esetben a védelembe vétel tartalmi elemeinek felülvizsgálata – és a korábban rögzített gondozási tervnek az újragondolása - indokolt. Az iskoláztatási támogatás folyósításának szüneteltetéséről az Államkincstár dönt, azonban a folyósítás újra indításának csak akkor van helye, ha előzetesen a gyámhivatal felülvizsgálta a szüneteltetés indokát, vagyis, hogy az iskola értesítése szerint megszűnt-e a tanuló iskolai mulasztása. A szüneteltetés megszüntetése esetén indokolt a védelembe vétel megszüntetése, ha nincs egyéb olyan ok, ami miatt a védelembe vételt továbbra is fenn kell tartani. Utóbbi esetben a gyámhivatal köteles a védelembe vételt felülvizsgálni és rendelkezni az egyéb veszélyeztető ok miatt az intézkedés – és az azt követő családgondozás – tartalmának megváltoztatásáról.

### **Családi pótlék természetbeni nyújtása a gyermek elhanyagolása miatt.**

A gyermek veszélyeztetettségének egyik leggyakoribb oka az elhanyagolás, ebben az esetben az első kezelési lehetőség, hogy a szülő a veszélyeztetettséget a gyermekjóléti alapellátások önkéntes igénybevételével szüntesse meg. Azonban ha a szülő ezt a segítséget nem tudja vagy nem akarja igénybe venni és az elhanyagolás továbbra is fennáll, a gyámhivatal a gyermeket védelembe veszi és a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtásáról határozhat a családi pótlék 100%-a erejéig. A döntés előtt mérlegelni kell, hogy a családi pótlék célzott felhasználásával a gyermek fejlődése a családi környezetben biztosítható, vagyis nincs olyan súlyos veszélyeztetettség, ami miatt egyéb hatósági intézkedésre lenne szükség (pl. a családból való kiemelés.)

A családi pótlék természetbeni formában történő nyújtása legfeljebb hat hónap időtartamra, rendelhető el. Ha a gyermek védelembevételét már korábban elrendelte a gyámhivatal, és a családdal foglalkozó szakemberek vagy egyéb jelzés alapján felmerül a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtásának szükségessége, a gyámhivatal megkeresi a gyermekjóléti szolgálatot. A gyermekjóléti szolgálatnak a megkereséstől számított tizenöt napon belül tájékoztatnia kell a gyámhivatalt vizsgálatának eredményéről, és szükség szerint javaslatot kell tennie a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtására, a pénzfelhasználási tervre, és a kirendelendő eseti gyám személyére, aki gondoskodik a családi pótlék megfelelő felhasználásáról.

A pénzfelhasználási terv figyelembevételével a gyámhivatal határozatban dönt a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtásáról, időtartamáról és módjáról, védelembe nem vett gyermek esetén a védelembevétel elrendeléséről, az eseti gyám kirendeléséről, és ezzel egyidejűleg a természetben nyújtott családi pótlék fővárosi/ megyei kormányhivatal részére az Államkincstárban megnyitott családtámogatási folyószámlára történő utalásáról.

A családi pótlék természetben történő további nyújtásának indokoltságát a gyámhivatalnak felül kell vizsgálnia, ami ráhatással lehet a védelembevétel további fenntartására, illetve megszüntetésére. Amíg a családi pótlék tekintetében a döntés

fennáll, a védelembe vételt is fenn kell tartani. Amennyiben a természetbeni felhasználás a továbbiakban nem szükséges, a gyámhivatalnak vizsgálnia kell, hogy a védelembe vétel megszüntethető-e, vagy van bizonyíthatóan egyéb veszélyeztető ok, ami miatt a védelembe vételt továbbra is alkalmazni kell.

### **Ideiglenes hatályú elhelyezés**

Vannak esetek, amikor nincs idő hosszas bizonyítás lefolytatására, mert a gyermek olyan mértékben elhanyagolt, vagy gondozói, szülői felügyelet nélkül marad, vagy testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti, és emiatt azonnali elhelyezése szükséges. Ezekben az esetekben a gyámhivatal (valamint a rendőrség, az idegenrendészeti hatóság, a menekültügyi hatóság, az ügyészség, a bíróság a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokság) feladata, hogy a gyermeket ideiglenesen elhelyezze.

Gyakorlatban sokszor felmerül, hogy ennyi hatóság közül mikor melyiknek áll fenn az intézkedési kötelezettsége. Erre egyszerű a válasz: amelyik először észleli azt az okot, amely megalapozza az azonnali intézkedést. A Gyvt. egyértelműen rögzíti, hogy mi minősül az ideiglenes hatályú elhelyezést megalapozó súlyos veszélyeztetettségnek: a gyermek olyan bántalmazása, elhanyagolása, amely életét közvetlen veszélynek teszi ki, vagy testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésében jelentős és helyrehozhatatlan károsodást okozhat. Az elhelyező hatóságok számára azonban a súlyos állapot esetenként felismerése gondot okoz, nem ítélik a család, a gyermek helyzetét olyan mértékben veszélyeztetőnek, ami a döntést megalapozná. A mérlegeléshez segítséget nyújt *II.2. A bántalmazás kialakulásában szerepet játszó rizikótényezők* fejezet.

A gyámhivatalok között nincs kikötött illetékesség, bármely járási gyámhivatalnak, amelyik először észleli az okokat, intézkednie kell a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezéséről, és az erről szóló döntését haladéktalanul közli az illetékes járási gyámhivatallal.

Ha döntés születik az ideiglenes elhelyezésről, meg kell határozni, hogy a jelenlegi családi környezetből való kiemelését követően hová helyezik a gyermeket, erre nézve a

Gyvt. 72.§. sorrendet állít fel, hogy lehetőleg a gyermek a másik szülőnél vagy a tágabb családi körében maradjon, és így minél kisebb megrázkódtatás érje, személyes kapcsolatait ne veszítse el. Ha ez nem lehetséges, akkor kerül sor a gyermekvédelmi szakellátásban nevelőszülői vagy gyermekotthoni/lakásotthoni elhelyezésre.

A gyámhivatali ügyintézés során kívül kell folytatni és lehetőség van arra, hogy a döntés előtt el lehessen tekinteni a Gyvt. 128.§-ban foglalt személyek meghallgatásától, ha a súlyos veszélyeztetettség a gyermek életét közvetlen veszélynek teszi ki. Az életet közvetlen veszélynek kitevő súlyos veszélyeztetettség fennállását azonban egyértelműen bizonyítani kell.

A gyermeknek a gondozási helyre viteléről a gyámhivatalnak kell gondoskodnia, szükség esetén rendőrség igénybevételeivel. Az ideiglenes hatályú elhelyezéstől kezdődően a gyermeket addig gondozó szülő gondozási, nevelési joga szünetel.

Ha a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésére a szülő súlyosan bántalmazó magatartása miatt került sor, a gyámhivatalnak a gyermek érdekében szüneteltetnie kell a kapcsolattartást az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatáról, illetőleg a nevelésbe vételről történő döntés jogerőre emelkedéséig.

A gyámhivatal a döntését határozati formában hozza meg, amely ellen a fellebbezést a kézhezvételtől számított 8 napon belül lehet benyújtani, de a fellebbezésnek a döntés végrehajtására nincs halasztó hatálya.

Előfordul, hogy a gyámhivatal nem ítéli olyan mértékben veszélyeztetőnek a gyermek helyzetét, hogy ideiglenes elhelyezéséről kellene döntenie, és elutasítja az erre irányuló kérelmet, vagy a hivatalból indított eljárást megszünteti. Ha ezzel az eljárást kezdeményező szerv, személy nem ért egyet, pl. szülő, gyám, jogosult azt megfellebbezni, ha pedig olyan személy kezdeményezte az eljárást, akinek nincs fellebbezési joga, pl. a jelzőrendszeri tag, lehetősége van az illetékes megyei szociális és gyámhivatalnál felügyeleti eljárást kezdeményezni a szerinte jogsértő döntés miatt.

Bármelyik erre jogosult szerv, hatóság hozta meg az ideiglenes elhelyezésről szóló döntést, az elhelyezés fenntartását, illetve azt, hogy mi legyen a gyermek további sorsa, az ügyben illetékes gyámhivatal fogja megvizsgálni. Itt már van idő a teljeskörű

bizonyítás lefolytatására, és a gyermek érdekében álló, differenciált döntési lehetőségek közül lehet választani:

- meg kell szüntetni az ideiglenes hatályú elhelyezést, ha annak okai nem állnak fenn, szükség esetén védelembe vétel mellett, vagy
- el kell rendelni a gyermek nevelésbe vételét, vagy
- családbafogadás iránt kell intézkedni, vagy
- pert kell indítani az ideiglenes hatályú elhelyezés fenntartása vagy megváltoztatása mellett, a gyermekelhelyezés megváltoztatása, illetve a szülői felügyelet megszüntetése iránt.

### **Családba fogadás**

A családba fogadásra vonatkozó törvényi szabályozás 2014. március 15-ét követően a Gyvt.-ből átkerült a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 4:188.§-189.§. rendelkezéseibe.

Ez a jogi szabályozás lehetőséget ad arra, miszerint a szülői felügyeletet gyakorló szülő(k) kérelmet nyújtsanak be a gyámhivatalhoz, járuljon hozzá, hogy a gyermeket más, általa megnevezett család átmenetileg befogadja, gondozza és nevelje, feltéve, hogy a családbafogadás a gyermek érdekében áll. A gyámhivatal a családbafogadáshoz akkor járul hozzá, ha meggyőződött arról, hogy a családba fogadó szülő személyisége és körülményei alapján alkalmas a gyermek gondozására, nevelésére, a gyámság ellátására, és e feladatok ellátását maga is vállalja. Bántalmazás, elhanyagolás esetén is lehetőség van a családbafogadásra, azonban a hozzájárulás megadása előtt mérlegelni kell, hogy a családbafogadás ideje alatt a szülő, szülői felügyeleti joga szünetel, de joga van a gyermekkel kapcsolatot tartani és a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben együttdöntési joga van. Ezért bántalmazás, elhanyagolás esetén fokozottan kell vizsgálni, hogy a családbafogadás alkalmas megoldás-e a helyzet kezelésére, vagy inkább az ideiglenes elhelyezés elrendelése mellett a 3. személynél (akár a családbafogadásra megjelölt személynél, vagy másnál) való elhelyezés indokolt, emellett szülői felügyelet

megszüntetése iránt kell pert indítani, ami a jövőben nem adna lehetőséget arra, hogy a szülő érdemben beleszólhasson a gyermeke életébe.

Ha a gyámhivatal a családbafogadáshoz hozzájárul, köteles annak indokoltságát évente felülvizsgálni. A családbafogadás addig jelent megoldást, amíg annak felbontását a szülő vagy a családba fogadó szülő nem kéri, vagy ha annak fenntartása a gyermek fejlődését nem veszélyezteti.

### **Nevelésbe vétel**

Ha a bántalmazás, elhanyagolás bizonyítottá válik, és a gyermeket ki kell emelni a családból, de a gyermek elhelyezését sem családbafogadással, sem örökbefogadással, sem a családbafogadó gyámság alkalmazásával, sem egyéb módon nem lehet megoldani, a gyámhivatal a gyermeket nevelésbe veszi. A nevelésbe vétel célja a törvényes képviselő és az otthont nyújtó ellátás biztosítása mellett a gyermek felkészítése az önálló életre.

Az eljárás indulhat kérelemre vagy hivatalból (pl. a jelzőrendszeri tagok hatósági intézkedést kezdeményeznek), melynek megindulásáról az érintetteket írásban tájékoztatni kell. A nevelésbe vételi eljárásban a gyámhivatal széleskörű bizonyítást folytat le, beszerzi a gyermekkel korábban foglalkozó szakemberek – gyermekjóléti szolgálat, iskola, egészségügyi ellátás – szakvéleményét, javaslatát, a gyermekvédelmi szakértői bizottság véleményét, és tárgyalást tart, melyre minden érintettet meghív. A meghallgatásokra a Gyvt. 128.§. az irányadó.

Az eljárás megindulásától számítva az ügyintézési határidő a Ket. 33.§. szerinti 21 nap, illetve kiskorú ügyfél érdekeinek veszélyeztetettsége esetében, továbbá ha életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet elhárítása indokolja, vagy egyébként szükséges, az ügyet soron kívül kell intézni. Az ügyintézési határidőbe nem számítanak be a Ket. 33.§./3/ bekezdés szerinti cselekmények (pl. a szakértői vizsgálat és szakvélemény elkészítésének, a hiánypótlásoknak, más szerv megkeresésének az időtartama), így előfordulhat, hogy kívülálló szerv vagy személy számára indokolatlanul késedelmeskedik

a gyámhivatal a döntés meghozatalával, holott csak szakértői véleményre, vagy a döntéshez fontos irat megérkezésére vár.

A nevelésbe vételi eljárásban kötelező a tárgyalás tartása, melyre meg kell hívni mindenkit, akinek véleménye, nyilatkozata a döntéshez fontos adalékkul szolgálhat. Résztevők körét a Gyvt.128.§ meghatározza: szülő (gyám), gyermek, családgondozó, egyéb személyek szükség szerint, valamint meghívást kell kapnia annak a családgondozónak, aki a gyermeket korábban gondozta.

Amennyiben a családból való kiemelés indokoltsága bebizonyosodik, a gyámhivatal a gyermek nevelésbe vételéről soron kívül, fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható határozatban dönt és ezzel a gyermek – ha előzetesen nem volt beutalva ideiglenesen elhelyeztként - bekerül a gyermekvédelmi szakellátás rendszerébe. Ha a gyámhivatal a nevelésbe vételt nem tartja indokoltnak, a kérelmet elutasítja, illetve a hivatalból indult eljárást megszünteti, és szükség esetén elrendeli a gyermek védelembe vételét.

A gyámhivatal a nevelésbe vett gyermeket nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban, illetve állapota alapján szociális intézményben helyezi el és gyermekvédelmi gyámot rendel a számára. A nevelésbe vétel alatt- annak alapján, hogy milyen jogi helyzetben történt a bekerülés, a szülő szülői felügyeleti joga szünetel vagy már megszűnt (utóbbi esetben pl. a bíróság szüntette meg), ez a körülmény meghatározza, hogy a szakemberek hogyan gondolják tovább a gyermek sorsának jövőbeli alakulását.

Fontos, hogy a korábbi traumák feldolgozására és a további abúzus elkerülésére a gyámhivatal a gyermek számára leginkább alkalmas gondozás helyet találja meg és jelölje ki. Ennek során figyelemmel kell lenni többek között a gyermek életkorára, egészségi állapotára, neveltségi szintjére, a testvérek együttes elhelyezésére, és csak legutolsó sorban a rendelkezésre álló férőhelyekre.

A nevelésbe vételhez kapcsolódóan a gyermek véleményét figyelembe vevő egyéni elhelyezési tervet kell készíteni, amelynek megvalósításában, a feladatok teljesítésében a gyermek gyermekvédelmi gyámjának, gondozójának, valamint – ha szülői felügyeleti

joga nem szűnt meg – a szülőjének, a szülő lakóhelye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatnak és települési önkormányzatnak együttműködési kötelezettsége van.

A nevelésbe vétel során fontos dönteni arról, hogy lesz-e és milyen mértékben kapcsolattartási joga a gyermek erre jogosult hozzátartozóinak, elsősorban a szülő(k)nek. Bántalmazott gyermek esetében a kapcsolattartás szabályozásának vagy kizárásának rendkívül fontos szerepe van. Találkozhat-e a bántalmazó egyáltalán személyesen a gyermekkel, hol és milyen körülmények között, nem indokolt-e a kapcsolattartás megvonása, korlátozása, illetve a felügyelt kapcsolattartás elrendelése, ezek mind a gyámhivatal mérlegelésébe eső, de a traumatizált, bántalmazott gyermek szempontjából rendkívül fontos szabályozási kérdések.

Az általános szabályok szerint a nevelésbe vétel során a gyámhivatal hivatalból köteles szabályozni a gyermek és a legközelebbi hozzátartozó közötti kapcsolattartást (hogyan, mikor, milyen időtartamban látogathatják, az időszakos hazavitel rendjét, a személyes találkozásokon kívüli kapcsolattartási formákat (levél, csomag, telefon, egyéb).

A Gyer. egyértelműen kimondja azonban, hogy a kapcsolattartásra egyébként jogosult szülőnek a szabályozásra irányuló kérelmét el kell utasítani, ha a szülő a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére elkövetett cselekmény miatt ideiglenes megelőző távoltartás vagy megelőző távoltartás, továbbá a büntetőeljárásban elrendelhető távoltartás kényszerintézkedés hatálya alatt áll. Emellett a gyámhivatal akkor is köteles a szülő kapcsolattartási jogának szüneteltetését elrendelni, ha a szülő a gyermeket bizonyíthatóan súlyosan bántalmazta.

A nevelésbe vett gyermek esetében – ha nem rendeltek el távoltartást vagy nem áll fenn súlyos bántalmazás – a gyermek biztonsága érdekében lehetőség van arra, hogy a gyámhivatal felügyelt kapcsolattartást rendeljen el. A felügyelt kapcsolattartás azt jelenti, hogy a kapcsolattartásra jogosult hozzátartozó a gyámhivatal döntése szerinti helyszínen találkozhat kijelölt szakember felügyelete mellett és jelenlétében a szakellátásba került gyermekkel. A jelenlévő szakember egyrészt elősegítheti, hogy a kapcsolattartás zavartalanul történjen, másrészt utólag tud egyértelműen nyilatkozni, ha a találkozás során konfliktust tapasztal. Tanúvallomása lehet bizonyíték arra

vonatkozóan, hogy a gyámhivatal mérlegelni tudja, a gyermek érdekében áll-e a kapcsolattartás további biztosítása.

A nevelésbe vétel alatt is felmerülhet, hogy a gyermek bántalmazottá válik a gondozási helyén (akár a gondozói akár a társai által), ebben az esetben a szakellátásban körülötte feladatkörrel bíró szakemberek (gondozók, gyám) feladata, hogy végső soron kezdeményezze a gondozási hely megváltoztatását és tegyen intézkedéseket a gyermeket ért trauma feldolgozására, melynek módját az egyéni nevelési-gondozási tervben is rögzíteni kell. A nevelése során fontos a gyermekben tudatosítani, hogy ő is kérheti a gondozási helye megváltoztatását. A gyámhivatal a gyermek gondozási helyének azonnali hatállyal történő megváltoztatásáról fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható határozatban dönt, ha a gyermek érdekét gondozási helye súlyosan veszélyezteti, illetve ha a gyermekvédelmi gyám a gyermeket súlyos veszélyeztetettsége miatt másik, biztonságos gondozási helyre viszi, erről a gyámhivatalt egyidejűleg értesíti, és kéri a kijelölt gondozási hely megváltoztatását.

A nevelésbe vétel szükségességét rendszeresen felül kell vizsgálni, és minden érintett szakember bevonásával dönteni arról, hogy mi legyen a gyermek további sorsa. Elsősorban a gyermek családjába való visszagondozása a cél, ha a család erre alkalmassá válik, amennyiben erre nincs esély, mérlegelni kell az örökbefogadás előkészítését annak érdekében, hogy a gyermek családban nőhessen fel.

### **Perindítás**

A gyámhivatal pert indíthat a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése, (korábbi elnevezéssel: gyermekelhelyezés) a szülői felügyelet, az egyes szülői felügyeleti jogok gyakorlásának megváltoztatása, a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése, a gyermek kiadása, a gyermeket megillető tartási követelés érvényesítése, illetve a szülői felügyelet megszüntetése vagy visszaállítása érdekében (331/2006.(XII.23.) Korm.r.) A perindítás szükségességét a gyámhivatal az előtte lévő bizonyítékok alapján mérlegeli, pl. ha a szülők a gyermek súlyos elhanyagolásában közösen felelősek, fel kell merülnie a gyermek harmadik személynél (jellemzően nagyszülőnél vagy más közeli rokonnál) való

elhelyezése iránti perindítás megfontolásának. Erre a gyámhivatalnak van felhatalmazása, a harmadik személynek nincs perindítási joga. Természetesen a perben hozott bírói ítélet a gyámhivatalt köti, lehetséges, hogy további gyámhivatali intézkedésekre van szükség. Amennyiben pl. a bíróság mindkét szülő szülői felügyeleti jogát megszünteti, rendelkezni kell a gyermek számára gyám kirendeléséről.

### **Büntető feljelentés**

A gyámhivatal feljelentést tesz a gyermek veszélyeztetése, a tartási kötelezettség elmulasztása, vagy az előzőeken kívül a gyermek sérelmére elkövetett más bűncselekmény miatt. (331/2006.(XII.23.) Korm.r.)

A gyámhivatalnak tehát minden, a gyermek ellen elkövetett bűncselekmény alapos gyanúja miatt feljelentést kell tennie. Bántalmazás, elhanyagolás esetén is mérlegelnie kell a gyámhivatalnak, hogy a saját feladatkörébe tartozó gyámhatósági intézkedések mellett szükséges-e feljelentést tenni, vagyis van-e megalapozott gyanú (állnak-e rendelkezésre bizonyítékok) arra nézve, hogy valaki a gyermek ellen bűncselekményt követhetett el. Amennyiben felmerül, hogy a bántalmazás, elhanyagolás a Büntető Törvénykönyv valamely bűncselekményi törvényi tényállásába tartozó bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúját felveti, a gyámhivatal köteles feljelentést tenni.

### **Gyermekvédelmi szakellátás feladatai**

Remélhetően minden gyermekkel foglalkozó szakember egységes álláspontot képvisel abban, hogy végső, egyéb optimális megoldás hiányában történhet kizárólag olyan hatósági intézkedés, amely a gyermek családjából történő kiemelését eredményezi.

A Gyvt. 52. § értelmében: „A szakellátás keretében kell biztosítani az ideiglenes hatállyal elhelyezett, a nevelésbe vett gyermekotthont nyújtó ellátását, a fiatal felnőtt további utógondozói ellátását, valamint a szakellátást más okból igénylő gyermek teljes körű ellátását.”

## **Gyermekvédelmi szakszolgálat**

A területi gyermekvédelmi szakszolgálatok (továbbiakban: TEGYESZ) az ország egész területét lefedő intézményrendszer, többnyire a megyeszékhelyeken található. Számos feladatai közé tartozik olyan gyermekotthon működtetése, mely ideiglenes hatályú beutalt gyermekek ellátását biztosítja (befogadó otthon), nevelőszülői hálózat és gyermekvédelmi szakértői bizottság működtetése.

## **Ideiglenes hatályú beutalt gyermekek ellátását biztosító gyermekotthon**

### **(Befogadó otthon)**

Az azonnali kiemelését igénylő esetek többségében a gyermek a TEGYESZ befogadó otthonába, vagy nevelő szülőhöz kerül. A befogadó otthonba és nevelőszülőhöz 0-18 éves koruk betöltéséig, tehát kiskorúak kerülhetnek felvételre. A családból történő kiemelés, még ha a szakemberek szerint is indokolt, nagyon rossz körülmények, bántalmazó környezetből is történik, krízisállapotot jelent a gyermek számára, ez egy nagyon labilis, további sérülést hordozó állapot, melynek kezelése a befogadó otthon szakembereinek feladata.

A befogadó otthonba érkezett gyermek esetében a védelmet, biztonságot nyújtó elhelyezést követően, anamnézis felvétele az elsődleges lépés.

Ennek protokollja eltérő megyénként, de többnyire először orvosi vizsgálatra kerül sor. A vizsgálat személyes jellegéből adódóan lehetőség nyílik a vizsgálatot végző orvos számára első benyomást szerezni a gyermek viselkedését, hangulatát, kommunikációs állapotát illetően.

A testi vizsgálatnál a bőrön lévő elváltozásokat, sérüléseket, korábbi műtétek hegeit, a bel szervek vizsgálatnál esetleg akut, vagy krónikus betegségeket lehet diagnosztizálni.

A gondozás, nevelés biztosítása során a szakemberek feladata, a szülővel való kapcsolatfelvétel, az együttműködés kialakítása, a hiányzó és szükséges információk beszerzése érdekében, a tájékoztatás.

Fontos lépés a társszakmákkal való kapcsolatfelvétel a gyermekkel kapcsolatos teljes és reális kép kialakítása érdekében (védőnő, házi gyermekorvos, köznevelési intézmény-,

gyermekjóléti szolgálat- munkatársa), azokkal a személyekkel, akik korábban napi kapcsolatban álltak a gyermekkel és családjával.

### **Gyermekvédelmi szakértői bizottság**

A TEGYESZ gyermekvédelmi szakértői bizottság (továbbiakban: bizottság) vizsgálatát követő szakvélemény alapján, javaslattétel történik a családjából kiemelt, vagy kiemelésre „váró” gyermek, nevelésbe vételére, szükségleteinek megfelelő gondozási hely, ellátási forma kijelölésére, különös hangsúlyt helyezve egyéb figyelembe veendő preferenciákra. (kórház közelsége, eddigi környezethez való közeli/távoli elhelyezés).

A bizottság alapesetben három tagból áll: gyermekorvos, gyermek szakpszichológus, szociális munkás. Speciális szükséglet felmerülése esetén a bizottság öt tagra bővül, gyermek pszichiáter és gyógypedagógus bevonásával. Természetesen az objektív kép kialakítása érdekében egyéb szakértő szolgáltatása is igénybe vehető.

A bizottság a gyermek pszichés, értelmi, fizikai állapotának felmérését követően írásos összegzést készít. Bizottsági szakvélemény tartalmazza a gyermek állapotának megfelelő ellátási formára és az egyéni elhelyezési tervre vonatkozó javaslatot, annak indokolásával együtt.

Ezt követi a gyámhivatali tárgyalás, amelyen az elhangzottakról jegyzőkönyv készül. A tárgyaláson részt vesz az ügyben érintett gyermek (életkorától és személyiség állapotától függően), a szülők, más meghívott hozzátartozók, a gyermekvédelmi gyám - mint a javaslat előterjesztője és a gyermek sorsrendezésének koordinátora -, a gyermekjóléti szolgálat családgondozója, a leendő gondozási hely képviselője, a gyámhivatali ügyintéző, illetve a hivatal által meghívott egyéb szakember (pl. osztályfőnök, védőnő). Ekkor kerül ismertetésre a szakértői bizottság javaslata. A gondozási hely delegáltja bemutatja intézményük szolgáltatásait, az elhelyezési lehetőséget. Optimális esetben választási lehetősége van a gyermeknek a leendő gondozási helyek között. Nevelőszülői elhelyezés esetén a tárgyalást egy ismerkedési folyamat előzheti meg.

A kapcsolattartásra jogosult személyek esetében a tárgyaláson történik meg a javaslat tétel a kapcsolattartás lehetséges módjára (otthon területére korlátozva, felügyelt stb.), idő intervallumára, gyakoriságára is.

A fentiek tükrében a gyámhivatal határozatba foglalja, az azonnal végrehajtható végső döntését.

### **Nevelőszülő/Gyermekotthon**

A Gyvt. 53. § (1) meghatározza: „Az otthont nyújtó ellátás keretében biztosítani kell az ideiglenes hatállyal elhelyezett, a nevelésbe vett gyermek számára:

- a) a 45. § (1) bekezdése szerinti teljes körű ellátást,
- b) a családi környezetébe történő visszahelyezését előkészítő, családi kapcsolatainak ápolását segítő családgondozást, vagy ha ez nem lehetséges, az örökbefogadásának elősegítését,
- c) a családjába történő visszailleszkedéshez, önálló életének megkezdéséhez szükséges utógondozást.

*Otthont nyújtó ellátást biztosít:*

- a) a nevelőszülő, vagy - ha ez nem lehetséges -
- b) a gyermekotthon, vagy
- c) az Szt. hatálya alá tartozó fogyatékosokat ápoló-gondozó bentlakásos intézmény, illetve fogyatékosok vagy pszichiátriai betegek lakóotthona, a területi gyermekvédelmi szakszolgálat támogatásával, különösen családgondozással, a gyermekvédelmi gyámság ellátásával.”

A fentiek értelmében az elsődleges a nevelőszülőnél történő elhelyezés, amely lehetőséget biztosíthat a családi közösségbe történő rövidebb idő alatti beilleszkedésre, a traumatizált gyermek további sérüléseinek megelőzésére, a terápiás szolgáltatások elérésének mielőbbi biztosítása mellett.

A nevelőszülő - egyéni gondozási-nevelési terv alapján - a saját háztartásában nyújt teljes körű ellátást az ideiglenes hatállyal elhelyezett, a nevelésbe vett gyermeknek.

Elősegíti a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, személyisége kibontakozását, a működtető (TEGYESZ, civil szolgáltató) támogatásával - a gyermek vér szerinti családjába való visszakerülését és ennek érdekében együttműködik a családdal. A nevelőszülő a gyámhatóság határozata alapján biztosítja az általa nevelt gyermek kapcsolatát a kapcsolattartásra feljogosított szülőjével és közeli hozzátartozóival. (Gyvt. 55. §)

A gyermekotthon legalább 12, de legfeljebb 48 - önálló lakóegységben elhelyezett, a gyermek 0-18 életév betöltéséig, otthont nyújtó ellátását biztosítja.

A lakásotthon olyan gyermekotthon, amely legfeljebb 12 gyermek, otthont nyújtó ellátását biztosítja önálló lakásban vagy családi házban, családi körülmények között (Gyvt. 59.§.).

A gyermekotthoni/lakásotthoni elhelyezés hátrányai lehetnek a nagyobb gyermek közösségbe való beilleszkedés nehézségei, a különböző problémákkal, sorsokkal élő gyermekek elfogadó készség, agresszió kezelési szintjének változatossága.

A nevelésbe vett gyermekek egy része már alapos gyanú megállapítását követően, hatósági eljárás folyamatának „eredményeként” részesül az ellátásban. Más esetben a gyermekről a szakellátásba érkezését követően kerül felszínre, különböző észlelt tünetek alapján, a korábbi bántalmazás gyanúja. Gyakori tapasztalat, elsődlegesen kamaszkorban, hogy a súlyos magatartásproblémák hátterében a bántalmazás, mint előidéző ok húzódik meg.

Végül, de nem utolsó sorban az intézményen belüli agresszív megnyilvánulások is kimeríthetik a bántalmazás tényét. A gyermekvédelmi gyám kötelessége a tudomására jutott bántalmazás esetében eljárást kezdeményezni, ennek értelmében rendőrségi feljelentést tenni ismeretlen tettes ellen, a megismert tényállás alapján, nem mérlegelhet

az eset súlyosságát tekintve, függetlenül a vélt elkövető személyétől (szülő, gyermek, harmadik személy, szakellátó). Ennek elmulasztása súlyos szakmai hibának minősül.

Fontos hangsúlyozni, hogy a szakellátásban dolgozó munkatársak feladata nem a nyomozás, az ítélezés, de kötelességük minden olyan tudomásukra jutott tényről, adatról tájékoztatni az eljáró hatóságot, a gyermekvédelmi gyámot, ami az ügy szempontjából információ értékű.

### **A gyermekotthon feladatai bántalmazott gyermek befogadása esetén**

A gyermekotthon alapvető feladata a gyermek védelmének biztosítása, a vélt bántalmazóval szemben. Kiemelt jelentőségű a „vélt” kifejezés, mivel a bántalmazók, illetve jogi képviselőjük részéről gyakran hangoztatott: „az ártatlanság vélelme” kifejezés. A bántalmazó a legtöbb esetben elsődlegesen saját jogait érvényesíti, védelme érdekében. A gyermeket ezen esetben a szakemberek kötelessége védelmezni, valós érdekeit szem előtt tartva, objektív módon, elfogultság nélkül.

A gyermek befogadása gondos, minden részletre kiterjedő előkészítést igényel, amely a társszakmák (gyermekjóléti szolgálat, köznevelési intézmény, gyámhivatal, egészségügyi szolgáltatók, stb.) hatékony együttműködésével valósulhat meg. Az anamnesztikus adatok, információk bővítése, tovább rendszerezése a valós kép kialakításában, az adekvát segítségnyújtás érdekében.

Kiemelt feladat a szakmai vezetők részéről az ellátást biztosító teamek felkészítése, tájékoztatása az érkező gyermek állapotáról, korábbi életeseményeiről, a kitűzött célokról.

A diszkréció elsődleges szakmaetikai alapelv, nélkülözhetetlen az ellátás során a további érzelmi bántalmazás megelőzése érdekében.

Fontos az intézmény szolgáltatásainak (pszichológus, fejlesztőpedagógus), illetve külső szakemberek haladéktalan bevonása, a trauma feldolgozás megkezdése, folytatása érdekében. Természetesen a gyermek aktuális személyiség állapotának, tényleges szükségleteinek figyelembe vétele mellett.

A befogadó csoportban élő gyermekek felkészítése, új társuk fogadására sem nélkülözhető, annak figyelembe vételével, hogy a bántalmazott gyermek személyiségi jogai ne sérülhessenek. A társak felkészítése nem eset bemutatást jelent.

Rendkívül érzékeny terület a bántalmazó szülő és az áldozat közötti kapcsolattartás biztosítása a szakellátó intézményben, amelyet az illetékes gyámhivatal határozata szabályoz. Az intézmény területére korlátozott, felügyelt kapcsolattartás jelentős szakmai kihívás a munkatársak részére. A bántalmazó szülők részéről gyakran manipulatív, kereteket feszegető, játszma rendszereken alapuló viselkedés megelőzése, a konfliktus helyzetek csökkentése a gyermek védelmét szolgálja. A következetes, hiteles kommunikáció a konfrontatív helyzetek megelőzését segíti, a szülő és a szakemberek között, ami áttételesen a gyermek biztonságérzetét növelheti. Optimális esetben a kapcsolattartás „felügyelője” egy állandó személy, a fentiekben leírtak okán.

A kapcsolattartási napló precíz, naprakész vezetése, a kapcsolattartó bevonásával, lehetőséget biztosít a partneri együttműködés kialakításában, a kapcsolat minőségében történő változások, események követésében.

Amennyiben a szülői magatartás a felügyelt kapcsolattartás ellenére is károsan befolyásolja a gyermek fejlődését, úgy a gyám, gyermekvédelmi gyám kötelessége a gyámhivatal felé a kapcsolattartás felfüggesztése, módosítása érdekében haladéktalan intézkedés megtétele.

A szakellátó intézmények szakemberei, a gyámmal, gyermekvédelmi gyámmal szoros együttműködésben kötelesek a gyermek részére az elérhető terápiás lehetőségek folyamatos biztosítása, a traumák mielőbbi feldolgozása érdekében.

A szakellátásba való „bekerülés” nem jelenthet a gyermek számára izolációt. A szolgáltatást nyújtók közös feladata, a gyermek családjával korábban kapcsolatban álló szakemberekkel (gyermekjóléti szolgálat családgondozója, védőnő) való közös együttműködés. A kölcsönös együttműködés kiemelt jelentőségű a hatósági intézkedés átmeneti jellegére való tekintettel. Az elérendő cél a gyermek vérszerinti családjába történő hazagondozása, mérlegelve a lehetőségeket, a gyermek tényleges érdekeit.

A nevelőszülői hálózatok bővülésével csökkenő tendencia várható a befogadó otthonok túlterheltségében. A speciális szaktudás elsajátítása érdekében szervezett képzéseken való részvétel, a szükséges kompetenciák elsajátítása a bántalmazott gyermek akut kiemelését követő krízis állapot súlyosságát enyhítheti, a nevelőszülőnél történő elhelyezés során.

### **Beavatkozás szakellátás keretein belüli gyermekbántalmazás esetén**

A gyermek bántalmazás azon speciális esetében, amikor nevelőszülőnél, illetve gyermekotthonban történik bántalmazás (kortársbántalmazás, szakellátó bántalmaz gyermek, szakellátót bántalmaz gyermek) alapvető szakmaetikai feladat a haladéktalan intézkedés megtétele. A bántalmazást, vagy annak jegyeire utaló eseményt észlelő személy (gyermekvédelmi jelzőrendszer tagja, szakellátó) haladéktalanul köteles jelzéssel élni az intézmény vezetője, a gyermekvédelmi gyám, gyermekjogi képviselő, vagy a gyámhivatal felé, a szükséges beavatkozás megtétele érdekében.

A gyermekvédelmi gyám kötelessége az észlelést, jelzést követően a tudomására jutott gyámsága alatt álló gyermeket érintő bántalmazás esetében eljárást kezdeményezni, ennek értelmében rendőrségi feljelentést tenni ismeretlen tettes ellen, a megismert tényállás alapján, nem mérlegelhet az eset súlyosságát tekintve, függetlenül a vélt elkövető személyétől (szülő, gyermek, harmadik személy, szakellátó). Ennek elmulasztása súlyos szakmai hibának minősül.

A gyámhatóság a gyermek gondozási helyének azonnali hatállyal történő megváltoztatásáról fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható határozatban dönt, ha a gyermek érdekét gondozási helye súlyosan veszélyezteti, illetve ha a gyermekvédelmi gyám a gyermeket súlyos veszélyeztetettsége miatt másik, biztonságos gondozási helyre viszi, erről a gyámhatóságot egyidejűleg értesíti, és kéri a kijelölt gondozási hely megváltoztatását. (Gyvt. 80/B.)

Az érem másik oldalát tekintve, amikor kortársbántalmazás (csicskáztatás, beavatási szertartás, szexuális bántalmazás) a gyermekek egymás közötti agresszív cselekedetei

észlelhetőek hasonló eljárási rend vonatkozik a bántalmazott gyermek-gyermekek védelme érdekében, azzal a kitéttel, hogy mérlegelni kell az eset ismeretében a bántalmazó kiemelését a közösségből, mint megoldási lehetőséget. A közösség egészére romboló hatású cselekmények megelőzésében, megakadályozásában jelentős szerepe van a szakellátók nevelési attitűdjének.

#### **IV. Adatvédelemre, adatkezelésre vonatkozó jogszabályok**

##### **kivonatai, az ellátást nyújtók feladatai**

A gyermekek bántalmazását észlelő szervek és személyek által kezelhető adatok körét és az adatkezelésre vonatkozó alapvető szabályokat az Infotv. – mint minden adatkezelésre vonatkozó generális szabályozás - rögzíti, amelynek a hatálya a Magyarország területén folytatott minden olyan adatkezelésre és adatfeldolgozásra kiterjed, amely személyes adatokra, valamint közérdekű adatra vagy közérdekből nyilvános adatra vonatkozik. Az infotv. szerint személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett személy hozzájárult (különleges adat esetén írásban) vagy törvény elrendeli, mint kötelező adatkezelést. Kiskorúaknál, a cselekvőképtelenek esetében a hozzájárulást a törvényes képviselő teszi, korlátozottan cselekvőképeseink esetében együttes jognyilatkozat szükséges. Kivétel ez alól a 16. életévét betöltött kiskorú, akinek a hozzájárulása érvényességéhez törvényes képviselőjének beleegyezése vagy utólagos jóváhagyása nem szükséges.

Az adatkezelés jogszerűségére és az adattovábbítás szabályaira a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak tevékenységére vonatkozóan a kötelező, vagyis törvény által előírt adattovábbítás jellemző, és ezt – a Gyvt. 17.§-ban foglalt intézkedés kezdeményezési kötelezettség mellett, - az egyes ágazati jogszabályok részletesen tartalmazzák. Az adattovábbítási, jelzési, intézkedés kezdeményezési kötelezettség alapja az egyes ágazati jogszabályokban eltérően van megfogalmazva; „bántalmazás, elhanyagolás, súlyos veszélyeztetés”, „súlyos veszélyhelyzet”, „krízishelyzet” mind szerepelnek indokként, azonban a Gyvt. 17. §-ban foglalt megfogalmazás teszi

egyértelművé, mit kell tenni és hová kell fordulnia a jelzőrendszeri tagnak a gyermekvédelem szervei közül veszélyeztetés, bántalmazás, elhanyagolás, más súlyos veszélyeztetés esetén.

### **Egészségügy**

Az Eüak. szabályozza, hogyan történhet adattovábbítás egészségügyi hálózaton kívüli szervek részére. Eszerint írásbeli megkeresésre a kezelést végző orvos az érintett egészségügyi és a megkereső szerv által törvény alapján kezelhető, az azonosításhoz szükséges személyazonosító adatait adja át a megkereső szervnek. A megkeresés érkezhethet többek között nyomozó hatóságtól, ügyészségtől, a bíróságtól, az igazságügyi szakértőtől, valamint közigazgatási hatósági ügyben a közigazgatási hatóságtól. A megkeresésében fel kell tüntetni a megismerni kívánt egészségügyi és személyazonosító adatokat.

A megkereséstől függetlenül köteles az ellátást végző egészségügyi szolgáltató ezzel megbízott orvosa a kiskorú érintett első alkalommal történő egészségügyi ellátásakor - a gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagságra tekintettel - az egészségügyi szolgáltató telephelye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatot haladéktalanul értesíteni, ha feltételezhető, hogy a gyermek sérülése vagy betegsége bántalmazás, illetve elhanyagolás következménye, illetve a gyermek egészségügyi ellátása során bántalmazására, elhanyagolására utaló körülményeket tapasztal. Az értesítésnek nem feltétele, hogy az adattovábbításhoz az érintett beleegyezzen.

### **Szociális ellátások**

A szociális ellátórendszeren belül leginkább a családon belül kialakult krízishelyzetekkel foglalkozó családsegítés, mint alapellátás található leggyakrabban a gyermekeket veszélyeztető helyzetekkel. Ezen tevékenységen belül a család tagjaira is kiterjedő szolgáltatásban a családdal foglalkozó szociális munkás, fokozott figyelemmel kíséri, hogy a kiskorú érdekei, speciális szükségletei, helyzete szükségessé teszik-e gyermekjóléti szolgáltatás biztosítását. Kiskorúra a családsegítés akkor terjedhet ki, ha a

kiskorú családtagjának ellátása a családsegítés keretében indult, és a kiskorú érdekei - a gyermekjóléti szolgáltatás igénybevétele nélkül - családsegítés keretében is megfelelően biztosíthatók. Ha az eset körülményeiből arra lehet következtetni, hogy a gyermek érdekében gyermekjóléti szolgáltatás biztosítása szükséges, a szociális szakembernek meg kell keresnie a gyermekjóléti szolgálatot.

### **Köznevelés**

A köznevelésben dolgozó személyt hivatásánál fogva harmadik személyekkel szemben titoktartási kötelezettség terheli a gyermekkel, a tanulóval és családjával kapcsolatos minden olyan tény, adatot, információt illetően, amelyet a gyermekkel, tanulóval, szülővel való kapcsolattartás során megismer. A gyermekkel összefüggő adatok a kiskorú tanuló szülőjével közölhetők, kivéve, ha az adat közlése súlyosan sértené a gyermek, tanuló testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését.

A gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagságból eredően a köznevelésben dolgozó szakember a nevelési-oktatási intézmény vezetője útján köteles az illetékes gyermekjóléti szolgálatot haladéktalanul értesíteni, ha azt vélelmezi, hogy a gyermek, a kiskorú tanuló - más személy vagy saját magatartása miatt - súlyos veszélyhelyzetbe kerülhet vagy került. Ekkor nem szükséges kikérni az érintett, valamint az adattal rendelkezésre jogosult más személy (szülő) beleegyezését.

### **Adatkezelés a bírósági eljárásokban**

A bírósági eljárásokban az adatkezelést a bírósági ügyviteli szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet szabályozza.

A tanú zártan kezelendő adatait, valamint a zárt adatot tartalmazó iratot az iratborítóban lévő iratok között személyenként elkülönített, zárt, lepecsételt és a bíróság körbélyegző lenyomatával ellátott borítékban kell elhelyezni. Az iratborítón, a zárt adatot tartalmazó borítékon és a lajstromban fel kell tüntetni a zárt adatkezelés tényét.

A zárt adatot tartalmazó iratról olyan másolatot kell készíteni és az iratok között

elhelyezni, amely nem tartalmazza a zárt adatot. A zárt adat megismerésére nem jogosult személy részére felvilágosítás céljára, ezt a másolatot kell felhasználni; az iratbetekintés során a zárt adatot tartalmazó borítékot az iratok közül ki kell emelni.

A zárt adatot tartalmazó borítékot a bíró, a jogorvoslati kérelmet elbíráló bíró vagy a bírói utasítást teljesítő személy nyithatja fel, ha az adat megismerése eljárási cselekmény foganatosításához szükséges. A zárt adat megismerésére jogosult más személy kérésére a bíró vagy az iroda nyitja fel a borítékot. A felnyitás tényét, okát és időpontját a zárt adatot tartalmazó borítékra fel kell jegyezni, és a továbbiakban az (1) bekezdés szerint kell eljárni.

### **Az adatkezelés a büntető eljárásban**

Ha az ügyben különösen védett tanú szerepel, a büntetőiroda vezetője:

- a) elkészíti a kísérőirat borítóját, amelyen első zárt adat-kezelőként feltünteti a saját nevét,
- b) az iratokat haladéktalanul bemutatja az ügyet elosztó bírósági vezetőnek,
- c) az eljáró tanács kijelölését követően az iratot a kísérőirattal együtt bemutatja az eljáró bírónak, akinek a nevét szintén feltünteti a kísérőirat borítóján, mint a zárt adat kezelésért továbbiakban felelős személyt.

Az ügyben eljáró bíró a bemutatás után haladéktalanul - legkésőbb a bemutatást követő első munkanapon - a kísérőirat borítóján a név feltüntetésével kijelöli azt a bírósági alkalmazottat, aki zárt adat-kezelőként az ügyben az ügyviteli teendőket ellátja. A bíró az eljárás későbbi szakaszában szükség esetén további zárt adat-kezelőt jelölhet ki.

A zárt adat-kezelő

- a) kigyűjti a zárt adatokat tartalmazó iratokat a büntetőügy iratából,
- b) elkészíti azok kivonatos iratát és elhelyezi a büntetőügy eredeti iratai között,
- c) a zárt adatokat tartalmazó iratot elhelyezi a kísérőiratban,
- d) elkészíti a kísérőjegyzéket és azt a büntetőügy eredeti iratai között elhelyezi,
- e) értesíti a zárt adat-kezelésről az ügyben korábban eljáró hatóságokat.

A kísérőiratban kell elhelyezni a kísérőjegyzék egy példányát, továbbá minden olyan később keletkezett iratot is, amely zárt adatot tartalmaz (pl. térítvevény, büntetésvégrahajtási intézet visszajelentés, rendőri jelentés elővezetéséről stb.).

A kísérőirathoz, illetve zárt adatot tartalmazó irathoz csak az előre kijelölt zárt adatkezelő férhet hozzá, akinek a jogosultságát a kísérőiraton feltüntetett neve tanúsítja.

A zárt adatról, illetve a kísérőiratról másolatot kiadni nem lehet, arról felvilágosítás nem adható, kivéve az ügyésznek és annak, aki az ügyben maga is zárt adatkezelő.

A kísérőiratot a zárt adatkezelésre jogosult bíró, illetve a lajstromvezető elzárva, lemezszekrényben őrzi.

A zárt adatkezelésre vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell a nem írásban (kép, hangfelvétel) rögzített adatok kezelésére is.

### **Áldozatvédelem**

Az áldozatsegítő szolgálat, a működési körében felmerült esetekben, ha gyermek veszélyeztetettségét vagy annak gyanúját tapasztalja, a veszélyeztetettségének megelőzése, megszüntetése céljából a nyilvántartásában szereplő adatokról, az áldozattá válás körülményeire, illetve a kiskorú veszélyeztetettségére utaló adatokról írásban nyújt tájékoztatást, tesz jelzést a gyermekjóléti szolgálatoknak, illetve a gyámhivatalnak. Ez történhet egyrészt megkeresésre, másrészt a gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagságból eredő jelzési kötelezettség alapján.

### **Adatkezelés a gyermekvédelemben**

A gyermekek védelmének biztosítására köteles állami és nem állami szervek, mint adatkezelő szervek a Gyvt-ben meghatározott feladataik ellátásához a törvényben rögzített adatkörben, az abban meghatározott célok teljesüléséhez elengedhetetlenül szükséges személyes adatokat kezelhetik. Az adatkezelő szervnek kell gondoskodnia arról, hogy a személyes adatok védelme érdekében az érintett az adataihoz hozzáférhessen, ezt csak törvény korlátozhatja (pl. a zárt adatkezelés során), illetve

biztosítani kell, hogy az érintett gyakorolhassa a helyesbítéshez vagy a törléshez való jogát.

A Gyvt. részletesen meghatározza, hogy mely gyermekvédelmi szervek vagy gyermekvédelemhez feladatkörrel kapcsolódó olyan szerv, mint pl. az örökbefogadást elősegítő közhasznú szervezet kiknek, milyen adatait kezelheti. Így került szabályozásra pl., hogy a gyermekjóléti szolgálat, és a gyámhivatal kezelhet adatokat a gyermek, illetve a fiatalok által elkövetett bűncselekményre, a szülő vagy más törvényes képviselő által a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekményre, illetve a gyermek sérelmére elkövetett, hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható ideiglenes megelőző távoltartásra vagy megelőző távoltartásra vonatkozó ügyekben.

## **V. A jelzőrendszeri jelzés módja, formája**

### **V.1. A jelzés kezelése**

A gyermekjóléti szolgálathoz érkező jelzés a Gyvt.17.§. szerinti jelzőrendszeri tagoktól, más szervektől, illetve magánszemélytől (jelzést tevő szerv, személy). A jelzés fogadója a gyermekjóléti szolgálat (jelzést fogadó).

A jelzésből ki kell derülnie, hogy mi a veszélyeztetettség oka. Amennyiben a gyermek érdekében azonnali intézkedés szükséges, a jelzőrendszeri tagnak erre a körülményre külön is fel kell hívnia a figyelmet.

Fontos, hogy a jelzést tevő az általa észlelteket (pl. a gyermek viselkedését, viselkedésének változását, tapasztalt tüneteket) jelezze, és ne feltételezéseket írjon le. A jelzést tevőnek gyanú esetén nem kell diagnosztizálnia, minősítenie a tapasztaltakat. A jelzés történhet szóban, telefonon, személyesen, írásban (postai úton, elektronikusan, faxon). Ha a jelzés szóban vagy telefonon érkezik, arról a lényeges elemek rögzítésével írásos feljegyzést kell felvenni, ami a továbbiakban követi az írásos jelzés sorsát. A feljegyzés tartalmánál figyelmet kell fordítani a zárt adatkezelés szabályainak betartására.

A szóban vagy telefonon érkező jelzésnek lehetőleg tartalmaznia kell az alábbi adatokat:

- a jelzést tevő Intézményének adatai, saját neve, beosztása, elérhetősége,
- a jelzést tevő tájékoztatása a látókörébe került gyermekről- a gyermek/család nevének, címének, egyéb elérhetőségének pl: telefonszám megadásával,
- a jelzést tevő tájékoztatása a gyermekkel/családdal kapcsolatosan általa észlelt problémáról és a már megtett esetleges intézkedésekről.

Az írásban érkező jelzés tartalmára vonatkozóan nincs jogszabályi kötelező előírás. A gyermekjóléti szolgálatok a saját működési körükben formanyomtatványokat készítettek a jelzőlapok tartalmának egységesítése céljából. A leggyakoribb jelzőlap formákat a jelen szakmai anyag melléklete tartalmazza.

Elvárás a jelzőrendszeri tagoktól, hogy a jelzés minimálisan tartalmazza az alábbiakat:

- az érintett gyermek(ek) legfontosabb adatait (név, születési idő, hely, anyja neve, családtagok felsorolása, állandó lakóhely, tényleges tartózkodási hely),
- a jelzést tevő intézmény megnevezését, címét, a jelzést tevő személy nevét és elérhetőségét,
- a probléma rövid leírását, a jelzést tevő által a gyermek és családja életében, életkörülményeiben észlelt veszélyeztető okok részletezését, megjelenésének időpontját, időtartamát, a felmerülésének gyakoriságát,
- a jelzést tevő személy vagy intézmény az általa feltárt veszélyeztető okok megszüntetése érdekében eddig megtett intézkedéseit, a gyermek
- veszélyeztetettségének megszüntetése érdekében esetleges javaslatait.

A papíralapon, illetve az elektronikus (e-mail) úton érkező jelzés átvételét a szolgálatnál/intézménynél sorszámozott érkeztető nyilvántartás (érkeztető könyv) segítségével hitelesen dokumentálni, érkeztetni kell, ideértve a személyesen szóban vagy telefonon érkező jelzésekről készült feljegyzést is. Az érkeztetési nyilvántartásnak tartalmaznia kell az érkeztetett irat sorszámát, küldőjének adatait, az érkeztetés dátumát és könyvelt postai küldeménynél a küldemény postai azonosítóját (különösen kód, ragszám).

A gyermekjóléti szolgálat vezetőjének gondoskodnia kell arról, hogy az érkeztetett jelzés a szolgálat/intézmény iratkezelési szabályzata szerint kerüljön iktatásra, intézésre és irattározásra, valamint selejtezésre.

Fokozott figyelmet kell fordítani arra, hogy a személyes adatokra vonatkozó információkat csak írásos megkeresés alapján az arra jogosultak számára lehet rendelkezésre bocsátani (betekinteni, másolatot készíteni, továbbítani, stb.) lásd „iratbetekintés”.

## **V.2. A kezelt adatok biztonságos tárolása**

Az adatkezelő szervnek kell biztosítania az adatok védelmét a véletlen vagy szándékos megsemmisítéssel, megsemmisüléssel, jogosulatlan adatmegváltoztatással, az adat nyilvánosságra kerülésével szemben. Gondoskodnia kell arról, hogy az adatokhoz arra jogosulatlan szerv vagy személy ne férhessen hozzá. A kezelt adatok a jogszabály rendelkezése alapján elektronikus, vagy papír alapú formában kerülnek rögzítésre. A gyermekvédelmi és a szociális jogszabályok szerinti, az egyes munkafolyamatokhoz szükségszerűen kötődő használatot követően az elektronikus, illetve a nyomtatott, papír alapú adathordozókat jogosulatlan személyektől biztonságosan elzárt helyen (pl. kulccsal zárható szekrényben, kliensek által nem használt helyiségben) kell elhelyezni.

Feltétlenül szükséges, hogy a jogszabályi kereteken túl az adatkezelő szervnek belső szabályozást (Adatkezelési Szabályzat) alkotnia a helyi részletes feltételek és folyamatok és a felelősségi körök rögzítésére.

## **V.3. Az adatkezelés ideje**

A gyermekjóléti szolgálat által kezelhető adatokat az adott szolgáltatónál szabályozott módon a kijelölt munkatárs rögzíti.

A gyermekjóléti szolgálat a gyermekvédelmi rendszer alap-, szakellátásra, illetve a hatósági intézkedéshez való a jogosultság megszűnésétől, illetve a gyermek nagykorúságától számított 25 év elteltével törli az adott személyre vonatkozó adatokat, ami az iratok megsemmisítését jelenti.

#### **V.4. Az adattovábbítás**

A Gyvt. pontosan meghatározza, hogy a gyermekvédelem különböző szervei által kezelt adatokból mely egyéb hatóságok és szervek kérhetnek, és milyen körben, milyen célra adatokat. Az adattovábbítás írásban, illetve elektronikus formában történhet.

A gyermek személyazonosító adatai, továbbá az egészségi állapotára és vagyoni viszonyaira vonatkozó adatok továbbíthatók:

- a szociális hatáskört gyakorló szervnek a szociális ellátás megállapítása,
- a rendőrségnek, az ügyészségnek, a bíróságnak, az igazságügyi szakértőnek bűnüldözés és bűnmegelőzés, illetve bírósági eljárás lefolytatása,
- a külföldi hatóságnak, illetve bíróságnak családi jogállás, gyermektartás, kapcsolattartás, gyámság, örökbefogadás, a gyermek érdekében tett ideiglenes intézkedés, valamint a gyermek jogellenes külföldre vitelének megszüntetése,
- a minisztériumnak, a gyermekvédelmi ágazati irányítási tevékenység és a külön jogszabályban meghatározott központi hatósági feladatok ellátása céljából.

A gyermek személyazonosító adatai:

- az egészségbiztosítási szervnek a gyermek társadalombiztosítási azonosító jele az egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság kezdetére és megszűnésére vonatkozó bejelentéssel összefüggésben,
- egészségügyi intézménynek az egészségi állapotra vonatkozó adatok gyógykezelés céljából,
- a köznevelési és felsőoktatási intézménynek a tanulmányi eredményre vonatkozó adatok,
- a köznevelési és felsőoktatási intézménynek a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságra vonatkozó adatok a gyermeknek, fiatal felnőttnek járó természetbeni ellátások és kedvezmények igénybevétele céljából továbbíthatók.

A szülő és más törvényes képviselő személyazonosító adatai, továbbá az egészségi állapotára és vagyoni viszonyaira vonatkozó adatai a jogszabály által meghatározott szerinti szerveknek átadhatók.

A gyermekjóléti szolgálat a Gyvt. által meghatározott pénzbeli és természetbeni ellátások, gyermekjóléti alapellátások, gyermekvédelmi szakellátások, illetve gyermekvédelmi hatósági intézkedések szerinti célból az érintett személyazonosító adatait, valamint a jogszabályban meghatározott, a gyermekekre vonatkozó adatokat a gyámhivatalnak, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgálatnak átadhatja.

## **V.5. Iratbetekintési jog**

Az iratbetekintési jog biztosítása vonatkozik a szolgáltatást végzőkre, intézményekre és a gyámhivatalokra is.

### **Iratbetekintési jog a szolgálatnál/intézménynél**

Az igénybevevő gyermek szülője vagy más törvényes képviselője az intézmény/szolgálat vezetőjénél kérelmezheti, hogy betekinthesse az Ar. szerinti gyermekvédelmi nyilvántartásnak, a gyermek vonatkozásában kitöltött adatlapjaiba, valamint – a jogszabályban foglalt kivétellel – a gyermekjóléti, gyermekvédelmi szolgálatnál, intézménynél keletkezett, illetve részére megküldött, a gyermekkel kapcsolatos iratba. Az iratokról kivonat vagy másolat kérhető.

Az iratbetekintési jog érvényesítésére vonatkozó részletes szabályokat az intézmény belső szabályzatában kell rögzíteni. A kérelmet a kérelmezőnek írásban, esetlegesen az intézmény által rendszeresített formanyomtatványon kell előterjeszteni.

A formanyomtatvány tartalmazza:

- a kérelmező személyazonosító adatait (neve, születési helye és ideje, anyja neve és lakcíme),
- a gyermek nevét,
- rövid tájékoztatást az iratbetekintési jogosultság feltételeiről,
- nyilatkozatot arról, hogy az iratokból kér-e másolatot, vagy kivonatot.

A intézmény a kérelem beérkezését követően megvizsgálja az iratanyag alapján a kérelmező iratbetekintési jogosultságának alapját, és dönt az iratbetekintés

engedélyezéséről. A kérelem elutasítását indokolni kell. A döntésről a kérelmezőt írásban kell tájékoztatni. A pozitív elbírálás esetén a kérelmező a családgondozóval előre egyeztetett időpontban betekinthez az iratokba, és a kérelemben korábban megjelölt másolatokat/kivonatokat ekkor veheti át. Amennyiben a kérelmező nem ért egyet az iratbetekintésre vonatkozó kérelme elutasításával, a fenntartóhoz fordulhat.

Az iratbetekintési jognak a gyermekvédelemre vonatkozó jogszabályok szerint két korlátozása van.

A Gyvt. szerint az intézményvezető a gyermek és az őt nevelő szülő, vagy más törvényes képviselő tartózkodási helyére vonatkozóan megtagadhatja a szülő tájékoztatását, illetve korlátozhatja a szülő iratbetekintési jogát, ha

- a szülő ellen gyermeke vagy a gyermeket nevelő másik szülő sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt büntetőeljárás van folyamatban, annak jogerős befejezéséig,
- a szülő ellen gyermeke vagy a gyermeket nevelő másik szülő sérelmére elkövetett külön törvényben meghatározott hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható ideiglenes megelőző távoltartó határozat vagy megelőző távoltartó határozat iránti eljárás van folyamatban, a távoltartás időtartamáig.
- Az ilyen korlátozást a büntetőeljárás befejezésekor felül kell vizsgálni.(Gyvt.136.§(5))

Az adatok megismerésének másik korlátja az adatok zárt kezelésére vonatkozó szabályozás (lásd alább).

### **Iratbetekintés a gyámhivatalnál**

A gyámhivatali eljárásban érvényesíthető iratbetekintési jog általános szabályait a Ket. 68-69.§. tartalmazza, részletezve, hogy az ügyfél és képviselője számára kérelemre széles körben kell biztosítani az iratbetekintést. Az iratbetekintés során az arra jogosult másolatot, kivonatot készíthet vagy másolatot kérhet. A másolatot és a kivonatot a hatóság kérelemre hitelesíti. A folyamatban lévő eljárás során benyújtott iratbetekintési kérelemről a gyámhivatal végzéssel dönt, amely az általános jogorvoslati szabályok

szerint fellebbezéssel megtámadható. Lezárt ügy esetén az iratbetekintés önálló ügynek minősül, ezért a kérelem teljesítéséről vagy annak elutasításáról határozattal kell dönten.

A Ket. szerint nem lehet betekinteni:

- a döntés tervezetében,
- az olyan iratba, amelyből következtetés vonható le annak a személynek a kilétére, akire vonatkozóan a hatóság a természetes személyazonosító adatok és a lakcím zárt kezelését rendelte el,
- felhasználói vagy megismerési engedély hiányában a minősített adatot tartalmazó iratba,
- az egyéb védett adatot tartalmazó iratba, ha azt az érintett adat védelmét szabályozó törvény kizárja, vagy ha a védett adat megismerésének hiánya nem akadályozza az iratbetekintésre jogosult személyt törvényben biztosított jogai gyakorlásában.(Ket.68.§.)

A Gyvt. rögzíti, hogy az érintett írásbeli hozzájárulása hiányában nem lehet betekinteni a másik szülőre vonatkozó, különleges adatot tartalmazó iratba, kivéve, ha az a gyermek érdekében kezdeményezett, a gyermek védelembe vételére vagy átmeneti nevelésbe vételére irányuló gyámhivatali eljárás, illetve a gyermek elhelyezésének megváltoztatására irányuló bírósági eljárás megindításához elengedhetetlenül szükséges. 2014. március 15.-től a Gyvt. bevezette az adatok zárt kezelésére vonatkozó módosító szabályozást, ami szintén a gyámhivatali eljárásokban az iratbetekintés korlátozását jelentette.

## **V.6. Adatok zárt kezelése**

Amennyiben a jelzőrendszeri tagoktól, vagy a Gyvt. 17.§-ban említett magánszemélyektől jelzés érkezik, a gyermekjóléti szolgálatnak és a gyámhivatalnak is figyelemmel kell lennie arra, hogy a jogszabályok 2014. március 15-től a gyermekjóléti szolgálatnál bevezették, illetve a hatósági eljárásokban jelentősen megváltoztatták a zártan kezelt adatokra vonatkozó szabályozást.

Eszerint a gyermekjóléti szolgálat és a gyámhivatal a gyermek bántalmazása, elhanyagolása miatt jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény, személy adatait erre irányuló külön kérelem hiányában is zártan kezeli (Gyvt. 17.§ (2a)).

A másik fontos változás, hogy a gyermek bántalmazása, súlyos elhanyagolása vagy egyéb más súlyos veszélyeztető ok felmerülése esetén a gyámhivatal erre irányuló külön kérelem hiányában is zártan kezeli a gyermek, a tanú és az eljárást kezdeményező szerv vagy személy adatait. (Gyvt. 130/A.§ (2))

A gyámhivatali eljárásban korábban is volt arra felhatalmazás, hogy a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes ügyfél, tanú, illetve a szemletárgy birtokosa védelme érdekében erre irányuló kérelem nélkül is dönthetett a gyámhivatal a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes személy adatainak zárt kezeléséről. Ez a szabályozás tehát évek óta lehetővé teszi, hogy a gyámhivatali eljárásokban fokozott védelem illesse meg a bejelentést tevő személyt és egyéb eljárásban részt vevőket.

Az adatok zárt kezelésének módjára a Ket. részletes rendelkezéseket tartalmaz. A közigazgatási hatóság a természetes személyazonosító adatokat és a lakcímet az ügy iratai között elkülönítve, zártan kezeli és biztosítja, hogy a zártan kezelt adatok az eljárási cselekmények során ne váljanak megismerhetővé. Ez oly módon biztosítható, hogy a bejelentésből, tanúvallomásból, illetve egyéb zártan kezelendő iratokból a hatóság olyan kivonatot készít, amiből nem lehet az érintett személy kilétére visszakövetkeztetni. Ez a kivonat kerül be az iratba, amelybe az arra jogosultak, (pl. gyámhivatali eljárásban a szülő) betekinhetnek az iratbetekintés szabályai szerint. A kivonat tartalmából nem lehet következtetni személyes adatokra. Emellett készül a teljes tartalmú irat (pl. tanúvallomást rögzítő jegyzőkönyv, vagy a bejelentés teljes tartalma), amelybe csak az ügyintéző, a felettesei, bíróság, ügyészség tekinthet be, de az a személy nem, akire pl. a bejelentés vonatkozott. A teljes tartalmú iratokat zárt borítékban kell kezelni, illetve az adatok zárt kezeléséről a hatósági eljárás szabályai szerint döntést (végzést) kell hozni. A borítékon adatkezelési rendelkezést kell tenni, ami rögzíti, hogy az zártan kezelt irat, nevesíti a betekintés, továbbítás, a felbontásra

jogosultak körét és a zárás kezdeti időpontját. Az iratban azt is rögzíteni kell, ha a borítékot felbontják, feltüntetve a felbontó nevét, beosztását és a betekintés célját.

Nem állt fenn az adatkezelési védelem a gyermekjóléti szolgálatoknál tett bejelentésekre, ezért a Gyvt. 2014. március 15-től hatályos szövege a zárt adatkezelést kibővítette és kimondta, hogy a gyermek bántalmazása, súlyos elhanyagolása vagy egyéb más súlyos veszélyeztető ok felmerülése esetén a gyámhivatal erre irányuló külön kérelem hiányában is zártan kezeli a gyermek, a tanú és az eljárást kezdeményező szerv vagy személy adatait. Az új szabályozás alapján egyrészt a gyermekjóléti szolgálatnál is kötelezettség, hogy a gyermek bántalmazása, elhanyagolása miatt jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény, személy adatait erre irányuló külön kérelem hiányában is zártan kell kezelni. Másrészt ez a „hivatalbóltság”, mint kötelezettség kiterjed a gyámhivatali eljárásra is, feloldva azt az általános korlátot, hogy eddig csak kérelemre vagy hivatalbóli mérlegelés után lehetett zárt kezeléstről dönteni.

A gyámhivatalok esetében kisebb változtatást igényel ez a szabályozás, mert a zárt adatkezelés eddig is joggyakorlat volt, csupán a hivatalbóli zárt adatkezelést kell figyelembe venni az addigi kérelemre történő eljárás helyett. A gyermekjóléti szolgálatok számára viszont új feladat az adatok zárt kezelése gyakorlatának kialakítása. Erre a (15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 14§/A.) ad támpontot, amely rögzíti, hogy a szolgálatnak kell gondoskodni a gyermek bántalmazásáról, elhanyagolásáról érkezett jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény, személy adatainak zártan történő kezeléséről. A gyermekjóléti szolgálat a jelzéssel érintett személy részére nem biztosít betekintést a zártan kezelendő adatokat tartalmazó irat azon részébe, amelyből következtetés vonható le a jelzést vagy kezdeményezést tevő intézményre, személyre.

A szolgálatok számára javasolható gyakorlat a gyámhivataloknál a Ket. alapján létrejövő gyakorlat a kétféle irat (teljes adattartalmú irat és kivonat) készítéséről és a teljes adattartalmú irat, pl. bejelentés zárt borítékban való kezeléséről. Célszerű a borítékon feltüntetni, hogy az zártan kezelendő irat, a benne lévő iratba ki tekinthet be, illetve ki jogosult azt felbontani, és mely szervek, személyek számára továbbítható. A gyermekjóléti szolgálat természetesen nem hoz végzést az adatok zárt kezeléséről, mivel

nem a Ket. szerint jár el. Amennyiben olyan személy kér adatbetekintést, aki nem jogosult arra, célszerű az adatbetekintés megtagadását az iraton feljegyezni, illetve levélben tájékoztatni az érintettet az iratbetekintés megtagadásáról. További teendő a 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet (Ar.) 2. sz. melléklete szerinti „Gyermekeink védelmében” elnevezésű („Macis” adatlapok) töltése során a zárt adatkezelés szabályainak figyelembe vétele, vagyis csak olyan adatot lehet az adatlapokon rögzíteni, amivel nem sérül a zárt adatkezelés.

A gyermekjóléti szolgálat által végzett zárt adatkezelés több dilemmát vetett fel a gyermekvédelmi szakemberek részéről, melyre a jövőben kialakuló gyakorlat adhat megoldási javaslatokat.

## **VI. Bántalmazott gyermekek „meghallgatása” a szolgáltatók, ellátók tevékenysége során**

- Bántalmazott gyermekekkel való első személyes találkozás, „meghallgatás” előtt minél teljesebb körű tájékozódásra, információgyűjtésre van szükség az esettel kapcsolatban.
- Írott anyagok rendelkezésre állásának esetén, azokat a személyes találkozás előtt alaposan át kell tanulmányozni.

Abban az esetben, ha valamiben bizonytalanság merül fel, előzetesen informálódni szükséges azoktól a szakemberektől, hozzátartozóktól, akik segíthetnek a minél árnyaltabb, objektívebb kép kialakításában.

- Fontos az előzetes tájékozódás a nehezítő tényezők, speciális szükségletek meglétéről is. Ilyen lehet például a nyelvi nehézség (más anyanyelv, érzékszervi fogyatékoság, autizmus), vagy a krízis állapot, súlyos pszichiátriai problémák, gyógyszeres, alkoholos befolyásoltság, Poszt-traumatikus stressz betegség (PTSD), ön- és/vagy közveszélyesség, veszélyhelyzet (pl. zsarolás, megfélemlítés).

Ezekre előzetesen fel kell készülni és szükség esetén más szakembert bevonni (pl. jeltolmács, pszichológus, pszichiáter) a segítő folyamatba.

- Fontos továbbá, hogy a beszélgetés mindig segítő beszélgetés is legyen, vagyis sohasem szorulhatnak háttérbe a segítő kompetenciák, a gyermek támogatása, szükségletei.

### **Tárgyi feltételek:**

- Biztonságos, zavartalan körülmények (kopogtatás, telefon, más személyek jelenléte, megjelenése, ki-be mászkálás elkerülése).
- Életkorra, állapotra szabottság, pl. kis asztal, kis szék (óvodás korosztály), beszélgető sarok (kamaszok), szőnyeg (pl. hiperaktívak, mozgássérültek).
- Zajmentesség
- Barátságos környezet
- Gyermek-barát környezet
- Megnyugtató tárgyak, hangulat
- Megfelelő megvilágítás
- Szellőztetési lehetőség
- Mosdó gyors elérhetősége

### **Személyi feltételek:**

- Segítő neme: előzetes felmérés, lekérdezés szükséges, van-e preferencia a meghallgató személy neme, életkora tekintetében
- A segítő felkészültsége: mindenképpen segítő beszélgetésben járatos szociális munkás, lelkigondozó, mentálhigiénés szakember, védőnő, orvos, vagy pszichológus hallgassa meg a gyermeket.
- Speciális felkészültség: amennyiben megoldható, bántalmazott gyermekek ellátásában is járatos szakember hallgassa meg a gyermeket.
- Speciális szükségletű gyermekek: egyes esetekben a gyermek speciális szükséglete egy plusz szakember jelenlétét is igényelheti, pl. jeltolmács.

- Kísérő, támogató személy jelenléte: a gyermek biztonsága, és/vagy a szakember munkájának biztosítása igényelheti a gyermeket kísérő, támogató személy jelenlétét a meghallgatáskor, melyet minden esetben mérlegelni kell
- Egyéb: esetenként igazságügyi szakértő, vagy hatósági szereplő egyidejű jelenlétére is szükség lehet.

### **Tartalmi elemek:**

- Életkorra, állapotra szabottság.
- Megnyugtató.
- Korrekt, teljes körű tájékoztatás (mikor, mi fog történni).
- Célok ismertetése.
- Együttérzés biztosítása.
- Gyerekre szabott kommunikáció (mennyiség, minőség, jelleg).
- Hitelesség.
- Egyértelműség.
- Lojalitás.
- Állapotfelmérés.
- Kríziskezelés.
- Diagnózis készítése
- Támogató környezet, személyek felmérése.
- Erőforrástérkép, külső-, belső erőforrások.
- Következő lépések megtervezése.
- Egyéb szakemberek bevonása
- Támogató felnőttek bevonása.

### **Eszközök/módszerek**

- Kommunikációt segítő eszközök: papír, ceruzák, gyurma, szemléltető ábrák, babák, anatómiai babák, játékok, feszültség levezető eszközök, pl. bokszzsák, puha figurák.

- Diagnosztikai eszközök: anatómiai babák „Teach-a-bodies”, PTSD teszt, depressziós skála, suicid veszély felmérése.

### **Meghallgatás a köznevelési intézményben**

A gyermekek jogairól szóló egyezményből következő alapvető joga a minden ítélőképessége birtokában lévő gyermeknek, hogy minden őt érintő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét. A gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára tekintetbe kell venni.

Annak érdekében, hogy ez a gyakorlatban is megvalósulhasson az egyezményt aláíró államok kötelezettséget vállaltak, hogy a gyermeket közvetlenül, vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.

A Nemzeti köznevelésről szóló törvény szerint a tanuló joga, hogy - *„az emberi méltóság tiszteletben tartásával szabadon véleményt nyilvánítson minden kérdésről, az őt nevelő és oktató pedagógus munkájáról, az iskola, kollégium működéséről, továbbá tájékoztatást kapjon személyét és tanulmányait érintő kérdésekről, valamint e körben javaslatot tegyen, továbbá kérdést intézzen az iskola, a kollégium vezetőihez, pedagógusaihoz, az iskolaszékhez, a kollégiumi székhez, a diákönkormányzathoz, és arra legkésőbb a megkereséstől számított tizenöt napon belül - az iskolaszéktől, kollégiumi széktől a tizenötödik napot követő első ülésen - érdemi választ kapjon,”*

- *„ jogai megsértése esetén - jogszabályban meghatározottak szerint - eljárást indítson, továbbá igénybe vegye a nyilvánosságot,”*

- *„személyesen vagy képviselői útján - jogszabályban meghatározottak szerint - részt vegyen az érdekeit érintő döntések meghozatalában”*

A köznevelési törvény azt is leszögezi, hogy:

*„A gyermek, a tanuló személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, és védelmet kell számára biztosítani fizikai és lelki erőszakkal szemben. A gyermek és a*

*tanuló nem vethető alá testi és lelki fenyegetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak.*<sup>12</sup>

A diáktársa által bántalmazott gyermek védelmét szolgálja a köznevelési intézmény által alkalmazható háromszintű iskolai, kollégiumi fegyelmezés: a pedagógiai eszközök alkalmazása, a fegyelmező intézkedések és a fegyelmi büntetések. Arra is lehetősége van az intézményeknek, hogy ezek mellett alternatív magatartás-befolyásoló eljárásokat, eszközöket alkalmazzanak. A fegyelmező intézkedések formáit és alkalmazásának elveit a nevelési-oktatási intézmény házirendjében kell szabályozni. Fegyelmi eljárásnak akkor van helye, ha a gyanú szerint a tanuló kötelességeit vétkesen és súlyosan megszegi. Ha a kötelességszegés és a tanuló vétkessége bizonyítást nyert, valamint a fegyelmi jogkör gyakorlójának álláspontja szerint a vétség súlyos, akkor fegyelmi büntetésnek van helye.

A fegyelmi eljárás első lépése a „meghallgatás”. A jogszabály szerint ennek célja eldönteni, hogy vitatott-e a tényállás. Ha vita van, kötelező fegyelmi tárgyalást tartani, ha nincs vita, akkor tárgyalás nélkül is kiszabható a fegyelmi határozat.

„A fegyelmi eljárás megindításáról - az indok megjelölésével - a tanulót és a kiskorú tanuló szülőjét értesíteni kell. A fegyelmi eljárás során a tanulót meg kell hallgatni, és biztosítani kell, hogy álláspontját, védekezését előadja. Ha a meghallgatáskor a tanuló vitatja a terhére rótt kötelességszegést, vagy a tényállás tisztázása egyébként indokolja, tárgyalást kell tartani. A tárgyalásra a tanulót és a kiskorú tanuló szülőjét meg kell hívni. Kiskorú tanuló esetén a fegyelmi eljárásba a szülőt minden esetben be kell vonni. A fegyelmi eljárásban a tanulót és a szülőt meghatalmazott is képviselheti.” (Nkt. 58.§.(10)) Gyermek elleni büntető eljárás kezdeményezése esetén a fegyelmi eljárást fel kell függeszteni az eljárás megszűnéséig.

---

<sup>12</sup> 2011. évi CXCV törvény 46. § (2)

## **Kiskorú tanúk ki/meghallgatása a büntetőeljárásban, illetve a szabálysértési eljárásban**

### ***Kiskorú tanúkra vonatkozó szabályok***

Az 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban Be.) 86.§(1) bekezdése szerint a 14 éven aluli személy kihallgatására kivételesen akkor kerülhet sor, ha a gyermek vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható. Ezt mondja ki a Szabálysértési törvény 62.§.(4) bekezdése is. Be. 86.§.(2) bekezdése értelmében, aki szellemi vagy egyéb állapota miatt korlátozottan képes megítélni vallomása megtagadásának jelentőségét, tanúként csak akkor hallgatható ki, ha vallomást kíván tenni és törvényes képviselője, vagy a tanúként kihallgatandó által megjelölt nagykorú hozzátartozó hozzájárul.

A nyomozóhatóság kiskorú kihallgatása esetén értesíti a törvényes képviselőt a kiskorú kihallgatásának helyéről és idejéről, valamint arról, hogy a kihallgatás mennyi ideig fog tartani. A törvényes képviselőnek a kihallgatáson nem kötelező a megjelenése. A kihallgatás nélküle is megtartható, kivéve, ha a kihallgatandó kiskorú még a 14. életévét nem töltötte be és a bűncselekményt a sérelmére a hozzátartozója követte el.

A kiskorú tanú kihallgatásánál jelen **lehet** a törvényes képviselője, illetve, ha a sértett hozzátartozója követett el bűncselekményt a sérelmére, akkor a törvényes képviselő – gyermekvédelmi gyám, eseti gyám - hozzájárulása szükséges a 14 év alatti tanú kihallgatásához, tekintettel arra, hogy a cselekvőképtelen személy nem képes megítélni azt, hogy önmagára, és közvetlen hozzátartozójára nézve nem köteles terhelő adatokat közölni.

A hozzájárulás történhet a kihallgatás elején a jegyzőkönyvbe foglalt nyilatkozattal, vagy ha a törvényes képviselő a kihallgatásra nem tud eljönni, a nyilatkozatát megteheti írásban is, ami az adott ügyben adott napon végrehajtott, a sértett egyszeri kihallgatásra vonatkozik. Az eseti gyám írásban nem nyilatkozhat, neki a kihallgatáson jelen kell lennie. Eseti gyámot felkérésre a gyámhivatal rendel ki.

Amennyiben hozzájárul a szülő, akkor a sértett gyermek még mindig dönthet úgy, hogy nem tesz vallomást. Ebben az esetben a jegyzőkönyvet le kell zárni. Ha a kihallgatandó kiskorúnak nincs mentességi joga a vallomástétel alól, úgy nem kell a törvényes képviselő hozzájárulása a kihallgatáshoz.

Ha a szülő a bűncselekmény elkövetője, és nincs a gyermeknek másik törvényes képviselője, vagy ha a gyermek érdekei a törvényes képviselő érdekével ellentétesek, úgy eseti gyám kirendeléséről kell határozni, és a gyermeket csak az eseti gyám jelenlétében lehet kihallgatni, akinek a hozzájárulása szükséges a gyermek kihallgatásához.

A 14 év alatti tanú kihallgatásánál a jegyzőkönyv felvételét követően hatósági tanút kell igénybe venni. A Be. 183. § (2) rendelkezik arról, hogy ha az érintett személy írni-olvasni nem tud, illetőleg a tizennegyedik életévét nem töltötte be akkor az ügyész és a nyomozóhatóság hivatalból hatósági tanút alkalmaz. A hatósági tanú előtt kell nyilatkoznia a kiskorú sértettnek, hogy az került jegyzőkönyvbe, amit ő mondott, ezt rá is kell vezetni a jegyzőkönyv végére, ami ezt követően kerülhet aláírásra.

A Be. 207.§.(4) bekezdése szerint a nyomozási bíró a vádirat benyújtása előtt az ügyész indítványára kihallgatja a tizennegyedik életévét be nem töltött tanút, ha megalapozottan feltehető, hogy a tárgyaláson történő kihallgatása a fejlődését károsan befolyásolná.

Amennyiben a gyermeket nyomozási bíró meghallgatta, azt követően nem lehet rendőrhatóság előtt kihallgatni, vagy bármilyen nyomozási cselekményt végezni a részvételével. Ez alá nem tartozik az igazságügyi szakértői vizsgálata.

A hatályos szabályozás szerint a 14 év alatti személyeket gyermekmeghallgató szobában kell kihallgatni. Az 1/2013 (I.08.) ORFK Utasítás értelmében a gyermekkihallgató szoba a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok illetékességi területén a rendőrség nyomozóhatóságainál létesített, a KIM rendeletben foglaltak szerinti szakmai követelményeknek megfelelő és tanúsítvánnyal rendelkező helyiség.

Az utasítás értelmében a szoba használata a kihallgatások alkalmával kötelező és nem opcionális.

- 18 év alatti sértett tanúkihallgatásakor, ha az elszenvedett cselekmény természete alapján feltehető, hogy testi, érzelmi, értelmi, erkölcsi fejlődése veszélyeztetve volt/van, kihallgatása a lehető legkíméletesebben kell, hogy megtörténjen.
- 18 év alatti tanú kihallgatásakor a tanú fokozott kímélete céljából.
- 18 év alatti elkövető kihallgatásakor, ha feltehető, hogy az elkövetett bűncselekménnyel kapcsolatban maga is áldozattá vált.

Ajánlja az utasítás egyebekben minden 18 év alatti tanú, sértett és elkövető kihallgatásakor is.

Az utasítás alapján a nyomozó szerv vezetője a kihallgatás kép- és hangfelvétellel való rögzítését elrendeli, valamint mérlegeli a kihallgatáson megfelelő szakértelemmel rendelkező szakértő, vagy szaktanácsadó jelenlétének szükségességét.

### ***Kiskorú sértett kihallgatása***

A kihallgatandó személyek megismerése függvénye az első kihallgatásra felkészülésnek. Megismerni a meglévő tárgyi bizonyítékokat (helyszíni szemle jegyzőkönyv, helyszínrajz, filmfelvétel), szakértői véleményeket. Fontos a kihallgatás helye és ideje, a kihallgató személyének kiválasztása, lehetőség szerint azonos nemű a sértettel, és fontos az is, hogy képezze magát a bűncselekmény jelenségéről, pl. civil segítőszervezeteknél, kriminálpszichológiai anyagokból.

Figyelni kell a tanú érzelmi reakcióit. Utána a kérdésfeltevés szakasza jön, az alábbi taktikai szabályok szem előtt tartásával:

- Kellő biztosítással és támogatással a sértettek nagy része meggyőzhető a vallomástételről. A sértett fél az elkövető bosszújától, (főleg, ha már volt előtte is bántalmazás, fenyegetés) fél, hogy ismételten találkoznia kell vele, vagy ha az elkövető a családtagja - függő viszony - szintén elzárkózhat a vallomástételtől. Szem előtt kell tartani, hogy a bűncselekmény okozta trauma miatt elfojtás, visszahúzódás, zavarodottság jellemezheti a gyermeket.
- A sértettel nyílt, ítélezés-mentes légkörben beszéljünk, és ne engedjünk teret az előítéletnek.

- A kihallgatás kezdetén mutatkozzunk be a tanúnak, világosítsuk fel jogairól. Itt mindig az életkornak, iskolázottságnak megfelelően beszéljünk és a jegyzőkönyvben is így rögzítsük.
- Életkorának és iskolázottságának megfelelően tájékoztassuk az eljárás folyamatáról.
- A sértett tanútól kérdezzük meg, hogy törvényes képviselője jelenléte nem zavarja-e elmondásában, mert sok esetben a törvényes képviselő előtt érzett szégyenérzete miatt, a sértett a vele történekről nem tud beszélni. Amennyiben kéri, hogy a törvényes képviselője a kihallgatásról távozzon, azt a jegyzőkönyvben dokumentálni kell. A kihallgatás végén a törvényes képviselőt, a jegyzőkönyv felolvasása előtt vissza kell hívni.
- Mivel a sértettnek nehéz beszélni a történekről a bizalmi kapcsolat kiépítése nélkülözhetetlen feladat, a nyitottság és figyelmesség eszközeivel. Értékelni kell a sértett tapasztalását, érzékelni kell szükségleteit vagy félelmeit („Köszönöm, hogy eljöttél! Biztosítalak, hogy megteszek mindent, hogy segíthessek. Tudom, hogy nehéz erről beszélni, de fontos, hogy minden részletet megismerhessek ahhoz, hogy eredményesen járassunk el. Szeretnék feltenni néhány kérdést, kérlek, szólj, ha nehéz válaszolni már, vagy szükséged van valamire! ”).
- A kihallgatás elején tisztázni kell, hogy a történekek nem a sértett hibája, az elszenvedett erőszakért a gyanúsítottat terheli a felelősség és erre semmilyen mentség nincs - bűntudat csökkentése.
- Biztosítani kell arról, hogy vallomás tétele során nem kérdőjeleződik meg annak valóság tartalma.
- Egyszerre csak egy kérdést fontos tisztázni, mely a tanú számára érthető, egyértelmű kell legyen.
- Nyitott kérdések alkalmazása, (nyitott: „Mi történt, amikor hazajött apa? „Zárt: „Megfogta a fenekedet?”), ne lehessen csak igennel vagy nemmel válaszolni.
- Kérdéseket kell feltenni az esemény kronológiájával kapcsolatban.
- A sértettet, lehetőség szerint félbeszakítás nélkül kell meghallgatni.

- Kellő időt kell biztosítani a gondolkodásra és a válaszadásra, sürgetés, nyomásgyakorlás nélkül.
- Csak objektív tényekre vonatkozó kérdések feltételére kell koncentrálni.
- Nem csak cselekedetekre, fizikai erőszakra szükséges fókuszálni a kérdésekben, - nyitott kérdésekkel más formák alkalmazásával – fenyegetés, korábbi tapasztalások és megnyilvánulások, kommunikáció, reakciók, kapcsolatrendszer stb.
- A gyermeknél lehetőség biztosítása, hogy lerajzolja, vagy babával, játékkal eljátssza, elmutogassa, ami vele történt - a rajzolás, játék folyamatát a jegyzőkönyvben rögzíteni kell.
- A jegyzőkönyvben szigorúan a sértett szavai szerepeljenek, törekedni kell a legrészletesebb leírásra.
- A jegyzőkönyvben nem csak a verbális megnyilvánulások szerepeljenek, hanem az érzelmi-indulati történéseket, a testbeszédet, hosszas gondolkodásokat is.
- Részletes a cselekvősegeket, helyszínt, időt és időbeliséget, személyes kapcsolatot tisztázó, lehetőség szerint szó szerinti lejegyzéssel rögzített jegyzőkönyv készüljön, melyet követően már ne kelljen ismételtén kihallgatni a sértettet.
- A sértett kihallgatásánál legyen jelen igazságügyi pszichológus szakértő, vagy rendőrségi pszichológus, mint szaktanácsadó, aki a sértett ismételt traumatizációját, victimizációját segíthet elkerülni szaktudásával, illetőleg már az első alkalommal segítséget nyújthat a sértettnek, valamint nyilatkozhat előzetesen, hogy a sértett által elmondottak élményszerűek-e, a sértett által előadottak saját élményből származnak-e.

### **Kiskorú sértettek kihallgatásának technikája, lépései**

#### **Kapcsolatteremtés**

Az ismerős, barátságos környezet – gyermekkihallgató szoba-, a feszültség-levezető eszközök (pl. játékok), a kötetlen és időkorlát nélküli beszélgetés lehetősége segít a

kapcsolatteremtésben. A szülővel folytatott beszélgetés a gyermek szókincsét, ismereteit, aktuális lelki állapotát segít feltérképezni.

### **Gyermek jogai**

A gyermek számára érhetően megfogalmazva kell elmondani jogait. A 2012. évi LXII. törvény 13.§. alapján a Be. 85.§.(3) bekezdésében meghatározott figyelmeztetéseket a tizennyolcadik életévét meg nem haladott tanú korára, érettségére figyelemmel, számára érthető módon kell megfogalmazni. Ez összhangban van a gyermekek jogairól szóló New York-i Egyezmény 12. cikkével. Tudnia kell, hogy fontos, amit mond, illetve, fontos, hogy az igazat mondja. El kell határolni, mi az, amire emlékszik és mi az, amit tud, hogy ő maga is felismerje e kettő különbségét. Mindig tudja, mi történik vele a kihallgatáson, kérdés lehetőségének biztosítása, ezzel bejósolhatóvá és befolyásolhatóvá válik számára az eljárás, ami az ismételt traumát – amit az eljárás okozhat – segít megelőzni. (A bűncselekmény befolyásolhatatlan és bejósolhatatlan volt számára, nem tudta mi történik vele és nem is tudott mit tenni ellene.)

### ***Gyanúsított kihallgatása***

18 év alatti gyanúsított személy kihallgatása esetén, védő kirendelése és a kihallgatásról történő értesítése kötelező. A kihallgatás helyéről és idejéről a fiatalkorú gyanúsított törvényes képviselőjét is értesíteni kell, mert a kihallgatáson jelen lehet. A kihallgatás menete és módja egyebekben nem tér el a felnőtt korú gyanúsított kihallgatásától.

A 12 és 14 év közötti gyanúsított esetében a kihallgatás annyiban tér el az előbbitől, hogy az ő esetükben kötelező a kihallgatást gyermekmeghallgató helyiségben foganatosítani, továbbá a jegyzőkönyv felolvasását megelőzően hatósági tanút kell igénybe venni.

### **A gyermek meghallgatása a polgári perben**

Az új Polgári törvénykönyv hatálybalépésével egyidejűleg a fenti alapokmánynak megfelelően szabályozta a Polgári perrendtartás (későbbiekben: Pp.) a gyermekek

meghallgatását a családjogi perekben (2013. évi CCLII. tv. 85. §(7) bekezdése, beépítve a Pp-be).

A polgári perben a gyermeket félként- az új terminológia szerint érdekeltként - és tanúként is meg lehet hallgatni.

A jogszabályok szerint a bíróságnak és a gyámhatóságnak a szülői felügyelettel, illetve a gyermek elhelyezésével, valamint az elhelyezés megváltoztatásával, örökbefogadással kapcsolatos eljárása során - elháríthatatlan akadály esetét kivéve - mindkét szülőt meg kell hallgatni. Indokolt esetben, így akkor is, ha azt a gyermek maga kéri, közvetlenül vagy szakértő útján meg kell hallgatni a gyermeket is. Ha a gyermek a 14. életévét betöltötte, az elhelyezésére vonatkozó döntés csak egyetértésével hozható, kivéve, ha az általa választott elhelyezés fejlődését veszélyezteti. A bíróság a gyermeknek az elhelyezésével kapcsolatos álláspontjáról, a szülők erre vonatkozó egyező nyilatkozata útján is tájékozódhat.

A polgári perrendtartás szerinti közvetlenség alapelve szerint is előnyös a gyermekbíró általi meghallgatás, mivel ezáltal jobban rálát a családi, érzelmi kapcsolatokra, és a gyermekkel való beszélgetés, a gyermek testbeszéde, szüleihez fordulása olyan apró momentumokkal segítheti döntését, amelyek nem jutnának ezen eljárási cselekmény nélkül a birtokába.

A gyermek meghallgatása esetén mindig felmerül a kérdés, hogy előadása a szülő(k) befolyásától mentes-e, képes-e a gyermek az adott tárgyat illetően, önálló véleményalkotásra. Amennyiben felmerül, illetve az eljáró bíró a gyermek előadasmódja, korának nem megfelelő szóhasználata stb. alapján valószínűsíti, hogy a gyermek a véleményét nem függetlenül alakította ki, akkor a döntés során nyilvánvalóan az előadott kívánsága kevesebb súlyt fog képezni vagy súlytalanná válik:

A beszélgetésnél arra kell törekedni, hogy az a lehető legkevésbé legyen absztrakt. A cselekvési szint közelsége a nehezebb ügyekben, itt is megkönnyíti a helyzet tisztázását, és hozzásegíthet a félreértések elkerüléséhez. Az elvált szülők gyermekei gyakorta elsajátítják azon képességet, hogy a felnőttek elvárásaihoz igazodjanak. Ezért lehetőleg nyitott kérdéseket teszünk fel, hogy a lehetséges válaszokat a lehető legkevésbé

szűkítsük le. (Dr. Kozák Henriette: A gyermekek bíróság által történő meghallgatásának gyakorlata (CSJ, 2011/1. 23-30. o.)

A kiskorú gyermek, mint érdekelt meghallgatása a polgári perrendtartás szerint:

- Ha a bíróság a szülői felügyelettel, a gyermek harmadik személynél történő elhelyezésével vagy az elhelyezés megváltoztatásával kapcsolatos perben a kiskorú gyermek, mint érdekelt meghallgatásáról döntött, indokolt esetben egyidejűleg a kiskorú részére ügygondnokot rendel. A bíróság úgy is határozhat, hogy a kiskorút a felek és a felek képviselői távollétében hallgatja meg.
- A bíróság a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorút a törvényes képviselője útján idézi meg azzal a felhívással, hogy a megjelenéséről gondoskodik. A tizennegyedik életévét betöltött kiskorú idézéséről akkor is külön értesíti a bíróság a törvényes képviselőt, ha őt is idézte a tárgyalásra. A meghallgatás végén, még a kiskorú jelenlétében a jegyzőkönyvbe vett vallomást fel kell olvasni vagy, ha a jegyzőkönyv hangfelvétel útján készül, azt a kiskorú jelenlétében kell hangszalagra rögzíteni. Ennek megtörténtét vagy mellőzését a jegyzőkönyvben fel kell tüntetni. A felolvasáskor, illetve a rögzítéskor a kiskorú az általa elmondottakat kiigazíthatja vagy kiegészítheti. A jegyzőkönyv - az elnök engedélyével - az ügygondnok, vagy ha a meghallgatás a felek jelenlétében történik, a felek észrevételei alapján is kiegészíthető és módosítható. Az ügygondnok, illetve a felek erre vonatkozó kérelmét - annak elutasítása esetén - a jegyzőkönyvben fel kell tüntetni. (Ha a kiskorú meghallgatására a felek távollétében kerül sor, az elnök a felekkel ismerteti a meghallgatásról készült jegyzőkönyvet. (Pp. 67/A.§.)

A Pp 167.§-a szabályozza a gyermek tanúként történő kihallgatását. A tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorút csak akkor lehet tanúként kihallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték másként nem pótolható.(2) A kiskorú tanú kihallgatásánál a törvényes képviselője jelen lehet. A kihallgatáskor a figyelmeztetéseket és tájékoztatásokat a kiskorú tanú korára, érettségére figyelemmel, számára érthető módon kell közölni. A kihallgatásnak megfelelő légkörben, a kiskorú számára érthető módon kell megtörténnie

Tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú kihallgatása esetén a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetést mellőzni kell, helyette az igazmondás követelményéről kell tájékoztatást adni a tanú korára és érettségére figyelemmel, számára érthető módon. Tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú tanú esetében a személyi adatainak zártan kezeléséről, valamint a vallomástétel megtagadásáról a nyilatkozatot a törvényes képviselője teszi meg, valamint a vallomástételre kötelező határozat elleni fellebbezési jogot, a törvényes képviselő gyakorolja. Ha a kiskorú tanú és a törvényes képviselője között érdekellentét van, a bíróság megkeresésére a gyámhatóság által kirendelt eseti gyám gyakorolja a bekezdésben meghatározott jogokat. ( 167/A.§.)

A bíróság a kiskorú védelmében kizárhatja a nyilvánosságot az egész tárgyalásról vagy annak egy részéről. A bíróság a nyilvánosság kizárásáról ebben az esetben hivatalból dönt.

### **A kiskorú meghallgatása a büntetőeljáráásban**

A nyomozási és a tárgyalótermi kihallgatásnak olyan alapvető különbözőségei vannak, amelyek érdemi kihatással lehetnek a megtett vallomás minőségére.

A kriminalisztikában szinte alapvetően elfogadott tétel az, hogy például a kihallgatás helye nyugodt, csendes környezet legyen, amely mentes mindenféle "jövés-menéstől". Kérdés az, hogy ez hogyan valósítható meg egy nyilvános bírósági tárgyaláson, ahol egyrészt hiányzik a kihallgató-szoba nyugalma és csendje, a szinte korlátlanak tűnő idő és türelem, másrészt pedig a bírói személyes meggyőződés megszerzését szolgáló kérdések, a tárgyalás többi résztvevője idejével való "visszaélésnek" a hatását kelti. A nyomozás során alkalmazott kihallgatás során evidens az, hogy a nyomozó egy egységes koncepció szerint végezze a kihallgatást. Ezzel szemben a tárgyaláson nincs lehetőség arra, hogy az ügyész vagy a védő tiltakozzon a tanácselnöki kihallgatás vonalvezetése ellen azon a címen, hogy az keresztezi az ő kihallgatási elképzeléseit.

További problémaként jelentkezhethet az, hogy a nyomozati kihallgatások során olyan nagy

terjedelmű kihallgatási jegyzőkönyvek készülnek, amelyek megtörik a kérdezés során alkalmazott koherens gondolatmenetet, ami egyébként arra szolgálna, hogy minél megbízhatóbb vallomást tegyen a kihallgatott.

A nyomozás során keletkezett kihallgatási jegyzőkönyvekhez szorosan kapcsolódik az a jelenség, hogy a bíróság perökonómiai megfontolásból teljes egészében felhasználja a tárgyaláson ezeket a jegyzőkönyveket. Egyes nézetek szerint ennek az az oka, hogy az eljárás elhúzódása miatt az állandó feszültségben lévő bíróságok számára nagy kísértés forrása lehet a személyi bizonyítás körében az, hogy sokkal gyorsabbnak és egyszerűbbnek mutatkozik a részletes és alapos nyomozati vallomás tárgyalási anyaggá tétele, mint az, hogy időt, fáradságot és türelmet igénylő, de mégis alapos, szakszerű és a bírói személyes meggyőződésen alapuló kihallgatásra kerüljön sor a tárgyaláson.

### **A gyermek meghallgatása a gyermekjóléti szolgálat tevékenységében**

A gyermekkel való kommunikáció a gyermekjóléti szolgálat családgondozójának fontos feladata. A szakembernek ismernie és alkalmazni kell tudni az irányított, célzott és segítő beszélgetés módszereit, figyelembe véve a gyermek életkorát, családi hátterét, a probléma jellegét, a kiskorú érzelmi állapotát. A családgondozói munka során, nagy figyelmet, szakmaiságot és empátiát igénylő feladat a bántalmazott gyermek meghallgatása.

A lehetséges bántalmazó személyek és helyszínek alapján történő felosztás szerint a gyermeket ért bántalmazások lehetnek:

- családon belüliek
- és családon kívüliek.

A családon kívüli bántalmazások legnagyobb része **kortársbántalmazás**. A gyermekjóléti szolgálat családgondozója is ezekkel a bántalmazási formákkal találkozik leggyakrabban. A segítő munka során azonban nem ritka az sem, hogy **egyéb jelzés vagy más probléma miatt lép kapcsolatba a családdal** és eközben személyesen észleli vagy felmerül a gyermek bántalmazásának gyanúja.

A bántalmazott kiskorú veszélyeztettségének megszüntetése érdekében a fenti esetekben a családgondozó kommunikációjával szemben más-más elvárást támaszt.

*Családon belüli bántalmazás esetén:*

Abban az esetben, ha a gyermek egyedül vagy a jelzőrendszeri tag vagy más támogató személy kíséretében keresi fel a gyermekjóléti szolgálatot és segítséget kér, a gyermekjóléti szolgálat szakemberének feladata a gyermek meghallgatása. Segítséget jelenthet az intézmény pszichológusának bevonása. Bántalmazott gyermeket nem a bántalmazó családtag jelenlétében hallgatjuk meg!

A meghallgatáshoz a fejezet bevezetőjében leírt helyszínt és körülményeket kell biztosítani. A bizalmi légkör kialakítása csak akkor lehet sikeres, ha a családgondozó a kommunikáció verbális és nonverbális formájában egyaránt kritika nélküli, őszinte személyes támogató odafordulással történő, a gyermek érdekeit szem előtt tartó, higgadt és nyugtató magatartást tanúsít. A szakember feladata a gyermek kommunikációjának bátorítása, támogatása, de fontos, hogy az irányító szerepet megőrizze.

A segítőnek a gyermek érzelmi terhelésének csökkentése mellett, támogatásáról is biztosítani kell. A gyermek büntudatát és szüleivel való ambivalens érzéseit a szakember már azzal csökkenteni tudja, ha a beszélgetés során empátiával fordul a gyermekhez, de racionálisan a tényekre koncentrál, s emellett nem illeti különféle jelzőkkel a gyermek családtagjait.

A beszélgetés során fontos, hogy a szakember a bizalmat megszerezve további találkozásokra ösztönözzön, melyeken már mélyebben is érinthetőek a problémák. A gyermeket őszintén tájékoztatni kell a várható lépésekről, de ígéretet nem szabad!

*Családon kívüli bántalmazás esetén:*

Általában a gyermek törvényes képviselője (szülő, gondviselő) vagy jelzőrendszeri tag él jellel vagy személyes megkereséssel a gyermekjóléti szolgálatnál.

A gyermek ebben az esetben a törvényes képviselője jelenlétében is meghallgatható, kivéve, ha a gyermek külön kéri, hogy erre a törvényes képviselője jelenléte nélkül kerüljön sor.

A kiskorú meghallgatására vonatkozó helyszínek, szabályok, körülmények azonosak a családon belüli bántalmazásnál leírtakkal.

A gyermek meghallgatását követően a családgondozónak meg kell győződnie arról, hogy a gyermek jelenleg biztonságban van, újabb bántalmazás nem érheti, és van olyan személy, aki biztonságot nyújt számára.

### A kortársbántalmazás

A családon kívüli bántalmazás speciális formájának is tekinthető. Ebben az esetben szintén a törvényes képviselő vagy a jelzőrendszeri tag (általában oktatási intézmény) értesíti a gyermekjóléti szolgálatot.

A bántalmazott gyermek meghallgatására vonatkozó helyszínek, szabályok, körülmények azonosak a családon belüli bántalmazásnál leírtakkal.

Fontos azonban felhívni a figyelmet, hogy a *bántalmazó kiskorúval* és családjával is szükséges a gyermekjóléti szolgálat szakemberének felvenni a kapcsolatot. Erre nem csak az ügyben való tájékozódás miatt, hanem azért is, mert a bántalmazó gyermek agresszív viselkedése komoly családi diszfunkciókra is utalhat, így vélhetően ebben a családban is szükség van különböző szakemberek segítségére. Ennek pontos feltárásához azonban környezettanulmány készítésére, a családi háttér vizsgálatára, a jelzőrendszeri tagokkal való esetkonzultációkra, esetleg esetkonferenciára is szükség van. A gyermek esetleges védelembe vételére a gyermekjóléti szolgálat javaslata, a hatósági megkeresést megelőzően is elkészülhet.

### Más problémával kapcsolatos jelzés vizsgálata során felmerülő gyermekbántalmazás gyanújának esetén

A gyermekjóléti szolgálat szakemberének a családon belüli bántalmazás lehetőségét kell mérlegelnie. A jelzőrendszeri tagokkal folytatott azonnali esetkonzultációt követően a

gyermeket az otthonában, vagy a gyermekjóléti szolgálatnál személyesen is meg kell hallgatni. A gyermek meghallgatásra a családon belüli bántalmazásnál leírtak az irányadók.

Általánosságban:

- A gyermek meghallgatására csak akkor kerülhet sor, ha a gyermek az esetleg szükséges orvosi ellátást már megkapta és állapota stabilnak tekinthető.
- A gyermek meghallgatását gyermekbántalmazásra vonatkozóan **minden esetben** beavatkozásnak kell követnie!
- A gyermekjóléti szolgálat a tudomására jutott gyermekbántalmazás esetén **köteles** a hatóságot értesíteni!

### **Meghallgatás a gyámhatósági eljárásban**

A kiskorú meghallgatásával kapcsolatos gyámhatósági eljárásban a Ket., a Gyvt. és a Gyer. szabályait kell együttesen alkalmazni. Minden közigazgatási eljárásra, így a gyámhatóság előtt folyó eljárásra is érvényes alapelv a Ket. által megfogalmazott azon elv, hogy a közigazgatási hatóságnak az eljárásban érintett kiskorú érdekeinek fokozott figyelembevételével kell eljárnia.

Attól függően, hogy a gyermeket ügyfélként (rá vonatkozó ügyben) vagy tanúként (más gyermekre vonatkozó ügyben) kell meghallgatni, a Ket. részben eltérő szabályokat állít fel. A leggyakoribb eset, hogy a gyermek az ügyfél, mert az ő alapvető emberi, gyermeki jogai sérülnek. A gyermek azonban életkoránál fogva cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes, így nem rendelkezik eljárás képességgel, vagyis törvényes képviselője van, aki leginkább a szülői felügyeletet gyakorló szülő, és akit szintén be kell vonni minden, a gyermeket érintő eljárásba. Vita esetén a gyámhivatalnak kell döntenie abban a kérdésben, hogy a szülők közül mindketten, vagy csak az egyik gyakorolja a törvényes képviseletet, illetve az is előfordulhat, hogy a gyermeknek gyámja van, így ő lehet jelen a meghallgatáson. A Gyvt. 128.§. felsorolja, hogy a szülőn és más törvényes képviselőn, a gondozón kívül mindig meg kell hallgatni a rá vonatkozó ügyben a

korlátozottan cselekvőképes gyermeket, és az ítélőképessége birtokában levő cselekvőképtelen gyermeket is, valamint jogszabály más személyek kötelező meghallgatását is előírhatja. A meghallgatást akkor lehet mellőzni, ha a meghallgatás miatti késedelem elháríthatatlan kárral vagy veszéllyel járna, ennek fennállását mindig az eljáró gyámhatóságnak kell mérlegelnie. A Gyer.11.§. szerinti meghallgatás szabályai a gyermekre, mint ügyfél meghallgatására vonatkoznak, ebből következik, hogy ha a gyermeket tanúként kívánják meghallgatni, arra a Ket. szabályok az irányadók.

#### A gyermek, mint ügyfél

Ha a gyermek az ügyfél (vagyis az ő jogai, jogos érdeke sérült és vele kapcsolatos az eljárás kezdeményezése) de cselekvőképtelen, egyrészt akkor merülhet fel a meghallgatásának szükségessége, ha az a saját érdekét szolgálja és a nyilatkozatától várható bizonyíték más módon nem pótolható (pl. csak ő tudja elmondani, hogy mi történt vele, mert a bántalmazón kívül más személy nem volt jelen). Másrészt a meghallgatását az ítélőképessége birtokában lévő gyermek maga is kérheti, harmadrészt nincs mérlegelés a meghallgatás szükségessége tekintetében, ha azt külön jogszabály rendeli el, akkor kötelező.

A gyámhatóság dönthet úgy, hogy saját maga hallgatja meg a gyermeket vagy felkéri a gyermekjóléti szolgálatot, valamint a Gyvt. 132.§-ának(1) bekezdésében meghatározott szervet vagy személyt ebből a célból. Ha a gyámhatóság úgy dönt, hogy a gyermek meghallgatására más szervet kér fel, a megkeresésében rögzíteni kell azokat a kérdéseket, élethelyzeteket, amelyekre a meghallgatásnak irányulnia kell, illetve egyértelműen ki kell derülni a meghallgatás céljának.

Ha a gyámhatóság személyesen hallgatja meg a kiskorút, ez megtörténhet a gyámhivatal hivatalos helyiségében, de sor kerülhet a gyermeket fogadó nevelési-oktatási intézményben (iskola), egészségügyi intézményben (kórház), illetve a gyermek lakásán is, természetesen ehhez az érintett intézmény és a szülő (törvényes képviselő) hozzájárulása szükséges. Ez azt jelenti, hogy a gyámhatóság ügyintézője keresi fel a

gyermeket tartózkodási helyén és a helyszínen kell biztosítani a jegyzőkönyv vagy hivatalos feljegyzés felvételét.

A gyámhatóság a gyermek törvényes képviselője, illetve egyéb érdekelt jelenléte nélkül is meghallgathatja, ha az a gyermek érdekében áll. Ilyen esetben szükséges legalább két személy részvétele a hatóság részéről, és a törvényes képviselő távollétét a jegyzőkönyvben, illetve hivatalos feljegyzésben rögzíteni kell.

Indokolt, hogy az ügyintéző felkészült legyen a kérdések feltevésének módszerét illetően, (nyitott és zárt kérdések), a kérdések tartalma és célzottsága tekintetében: lehetőleg ne kerüljön arra sor, hogy többszörösen meghallgatják a gyermeket, mert néhány körülményről elmulasztották megkérdezni.

Külön szabályok vonatkoznak a terhességét eltitkoló válsághelyzetben lévő, korlátozottan cselekvőképes kiskorú anya meghallgatására, aki a kérelmét a törvényes képviselője nélkül is előterjesztheti, ha a törvényes képviselő eljárásban történő részvétele az ő vagy a születendő gyermek érdekét veszélyeztetné. Ilyenkor a gyámhatóság mellőzheti a törvényes képviselő meghallgatását, és ő a kiskorú meghallgatásán sem vesz részt (Gyer. 64A§).

Ha a gyermek korlátozottan cselekvőképes, vagy cselekvőképtelen, de a gyámhatóság megítélése szerint adott ügyben ítélőképessége birtokában van, a meghallgatásához általános szabályként szükséges a törvényes képviselőjének hozzájárulása. Előfordulhat, hogy a törvényes képviselő veszélyeztető, bántalmazó magatartása miatti gyanú alapján indult az eljárás, ebben az esetben szükséges a gyermek számára, képvisellete biztosítására eseti gyám kirendelése, aki a továbbiakban gyakorolja a kirendelésében meghatározott törvényes képviselőt megillető jogokat.

#### A gyermek, mint tanú

Ha a gyermeket tanúként kell meghallgatni, és ő cselekvőképtelen, meghallgatására csak olyan esetben kerülhet sor, amikor a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható és ehhez a törvényes képviselője hozzájárul. A korlátozottan cselekvőképes

gyermek tanúként csak akkor hallgatható meg, ha vallomást kíván tenni (vagyis erre vonatkozóan kifejezetten nyilatkozik) és a törvényes képviselője ehhez hozzájárul. A cselekvőképtelen és a korlátozottan cselekvőképes gyermek tanú meghallgatását csak törvényes képviselőjének jelenlétében lehet lefolytatni és természetesen vonatkoznak rá a tanú tájékoztatására, illetve a tanúvallomás megtagadására alkalmazandó szabályok (mit jelent a tanúskodás, mikor tagadhatja meg a tanúvallomást, stb.) .

Amennyiben a gyermeket, mint tanút kívánják meghallgatni, lehetőség van arra, hogy tanúvallomását írásban tegye meg, amit a törvényes képviselője is aláír. Ez ugyanolyan bizonyító erejű, mint a személyes tanúvallomásról felvett jegyzőkönyv, de kevesebb frusztrációnak teszi ki a gyermeket. Cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes tanú esetén a törvényes képviselőnek, míg a gyermek és közte fennálló érdekellentét esetén a gyámhatóság képviselőjének is alá kell írnia az írásbeli tanúvallomást.

A gyermek meghallgatásáról felvett jegyzőkönyv vagy hivatalos feljegyzés a döntéshozatal során figyelembe vehető bizonyíték, azonban a szabad bizonyítás elve szerint a gyámhatóság a körülményeket, illetve az azokkal kapcsolatos bizonyítékokat (szemle, más tanúvallomások, iratok, szakértői vélemények) összességében mérlegeli, és különböző súllyal veszi figyelembe a döntésénél. A döntést megalapozó mérlegelési szempontoknak, hogy a gyermek meghallgatásáról felvett jegyzőkönyvben foglaltakkal szemben a gyámhatóság miért pl. a szakértői véleményben vagy egyéb iratban foglaltakat veszi figyelembe és alapozza arra a döntést, ki kell derülniük a döntés indoklásából.

### **Meghallgatás a Gyermekvédelmi Szakértői Bizottságban**

A Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság a gyámhivatalok megkeresésére, szakértői vizsgálatot követően szakvéleményt készít.

A szakértői bizottság szociális munkás kollégája és a befogadó otthonban dolgozó szociális munkás, a csoportban dolgozó nevelőktől, nevelőszülői elhelyezésnél a

nevelőszülői tanácsadótól kér tájékoztatást, a gyermek családból történő kiemelése után jelentkező tüneteiről, beilleszkedéséről, a kapcsolattartások hatásáról.

A gyermekkel való találkozás ezek után történik. A gyermek meghallgatása és vizsgálata több szakember által, de szeparált 2 személyes helyzetben történik, a gyermek számára biztonságot jelentő kísérő bevonásával.

Gyakori, hogy a gyermek számára bizalmas nevelő, vagy tanácsadó kíséri el a vizsgálatra a gyermeket, illetve a befogadó otthonban gyakran megjelenő szociális munkás sem idegen a gyermek számára.

A bizottság tagjai a saját szakterületük szerinti protokoll alapján végzik a gyermek meghallgatását.

A Bizottság számára biztosított a lehetőség, hogy esetmegbeszélés keretében a gyermekkel eddig kapcsolatba került szakemberek bevonásával alakítsa ki javaslatát. (Gyakori, hogy a gyermekek már sokadszorra kényszerülnek a velük történtek elmondására, ami miatt a meghallgatásukkor, vizsgálatukkor már nem képesek megnyílni, de más is indokolhatja az esetmegbeszélést)

A meghallgatást követően a szakemberek a gyermek állapotának rendezéséhez szükséges szolgáltatásokra és a sorsrendezéséhez biztonságot adó ellátási formára is megteszik javaslatukat.

A szakvélemény kitér a gyermek szülőkkel való kapcsolattartásának módjára, gyakoriságára. Bántalmazás esetén csak korlátozott kapcsolattartásra van lehetősége a szülőnek, így a gyermekével, az otthon területén, felügyelet mellett tud csak találkozni.

A gyermek állapota indokolhatja a kapcsolattartás szüneteltetését.

## **VII. A gyermekbántalmazás gyakori formái**

A gyermekek zaklatása, bántalmazása, az ellenük irányuló különböző erőszakcselekmények leggyakrabban a családok körében történnek (családon belüli erőszak).

„A gyermekeket érő erőszak másik mindennapinak mondható színtere az iskolák, kollégiumok, gyermekotthonok falain belül zajló kortárserőszak. Az iskolai zaklatás, az iskolás gyermekek egymás ellen irányuló piszkálódása, csakúgy, mint a családon belüli erőszak, mindig is jelen volt, mindig is létezett a társadalomban. A két jelenségkör gyakran szorosan összefonódik, ezért mindkettőre fokozott figyelemmel és érzékenységgel kell reagálni. A családon belül áldozattá vált gyermekek könnyebben válnak kortársaik körében is áldozattá, vagy éppen elkövetőkké, zaklatókká. Emellett az iskolai agresszió, kortársbántalmazás jelenségkörét célzó vizsgálatok szoros kapcsolatot figyeltek meg az agresszió és a dominanciahierarchiák, dominanciaharc között, amely különösen a 9-16 éves korosztályra jellemző.

Magyarországon a gyermekek átlagosan öt éves koruktól napjaik jelentős részét valamely köznevelési intézmény keretei között töltik, ezért a kortárs csoportok, illetve a pedagógusok hatása jelentős szerepet tölt be a gyermekek szocializációjában.

A köznevelési intézmények egyre összetettebb feladataiknak köszönhetően a leghatékonyabb színterévé válhatnak az erőszakos viselkedés megakadályozásának, illetve kulcsszerepet tölthetnek be az erőszakmentesség közvetítésében.

A kortársbántalmazásnál a fiatalok egymás sérelmére a leggyakrabban **rablás, kifosztás, zsarolás és súlyos testi sértés** bűntettét követik el.

## **VII.1 Kortársbántalmazás - Iskolai erőszak, zaklatás**

„Az iskolaközösség minden tagjának joga van a biztonságos és békés iskolai élethez.

Mindenkinek kötelessége hozzájárulni a pozitív, tanulásra serkentő és a személyiségfejlődését elősegítő iskolai környezet megteremtéséhez.” Európa Tanács: Európai Charta a Demokratikus és Erőszakmentes iskoláról; Strasbourg, 2004.

## **A fogalom meghatározása<sup>13</sup>**

„Az iskolai zaklatás olyan agressziófajta, amelyben a zaklató (vagy az agresszor) az áldozatnál erősebb, vagy nagyobb hatalmú, és az agresszív viselkedés szándékosan, ismétlődően és hosszabb időn keresztül zajlik. Éppen ezért az azonos erőt képviselő bandatagok közötti harc ugyan agresszívnek minősül, ám nem iskolai zaklatás, miközben egy fiatalabb, kisebb vagy valamilyen szempontból gyengébb gyermek lökdösése, gúnyolása vagy fenyegetése iskolai zaklatásnak tekintendő, ha tartósan fennáll.”

## **Az iskolai erőszak, zaklatás formái**

Az iskolai erőszakot, zaklatást négy kategóriába sorolhatjuk:

1. fizikai agresszió
2. verbális agresszió
3. kapcsolati agresszió
4. szexuális agresszió

A legismertebb kategória a fizikai bántalmazásé. Ide tartozik például a lökdösődés, lefogás, kiszorítás, ütlegelés, dobálás, leköpés, hajtépés, és a testi agresszió egyéb formái.

Verbális bántalmazások közé tartoznak a csúfolódás, gúnynevek használata, durva jelzők, minősítések és a fenyegetések.

A kapcsolati bántalmazás definíciót olyan cselekedetek kapcsán alkalmazzuk, amelyek a gyermekek közötti kapcsolatokat rombolják, ilyen például a csicskáztatás, valaki kizárása, erőszakos távoltartása a közösségi eseményekről, pletykák, rossz hírek terjesztése, titkok elárulása stb.

Szexuális bántalmazásnak minősítünk minden szexuális tartalmú verbális, vagy fizikai erőszakot.

---

<sup>13</sup> John L. Lutzker (2006): Erőszakprevenció, Lélekben Otthon Könyvek, Budapest – Copyright © by American Psychological Association

### Az erőszak, zaklatás szereplői:

Az iskolai erőszak az esetek jelentős részében mások jelenlétében, illetve egy adott közösség előtt történik, ezért az elkövetőn és az áldozaton (elkövetőkön és áldozatokon) kívül egyéb szereplők is beazonosíthatóak és tipizálhatóak a bántalmazói helyzetekben:

- A zaklató(k): a legkönnyebben beazonosítható szerep. Általában ő a zaklatás kezdeményezője és vezető szerepet visz benne. Éppen azért a zaklatót a kortársak és a tanárok is könnyen felismerik.

A zaklatók holdudvarában vannak az „asszisztensek” (akik segítenek a zaklatónak), és a „megerősítők” (akik dicséréttel vagy pusztán nevetéssel megerősítést nyújtanak a zaklatónak)

- A tanú(k), vagy szemlélő(k): az agresszió tanújává váló gyermekek is két kategóriába csoportosíthatóak:
  - A szemlélők: a probléma részei (csak nézik az eseményeket, szeretnének, nincs elég bátorságuk segíteni)
  - A támogatók: a megoldást keresik (pl. segítséget kérnek, segítenek a probléma megoldásában, vagy támogatást nyújtanak az áldozatnak)

Ha a kívülállók nem tesznek semmit, akkor gyakorlatilag hozzájárulnak az agresszor viselkedéséhez és a cselekedet folytatására ösztönzik. Azok a szemlélők, akik nem értenek egyet a bántalmazással, de valamiért nem avatkoznak be, maguk is áldozattá válhatnak a szemlélődés hatására, illetve a kialakult bűntudat miatt. Így ők a bántalmazás másodlagos áldozataivá válhatnak.

- Az áldozat(ok) az(ok) a gyermek(ek), akit/akiket a zaklató(k) szisztematikusan, és ismétlődő módon zaklatnak, vagy bántalmaznak. Olweus (1993) a skandináv államokban végzett tanulmányok áttekintése nyomán az áldozatok két típusát különböztette meg: a passzívát és a provokatívát.
  - A passzívak: Ők alkotják az áldozatok legelterjedtebb csoportját, azok a gyermekek, akik anélkül válnak áldozattá, hogy ezt provokálnák. Jellemző rájuk, hogy szorongóbbak, csendesebbek és visszahúzódóbbak a többi gyermeknél. Gyakran nincsenek tartós baráti kapcsolataik.

- A provokatívok: A provokatív áldozatok azzal provokálják ki a zaklató, sőt olykor az egész osztály ellenséges, hogy egyszerre viselkednek szorongóan és agresszíven (Olweus 1999.) A provokatív áldozatokra különösen intenzív figyelmet kell fordítani, mivel gyakran ők a kortársi csoport leginkább visszautasított tagjai és éppen ezért, a viselkedési problémák és az iskolai lemorzsolódás szempontjából nagyobb veszélynek vannak kitéve.

### **Az iskolai zaklatás, erőszak elterjedése**

Számos tényező befolyásolja a bántalmazás elterjedtségére vonatkozó becsléseket. A vizsgálatok azt találták, hogy a probléma sokkal elterjedtebbnek mutatkozik akkor, ha a kutatók egy-egy meghatározott viselkedéssel kapcsolatban teszik fel kérdésüket (pl. lökdösés, ütés), mint amikor a bántalmazásra általánosságban kérdezik rá. A probléma megítélése a szerint is nagymértékben változik, hogy ki a válaszadó: gyermek, tanár, vagy szülő. Általában véve a legtöbb vizsgálat arra az eredményre jut, hogy az iskolai zaklatás az alsó tagozat vége felé terjedőben van, felső tagozatban és az alsó gimnáziumban éri el a csúcst, majd fokozatosan csökken a mértéke. A szakirodalom legnagyobb része egyben azt is mutatja, hogy a testi és verbális bántalmazás gyakoribb a fiúk, mint a lányok körében. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 1997-1998-ban 30 ország részvételével a világ legszélesebb körű felmérését szervezte meg az iskolai zaklatás vizsgálata céljából. A WHO World report on violence and health (Mercy, Boutchart, Farrington, Cerda 2002) című jelentésében a vizsgálatban résztvevő államok közül 27 esetében mutatták be az iskolai zaklatás elterjedtségét a vizsgált 13 évesek között. Átlagban e diákok 42 %-a mondta azt, hogy legalább egyszer bántalmazott valakit az adott tanévben.

„Magyarországon az elmúlt évek tapasztalatai az iskolai agresszió növekedését jelzik. *Bár a témával foglalkozó szakemberek-kutatók köre megosztott abban a vonatkozásban, hogy ez a növekedés mennyiben jelent mennyiségi változást, mennyiben az incidensek súlyosságának fokozódását, vagy valójában a társadalom érzékenységét mutatja az agresszióval szemben*”

## **Magyarország helyzete egy nemzetközi vizsgálat alapján az iskolai erőszak tekintetében<sup>14</sup>**

Milyen tényezők hátráltatják a tanulási és tanítási tevékenységet?

- Kiemelkedő: Mo. /(T.átl.)
  - Tanórai rendzavarás ~71% (~59%)
  - Lelki bántalmazás ~47% (~34%)
  - Fizikai bántalmazás ~35% (~16%)
  - Trágár/vulgáris beszéd ~77% (~37%)
  - Rongálás ~54% (~26%)
- Kisebb mértékű:
  - Iskolai alkohol és drogfogyasztás ~ 7% (~10%)
- Hasonló:
  - Hiányzások ~46% (~45%)
- Nem jellemző:
  - Fegyveres támadások

### **Az iskolai zaklatás következményei**

Az iskolai erőszak következményeit számos tényező befolyásolja. Hatása függ az áldozat, illetve az elkövető életkorától, az áldozat személyiségállapotától, a bántalmazás gyakoriságától és intenzitásától, valamint a társas támogatottságtól. Az áldozatnál tapasztalható következmények a fizikai, szomatikus, pszichológiai, és kapcsolati problémáktól egészen a legsúlyosabb auto- és heteroagresszív reakciókig (öngyilkosság, mások megölése) terjedhetnek.

Leggyakrabban tapasztalható tünetek, hogy a bántalmazás áldozata depressziótól és szomatikus panaszoktól (fej- és hasfájástól) szenved, általános egészségi problémái vannak, rosszul alszik, izolálódik a kortársaktól, esetleg a felnőttektől is. Az áldozatok

---

<sup>14</sup> TALIS felmérés (23 OECD államban, 90 ezer pedagógus - kérdőíves vizsgálat); 2008.

gyakran önértékelési problémákkal küzdenek, kerülnek a társas kapcsolatokat. A zaklatók nagyobb valószínűséggel teljesítenek rosszul az iskolában, morzsolódnak le, csálnak a teszteken és kerülnek összetűzésbe a törvénnyel, mint a többiek (Olweus 1993). Az iskolai bántalmazásban és agresszióban érintett diákok számos családi, személyiségbeli és viselkedéses kockázati tényezővel rendelkeznek.

### **Az iskolai erőszak megelőzése és kezelése**

Az iskolában az iskolai zaklatás gyakori jelenség, de ugyanakkor társadalmilag elfogadhatatlan. Az egyének és a közösségek életét megkeseríti, és a gyermeknek rövid, illetve hosszútávon súlyos érzelmi és tanulmányi jellegű károkat okozhat. Éppen ezért az iskoláknak ki kell dolgozniuk az iskolai erőszak megelőzését és kezelését célzó helyi stratégiákat, prevenciós programokat. A pedagógusoknak törekedniük kell a pozitív iskolai klíma kialakítására, fenntartására, a resztoratív módszerek alkalmazására, terjesztésére.

Az iskolák valamennyi tagjának, különös tekintettel a felnőtteknek el kell utasítania az erőszak minden formáját, ismerni kell a zaklatás, erőszak jelenségkörét, és tudatosan kell törekedni a megelőzésre, illetve a már megtörtént incidensek kezelésére.

Az iskolák arra a tényre alapozhatják erőszak prevenciós stratégiájukat, hogy a legtöbb diák nem támogatja a bántalmazást, és olyan stratégiákat taníthatnak nekik, amelyekkel sikeresen megállíthatják azt.

### **Magyarországi jó gyakorlatok**

Fótiné Németh Margit: Prevenciós-educációs programok – Rendszerszemléletű megközelítés iskolai agresszió megelőzésében és kezelésében (in Kölcsönhatások, MFPI, Budapest 2010)

Jó gyakorlatok a biztonságos iskolákért (Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 2009)

## **VII.2. Családon belüli/ hozzátartozók közötti erőszak**

### **Családon belüli/hozzátartozók közötti erőszak fogalmai**

Családon belüli erőszak: egy háztartásban élő személyek, illetőleg a Btk. 459.§(1) 14. pontjában meghatározott hozzátartozók, a volt házastársak illetve volt élettársak (partnerek), valamint az intézményes ellátás keretében életvitelszerűen együtt élő személyek között megvalósuló, vagy őket érintő bűncselekmények.

2009. évi LXXII. tv. **a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról** - alapján, hozzátartozók közötti erőszaknak minősül:

- a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység,
- a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető mulasztás.

**Bántalmazott:** az a hozzátartozó, akinek a sérelmére a hozzátartozók közötti erőszakot megvalósítják. Családon belüli erőszak áldozata a jogsértés közvetlen sértettje és mindazok a személyek, akik azzal közvetlen összefüggésben testi, értelmi, érzelmi, vagyoni vagy erkölcsi sérelmet szenvedtek, így azok a hozzátartozók is, akiket pl. a bántalmazás közvetlenül nem érintett.

**Bántalmazó:** az a cselekvőképes hozzátartozó, aki a hozzátartozók közötti erőszakot megvalósítja, vagy akire tekintettel a hozzátartozók közötti erőszakot más megvalósítja, feltéve, hogy ezzel a bántalmazó egyetért.

**Gyermek:** gyermeknek kell tekinteni a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 12. §-a szerinti kiskorút.

**A családon belüli erőszak** fogalma alatt azokat az eseteket értjük, amikor az egyik családtag, házastárs-, élettárs vagy ex-partner kísérletet tesz vagy meg is valósít olyan

magatartásokat, amelyekkel a másik fél (családtag, élettárs stb.) fölött hatalmat - testi, anyagi vagy jogi dominanciát - tud gyakorolni. Családon belüli erőszak helyett használatos a *hozzátartozói erőszak*, a *párkapcsolati erőszak* és *gyermekbántalmazás* elnevezések is. Családon belüli erőszak körébe sorolható, ha harmadik személy erőszakot követ el a család egy tagja ellen csupán a családban betöltött szerepe miatt. Az erőszakot tágran kell értelmezni. Beletartozhat a verekedés, a szidalmazás, a súlyos testi sértés, az életveszélyes fenyegetés stb. A családon belüli erőszak fogalomkörébe tartozik a partner-partner közti, illetve az idősebb családtag bántalmazása és a gyermekbántalmazás is, beleértve az egyszülős családokat. A családon belüli erőszak elkövetőit és a bántalmazás elszennvedőit nemi és korcsoport szerinti megoszlás szerint vizsgálják.

A családon belüli erőszakról nincs egységes definíció, ám a jelenség ismertetőjegyei alapján egyértelműen meghatározható ez az erőszak-típus. A családon belüli erőszak egyik eleme, hogy a bántalmazott és a bántalmazó mindig ismerik egymást, leggyakrabban a család vagy intim viszony köti-kötötte össze őket. Másik eleme az erőszakos magatartás vagy annak előkészülete, kísérlete a bántalmazó részéről. A különböző definíciók eltérő módon határozzák meg, hogy mikor beszélhetünk családon belüli erőszakról: egyszeri bántalmazás már elegendő ennek megállapításához, vagy az erőszaknak többször kell előfordulnia, huzamosabb idő szükséges.

A családon belüli erőszak nem büntetőjogi fogalom, ilyen elnevezésű bűncselekmény nincs a Büntető törvénykönyvben, a fogalom több olyan bűncselekmény összefoglaló neve, melyeknek elkövetői és sértettjei egymással szoros érzelmi, többnyire hozzátartozói kapcsolatban állnak.

A családon belüli erőszak fogalma alá tartozó bűncselekmények a felnőttek bántalmazása és a kiskorúak veszélyeztetése.

### **Családon belüli/hozzátartozók közötti erőszak összetevői**

Bántalmazásnak tekinthető bűncselekményekként a Btk. az alábbiakat szabályozza:

- emberölés

- erős felindulásban elkövetett emberölés
- öngyilkosságban közreműködés
- magzatelhajtás
- testi sértés
- gondozás elmulasztása
- kényszerítés
- lelkiismereti és vallásszabadság megsértése
- személyi szabadság megsértése
- emberrablás
- emberkereskedelem
- magánlaksértés
- visszaélés személyes adattal
- levéltitok megsértése
- magántitok jogosulatlan megismerése
- rágalmozás
- becsületsértés
- közúti veszélyeztetés
- családi állás megváltoztatása
- kiskorú elhelyezésének megváltoztatása
- kiskorú veszélyeztetése
- tartás elmulasztása
- a nemi erkölcs elleni bűncselekmények
- közveszély okozás
- terrorcselekmény
- garázdaság
- önbíraskodás
- visszaélés kábítószerrel
- lopás
- rablás

- zsarolás
- rongálás,

valamint, a szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvényben (a továbbiakban: Sztv.) foglalt következő szabálysértések:

- becsületsértés (Sztv. 180. §),
- magánlaksértés (Sztv. 166. §),
- koldulás gyermekkel (Sztv. 185. § (1)),
- veszélyes fenyegetés (Sztv. 173. §).

Családon belüli erőszaknak kell tekinteni a fenti jogsértésekkel összefüggésben elkövetett hamis tanúzásra felhívást, illetve hatósági eljárás akadályozását is.

### ***A családon belüli/hozzá tartozók közötti erőszak formái***

A családon belüli erőszak számtalan módon megvalósulhat, leggyakrabban fizikai-, szexuális-, érzelmi-, lelki-erőszakként, a bántalmazott személy pénzügyi-, baráti-, családi-kapcsolatának korlátozásaként jelentkezhets. A különböző erőszak-formákat, uralmi-formákat az erőszakos magatartások módszere (fizikai-, lelki-, szexuális erőszak), gyakorisága (rendszeres, eseti) és nagysága (tettleges becsületsértés, könnyű testi sértés vagy akár emberölés) alapján lehet elhatárolni. Az erőszak széles skálán mozoghat kezdve a nem személyre irányuló erőszak-formáktól (tárgyak összetörése, rugdosása, háziállatok kínozása) egészen a legsúlyosabb fizikai sértésekig (erőszakos közöszlés, emberölés).

### **Lelki-érzelmi erőszak**

Elsősorban a nők elleni cselekményeknél gyakori. Magába foglalhatja a különböző fenyegetéseket (verés kilátásba helyezése, emberöléssel vagy például gyermek életének kioltásával kapcsolatos fenyegetések), zsarolást, függő viszony kialakítását (munka lehetőség korlátozása, baráti-családi kapcsolatok megszakításának kiterőszakolása), ellenőrzést az elnyomott személy felett, információk eltitkolását. Gyakori, hogy a bántalmazó a saját erőszakos cselekményét a partner-családtag állapotával,

magatartásával magyarázza, felelősséget, büntudatot ébreszt a bántalmazottban – „az áldozat is tehet a saját bántalmazásáról”.

Az elszigetelés az egyik alapcselekménye a bántalmazónak: megpróbálja elérni, hogy a bántalmazott ne találkozzon, vagy korlátozza kapcsolattartását a családtagjaival, barátaival, kollégáival; ne forduljon a hatóságokhoz, ha bántalmazás történik.

A lelki terrorhoz tartozik a partner-családtag vallási vagy lelkiismereti meggyőződésének manipulálása, a vallási élet korlátozása vagy nevetségessé tétele, valamely világnézetre-vallásra kényszerítése is.

### **Gazdasági elnyomás**

A bántalmazó nemcsak érzelmileg, hanem pénzügyileg is igyekszik függőségbe hozni az áldozatot: az önálló megélhetést, mint lehetőséget megszünteti, ellenőrzést gyakorol a bántalmazott pénze és vagyontárgya fölött. Az elnyomott személynek "engedélyt" kell kérnie még a saját vagyonával való rendelkezéséhez is (koldulnia kell a bántalmazójától).

### **Verbális erőszak**

A bántalmazott kinevetése, kigúnyolása, nevetségessé tételétől rövid út vezet a mindennapi, állandó verbális támadásokig, folytonos káromkodásig, az áldozat szidalmazásáig, megszegényítéséig, emberi méltóságának eltiprásáig. A gyűlölettel teli beszéd, ordibálás, kiabálás továbbá a non-verbális fenyegetések (támadó mimika, agresszív gesztusok, félelemkeltő testhelyzetek) mind előfordulhatnak a családon belüli erőszak esetkörében.

### **Fizikai erőszak**

A testre ható bármely külső ráhatás - akár érintés is beletartozhat ebbe a kategóriába, ez az erőszak-típus a legnagyobb fájdalmat okozó, legsúlyosabb, mivel magát a személy fizikai létét-egészségét veszélyezteti. A többi erőszak-cselekményhez képest kisebb számban fordul elő, ám hatása, intenzitása jóval nagyobb a fentieknél. A testi sértéstől az áldozat gyakran sérülést szenved, előfordul, hogy súlyos egészségromlás vagy súlyos

testi sértés is bekövetkezik, és nem ritka az emberölés vagy életveszélyt okozó testi sértés sem. Az esetek nagy részében eszköz nélküli a cselekmény (ütés, rúgás, hajkitépés, megtaposás, pofozás), de előfordul, hogy a bántalmazó fegyvert használ (leggyakrabban kés, revolver, bot, szerszámok a sérülést okozó eszközök).

### **Szexuális erőszak**

A szexuális erőszak-típus valójában a fizikai erőszak egyik részterülete, ám a leggyakrabban külön tárgyalja őket a szakirodalom. A szexuális erőszak három nagy részterületre osztható fel:

- Erőszak, fenyegetés használata ahhoz, hogy a partnert-családtagot szexuális aktusra kényszerítse.
- Szexuális aktusra kényszerítése olyan személynek, aki természetétől fogva szexuális viszony létesítésére képtelen (gyermek, kóros elmeállapotú), vagy védekezésre, illetve akaratnyilvánításra képtelen állapotban van (drogok vagy alkohol hatása alatt áll, személyi szabadságában korlátozott, megkötözött stb.).
- Erőszakos szexuális együttlét.

Az erőszak szexuális aktus mozgatórugója sohasem maga a szexualitás, vágy, hanem a bántalmazó által a partner akaratának megtörése, korlátozása, az alacsonyabb-rendűség érzékeltetése, személy tárgyként való kezelésének bizonyítása.

### **A rendőrség feladatai a 32/2007. (OT.26.) ORFK utasítás szerint – Közbiztonsági feladatok**

Ha a családon belüli erőszak körébe tartozó, személy elleni erőszakos (fizikai vagy nemi erkölcs elleni) cselekmény miatt érkezik bejelentés, a rendőr köteles a helyszínen haladéktalanul megjelenni.

Személy elleni erőszakos (fizikai vagy nemi erkölcs elleni) jogsértés észlelése esetén a rendőr köteles a jogellenes állapot megszakítása és a további jogsértés megelőzése, a felek indulatának lecsillapítása, a törvényes rend helyreállítása érdekében intézkedni.

Az intézkedő rendőr feladatai, joga:

- bejelentés esetén a rendőr köteles a helyszínen haladéktalanul megjelenni,
- a tényállás tisztázása érdekében megállapítani, hogy megalapozottan lehet-e következtetni hozzátartozók közötti erőszakra, szabálysértési vagy büntetőeljárás megindítása indokolt-e, indokolt-e az elkövető előállítása,
- intézkedés foganatosítása céljából a rendőr az Rtv. 39.§-ban foglaltak alapján a lakásba beléphet,
- jogsértés esetén intézkedni köteles:
  - köteles a jogellenes állapot megszakítására,
  - további jogsértés megelőzésére,
  - felek indulatának lecsillapítására,
  - törvényes rend helyreállítására,
- nyomatékosan fel kell hívnia a bántalmazó figyelmét a jogsértő magatartás továbbfolytatásától való tartózkodásra, a társadalmilag elfogadott együttélési szabályok betartására,
- szükség esetén intézkednie kell a sérültek ellátására,
- meg kell győződnie arról, hogy az áldozat biztonságban van-e, és az áldozatot kérésre - amennyiben erre lehetősége van - el kell kísérnie a legközelebbi szállást nyújtó krízismenhelyre,
- törekednie kell a cselekmény alapjául szolgáló hatalmi viszony megismerésére, de nem kell kísérletet tenni a felek között békítésre,
- tájékoztatnia kell az érintetteket a rendelkezésükre álló jogérvényesítési lehetőségekről, a segítő és információs szolgáltatásokról, illetve szervezetekről, menedékházak, anyaothonok, hajléktalan szállók igénybevételének lehetőségeiről.

Fontos, hogy a rendőri intézkedést az elfogulatlanság és pártatlanság jellemezze, a rendőr tartózkodjon az önálló véleménynyilvánítástól, munkáját ugyanazzal az alapossággal és komolysággal végezze, mint más bűncselekmény esetén.

A bántalmazás bizonyíthatósága érdekében végre kell hajtani, fel kell tárni, meg kell állapítani:

- külön-külön meg kell hallgatni a feleket és a helyszínen tartózkodó más személyeket, különös tekintettel a korábbi hasonló cselekmények megismerésére, feltárására. Ha az Rtv. 33. §-ában foglalt feltételek fennállnak, a bántalmazó elszámoltatását a Rendőrség objektumában kell elvégezni,
- a hozzátartozók közötti erőszak helyszínén a rendőr meghallgatja a bántalmazottat, a bántalmazót vagy - ha a bántalmazott, illetve a bántalmazó cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes - azok törvényes képviselőjét, valamint a tanúkat, akkor elsőként a bántalmazottat, majd a bántalmazót, végül a tanúkat kell meghallgatni olyan módon, hogy a bántalmazott, a bántalmazó és a tanú a másik befolyásától mentesen, zavartalanul tudja előadni a történeteket.
- a hozzátartozók közötti erőszak esetleges előzményeit,
- a bántalmazott és a bántalmazó viselkedésének részleteit, az elhangzott kijelentéseket (szükség esetén szó szerint) és az esetleges tettlegesség körülményeit,
- a hozzátartozók közötti erőszak egyszeri vagy ismétlődő jellegét,
- azt, hogy a bántalmazó magatartása miért veszélyezteti közvetlenül és súlyosan a bántalmazottat,
- azt, hogy tartani lehet-e a cselekmény folytatásától,
- az érintettek magatartását az intézkedés során,
- a bántalmazott és a bántalmazó szokásos életvitelének jellemzőit, továbbá megjelölni azokat a személyeket, akikkel a bántalmazott rendszeresen kapcsolatot tart,
- az érintettek egymáshoz való viszonyát,
- kísérletet kell tenni a cselekmény alapjául szolgáló hatalmi viszony megismerésére, de nem feladata a békítő szerep,
- tájékoztatni kell az érintetteket a rendelkezésükre álló jogérvényesítési lehetőségekről, segítő és információs szolgáltatásokról, szervezetekről, szállás és menedékhelyek igénybevételének lehetőségéről,
- az adatgyűjtést, tanúkutatást kell végezni,

- át kell tekinteni a helyszíni körülményeket, figyelemmel kell lenni a bántalmazás esetleges látható jelein túl az ott tartózkodók hangulati-érzelmi állapotára is,
- intézkedni kell a bizonyítási eszközök felkutatására és biztosítására.

A családon belüli erőszakos bűncselekmény helyszínén intézkedő rendőr köteles tájékoztatni az áldozatot a feljelentés és a magánindítvány joghatásairól, a büntetőeljárás menetéről általában, továbbá a Be. távoltartásra vonatkozó rendelkezéseiről.

Ezt követően a megállapítottokról az intézkedő rendőr értesíti az illetékes rendőrkapitányság ügyeletét:

- ha nem hozzátartozók közötti erőszakról van szó, úgy a jelentésben az ezt alátámasztó körülményeket részletesen megjelöli,
- hozzátartozók közötti erőszak esetén, ha a törvényi feltételek fennállnak, az elkövetőt elő kell állítani, őrizetbe kell venni, és előzetes letartóztatását kell előterjeszteni,
- hozzátartozók közötti erőszak esetén, de az elkövető előállítása nem indokolt, a rendőr jelentésére az ügyelet a kiadmányozásra jogosult rendőrt a helyszínre irányítja,
- az elsődleges intézkedést végző rendőr a kiadmányozásra jogosult rendőrt munkájában segíti és a helyszínt, csak a kiadmányozásra jogosult rendőr engedélyével hagyhatja el, melyet követően jelentését elkészíti, és az illetékes rendőrkapitányságnak soron kívül megküldi.

A rendőr az intézkedéseiről jelentést készít, amelyet a szolgálat befejezését követően a beszámoltató parancsnokának ad át.

A rendőri jelentés tartalmazza:

- az intézkedés alapjául szolgáló, családon belüli erőszakkal kapcsolatos esemény részletes leírását,

- a foganatosított rendőri intézkedések rövid leírását, különös tekintettel az alkalmazott kényszerintézkedésekre,
- az alkalmazott áldozatvédelmi intézkedéseket (figyelemfelhívás, tájékoztatás, menedékhelyre kísérés stb.).

Ha a törvényi feltételek fennállnak, a bántalmazót elő kell állítani, őrizetbe kell venni, illetőleg kezdeményezni kell előzetes letartóztatását vagy távollartását. Az előzetes letartóztatás vagy a távollartás kezdeményezésekor az ügyészt tájékoztatni kell azokról a körülményekről is, amelyek a további bántalmazás (bűnismétlés) veszélyét valószínűsítik, illetve amelyek alapján feltételezhető, hogy a büntetőeljárás sikeres lefolytatását a gyanúsított megghiúsítaná.

Személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés megszüntetéséről a családon belüli erőszak áldozatát - amennyiben arról a nyomozó hatóságnak tudomása van - a szabadlábra helyezést megelőző lehető legkorábbi időpontban, rövid úton értesíteni kell. Tájékoztatni kell továbbá arról is, hogy milyen lehetőségei vannak, amennyiben biztonságát veszélyben érzi.

Ha a családon belüli erőszaknak kiskorú sértettje vagy tanúja volt, minden esetben vizsgálni kell, hogy megvalósult-e a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény és hivatalból eljárást kell indítani.

Alkalmazni kell ezen utasítás VI. fejezet 39. pontjának rendelkezéseit is. Amennyiben a bántalmazót előállították, őrizetbe vételét, előzetes letartóztatását vagy távollartását rendelték el, a gyermekjóléti szolgálatot - ha lehetséges - még a kényszerintézkedés tartama alatt rövid úton értesíteni kell. Ha szükséges, intézkedni kell a kiskorú ideiglenes hatályú elhelyezéséről (VI. fejezet 42. pont) is.

A család-, gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok körében a körzeti megbízotti állománynak:

- törekednie kell a családon belüli erőszak körébe tartozó látens jogsértések csökkentésére oly módon, hogy az általa ismert családon belüli erőszak áldozataival

- felveszi a kapcsolatot, tájékoztatja őket a rendelkezésre álló jogi és szociális lehetőségekről, valamint a segítő szervezetek és intézmények elérhetőségeiről,
- a tudomására jutott, kiskorú veszélyeztetettségére vonatkozó információkról haladéktalanul köteles jelzést adni a gyermekjóléti szolgálat felé,
  - folyamatos munkakapcsolatot kell tartania a helyi gyermekjóléti és családsegítő szolgálat munkatársaival és - szükség esetén - mindazon intézményekkel, amelyek a család védelmére hívatottak.

### **A családon belüli erőszak kezelésével kapcsolatos bűnügyi feladatok**

A családon belüli erőszak fogalmkörébe tartozó bűncselekmény gyanúja esetén a nyomozást haladéktalanul, de legkésőbb a Be. 170. §-ának (3) bekezdésében foglalt határidőn belül el kell rendelni. Ezt megelőzően, illetve ezt követően - amennyiben indokolt és feltételei fennállnak - a titkos információgyűjtés eszköztárát is igénybe kell venni. Ha az eljárás megindításához magánindítvány szükséges, ennek megtétele tárgyában soron kívül nyilatkoztatni kell a jogosultat. Abban az esetben, ha a kiskorú sértett a törvényes képviselőjével érdekellentétben áll (például, mert a törvényes képviselő is sértett, de magánindítványt sem a maga, sem a gyermek nevében nem kíván tenni), a Btk. 31. §-ának (3) bekezdése értelmében a magánindítvány előterjesztése kérdésében a gyámhatóságot meg kell keresni, esti gyám rendelése érdekében.

A családon belüli erőszak körébe tartozó bűncselekmény helyszínén - ha az elkövetés körülményei ezt indokolják - a bizonyítás érdekében szemlét kell tartani. Ennek során fel kell kutatni a bizonyítás eszközeit, és azokat szakszerűen rögzíteni kell, különös tekintettel a közvetett tárgyi bizonyítékokra. A helyszínt lehetőleg videofelvételen is rögzíteni kell.

Az eljárást lehetőleg ilyen ügyekben elméleti és gyakorlati ismeretekkel, tapasztalattal, továbbá kellő empátiával rendelkező rendőr végezze. A nyomozási cselekmények során a sértettek kíméletével, jogainak, érdekeinek messzemenő figyelembe vételével kell eljárni. Törekedni kell a „másodlagos áldozattá válás” és a családon belüli erőszak

jellegzetességeit figyelmen kívül hagyó megközelítés elkerülésére. Ha indokolt, az eljárásba szaktanácsadóként, illetve szakértőként pszichológust vagy a családon belüli erőszak témájában jártas más szakembert kell bevonni.

Az eljáró nyomozó köteles a családon belüli erőszak áldozatait megfelelő bánásmódban és tanácsadásban részesíteni, emberi méltóságát tiszteletben tartani, és törekednie kell a körülményekhez képest oldott légkör kialakítására. Amennyiben azt a sértett vagy annak törvényes képviselője kéri, a sértettet - lehetőség szerint - azonos nemű, lány gyermek esetében rendőrnő hallgassa meg.

Ha a családon belüli erőszak elkövetője addiktív szenvedélybetegségben szenved (alkoholista, kábítószer-élvező, stb.), az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 199.§-ának (1) bekezdése alapján - amennyiben a törvényi feltételek fennállnak - indítványozni kell a háziorvosnál az érintett pszichiátriai intézetbe történő szállítását.

Ha feltételei biztosítottak:

- a lelkiileg traumatizált áldozat tanúvallomását videofelvételen kell rögzíteni,
- a gyermekkorú vallomását pszichológus bevonásával, vagy speciális körülmények között, úgynevezett „gyermek-kihallgató szobában” kell felvenni.

Ha az eset összes körülményei azt kívánják, a gyermekvédelmi együttműködés keretében fel kell venni a kapcsolatot a jelzőrendszer tagjaival.

A nyomozás során, a családon belüli erőszak áldozatának a szükséges áldozatvédelmi segítséget meg kell adni.

Tájékoztatást kell adni jogairól, kötelezettségeiről, a biztonsága érdekében alkalmazható lehetőségekről, ügyének állásáról (ügyszám, eljáró szerv, ügyintéző stb.), a bűncselekmények áldozatainak segítségéről és az állami kárenyhítésről szóló törvény szerint igénybe vehető áldozatsegítő szolgáltatásokról, azok igénybevételének módjáról, valamint a segítő szervezetek elérhetőségeiről.

Minden szükséges intézkedéssel biztosítani kell a családon belüli erőszak áldozatainak fenyegetésekkel és bosszúval szembeni hatékony védelmét, így teljes körben alkalmazni

kell a rendelkezésre álló tanúvédelmi eszközöket. Minden esetben fel kell hívni figyelmüket a személyi adatok zárt kezelésének lehetőségére.

Valamennyi személy elleni erőszakos bűncselekmény gyanúsítottját tanulmányozni kell abból a szempontból is, hogy veszélyes lehet-e a környezetére, fennáll-e a veszélye családon belüli erőszak elkövetésének. A tanulmányozás a gyanúsított személyi körülményeinek és az ügy jellegének figyelembevételével, a beszerzett információk alapján történjen. Ha az ügyben pszichológus szakértő kirendelésére egyébként sor kerül, az erre vonatkozó kérdést a szakértőnek fel kell tenni. Ha a megállapítások, illetve a szakértői vélemény szerint a családon belüli erőszak veszélye fennáll, megelőzésére a megfelelő intézkedéseket kell megtenni, továbbá jelzést kell adni a gyermekjóléti szolgálatnak.

Ha a rendelkezésre álló adatok alapján, a családon belüli erőszak áldozata szempontjából ez szükséges és a jogszabályi feltételek fennállnak, a nyomozó szerv vezetője a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet 72/A. §-ának (1)-(2) bekezdései alapján előterjesztést tesz az ügyészhez a távoltartás indítványozására.

A kiskorú eltűnése miatt folytatott körözési eljárás során:

- ha családi kötelékből történik az eltűnés, annak tényéről és körülményeiről haladéktalanul értesíteni kell a gyermekjóléti szolgálatot,
- vizsgálni kell, hogy az eltűnés összefüggésbe hozható-e családon belüli erőszakkal,
- a megkerült kiskorú meghallgatása során tisztázni kell, hogy az eltűnésében családon belüli erőszak közre játszhatott-e.

### **Családon belüli erőszak kezelése polgári bíróság előtt**

A jogszabály megszületésének előzményeként a 115/2003. (X. 28.) Ogy. határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról az alábbiakat állapítja meg a családon

belüli erőszak tekintetében: "A családon belüli erőszakról nem rendelkezünk reális ismeretekkel, azt azonban tudjuk, hogy nem ritka és elszigetelt jelenség a magyar társadalomban. A gyermekek, a nők, az öregek, a gyengébbek bántalmazása sok családban az életmód része, a kisközösségi kommunikáció, 'elfogadott' formája. A családon belüli erőszak különösen sok gyermek és nő számára jelent folyamatos bántalmazást. A kutatások szerint azok a gyermekek, akiket gyakran bántalmaztak, maguk is hajlamosabbak arra, hogy erőszakot alkalmazzanak. Ilyen előzmények után 2006. július hó 1. napjával került sor a távoltartás büntető eljárásjogi intézményének bevezetésére a 2006. évi LI. törvénnyel, amikor is a büntetőeljárás során 10-30 nap közötti időtartamra meghatározott távoltartásra adott lehetőséget a törvény. Ezen távoltartás alkalmazása alatt kialakuló gyakorlat azt mutatta, hogy a feladata szerint azonnali biztonság garantálására szolgáló jogintézmény elrendelésének vagy elutasításának átlagos átfutási ideje hat hónap.

### **VII.3. Távoltartás jogintézménye**

Az Országgyűlés 2008. december 15-én négy tartózkodással hozta meg a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló törvényt, a "polgári jogi távoltartást".

A 2009. évi LXXII. tv. mindezek figyelembevételével arra irányul, hogy még azt megelőzően kezelje a családon belüli erőszak jelenségét, mielőtt egy súlyosabb helyzet, a sokszor helyrehozhatatlan következményekkel járó bűncselekmény bekövetkezne.

A törvény a bíróságokra hármas feladatkört telepített:

- a megelőzés körében jelzési kötelezettséget,
- az ideiglenes megelőző távoltartó határozat bírósági felülvizsgálatát,
- a megelőző távoltartás elrendelésére irányuló eljárás lefolytatását.

A megelőző távoltartás elrendeléséről a bíróság nemperes eljárásban dönt. Az eljárásra a bántalmazott életvitelszerű tartózkodási helye szerinti járásbíróság illetékes.

Az ügyész a megelőző távoltartás bírói elrendelésére irányuló eljárásban felléphet, az eljáró bíróság haladéktalanul értesíti az ügyészt az eljárás megindításáról. Az ügyészi fellépés megengedhetőségén túl sem maga a törvény, sem annak indokolása nem ad útmutatást arra nézve, hogy az ügyész a perben milyen jogosítványokkal rendelkezhet, mi a fellépésének a célja, kinek érdekében léphet fel, van-e jogorvoslati joga az ügyben hozott határozattal szemben, s mi van abban az esetben, ha az ügyész nyilatkozata a megelőző távoltartás elrendelhetőségéről ellentétes a bántalmazott nyilatkozatával.

Az eljárásban nem járhat el bírósági titkár, csak bíró.

A megelőző távoltartás elrendelésére irányuló bírósági nemperes eljárást a rendőrség hivatalból kezdeményezi, ha ideiglenes megelőző távoltartást rendelt el. Megelőző távoltartás elrendelésére irányuló bírósági nemperes eljárás megindítását a bántalmazott, illetve a bántalmazottnak a Ptk.-ban meghatározott közeli hozzátartozója és hozzátartozója, valamint bejegyzett élettársa is kérelmezheti. Hivatalból indított eljárásban a rendőrség, a megelőző távoltartás elrendelésére irányuló bírósági nemperes eljárás kezdeményezése esetén a családvédelmi koordinációért felelős szerv, valamennyi rendelkezésére álló iratot, dokumentumot a bíróság rendelkezésére bocsátja.

A kérelmet írásban lehet előterjeszteni, vagy az illetékes bíróságon jegyzőkönyvbe lehet mondani. Az eljárás során a bíróság a felek személyes meghallgatását legalább egyszer köteles megkísérelni. A személyes meghallgatásra szóló idézés kézbesítése iránt a bíróság - szükség esetén faxon vagy elektronikus úton - a rendőrséget is megkeresheti. Szabályszerű az idézés, ha a fél a meghallgatásról igazolhatóan értesült. Hivatalból indult eljárásban a döntéshozatalnak nem akadály, ha a meghallgatáson személyesen egyik fél sem jelenik meg. Kérelemre indult eljárásban, ha a bántalmazott kérelmező személyesen nem jelenik meg és távolmaradását alapos indokkal nem menti ki, a bíróság az eljárást megszünteti.

Kérelemre indult eljárásban nem akadály a döntés meghozatalának az, ha a bántalmazó nem jelenik meg személyesen a meghallgatáson. Az előzőekre a feleket a személyes meghallgatásra szóló idézésben figyelmeztetni kell. Az eljárásban hiánypótlásnak csak kérelemre indult eljárásban, rendkívül indokolt esetben, a kérelem hiányossága esetén

van helye. Ebben az esetben a bíróság a kérelem beérkezésétől számított egy napon belül felhívja a feleket hiánypótlásra.

Az eljárásban felfüggesztésnek és szünetelésnek nincs helye. Az eljárást hivatalból indult eljárás esetén a rendőrség által elrendelt ideiglenes megelőző távoltartás kezdő időpontjától számított három napon belül, kérelemre indult eljárás esetén a kérelem beérkezésétől számított három munkanapon belül le kell folytatni.

A személyes meghallgatáson a bíróság - a rendőrségi iratokban vagy a kérelemben foglaltakra, így különösen a hozzátartozók közötti erőszak módjára, rendszerességére, a bántalmazott kiszolgáltatott helyzetére figyelemmel - a bántalmazott és a bántalmazó egymás jelenlétében való meghallgatását részben vagy teljes egészében mellőzheti. Indokolt esetben a bíróság gondoskodik annak megakadályozásáról is, hogy a bántalmazott és a bántalmazó a bíróság épületében személyesen találkozzon.

A megelőző távoltartást a bíróság akkor rendeli el, ha az eset összes körülményéből, így különösen a bántalmazó és a bántalmazott által előadott tényekből, a hozzátartozók közötti erőszakra utaló jelekből, a bántalmazó és a bántalmazott magatartásából és viszonyából a hozzátartozók közötti erőszak elkövetésére megalapozottan lehet következtetni. A megelőző távoltartást a bíróság legfeljebb hatvan napra rendelheti el. Erre korábban csak 30 napig volt lehetőség, a 2013. évi CCLII.tv. 120.§.(5) bekezdése módosította a szabályozást 2014. március 15-től.

A bíróság határozata előzetesen végrehajtható.

A bíróság határozatában arra is figyelmezteti a bántalmazót, hogy a távoltartó határozat szabályainak megszegése elzárással is büntethető szabálysértést valósít meg. A bíróság a határozatát a meghallgatás alkalmával közli a felekkel, azt nekik átadja. Ha a meghallgatáson a bántalmazó nem jelent meg, a bíróság – szükség esetén faxon vagy elektronikus úton - a rendőrség útján intézkedik a kézbesítésről. A rendőrség köteles a határozat kézbesítéséről gondoskodni és a kézbesítés megtörténtéről a bíróságot haladéktalanul tájékoztatni.

A rendőrség által elrendelt ideiglenes megelőző távoltartás hatálya a bíróság által elrendelt megelőző távoltartás hatályának beálltával megszűnik. A rendőrség által

elrendelt ideiglenes megelőző távoltartás hatálya akkor is megszűnik, ha a bíróság nem rendeli el a megelőző távoltartást.

A határozatban foglaltak nem teljesítése esetén bírósági végrehajtásnak nincs helye.

A bíróság határozata ellen a közléstől számított három munkanapon belül van helye fellebbezésnek. A fellebbezést az arra jogosult a személyes meghallgatáson szóban is bejelentheti.

A másodfokú bíróság a fellebbezést az iratok alapján 3 munkanapon belül bírálja el. Az elsőfokú határozat hatályon kívül helyezésének a Pp. 252. § (2) és (3) bekezdése alapján nincs helye. A másodfokú bíróság határozatát a rendőrség útján közli a felekkel.

Ha polgári perben ideiglenes megelőző távoltartásra okot adó körülményt észlel a bíróság, az e tényre vonatkozó adatokat - soron kívül - közli a rendőrséggel.

A törvény szemléletváltást követelt a jog szereplőitől. Az első, az 52/2009. (IX. 30.) IRM rendelet a rendőrség feladatait rögzíti, a második, a 207/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet pedig módosítja a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskör ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23) Korm. rendeletet azzal, hogy a Kormány a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló törvény szerinti családvédelmi koordinációért felelős szervként a városi gyámhivatalt jelölte ki. Ennél többet azonban a koordinációs tevékenység tartalmáról sem a törvényben, sem a rendeletben nem árult el. Tehát nemcsak a bírósági út szabályozása, hanem a közigazgatási út szabályozása is hiányos. E rendelkezések miatt már több ízben egyeztető tárgyalásokat folytattak a bíróságok a rendőrséggel, gyámhivatalokkal, gyermekvédelmi szervekkel, különösen a törvény koordinációra, együttműködésre, jelzőrendszerre, utókövetésre vonatkozó rendelkezései értelmezése céljából. Mert még a törvény indokolása sem tér ki olyan feladatok magyarázatára és értelmezésére, amelynek elmulasztása e szervek, illetve alkalmazottjainak felelősségre vonását vonhatja maga után a törvény 2.§.(5) bekezdése szerint.

## VIII. Kockázat/Kockázatelemzés

Az egészségügyben, a köznevelés, igazságszolgáltatás, gyámhatóság, a gyermekvédelmi alap és szakellátás (vagy: a gyermekvédelmi észlelő, jelző és ellátórendszer) területén dolgozó gyakorlati szakemberek legjobb szakmai tudásuk ellenére, tevékenységük során beleütközhetnek olyan, munkájukat befolyásoló tényezőkbe, amelyek csökkenthetik a hatékonyságot, módosíthatják a beavatkozási folyamatokat, és olyan diszfunkciókat állíthatnak elő, amelyekben a gyermekek érdekei, szükségletei, jogai tovább sérülhetnek.

Jelen fejezet abban kíván segítséget nyújtani, hogy mindezek ismeretében milyen eszközökkel lehet a szakmai tevékenységet optimalizálni, és a diszfunkciók kialakulását megelőzni, illetve csökkenteni.

### ***Fizikai bántalmazás***

<b>Észlelt problémák</b>	<b>Teendők</b>	<b>Várható következmény</b>	<b>Kockázati tényezők</b>	<b>Megoldási módok, javaslatok</b>
- Rázás, dobálás, rángatás, ütés, pofozás nyomai  - Megmagyarázhatatlan eredetű sérülések	- A szakember a szülővel konzultációt kezdeményez, mely során pedagógiai eszközökkel megpróbál hatást gyakorolni a szülőre.	- A gyermek továbbra is családjában tud nevelkedni, amennyiben a szülő igénybe veszi a szakember gyermeknevelési tanácsait,	- Szakember nem tulajdonít a tüneteknek megfelelő mértékű jelentőséget.  - A gyermek ismételt	A fizikai bántalmazás esetén az egyéni megoldásokon túl kiemelten fontos a társadalmi szemlélet formálása a nemzetközi tapasztalatok elterjesztése.

<p>látható nyomai (nyilvánvalóan nem baleseti) - Fojtogatás jelei, (véraláfutás, hematoma) - Seb: különösen a szájban és a nemi szerveken ellátatlan sebek. - Hajtépés, zúzódás, égés, törések nyomai (koponya, borda, orr, combcsont) - Többszörös különböző időben keletkezett, a gyógyulás különböző stádiumait mutató</p>	<p>Ennek során segítő beszélgetés keretében gyermeknevelési tanácsokkal látja el a gondviselőt, az intézményen belül szélesebb körű ellátást biztosít a gyermek számára (nevelési tanácsadás, szakértői bizottsági vizsgálat, fejlesztő foglalkozások, kontrollgyakorlás, iskolapszichológia, családsegítő, gyermekjóléti szolgálat igénybevétele, stb.). Hozzásegíti a gondviselőt</p>	<p>segítségét  - A gyermek kiemelése a családból, szakellátásba kerülése.</p>	<p>bántalmazása a szakellátás kereteiben is.</p>	
---	---	---	--	--

<p>zúzódások a gyereken</p> <p>- Vérömleny, karmolás nyomok / ellentmondásos történet a sérülésről, a gyermek (szinte szó szerint) ismétli a szülő történetét a sérülésről, cáfolja, hogy probléma van otthon,/  - Nem baleseti jellegű mérgezés, égés, forrázás</p>	<p>a megfelelő szolgáltatások megismeréséhez. Kontollgyakorlás, segítségnyújtás, családterápia.</p> <p>- Jelzőrendszer értesítése.</p> <p>- Hatósági lépések elindítása (a segítő szakembernek el kell érnie, hogy rendőrségi feljelentés szülessen)</p>			
--	--	--	--	--

**Érzelmi Bántalmazás - a gyermek érzelmeivel való tartós vagy rendszeres visszaélés**

<b>Észlelt problémák</b>	<b>Teendők</b>	<b>Várható következmény</b>	<b>Kockázati tényezők</b>	<b>Megoldási módok, javaslatok</b>
<p>- Szülői szeretetlenség, a nem kívántságra utaló kifejezések /a gyermek bizalmatlan, különösen a közel állókkal szemben, fél a szülőtől/;</p> <p>- A szülő félelemérzetet, szorongást kelt. /a gyermek szokatlanul félénk, riadt, túlérzékeny a környezeti hatásokkal szemben/;</p>	<p>- A szakember a szülővel konzultációt kezdeményez, mely során megpróbál hatást gyakorolni a szülőre. Segítő beszélgetés keretében gyermeknevelési tanácsokkal látja el a gondviselőt.</p> <p>Hozzásegíti a gondviselőt a megfelelő szolgáltatások megismeréséhez és igénybevételére (nevelési tanácsadás, szakértői bizottsági vizsgálat, fejlesztő foglalkozások,</p>	<p>- A gyermek továbbra is családjában tud nevelkedni, amennyiben a szülő igénybe veszi a szakember gyermeknevelési tanácsait, segítségét;</p> <p>- A gyermek kiemelése a családból, szakellátásba kerülése.</p>	<p>- Szakember nem tulajdonít a tüneteknek megfelelő mértékű jelentőséget.</p> <p>- A gyermek ismételt bántalmazása a szakellátás kereteiben is.</p>	<p>- Az érzelmi bántalmazás esetén az egyéni megoldásokon túl kiemelten fontos a társadalmi szemlélet formálása a nemzetközi tapasztalatok elterjesztése.</p>

<p>- Szülő megszegényíti, kritizálja</p> <p>- A gyermek félelemben tartása (játékainak tönkretételével, bezárással, izolálással);</p> <p>- A gyerek regresszív viselkedése, alacsonyabb életkornak megfelelő viselkedéshez való visszatérés;</p> <p>- Rendszeres, a gyermek életkorához képes inadekvát elvárások a szülő részéről;</p>	<p>iskolapszichológia, családsegítő, gyermekjóléti szolgálat igénybevétele, stb.). Fokozott gondozást, az intézményen belül szélesebb körű ellátást biztosít a gyermek számára.</p> <p>- Jelzés a gyermekjóléti szolgálatnak;</p> <p>- Jelzőrendszer értesítése.</p> <p>- Hatósági intézkedés kezdeményezése;</p>			
---	---	--	--	--

<p>- A gyermek az élelemtől, gondozástól, alvási lehetőségtől, játéktól, szeretettől való tudatos megfosztása;</p> <p>- Szóbeli és nem szóbeli megalázás; rendszeres leértékelés, lealacsonyítás, kigúnyolás, csúfolása, véleményének figyelmen kívül hagyása, elutasítása</p> <p>- Különélő szülővel való kapcsolattartásban való akadályozása</p> <p>- Gyakori kiabálás, üvöltözés a gyermekkel.</p>				
--	--	--	--	--

**Szexuális Bántalmazás - gyermek, vagy fiatal szexuális tevékenységekre való kényszerítése**

<b>Észlelt problémák</b>	<b>Teendők</b>	<b>Várható következmény</b>	<b>Kockázati tényezők</b>	<b>Megoldási módok, javaslatok</b>
<p>- Ingerlés: exhibicionizmus, telefonhívás, pornográf filmek mutatása</p> <p>- Stimuláció: érintés, simogatás</p> <p>- Tanúja közöskedésnek, vagy szexuális aktivitásnak</p> <p>- Szülő szexuális bántalmazás gyanújával keresi meg a</p>	<p>- Gyermek vizsgálata, állapotfelmérése, szülő tájékoztatása, szülővel való konzultációk.</p> <p>- Jelzés gyermekjóléti szolgálat felé, esetleges konzultáció egyéb szakemberekkel pl. óvónő, pedagógus</p> <p>- Tájékozódás, konzultáció, adat és információgyűjtés az eset szereplőitől</p>	<p>Gyermekvédelmi folyamatok elindítása, hatósági folyamatok elindulása, gyermek pszichológiai ellátásba vétele támogatás, megfigyelés indikációival, szakértői vizsgálat kijelölése.</p>	<p>- A gyermek bántalmazott szerepbe kerül, stigmatizálódik, több szakértői vizsgálat van kilátásban helyzete tisztázásához.</p> <p>- A gyermek másodlagos traumatizációja az eljárásokban.</p>	<p>Azonnali jelzés a gyermekvédelmi alapellátás felé, kompetencia határok betartása/nem döntjük el történt, vagy nem történt, együttműködés a rendszer további szereplőivel, egyértelmű felelősségvállalás a saját kompetencia</p>

<p>pszichológust, állásfoglalást vár</p> <p>- gyermekek közötti szexuális játékok</p> <p>- Gyermekek szexuális kihasználására utaló jelek</p> <p>- kihívó öltözködési szokás</p> <p>- eltűnédezés</p> <p>- anyagi viszonyok megváltozása</p> <p>- idősebb férfi/ nő kapcsolatok</p>	<p>/hozzátartozók, szakemberek, gyermek kliens/, írásos anyagok, szakvélemények, szakértői vélemények beszerzése.</p> <p>- Szexuális bántalmazás gyanúja esetén a segítő szakembernek el kell érnie, hogy rendőrségi feljelentés szülessen.</p>			<p>területen, szektor semleges együttműködés, tapasztalatok, információk megosztása a gyermek érdekében, a szülő, illetve a gyermek korrekt tájékoztatása a várható folyamatokról, komplex ellátás szemlélete, egyszeri szakértői vizsgálat</p>
---	---	--	--	---

**Nevelési, oktatási részvétel akadályozása**

<b>Észlelt problémák</b>	<b>Teendők</b>	<b>Várható következmény</b>	<b>Kockázati tényezők</b>	<b>Megoldási módok, javaslatok</b>
<p>Gyakori indokolatlan késés, mulasztás a bölcsődéből, óvodából, iskolából, amely meghaladja a 20/2012. EMMI r.-ben foglalt határt.</p> <p>A fejlesztő foglalkozásokról, korai fejlesztésről, fejlesztő nevelésről való rendszeres, igazolatlan, illetve indokolatlan (MBP szindróma) távolmaradás.</p>	<p>Konzultáció a szülővel az okok feltárásának érdekében.</p> <p>A gyermekjóléti szolgálat, jegyző, kormányhivatal értesítése a szülő kötelezettségének teljesítése érdekében.</p> <p>A pedagógiai szakszolgálat vizsgálatának (kontrollvizsgálatának) kezdeményezése az okok feltárása érdekében.</p>	<p>A családot a gyermekjóléti szolgálat gondozásba veszi.</p> <p>A gyermek pedagógiai szakszolgálati ellátásba kerül, illetve azon belül teljesebb körű szolgáltatásban részesül a család.</p> <p>Hatósági eljárás keretében a szülőt kötelezik a napközbeni ellátás, nevelési, oktatási intézmény igénybevételére.</p>	<p>A gyermekkel kapcsolatban lévő szakember</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• nem tájékozott a gyermekvédelmi jelzést illetően,</li> <li>• nem érzi saját felelősségének a jelzés megtételét,</li> <li>• alulértékeli a problémát és nem tesz jelzést,</li> <li>• a szolgáltatás jó hírét féltve nem</li> </ul>	<p>Az intézményben, szolgáltatásban dolgozó minden szakember legyen tisztában a jelzés felelősségével. Ehhez szükséges a szakemberek képzése, tájékoztatása, intézmények esetében gyermekvédelmi felelős foglalkoztatása.</p> <p>A veszélyeztetett, bántalmazásnak kitett gyermek számára szükséges kijelölni egy „mentort”, akivel bizalmi</p>

			<p>teszt jelzést,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• félreértelmezett tünetek alapján alaptalanul kezdeményez jelzést.</li> </ul> <p>A gyermekkel napi kapcsolatban lévő szakember személyében történő változás (pl. helyettesítés, munkakör átadás) során elmarad az eset átadása.</p>	<p>kapcsolatban lehet a gyermek, és aki minden szükségletére reagálni képes.</p> <p>A gyermekjóléti szolgálat és a gyermekek gondozását, nevelését, oktatását ellátó intézmények, szolgáltatók közötti kapcsolat kiszélesítése, közös képzési programokon, projektekben való részvétel.</p>
A szülő gyermeke magántanulói státuszba	Konzultáció a szülővel az okok feltárásának	Megfelelő eljárás esetén a tanuló csak indokolt	A tanuló magatartás, viselkedés problémái	Az iskolában a veszélyeztetett gyermek

<p>vételét kezdeményezi annak ellenére, hogy azt egyéni körülményei (pl.: művészeti-, sporttevékenység) nem indokolják. A valós okot a szülő nem közli, de az lehet a gyermek nem életkorának megfelelő foglalkoztatás, prostitúcióra való kényszerítés, stb.</p>	<p>érdekében. Az iskola igazgatója értesíti a Kerületi/Járási Gyámhivatalt, amely kikéri a gyermekjóléti szolgálat véleményét. Hátrányos helyzetű gyermek esetén az igazgató beszerzi a gyermekjóléti szolgálat véleményét.</p>	<p>esetben kerül magántanulói státuszba.</p>	<p>esetén (túlkoros gyermek, deviáns magatartás) az intézmény nem kezdeményezi a megfelelő eljárást, a gyermek indokolatlanul kerül magántanulói státuszba.</p>	<p>segítése, közösségben való oktatása, nevelése érdekében szükséges kijelölni egy „mentort”, aki bizalmi kapcsolatot épít ki a tanulóval, és aki minden szükségletére reagálni tud. Körültekintő eljárás, hatékony együttműködés a gyermekjóléti szolgálattal, pedagógiai szakszolgálattal. Az érintett gyermek pszichológiai vizsgálatának kezdeményezése, szükség</p>
---	---	--	---	--

				<p>esetén terápiás ellátásba vétel pedagógiai szakszolgálati keretek között (annak igénybevételére a szülő kötelezhető).</p>
--	--	--	--	--

***A gyermekbántalmazás egyéb formái***

<b>Észlelt problémák</b>	<b>Teendők</b>	<b>Várható következmény</b>	<b>Kockázati tényezők</b>	<b>Megoldási módok, javaslatok</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Méhmagzat bántalmazása</li> <li>- Várandósság alatti drog, alkohol fogyasztása, mértéktelen dohányzás, prostitúció,</li> <li>- Várandós bántalmazása,</li> </ul>	<p>Feltétlenül hatósági beavatkozás szükséges.</p>	<p>A gyermek az őt bántalmazó szülőtől biztonságos helyre kerül megszületését követően.</p>	<p>A gyermek elhalálózása az anyai együttműködés elutasítása miatt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- A magzati élet védelme érdekében társadalmi érzékenyítő programok elindítása.</li> <li>- Szakembereket megismertetni azokat a segítő szervezeteket, amelyek az alkohol- és</li> </ul>

				drogfüggőkkel foglalkoznak, hogy szükség esetén igénybe vehessék szolgálataikat.
- Münchhausen-szindróma, - Anya gyermekénél szándékosan betegséget idéz elő,	Anya pszichés megsegítéshez juttatása.	Anyai/szülői bántalmazás megszűnése.	Pszichiátriai ellátás hiányossága, felismerés lehetősége kétséges.	Orvosok jelzőrendszeri felelősségének erősítése.
- Koldulásra, lopásra kényszerítés, - Életkorának nem megfelelő munkavégzésre kényszerítés.	Feltétlenül hatósági beavatkozás szükséges.			

***Pszichológiai ellátás folyamatában keletkezett kockázati tényezők***

<b>Észlelt problémák</b>	<b>Teendők</b>	<b>Várható következmény</b>	<b>Kockázati tényezők</b>	<b>Megoldási módok, javaslatok</b>
--------------------------	----------------	-----------------------------	---------------------------	------------------------------------

<p>szülő bántalmazás  gyanújával keresi meg a  pszichológust,  állásfoglalást,  szakvéleményt vár.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- gyermek vizsgálata,  állapotfelmérése,</li> <li>- szülő tájékoztatása,</li> <li>- szülővel való  konzultációk,</li> <li>- jelzés gyermekjóléti  szolgálat felé,</li> <li>- esetleges konzultáció  egyéb szakemberekkel  pl. óvónő, pedagógus.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- gyermekvédelmi  folyamatok elindítása,</li> <li>- hatósági folyamatok  elindulása,</li> <li>- gyermek pszichológiai  ellátásba vétele támogatás,  megfigyelés indikációival,</li> <li>- szakértői vizsgálat  kijelölése.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- szülő  elégedetlensége:  azonnali véleményt,  megoldásokat akar,</li> <li>- gyermekvédelem alul  vagy túlreagál /pl.  védelembe vesz,  állást foglal, lassan  reagál/,</li> <li>- gyermek  bántalmazott  szerepbe kerül,  stigmatizálódik,</li> <li>- több szakértői  vizsgálat van  kilátásban,</li> <li>- ellentmondó  szakvélemények,</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- gyors, szakszerű  lépések: azonnali jelzés  a gyermekvédelem felé  (gyermekjóléti szolgálat,  gyámhivatal),</li> <li>- kompetencia határok  betartása / nem döntjük  el történt, vagy nem  történt,</li> <li>- együttműködés a  rendszer további  szereplőivel,</li> <li>- egyértelmű  felelősségvállalás a saját  kompetencia területen,</li> <li>- tapasztalatok,  információk megosztása  a gyermek érdekében,</li> </ul>
--	---	--	--	---

			<p>elhúzódó eljárások,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- családi helyzet elmérgesedik,</li> <li>- feltételezett bántalmazó támadásba lendül,</li> <li>- gyermek pszichésen labilis állapotba kerül, másodlagosan traumatizálódik.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- a szülő, illetve a gyermek korrekt tájékoztatása a várható folyamatokról,</li> <li>- komplex ellátás szemlélete,</li> <li>- alacsony számban történő szakértői vizsgálat.</li> </ul>
<p>Bizonyítottan bántalmazott gyermek kerül a pszichológiai ellátás körébe /gyermekvédelem, hatóság, áldozatsegítő felől érkezik</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- tájékozódás, konzultáció,</li> <li>- adat és információ gyűjtés az eset szereplőitől /hozzátartozók, szakemberek, gyermek kliens/,</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bizalmi kapcsolat kiépítése a gyermekkel, kötődés kialakítása a gyermekkel,</li> <li>- folyamatos kapcsolattartás az eset szereplőivel /hozzátartozók, szakemberek/,</li> <li>- különböző elvárások</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- a rendszer túl lassú, vagy túl gyors reagálása,</li> <li>- az együttműködés akadozása, vagy teljes hiánya</li> <li>- ad-hoc jelleg, személyfüggő</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Egyértelmű vállalások, keretek tisztázása,</li> <li>- korrekt tájékoztatás,</li> <li>- életszerű időkeretek lefektetése,</li> <li>- egyértelmű, vállalható terápiás és egyéb szakmai célkitűzések,</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>- írásos anyagok, szakvélemények, szakértői vélemények beszerzése,</li> <li>- a gyermek állapotának felmérése, a gyermek vizsgálata, terápiás tervkészítése, pszichoszociális gondoskodási terv készítése,</li> <li>- valamennyi szereplő /gyermek kliens, szakemberek, hozzátartozók megfelelő szintű tájékoztatása,</li> <li>- terápiás team</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>fogalmazódnak meg, különböző szükségletek jelentkeznek, különböző „ellenérdekeltségek” jelentkeznek pl. szülő gyorsíthatja, hatóság lassítaná, vagy fordítva,</li> <li>- a szakmai tevékenységet hátráltató, túlzott érzelmi elköteleződés a segítők részéről,</li> <li>- egyre fokozódó involválódás,</li> <li>- gyermek másodlagos traumatizációja az eljárásokban,</li> <li>- másodlagos traumatizáció kezelése a terápiában,</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>döntések,</li> <li>- a gyermek szükségleteinek figyelmen kívül hagyása,</li> <li>- a gyermek szükségleteinek felismerése mellett nem fedhetők le a szükségletek, kapacitáshiány, várólista, speciális szükségletek, a gyermek terápiába való eljuttatása nem biztosított pl. nagy távolság, közlekedési költségek relatív,</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- fokozott együttműködés a rendszer szereplői között,</li> <li>- komplex ellátói szemlélet,</li> <li>- traumafókusz,</li> <li>- adekvát módszerek alkalmazása,</li> <li>- pontos szükségletfelmérés,</li> <li>- erőforrás térkép,</li> <li>- szakmai protokollok megléte, betartása, szakmaközi protokollok megléte, betartása,</li> <li>- kliens-centrikus tevékenység,</li> <li>- kompetenciahatárok</li> </ul>
--	--	--	--	--

	<p>tájékoztatása, esetmegbeszélés, - szupervízió.</p>	<p>- ártalomcsökkentő lépések.</p>	<p>vagy tényleges magas volta, - szülői erőforráshiányok /pl. motiváció hiánya, munkahely féltése, időhiány, családban élő testvérek ellátása nehezíti, - szakellátott gyermek eljuttatásának nehézségei kapacitás, időhiány, távolság miatt , - bizalom hiány, az elvárások túlzott volta, csodavárás, - téves elképzelések,</p>	<p>betartása, - megfelelő szakértők kijelölése, - gyorsított eljárások, - érdekképviselő, érdekérvényesítés, jogsegélyszolgálat, - szükséges, speciális szakemberek elérése.</p>
--	---	------------------------------------	---	--

			<p>félelmek a szakemberek tevékenységével kapcsolatosan.</p>	
<p>A gyermek bántalmazásának gyanúja még nem bizonyított, de hatósági eljárás van folyamatban.</p>	<p>- A gyermek állapotának felmérése, differenciál diagnózis</p> <p>- továbbiak ugyanúgy, mint előzőekben leírtak.</p>	<p>- fokozott elvárás a hozzátartozók illetve hatóság részéről a pszichológus állásfoglalása a bántalmazás megtörténtét, fajsúlyát, jellegét stb. illetően,</p> <p>- gyakoribb esetmegbeszélés, szupervízió,</p> <p>- fokozott kapcsolattartás a gyermekvédelem, a hatóság, illetve egyéb szakemberek irányában,</p> <p>- gyakoribb szakvélemény kérés,</p>	<p>- A gyermek szavahihetőségének megkérdőjelezése, a szülő(k) szavahihetőségének megkérdőjelezése, a különböző szakemberek egymással szembeni bizalmatlanságának növekedése,</p> <p>- a szakemberek egymás közötti kompetenciájának</p>	<p>- Fokozott együttműködés, fentiek (előző táblázat) fokozott érvényesítése, tudatos ártalom csökkentés,</p> <p>- fokozott törekvés a keretek, időhatárok, professzionális szakmai keretek betartására,</p> <p>- szülői együttműködés megnyerése, megtartása,</p> <p>- rendszerabúzus kezelése, elkerülése.</p>

		<ul style="list-style-type: none"> <li>- tanúskodás,</li> <li>- ambivalens, nehezített szakmai munka,</li> <li>- a terápiás team érzékeny reakciói,</li> <li>- fokozott másodlagos viktimizáció veszélye a gyermeknél, illetve az előzőekben leírtak.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- megkérdőjelezése,</li> <li>- az együttműködés csökkenése,</li> <li>- kölcsönös irracionális elvárások növekedése,</li> <li>- eljárások lelassulása,</li> <li>- többkörös szakértői vélemények,</li> <li>- egymásnak ellentmondó szakvélemények,</li> <li>- családi konfliktushelyzetek fokozódása,</li> <li>- ügyvédek általi válságelmélyítések,</li> <li>- másodlagos traumatizáció.</li> </ul>	
--	--	--	--	--

**Családból való kikerülés - bántalmazás gyanúja miatt**

<b>Észlelt problémák</b>	<b>Teendők</b>	<b>Várható következmény</b>	<b>Kockázati tényezők</b>	<b>Megoldási módok, javaslatok</b>
<p>gyermeket szülő nélkül /hatóság, rendőr /emeli ki a családból - gyermek zaklatott pszichés állapotban, vagy a kialakult helyzet előtt értetlenül állva érkezik a szakszolgálathoz.</p>	<p>a gyermek biztonságba helyezése, szakember-bevonása. Kisebb, nevelőszülőhöz kerülő gyermek esetén kommunikációs kapcsolat teremtése a család, egy, a gyermek által elfogadott, az ügyben nem érintett tagjával</p> <p>Egészségügyi ellátás biztosítása</p>	<p>gyermek megnyugszik</p>	<p>A gyermek "világgá megy" - szökik. Segítő, szakember hiánya nevelőszülőnél, amitől a gyermek állapota romlik.</p>	<p>A kiemeléskor legyen jelen a gyermek számára elfogadott személy (szülő, rokon, tanár, gyerekjóléti szolgálat családgyógyozója)</p>

<p>Gyermek önállóan kéri a befogadását.</p>	<p>a gyermek meghallgatása, helyzetének feltárása, a gyerek által elmondottak pontos jegyzőkönyvezése, biztonságos elhelyezése, kommunikációs lehetőség biztosítása, gyerekjóléti szolgálat felé jelzés a gyermek hollétéről - szülő értesítése, Egészségügyi ellátás. Hatósági intézkedés megtétele,</p>	<p>a gyermek megnyugszik</p>	<p>A gyermeket a szülő érzelmileg befolyásolni igyekszik saját védelme érdekében a gyermeket, hogy menjen haza - „ne hozzon szégyent rájuk, nem is jól érezte, nem úgy volt...”</p>	<p>Jelzés gyámhivatalnak, alapellátásnak. Gyermeki jogok megismertetése.</p>
---	---	------------------------------	---	--

<p>A gyermek szülővel érkezik, de ideiglenes elhelyezésről szóló határozat nélkül</p>	<p>A gyermek-szülő meghallgatása, a szülő kérésére a gyermek befogadása, gyerekjóléti szolgálat felé jelzés, Egészségügyi ellátás biztosítása.</p>	<p>a gyermek elfogadja helyzetét és megnyugszik.</p>	<p>A gyermeket a szülő érzelmileg befolyásolja, rábeszéli, hogy „menjen haza - ne hozzon szégyent rájuk, nem is jól érezte, nem úgy volt... mert Ő már megbocsájtott a bántalmazó félnek” és 72 órán belül, ha nem történik meg az ideiglenes hatályú beutalása a gyerekek hazaviheti a befogadó helyről.</p>	<p>A szülő meggyőzése, hogy nem kell túrnie a gyermeke más (általában házas/élettárs) bántalmazását, kérjen segítséget. Gyerekjóléti szolgálat felé jelzés.</p>
---	--	--	---	---

***Ideiglenes hatályú elhelyezés - bántalmazás gyanúja miatt*** Ideiglenes hatályú beutalt gyermekek ellátását biztosító gyermekotthon (Befogadó otthon)

<b>Észlelt problémák</b>	<b>Teendők</b>	<b>Várható következmény</b>	<b>Kockázati tényezők</b>	<b>Megoldási módok, javaslatok</b>
A befogadó otthonba, nevelő szülőhöz történő- elhelyezéstől való félelem, szökés, társaktól elzárkózás, agresszív viselkedés, depresszió, bizalmatlanság, szuicid kísérlet, korának nem megfelelő szexuális megnyilvánulások, égésnyomok, foltok a testen	A gyermeket befogadó nevelőszülő / gyermekotthon biztonságos elhelyezést nyújt a gyermek számára. A fizikai biztonságon túl, biztosítja a pszichés támogatást (saját szakember bevonásával, avagy a gyermek életében jelen lévő szakemberekkel való további együttműködés keretében), és törekszik arra, hogy a gyermek számára segítséget nyújtó kapcsolatok megmaradjanak. (Barátok,	Korának megfelelően bevonódik az otthon életébe és szakemberek segítségével tünetei csökkennek. Megközelíthetővé válik a segítők részére nem kerül sorgondozási hely váltásra	Az új környezet, a befogadó otthonban lévő gyerekek állapota erősíthetik a gyerek tüneteit. A szülői kapcsolattartás, vagy annak hiánya rontja a gyermek állapotát. Elszakad az addig számára biztonságot adó barátoktól, felnőttektől. Nem kap elég megértést problémájához a befogadó helyen. Veszélyezteteti a nevelő	A befogadó otthonok, befogadó nevelő szülők részére speciális képzések szervezése. (pl.: tünetek észlelése) kiválasztása, (pl. bántalmazott gyerek részére a szolgáltatások elérhetősége szempontjából), kommunikációs tréningeken való részvétel biztosítása.

	<p>iskolai társak, tanárok..)</p> <p>Biztosítja a gyermek számára a határozatban elrendelt kapcsolattartást és jelzéssel él annak hatásáról a szakértői bizottság és szükség esetén a gyámhivatal felé.</p> <p>Támogatja a gyermeket az Őt ért bántalmazás más szervek általi kivizsgálásában, és tájékoztatja az eljárások ügymenetéről.</p>		<p>szülői családban élő gyermekeket. Nem jut el terápiába. A befogadó helyen lévő társak veszélybe sodorják. Hatósági eljárás elhúzódása miatt a gyermek befogadó helyhez való kötődése az indokoltnál szorosabbá válik. A szülői ráhatás a bántalmazás elfedése.</p>	
--	---	--	---	--

**Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság**

<b>Észlelt problémák</b>	<b>Teendők</b>	<b>Várható következmény</b>	<b>Kockázati tényezők</b>	<b>Megoldási módok, javaslatok</b>
<p>A gyermek viselkedése megváltozott a gyermekvédelmi szakértői bizottsághoz eljuttatott alapellátási dokumentumok szerint (iskolai, óvodai vélemény)</p> <p>A fizikai bántalmazás nyomainak észrevétele.</p> <p>Nincs összhang a gyermek kommunikációja és az elvégzett tesztek között.</p> <p>Félelem, szorongás a titok kiderülése kapcsán.</p> <p>Megváltozik a magatartása</p>	<p>Iskolai, óvodai munkatársaktól a gyermek sorsát érintő információk, anamnesztikus adatok beszerzése és a befogadó helyen tapasztaltakkal összevetése, esetmegbeszélés kezdeményezése, gyermekjóléti szolgálat tapasztalatainak megismerése, orvosi leletek értelmezése gyermekorvos bevonásával, célirányos pszichológiai tesztek</p>	<p>A gyermek szükségletét kielégíteni képes gondozási helyre kerülés. Terápiához való hozzájuttatás.</p> <p>Nem kerül sor gondozási helyváltásra.</p>	<p>Nem derül ki az abúzus.</p> <p>Nincs időben terápiás lehetőség. A gyermek vizsgálatát, már sok helyen, többen is végezték s ezzel a gyermek nem "valós" vizsgálati szituációba kerül.</p>	<p>Egységesíteni a vizsgálatot, hogy a gyermeknek ne kelljen többször átélnie az őt ért bántalmazási helyzetet. A gyermekvédelmi szakértői bizottságok diagnosztikai eszközeinek fejlesztése.</p>

<p>a kapcsolattartást követően.</p>	<p>használata, bizalmi légkör megteremtése, a gyermek számára biztonságot adó felnőtt bevonása a vizsgálatba.</p> <p>A gyermek bántalmazását feldolgozó terápiás szükségletek megfogalmazása - amire a gyermekgondozási helyének meghatározásakor figyelemmel kell</p>			
-------------------------------------	--	--	--	--

## **IX. Megelőzés**

**A prevenció, a megelőzés első és legfontosabb lépése, hogy minden gyermek ismerje a jogait, e jogok érvényesüljenek és élvezzenek védelmet.**

Elismerve, hogy - bár a szülői magatartás a család magánügye - a gyermekek jogainak érvényesülését közügynek kell tekinteni, és minden szükséges intézkedést meg kell tenni a szülők támogatására és a pozitív szülői magatartáshoz szükséges feltételek megteremtéséhez, hogy e szemléletben nevelhessék gyermekeiket.

A bántalmazottakkal foglalkozó szakemberek tapasztalatai szerint gyakori, hogy hatékony segítségnyújtás nélkül a bántalmazottak maguk is bántalmazók lesznek. Ennek megelőzése és a bántalmazások további előfordulásának megelőzése érdekében szükséges a bántalmazók részére is támogatást, terápiát biztosítani.

### **IX.1. Társadalmi érzékenyítés**

Kiemelt feladat a nyíltabb társadalmi kommunikáció, a figyelemfelhívás annak érdekében, hogy ne kelljen meghalnia, vagy életük egészére kiható sérelmeket elszenvednie gyermekeknek bántalmazás miatt.

A nemzetközi kutatások alapján is megállapítható, hogy a testi fenytés minden formájának jogszabályi, teljes körű tiltása önmagában nem elégséges. A jogi szabályozásnak együtt kell járnia intenzív és hosszú távú információs kampányokkal, annak érdekében, hogy az erőszakkal kapcsolatos attitűdök és magatartásformák változását el lehessen érni.

A közvélemény tájékoztatása kulcsfontosságú az attitűdök megváltoztatásában és következésképpen az emberek viselkedése szempontjából, annak érdekében, hogy elfogadhatatlan tényé válljon a gyermekbántalmazás. A testi fenytés negatív hatásaira és az alternatív módszerek ismertetésére összpontosító szociális kampányok nem hoznak

azonnali eredményt, de hatékony eszközei a kívánt változások hosszútávú megvalósításának.

Magyarországon az elmúlt évben az abortusz ellen folytatott kampány, mely a gyermekek örökbeadhatóságáról nyújtott széles körű figyelemfelkeltő tájékoztatást, illetve az Unicef – Még mindig hiszünk a nullában kampánya bebizonyította, hogy a társadalmi problémák iránti érzékenyítés terepe lehet az óriásplakátok, kampányfilmek sokasága.

A külföldi tapasztalatok is számos példát sorolnak fel, melyek a bántalmazás megelőzésének témakörében az attitűdök megváltoztatásához sikeresen hozzájárultak.

De már magyarországi példák is mutatják, hogy a gyermekek bántalmazásának megelőzésében indított kampányok fontos elemei a prevenciónak.

- Az Ökumenikus Segélyszervezet az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával 2014 tavaszán Vedd észre! jelmonddal indított társadalmi célú kampányt a párkapcsolati erőszak és a gyermekbántalmazás ellen.
- Tömegeket mozgatót meg a Nickelodeon, az UNICEF Magyar Bizottságával és a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvánnyal összefogva. A gyerekcsatorna kisfilmekkel, felhívásokkal és közösségi kampánnyal hívta fel a figyelmet azokra a gyermekekre, akiket az iskolában vagy otthon bántalmaznak.

## **IX.2. Gyermekek felvilágosítása**

A gyermekekben tudatosítani kell, hogy a bántalmazás nem az élet természetes velejárója.

Sajnos a szakemberek tapasztalatai szerint gyakran családtagok élnek a bántalmazás eszközével gyermekeik nevelése címén.

A gyermekek felvilágosításának szükségességét több jogszabály is előírja. A Nemzeti Köznevelési Törvény az iskolai felvilágosító órákon túl, a már megtörtént bántalmazások feldolgozásához is nyújt támogatást a Pedagógiai Szakszolgálatok munkatársai által.

Az iskolai keretekhez kapcsolódva prevenciós programokat szükséges biztosítani, s a már meglévő projekteket megismertetni a gyermekekkel. (színház-és drámapedagógia módszerrel Színházi előadás – a bántalmazás témakörében. A gyermekek érdekében ehhez több színház is csatlakozott. Bárka, a Kolibri, a Káva, az Orlai Produkciós Iroda és a KoMa Társulata gyermekek ez irányú segítésében, lelki fejlesztésében egyaránt komoly szerepet vállal.

Unicef Ébresztőóra program, Gyermekek interneten történő szexuális bántalmazásának megelőzése érdekében készült kisfilm bemutatása...)

A gyermekbántalmazás felismerésén túl segítséget kell nyújtani ahhoz, hogy a gyermekek problémájukkal eljussanak a szakemberekhez.

Az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosa által indított honlap gyermekeknek, az Unicef HelpApp ingyenes programja ebben nyújt támogatást. Ingyenes telefonos szolgáltatás biztosítására lenne szükség a gyermekeknek- mit csináljon, kihez fordulhat ha bántalmazás áldozata. E témakörben szakemberek on-line facebook, twitter oldalakon tudnának segítséget nyújtani.

Németországban az interneten nagyon sok tájékoztató oldal szerepel. A civil és egyházi szervezetek által indított tanfolyamok mellett, meglepő módon jelentős szerepet vállal a politika is. Önkormányzatok és Jugendamt-ok komoly kampányokat indítanak tájékoztatás céljából, külön honlapokat tartanak fenn és biztosítanak tájékoztatást ügyintézőn, ügyvéden és szociális munkáson keresztül.

Az északi államokban a családon belüli bántalmazáskor elfogadott, hogy a család szociális munkással együtt támogató házba költözik, ahol az együttélésben felmerülő konfliktusok megoldására a bántalmazás helyett, más módszereket alakítanak ki közösen. Céljuk, hogy a családtagokat erőszakmentes életvitelre ösztönözzék, s ezzel lehetőség legyen a gyermek saját családjában történő további nevelésére. Amennyiben az együttműködés eredménytelen, a gyermek végleges kiemelése történik a családból. Nyilván, ezen módszer bevezetése nálunk a családok átmeneti otthonának specializációjával lenne csak megoldható, avagy egy „bántalmazást kezelő otthon” kialakításával. Szükséges lenne

erőfeszítést tennie a szociális/gyermekvédelmi szakmának arra, hogy a gyermekek kiemelése ne csak az aktuális bántalmazás megoldására adjon választ egy esetleges másfajta bántalmazás kockázatával.

A kortársbántalmazásoknál egyértelműen megfogalmazódik a helyzetet kezelő szakemberektől, hogy a bántalmazók maguk is nagy számban bántalmazottak. Elkerülhetetlen, a bántalmazók részére segítő programok kidolgozása. Szintén a német példa lehet iránymutató számunkra. Kutatások bizonyítják, hogy az áldozattá vált gyermekeknek is vannak közös vonásaik. A gyermekek nem rendelkeznek elég önbizalommal, nem elég tájékozottak. Ennek fejlesztése sok esetben már a pedagógiai program keretében megkezdődik óvodában. A szülők, szakemberek és pedagógusok részére tanfolyamokat szerveznek. Nagyon fontos annak felismerése, hogy a gyermekek önbizalmát kell helyreállítani, és tényleges önérdek érvényesítési képességét kialakítani. Ennek fontos része, hogy a gyermekek azt is tudják, hova fordulhatnak kérdéseik, problémáik esetén.

A gyermekek ismerettáruk bővítésével, annak is tudatában lesznek, ha társukkal valami rosszat tesznek, azt felismerjék és jelezzék is a megfelelő helyen. Általánosan egy olyan környezett kialakulásához vezethet, amely „lehetetlenné” teszi a bántalmazást vagy visszaélést.

Fontos kiemelni, hogy a „tettes” kiközösítése nem lehet cél! Amennyiben lehetséges, akkor az osztályon vagy közösségen belül kell megoldani a problémát. Nem lehet a „tettes” stigmát valakire ráakasztani, mert ha ez az „elvárás”, valószínűen így is fog viselkedni, tettesként.

Amennyiben az agresszivitás olyan mértékű és ki kell emelni a környezetből, akkor is biztosítani kell számára egy közösséget, ahol az értékeit megbecsülik és lehetőséget kap a pozitív változásra, arra hogy a „normális” közösségbe „gyógyultan” visszatérhessen.

A gyermekek „érzékenyítése”, az empátia fejlesztése az egyre szélesebb körű alternatív indirekt módszerekkel a leghatásosabb.

Magyarországon egy másik megoldás a gyermekek bírósági tárgyalásokon való részvételét szorgalmazza. A gyermekekkel utána a tárgyalást megbeszélik, mert tapasztalat szerint eltérően ítélik meg a bíróságon látottakat.

Az ún. resztoratív konfliktuskezelő módszerekkel együtt alkalmazva hosszú távú és hatékony eredmény érhető el a kortársbántalmazás verbális (gúnyolódás, fenyegetés, durva hangvétel), a fizikai (ütés, vágás, lefogás, bezárás), a lelki terror (kiközösítés, zsarolás, elutasítás), és a szimbolikus, indirekt bántalmazás (mutogatás, grimaszolás, csicskáztatás, pletyka terjesztése) esetében is.

A resztoratív módszer a normasértésre, sérelem okára nem, vagy elsődlegesen nem csak büntetéssel reagál, hanem a hangsúly a bocsánatkérésnek, jóvátételnek, kapcsolatok helyreállításának, a felelősség vállalásának, a valódi változás és változtatás igényének, a valódi problémamegoldás kérdéskörének kezelésére irányul.

A közösség tagjai számára lehetőséget ad a rehabilitációra, helyreállítódására (resztoráció). A módszer fontos tényezője, hogy a másik fél, az áldozat/sértett felépülése is gyorsabb és teljesebb. A gyermekek egymás közötti bántalmazásánál, ez azért is érdemel különös figyelmet, mert mindkét fél segítségre szorul. A bántalmazott fél sem csak az őt ért traumától, hanem az elkövetkező eljárásoktól is ún. másodlagos traumát él meg.

### **IX.3. A gyermek életében szerepet vállaló szakemberek képzése**

Ahhoz, hogy a gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagokon kívül azon szakemberek is felismerjék a gyermekbántalmazás tüneteit, akik a gyermekek életében részt vesznek, elengedhetetlen a képzések megreformálása.

Sajnálatos tapasztalat, hogy a felsőoktatásban nem szerepel sem a pedagógus, sem az orvosi, vagy védőnői, óvodapedagógusi képzésben a bántalmazás felismerésére, kezelésére tananyag.

A gyermeki jogok megismertetése a képzések részévé kellene, hogy váljon.

#### **IX.4. A gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok feladatai a bántalmazás kialakulásának megelőzésében**

A megelőzés (prevenció) azon tevékenységek összessége, amely a gyermekbántalmazás bekövetkezésének a megakadályozására irányul. A megelőzés lehet elsődleges, másodlagos és harmadlagos.

Az **elsődleges megelőzés** (primer prevenció) célja a gyermekbántalmazáshoz vezető rizikótényezők kiiktatása, kialakulásának megelőzése.

A **másodlagos megelőzés** (szekunder prevenció) célja a gyermekbántalmazáshoz vezető rizikótényezők (családi körülmények, a szülő személyiségével összefüggő problémák, a gyermekkel kapcsolatos tényezők) korai felismerése megszüntetése vagy csökkentése.

A gyermekbántalmazás kialakulásában szerepet játszó kockázati tényezők ismertek. Ezért, azokban a családokban, ahol a rizikótényezők fennállnak a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak – különösen a családdal napi és rendszeresen kapcsolatban állók - koordinált, összehangolt együttműködésére van szükség, hogy biztosítva legyen a gyermek egészséges felnevelkedése saját családi környezetében, a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődése, személyiségének kibontakoztatása, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárítása és a társadalomba való beilleszkedés valamint önálló életvitelének megteremtésének a segítése.

A **harmadlagos megelőzés** (tercier prevenció) célja a veszélyeztetettség korai felismerése, jelzése, megszüntetése, a családból való kiemelés megelőzése.

#### **Az egészségügyi rendszer feladatai a megelőzésben**

Az egészségfejlesztés az a folyamat, amely során az egyén növeli jártasságát saját egészségének javítása érdekében, képességet szerez az egészséges életvitel fenntartására és a változó környezethez való alkalmazkodásra. Az egészségfejlesztés a lakosság egészséggel kapcsolatos ismereteinek bővítésére, az egészséges magatartásra, az egészséget veszélyeztető ártalmak és megbetegedések megelőzésére irányuló tevékenység.

A család- és nővédelmi gondozás, amelynek célja (többek között):

- a gyermekvállalás optimális biológiai és pszichés körülményeinek elősegítése a fogamzás előtti gondozás és genetikai tanácsadás, valamint a termékenységi ciklus alatti gondozás (a várandós anya gondozása, a magzat születés előtti gondozása, a gyermekágyas és szoptató anya gondozása) eszközeivel,
- megismertetni az egyénekkal azokat a családtervezési ismereteket - ideértve a terhesség megszakítással járó veszélyeket is - és fogamzásgátló módszereket, amelyekkel megtervezhetik és elősegíthetik utódaik fogantatását a kívánt számban és időben, hogy a gyermekek minél jobb egészségi állapotban születhessenek meg.

A várandósgondozás, amelynek keretében:

- a gyermeket váró nőt tájékoztatják a magzat egészséges fejlődése érdekében szükséges életmódról, a helyes táplálkozásról, a magzatot károsító hatások (különösen a dohányzás és alkoholfogyasztás) elkerülésének fontosságáról,
- segítséget adnak a gyermeket váró nőnek a szülésre, szoptatásra, csecsemő- és gyermekgondozásra való felkészüléshez.

Az ifjúság-egészségügyi gondozás célja a kiskorúak harmonikus testi és lelki fejlődésének elősegítése. Ennek során biztosítani kell (többek között) az életkoruknak megfelelő szűrővizsgálatokat. Az ifjúság-egészségügyi gondozás speciális feladata:

- a veleszületett rendellenességgel élők, krónikus megbetegedésben vagy testi, érzékszervi, értelmi fogyatékoságban szenvedők - a háziorvossal történő együttműködésen alapuló - fokozott ellenőrzése, lelki gondozása és az egészséges közösségekbe történő beilleszkedés elősegítése,
- a harmonikus testi és lelki fejlődést veszélyeztető körülmények, alkohol- vagy drogfogyasztás észlelése esetén a szülőkkel és a pedagógusokkal történő konzultáció után tanácsadás biztosítása, szükség esetén intézkedés kezdeményezése.
- az egészségügyi alapellátás és szakellátás területén működő egészségügyi szolgáltatók feladataik ellátása során kiemelt figyelmet fordítanak a gyermekek egészségét veszélyeztető tényezők megelőzésére, felismerésére és

megszüntetésére. Ennek érdekében együttműködnek a közoktatási, a szociális és családsegítő, valamint a gyermekek védelmét ellátó intézményekkel, személyekkel, és szükség esetén megfelelő intézkedést kezdeményeznek.

A védőnő feladata - a gondviselővel előzetesen egyeztetett gondozási terv alapján - a családlátogatás, védőnői tanácsadás keretében célzott és szükséglet szerinti gondozás végzése, továbbá a harmonikus szülő-gyermek kapcsolat kialakulásának, a gyermek nevelésének és szocializációjának segítése, valamint a gyermek fejlődéséhez igazodóan az egészséges életmódhoz szükséges ismeretek nyújtása.

A gyermek fejlődését veszélyeztető tényező észlelésekor a házi orvos, illetve a gyermekjóléti szolgálat haladéktalan értesítése mellett a veszélyeztetett gyermek és családjának fokozott gondozásba vétele. A területi védőnő feladata a gondozott családban előforduló egészségi, mentális és környezeti veszélyeztetettség megelőzése, felismerése érdekében segítségnyújtás a helyes életvitelhez, a harmonikus, szerető családi környezet kialakításához.

A védőnő tájékoztatja a gondviselőt az állami, civil karitatív családtámogatási formákról és lehetőségekről, valamint a gyermek jogairól, az egészségügyi ellátáshoz való jogairól és a törvényes képviselő ez irányú feladatairól, kötelezettségeiről.

A területi védőnő, írásban értesíti a gyermekjóléti szolgálatot és a házi orvost, ha a törvényes képviselő a területi védőnői ellátás (a családlátogatás) igénybevételét megtagadja, illetve hatósági eljárás kezdeményezése a gyermek bántalmazása, súlyos elhanyagolása, a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása vagy egyéb súlyos veszélyeztető ok fennállása esetén.

A gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységéről évente írásos tájékoztatót készít az illetékes gyermekjóléti szolgáltató számára, amelyben a gyermekek helyzetével, az együttműködéssel kapcsolatos tapasztalatait és a javításra irányuló javaslatokat is összefoglalja. A területi védőnő részt vesz a gyermekjóléti szolgálat éves tanácskozásán, eseti megbeszélésein.

## **A szociális jelzőrendszer tagjainak – különösen a családsegítő szolgálat feladatai a megelőzésben**

A szociális jelzőrendszer tagjainak feladata elsősorban az egyének és a családok életében, életkörülményeiben jelentkező problémák megszüntetése, megelőzése. A családoknak szerves részei a gyermekek is. Ezért, ha a családok problémáit hatékonyan kezelik, megelőzik, azzal a gyermekek potenciális veszélyeztetettsége is jelentősen csökkenhet.

A családsegítő szolgálat az általános segítő szolgáltatás keretében a megelőző tevékenységek körében:

- figyelemmel kíséri a lakosság szociális és mentálhigiénés helyzetét, feltárja a nagyszámban előforduló, az egyén és család életében jelentkező probléma okait és jelzi azokat az illetékes hatóság vagy szolgáltatást nyújtó intézmény felé,
- veszélyeztetettséget és krízishelyzetet észlelő és **jelzőrendszert** működtet, ennek keretében elősegíti különösen az egészségügyi szolgáltatók, oktatási intézmények, a gyermekjóléti szolgálat, a gondozási központ, valamint a társadalmi szervezetek, egyházak és magánszemélyek részvételét a megelőzésben.

A családsegítő szolgálat az általános segítő szolgáltatás keretében az egyének és a családok életvezetési képességének megőrzése, valamint az egyén és a család életében jelentkező probléma megszüntetése érdekében:

- tájékoztatást ad a szociális, a családtámogatási és a társadalombiztosítási ellátások formáiról, az ellátáshoz való hozzájutás módjáról,
- szociális, életvezetési és mentálhigiénés tanácsadást nyújt,
- segítséget nyújt az egyénnek a szociális, gyermekjóléti, gyermekvédelmi ügyek vitelében,
- meghallgatja az egyén, család panaszát és lehetőség szerint intézkedik annak orvoslása érdekében,
- családgondozással elősegíti a családban jelentkező krízis, működési zavarok, illetve konfliktusok megoldását.

Javaslatok a családsegítő szolgálat által végzett megelőző tevékenység hatékonyabbá tételére:

- esetszámok csökkentése, mivel egyre komplexebbek a problémák, ezáltal a családok intenzívebb figyelemhez juthatnának,
- szakmán belüli megbeszélések elősegítése - szakmai egyeztetések, konferenciák - családsegítő szolgálatok találkozása,
- külföldi tanulmányutak, külföldi példák alkalmazása.

### **Köznevelés feladatai a megelőzésben**

Együttműködés, kapcsolattartás a gyermekkel kapcsolatba kerülő minden intézménnyel, szolgáltatóval (gyermekorvos, védőnő, gyermekvédelmi intézmények, civil szervezetek, önkormányzat, egyház, stb.).

A veszélyeztetettség megszüntetését célzó cselekvési terv elkészítésében, annak végrehajtásában aktívan, felelősséggel részt venni. A gyermeket nevelő, oktató, gondozó intézményeknek a napi kapcsolat során hatékonyan részt kell vállalniuk a szülő számára előírt útmutatások betarttatásában.

A családok számára olyan szolgáltatások felajánlása, biztosítása, amely nem kötelező, de a gyermek nevelését, családban való gondozását elősegítik (civil szervezetek, egyházak programjai).

A nevelési-oktatási, napközbeni ellátást nyújtó intézmények, valamint a pedagógiai szakszolgálatok a gyermek pszichoszomatikus fejlődésének folyamatos figyelemmel kísérése mellett különös figyelmet fordítanak arra, hogy

- a család milyen mértékben képes/hajlandó az együttműködésre,
- a gyermek, gondviselő szükségleteinek kielégítésére: fejlesztő foglalkozások, pedagógiai szakszolgálati ellátás (nevelési tanácsadás, logopédiai ellátás, gyógytestnevelés), kortárs kapcsolatok támogatása, szabadidős programok, szülőképzés, egészségügyi ellátás, tehetséggondozás, szolgáltatásokhoz való hozzáférés,

- a gyermeki jogok ismertetésére és annak betartására, betarttatására.

Amennyiben kortársbántalmazás esete áll fenn, a nevelési-oktatási intézmények különös figyelemmel kísérik a bántalmazó személy, csoport viselkedését. A bántalmazók személyiség fejlődését elősegítő programokat szerveznek, biztosítják a pszichológiai ellátáshoz való hozzáférést, az azon való kötelező részvétel betartását.

### **A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók feladatai a megelőzésben**

A gyermekjóléti szolgáltatás olyan, a gyermek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését.

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a gyermek testi, lelki egészségének, családban történő nevelésének elősegítése érdekében:

- a gyermeki jogokról és a gyermek fejlődését biztosító támogatásokról való tájékoztatás, a támogatásokhoz való hozzájutás segítése,
- a családtervezési, a pszichológiai, a nevelési, az egészségügyi, a mentálhigiénés és a káros szenvedélyek megelőzését célzó tanácsadás vagy az ezekhez való hozzájutás megszervezése,
- a válsághelyzetben lévő várandós anya támogatása, segítése, tanácsokkal való ellátása, valamint számára a családok átmeneti otthonában igénybe vehető ellátáshoz való hozzájutás szervezése,
- a szabadidős programok szervezése,
- a hivatalos ügyek intézésének segítése.

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében:

- a veszélyeztetettséget észlelő és jelző rendszer működtetése, a nem állami szervek, valamint magánszemélyek részvételének elősegítése a megelőző rendszerben,
- a veszélyeztetettséget előidéző okok feltárása és ezek megoldására javaslat készítése,
- az gyermekvédelemi észlelő-és jelzőrendszer tagjaival és intézményekkel való együttműködés megszervezése, tevékenységük összehangolása,
- tájékoztatás az egészségügyi intézményeknél működő inkubátorokból, illetve abba a gyermek örökbefogadáshoz való hozzájárulás szándékával történő elhelyezésének lehetőségéről.

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a kialakult veszélyeztetettség megszüntetése érdekében:

- a gyermekkel és családjával végzett szociális munkával (a továbbiakban: családgondozás) elősegíteni a gyermek problémáinak rendezését, a családban jelentkező működési zavarok ellensúlyozását,
- a családi konfliktusok megoldásának elősegítése, különösen válás, gyermekelhelyezés és a kapcsolattartás esetében,
- kezdeményezni:
  - egyéb gyermekjóléti alapellátások igénybevételét;
  - szociális alapszolgáltatások, különösen a családsegítés igénybevételét;
  - egészségügyi ellátások igénybevételét;
  - pedagógiai szakszolgálatok igénybevételét, vagy
  - a gyermek védelembe vételét vagy ennek eredménytelensége, esélytelensége esetén a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését, nevelésbe vételét;
- javaslat készítése a veszélyeztetettség mértékének megfelelően:
  - a gyermek védelembe vételére, illetve a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtására,
  - a gyermek tankötelezettsége teljesítésének előmozdítására,

- a gyermek családjából történő kiemelésére, a leendő gondozási helyére vagy annak megváltoztatására.

### **A gyermekvédelmi szakellátás feladatai a megelőzés területén**

- A szakellátók hatékony, gyors segítségnyújtása, szakmai képzettségük fejlesztése a gyermekbántalmazás területén is meghatározó a gyermekek további sorsának alakulásában. Elérendő cél, hogy bántalmazás előfordulása esetén a gyakran tapasztalható pánik helyébe, higgadt, professzionális tudás birtokában történő beavatkozások történjenek.
- A gyermekek képzése, felvilágosító tevékenysége direkt és indirekt módon kiemelt feladat a prevenció területén, annak érdekében, hogy a gyermekek tisztában legyenek tényleges jogaikkal, érzékeljék az esetleges veszélyhelyzetet, a tudás birtokában elkerülhessék azokat, képesek legyenek megvédeni magukat a cselekmény elkerülésével, adekvát segítségkéréssel. Ennek számtalan eszköze van: figyelemfelkeltő plakát, film klub, szervezett rendezvényeken való részvétel.
- A gyermekjogi képviselő személye, rendszeres jelenléte a szolgáltatóknál, a függetlenség elvét figyelembe véve, személyes kapcsolaton alapulva lehetőséget biztosíthat a gyermekek számára, hogy megnyíljanak, szégyenérzetüket leküzdve egy külső személynek tárják fel problémájukat, vagy tegyék fel a számukra bizonytalanság érzését keltő kérdéseiket.
- A szakellátás kiemelt felelőssége, feladata az áldozatból, bántalmazottból-bántalmazóvá válás megelőzése. A terápiás trauma feldolgozás biztosítása ennek egy szelete.
- A szakellátó intézményekben a bizalmon alapuló, nyílt kommunikáció alapvető feltétele a hatékony „gyógyulásnak”, megelőzésnek. A szakemberek hiteles, agressziómentes segítő attitűdjének példamutató ereje van, amely nélkülözhetetlen a gyermekek gondozása-nevelése során. Természetesen a fentiekben megfogalmazott elvárásokhoz minden gyermeknek joga van, függetlenül a bántalmazottságtól.

- A megelőzés részét képezi annak a szakmai álláspontnak, szemléletmódnak tevőleges felvállalása a szakellátásban dolgozó munkatársak részéről, hogy nem tartanak elfogadhatónak semmilyen agresszív, cselekedetet a gyermekek ellátása során, még áttételesen sem. Bántalmazási esemény tudomására jutása esetén köteles jelzéssel élni az intézmény vezetője, a gyermekvédelmi gyám, gyermekjogi képviselő, vagy a gyámhivatal felé, a szükséges beavatkozás megtétele érdekében.

### **IX.5. A gyermekvédelmi jelzőrendszer egyéb lehetőségei a gyermekbántalmazás megelőzésében**

A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagok, szervezetek megfelelő működése feltételezi a szükséges – személyi (a szükséges továbbképzés, szupervízió megvalósulása), tárgyi- és infrastrukturális feltételek biztosítását. Könnyen elérhető központok szervezése pl. önkéntesek, civil szervezetek bevonásával (segítőkészek, nyitottak, köztudottak legyenek).

A tevékenység minőségének fejlesztéséhez, az együttműködés rendszeres monitorozására, értékelésére, a megfelelő intézkedések megtételére van szükség.

#### **Együttműködés:**

- Más intézményekkel való közös program.
- Esetmegbeszélés - szükség esetén a gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok is kezdeményezzenek esetmegbeszélést, esetkonferenciát, személyes konzultációt, szakmaközi megbeszéléseket.
- Szülői értekezleteken is kaphatna teret a gyermekjóléti szolgálat, hogy akár csak a pedagógusok, a szülők is megismerjék a gyermekbántalmazás formáit, jeleit. Segítségüket kérve valószínűleg még több jelzés érkezne a szolgálatokhoz.
- Szülőkkel, törvényes képviselővel, rokonokkal való konzultáció eseti, illetve rendszeres alkalmak beiktatásával, informálás, információátadás.

- Folyamatos kapcsolattartás (telefon, e-mail, elérhetőségek pontos nyilvántartása, adatbázis létrehozása folyamatos frissítése, naprakész nyilvántartás).
- Kapcsolattartás formáinak meghatározása, rögzítése, időhatárok, felelősök hozzárendelése.
- Együttműködési protokollok kidolgozása, hálózati működés alapjainak kidolgozása, közös konferenciák, workshop-ok, kölcsönös diszpécseles, konzultációk, esetmegbeszélések.
- A gyermekjóléti szolgálat és a gyermekek gondozását, nevelését, oktatását ellátó intézmények, szolgáltatók közötti kapcsolat kiszélesítése, folyamatos szinten tartása, bővítése.
- Orvosok jelzőrendszeri felelősségének erősítése.

#### **Képzés, továbbképzés:**

- Kortárs segítő képzés.
- Az osztályfőnökök részére a gyermekjóléti szolgálatok tájékoztatást tarthatnának, hogy a bántalmazások jeleit, tüneteit a lehető leghamarabb felismerjék és jelezhessék.
- Pedagógusok felkészítése az erőszakos bűncselekmények (iskolai erőszak, családon belüli erőszak, szexuális bántalmazás, internetes on-line abúzus) gyermekáldozatainak támogatására.
- A gyermekjóléti szolgálat és a gyermekek gondozását, nevelését, oktatását ellátó intézmények, szolgáltatók közös képzési programokon, projektekben való részvétel;
- Akkreditált tréning a bántalmazás kezelése, megelőzése területén
- Az érintett szakemberek továbbképzése külföldi tanulmányutakon.

#### **Eredményes módszerek alkalmazása:**

- A felnövekvő generáció resztoratív technikákkal való megismertetése általánossá kellene, hogy váljon valamennyi iskolában.

- Szülők, törvényes képviselők diszpécseleése, eljuttatása más szektorok, intézményrendszer irányába pl. Speciális szakemberek, (lásd még bántalmazott gyermekek ellátása), szakértők, hatóság stb..
- Szülők terápiája, párterápia, családterápia.
- Mediáció.
- Családi csoportkonferencia.
- Helyreállító körök, konferenciák.
- Javaslat a bántalmazó szülő távoltartására.
- Követés, visszacsatolás.
- „Ne bántsd világ” Alapítvány szexuális abúzus megelőző programjai általános iskolai korosztály számára.
- A magzati élet védelme érdekében társadalmi érzékenyítő programok elindítása. Szakembereket megismertetni azokat a segítő szervezeteket, amelyek az alkohol- és drogfüggőkkel foglalkoznak, hogy szükség esetén igénybe vehessék szolgálataikat.
- A külföldi tapasztalatok is számos példát sorolnak fel, melyek a bántalmazás megelőzésének témakörében, az attitűdök megváltoztatásához sikeresen hozzájárultak. Jogszabály, akciótervek, információs programok, sokszínű rehabilitációs programok az elkövető számára, kutatások, a jogalkalmazók képzése és a törvény hatásainak elemzése. A szülők számára telefonvonal létrehozása, amelynek célja, hogy amikor a szülő úgy érzi, hogy gyermeke nevelésében minden eszköze elfogyott, akkor felhívhatta a nevelésben segítséget nyújtó telefonos szolgáltatást, ahol meghallgatják. A tapasztalatok azt eredményezték, hogy amíg a szülő elmondja, hogy mit csinál gyermeke, milyen helyzethez kér segítséget addigra a késleltetés (time out) segíti abban, hogy ne a kéz lendüljön.
- Társadalmi szemlélet formálása a nemzetközi tapasztalatok elterjesztése;
- Az intézményben, szolgáltatáson belül a gyermekcsoporttal foglalkozó minden szakember napi szinten legyen tájékozott a felmerült problémákkal kapcsolatban.

- Elengedhetetlen a végzett tevékenység pontos dokumentálása, a beavatkozások, történések, elmaradt lépések, intézkedések írásos rögzítése, az okok tisztázása, rögzítése.

### **Kommunikáció-educáció:**

- A gyermekvédelmi jelzőrendszer és más közreműködő szervezetek munkájának megismertetése
  - a gyermekjóléti szolgálat munkáját és jelenlétét a településen.
  - az áldozatsegítők munkáját,
  - a pszichológus munkáját (az ország pszichológiai kultúrájának fejlesztése érdekében már gyermekkorban meg kell ismerni minden gyermeknek a pszichológus munkáját, meg kell tanulniuk, hogy bátran fordulhatnak hozzá segítségért. Az iskolapszichológusi rendszer dolgozik ezen, de még mindig sok gyermek nyilatkozik úgy, hogy oda csak a „bolondok járnak”).
- Szülők, törvényes képviselők nevelése (Szülők Iskolája), pszicho-educációja.
- Tájékoztatás, információnyújtás.
- A médiában történő folyamatos, intenzív, lényegre törő tájékoztatás (televízió, újságok).
- Könnyen érthető leírásokkal, kézbe vehető anyagok, szórólapok készítése.
- Szülők érzékenyítése a téma iránt, akár már a terhesség időszakában is (tájékoztató füzet a bántalmazás veszélyeiről és annak kialakulási folyamatáról).
- Plakátok:
  - angol plakátnak, amely a gyerekek bántalmazásával kapcsolatos magatartásokra rajzos formában hívja fel az iskolások és a szülők figyelmét ( számú melléklet).
- Filmek:
  - A drogfogyasztáshoz kapcsolódó filmek (Pesty László: Budapest végállomás; Egy nap, Denny Boyle: Transpotting stb.) amelyek bemutatása a tanulók számára szintén esetleges.
- Csoportos foglalkozások:

- legyenek rendszeres megelőző, felvilágosító programok – követéssel, értékeléssel;
- lehetne minden iskolában egy napot szánni, ahol különböző bántalmazás megelőzés lehetőségeivel kapcsolatos beszélgetések, programok, vetítések is helyet kaphatnának,
- a gyermekek részére szervezett táborokban, indirekt formában is be lehet csempészni a bántalmazás megelőzésével kapcsolatos különböző technikákat.

### **Felmérés, kutatás:**

- Rendszeres felmérés (kérdőív) készítése a bántalmazást észlelőkkel, illetve érintettekkel arra vonatkozóan, hogy mennyire volt hatékony a számukra nyújtott segítség. Mindez nem csak minőségellenőrzési célokat szolgálhat, hanem célzottabbá teheti a megelőző tájékoztatást.

## **X. Működési diszfunkciók**

A munkacsoport tevékenysége, a szakmai útmutató előző fejezeteinek kidolgozása során számtalan olyan gyakorlati helyzet, szakmai nehézség, akadály, hiányosság került felszínre, amelyek bemutatása a résztvevő szakemberek együttes véleménye alapján külön fejezetet érdemel. A szakemberek reményei szerint az elkészült összefoglaló anyag a diszfunkciók számát is csökkenthetik a szakmai tudatosság fejlesztésével, informatív jellegével, illetve a fenntartók, törvényalkotók figyelmének felkeltésével.

Dr. Herczog Mária definíciója értelmében: „**Rendszer abúzus (másodlagos viktimizáció, áldozattá válás) Ha a gyermekek védelmére létrehozott és működtetett rendszer diszfunkcionálisan működik, ezzel hozzájárul a bántalmazás késedelmes elhárításához, vagy be nem avatkozásával a folyamatos viktimizációhoz, károsodáshoz. Ebbe a körbe tartozik a gyermek tájékoztatásához és**

**véleménynyilvánításhoz fűződő jogainak figyelmen kívül hagyása, vagy megtagadása, a szülőktől való indokolatlan elválasztás, pl. az indokolatlan kórházba utalás.”**

Nem hagyható figyelmen kívül, bármennyire kényes kérdés az ellátó rendszerekben (szakellátás, iskola, kórház, stb.) a mai napig sajnálatos módon megjelenő **rendszerabúzus**, ami elsődlegesen a figyelmetlenségtől a megalázó, fizikai tettig fajuló ellátói magatartás eredménye. Összesítő statisztikai adat nem található, amely a szolgáltatók oldaláról mutatná meg a bántalmazásnak minősíthető esetek számát, melynek vélhető oka az ügyek „tabuként” való kezelése. Ennek ellenére nem lehet figyelmen kívül hagyni ezen cselekmények súlyosságát. A gyermekbántalmazás egyik leghatékonyabb prevenciója lehet a megengedhetetlen ellátói magatartás megelőzése, megszüntetése, pl. a pályaalakmasság szigorú vizsgálatával kezdve. A segítő szakmák közös feladata az összefogás, a munkatársak szemléletváltoztatása az elsődleges lépés a társadalmi szintű változás eléréséhez.

A működési diszfunkciók két csoportban történő sorolása az általános hibák, hiányosságok, rendszerszintű deficitek.

## **X.1. Általánosan észlelhető deficitek**

**A bántalmazás észlelésének hiánya:** A gyermekkel szembeni rossz bánásmód, a gyermekbántalmazás ritka kivételtől eltekintve nem a nyilvánosság előtt zajlik, ebből adódóan nehezen egyértelműsíthető a cselekmény. Észlelés hiányában nincs mit jelezni, nem történik/nem történhet beavatkozás. A módszertani anyag elkészítése során, a szektor semleges tünettani csoportosítás nyújthat segítséget, az „aprónak” tűnő, látszólag összefüggést nélkülöző fizikális, pszichés, viselkedésbeli változások okaira, a gyermekkel szembeni rossz bánásmód, gyermekbántalmazás gyanújának hatékony észlelését megkönnyítve.

**Jelzés elmulasztása:** Ennek következménye, a szükséges intézkedés elmaradása, a bántalmazó helyzet fenntartása. Megengedhetetlen, sőt büntetendő, ha bármely okból, a szakember hanyagságából adódóan, tudomására jutott esemény kapcsán nem teszi meg a szükséges intézkedéseket, ezzel hozzájárulva a bántalmazás fenntartásához, folytatásához.

## **X.2. Rendszerhibák a gyermekbántalmazás során kapcsolatba kerülő intézményekben, szakemberek tevékenysége során**

<b>diszfunkció megnevezése</b>	<b>diszfunkció következménye</b>	<b>megoldás</b>
Együttműködés hiánya a jelzőrendszeri tagok között	Információáramlás akadályozott, probléma fókuszú megoldás hiánya	Szakmai továbbképzések szervezése, kompetencia határok tisztázása
Kaotikus fogalom használat	Változó szintű helyzetmegítélés	Egységes fogalomtár bevezetése
Határidők be nem tartása	Az ügy intézése késedelmet szenved	Preferált feladatellátás, határidők pontos betartása
Titoktartási kötelezettség téves értelmezése	Jelzés elmulasztása, szükséges és elégséges információk hiányában hátráltatott a folyamat megakadályozása	Szakmai továbbképzések szervezése, szupervízió
Adatkezelési szabályok változó értelmezése	Személyiségi jogok sérülése	Szakmai továbbképzések szervezése
Jogszabályi változások nyomon követésének hiánya	Jogszerűtlen eljárás, téves információkon alapuló, hibás beavatkozás	Szakmai továbbképzések szervezése
Prevenció alacsony	Akut helyzet kezelése	Óraszámában is megjelenő

hatékonysága		preventív tevékenység biztosítása
„Bántalmazás” specifikus képzettséggel rendelkező szakemberek alacsony száma	Szakképzettség hiánya hátráltatja a beavatkozás hozzáférhetőségét, annak hatékonyságát	Módszer specifikus képzések szervezése
Specifikus terápiás szolgáltatók alacsony száma	Hosszas várakozási idő, terápiás lehetőséghez való hozzájutás késedelmet szenved	Traumaközpontok létrehozása, megyei, kistérségi szinten
Nem megfelelő intézményi feltételek: infrastruktúra, felszereltség, „gyerekbarát” környezet hiányosságai, hiánya	Hozzáférési nehézség, bizalom teli légkör kialakítása nehezen megvalósítható	Megfelelő, a szakmai elvárásoknak megfelelő tárgyi feltételek kialakítása
Az ellátók, segítők mentális támogatásának hiánya	Kiegészítés és ennek következményei, lojalitás	Rendszeres szupervízió anyagi feltételeinek biztosítása, szakmai tréningek, továbbképzések szervezése
Nyilvántartási rendszer hiánya	Védelembe vett családok országos nyilvántartása, adatkezelési szabályok betartása mellett, elsődlegesen a gyakran költöző családok nyomon követése érdekében	Országos nyilvántartási rendszer létrehozása

## Az ártatlanság véelme és a gyermek biztonságához való joga közti jobb összhang megteremtésének szükségessége

A büntetőjog kiinduló pontja az elkövető felelőségének megállapítása és a bűnelkövetés szankcionálása. A büntetőjog alkalmazhatóságát jelentősen befolyásolják az emberi jogi alapelvek, ezek közül is az ártatlanság véelme. Lényegét tekintve ez azt jelent, hogy senkit sem lehet bűnösnek tekinteni mindaddig, amíg a bíróság a bűnösségét meg nem állapította. Az Alaptörvény XXVIII. cikk szerint:

*„(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.*

*(2) Senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelőségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.”*

Az alapelvvel összhangban gyermekjogi szempontból érdemes kiemelni a **büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény** soron kívüli eljárásra vonatkozó rendelkezést. A jogszabály 64/A. § (1) bekezdése szerint a büntetőeljárást soron kívül kell lefolytatni többek közt akkor ha:

*„a kiskorú sértett sérelmére elkövetett, az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmény (Btk. XV. Fejezet) miatt, a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény (Btk. XIX. Fejezet) miatt, a gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmény (Btk. XX. Fejezet) miatt vagy más, személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt, ha a kiskorú sértett érdeke - így különösen akkor, ha a sértett testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését a bűncselekmény jelentősen veszélyeztette, illetve ha a terhelt az eljárás lefolytatásakor is ellátja a sértett nevelését, felügyeletét vagy gondozását, vagy egyébként is a sértett környezetében él - a büntetőeljárás mielőbbi befejezését indokolja,”*

Szintén ide tartozik, hogy a BE 218. § (2) bekezdése szerint „Ha a vádlott a gyermeke sérelmére szándékos bűncselekményt követett el, az ügyész a vádiratban indítványozhatja, hogy a bíróság a vádlott szülői felügyeleti jogát szüntesse meg.”

A 336. § (1) alapján a bíróság az ügyész indítványára a vádlott szülői felügyeleti jogát megszünteti, ha a vádlottat a gyermekének sérelmére elkövetett szándékos bűncselekményben bűnösnek mondja ki és megállapítja a szülői felügyeleti jog bírósági megszüntetése Polgári Törvénykönyv szerinti feltételeinek fennállását.

A büntetőjogi megközelítéssel szemben a gyermekvédelem a gyermek veszélyeztetettségéből indul ki, azaz ha a gyermek veszélyben van, akkor a védelme érdekében be kell avatkozni. Az Alaptörvény XVI. cikk szerint:

„(1) Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”

A két alkotmányos alapelvből következő megközelítés a gyakorlat során azért okoz problémát mert a

- büntetőeljárás gyakran ismeretlen tettes ellen indul meg, holott a jelzőrendszeri tagok valószínűsítik, hogy valamelyik szülő volt az elkövető,
- a házassági bontóper, illetve gyermek elhelyezési perek során a felek nem feltétlenül valóságnak megfelelő bejelentéseket, feljelentéseket tesznek a másik fél által elkövetett abúzusról,
- büntetőjogi felelősség fennállásáról és a gyermek veszélyeztetéséről különböző szervek döntenek,
- büntetőjogi felelősség megállapítása és a veszélyeztetettség fennállásának megállapítása jelentős időkülönbséggel történik.

A problémát jól illusztrálja a Gyvt 34. § (2) bekezdése szerinti kapcsolattartás gyakorlata a bántalmazó szülő és bántalmazott gyermek között.

*34. § (2) A bentlakásos gyermekintézményben, a befogadó szülőnél biztosított személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátás és gyermekvédelmi szakellátás során elő kell segíteni, hogy a kapcsolattartásra jogosult a gyermekkel kapcsolatot tartson fenn, feltéve, hogy a szülő nem áll a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére elkövetett cselekmény miatt ideiglenes megelőző távoltartás vagy megelőző távoltartás, továbbá a büntetőeljárásban elrendelhető távoltartás*

*kényszerintézkedés hatálya alatt, vagy a gyermek súlyos bántalmazása miatt nem szüneteltették a szülő kapcsolattartási jogának gyakorlását.*

Tekintettel arra, hogy az alkotmányos alapjogok lehetséges ütközése áll a gyakorlatban kialakuló diszfunkciók mögött, a probléma feloldása érdekében jogalkotói lépésekre lenne szükség.

## **XI. A gyermekbántalmazással kapcsolatos fogalmak**

**Adatkezelő:** az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely önállóan vagy másokkal együtt az adatok kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, vagy az adatfeldolgozóval végrehajtatja; (Infotv.)

**Adatkezelés:** az alkalmazott eljárástól függetlenül az adatokon végzett bármely művelet vagy a műveletek összessége, így különösen gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, lekérdezése, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése és megsemmisítése, valamint az adatok további felhasználásának megakadályozása, fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők (pl. ujj- vagy tenyérnyomat, DNS-minta, íriszkép) rögzítése; (Infotv.)

**Adattovábbítás:** az adat meghatározott harmadik személy számára történő hozzáférhetővé tétele; (Infotv.)

**Belátási képesség:** az a szellemi képesség (érettség és épség), amellyel az ember előre látja magatartása jogkövetkezményeit és ennek megfelelően képes az alternatívákat mérlegelni, a következményeket számba venni, cselekedeteit irányítani és felelős magatartást tanúsítani. Belátásképes kor az az életkor, melynek elérése a jog szerint a cselekvőképesség teljessé válását jelenti, a magyar jog szerint ez a 18.életév elérésével következik be.

**Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló:** az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek, (Köznev.tv. 4.§.3.pont)

**Bűnügyi személyes adat:** a büntetőeljárás során vagy azt megelőzően a bűncselekménnyel vagy a büntetőeljárással összefüggésben, a büntetőeljárás lefolytatására, illetve a bűncselekmények felderítésére jogosult szerveknél, továbbá a büntetés-végrehajtás szervezeténél keletkezett, az érintettel kapcsolatba hozható, valamint a büntetett előéletre vonatkozó személyes adat; (Infotv.)

**Családbafogadó gyám:** az a gyámként kirendelt személy, akinél a gyámhatóság a gyermeket ideiglenes hatállyal elhelyezte, vagy akinél a bíróság a gyermeket elhelyezte, vagy aki a gyermeket a gyámhatóság hozzájárulásával családba fogadta, kivéve ha a gyermeket ideiglenes hatállyal nevelőszülőnél, gyermekotthonban vagy más bentlakásos intézményben helyezték el, (Gyvt.5.§)

**Családlátogatás (védőnői):** a gondozott személyek családjának, környezetének megismerésére, nyomon követésére, az egészségi állapotra ható pozitív és negatív tényezők feltárására, kedvezőtlen tendenciák korai észlelésére, az egészséges, kiegyensúlyozott családi élet támogatására szolgál.(*Odor, Tóth, Csordás, 2004*)

**Cselekvőképtelen:** az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét nem töltötte be. Ptk.2:13.§

**Disszociáció:** ritkán előforduló pszichés jelenség, amikor az én-tudat, az érzések/testi érzetek és az akaratlagosan működtethető funkciók- leggyakrabban emlékezet, mozgás – közötti integráció átmeneti időre, részlegesen megbomlik. (Kovács 2012.)

**Eseti gyám:** A gyámhatóság eseti gyámot rendel, ha a gyermek törvényes képviselője jogszabály vagy a gyámhatóság rendelkezése folytán, érdekellentét vagy más tényleges akadály miatt nem járhat el. (Ptk.6:20.§)

**Feljelentés:** Bűncselekmény miatt bárki tehet feljelentést. A feljelentés kötelező, ha annak elmulasztása bűncselekmény. A hatóság tagja és a hivatalos személy köztisztület köteles a hatáskörében tudomására jutott bűncselekményt - ha az elkövető ismert, annak megjelölésével - feljelenteni. A feljelentéshez csatolni kell a bizonyítási eszközöket, ha ez nem lehetséges, a megőrzésükről kell gondoskodni. (Be.171.§)

**Fiatal felnőtt:** az a nagykorú személy, aki a 24. évét nem töltötte be, (Gyvt.5.§)

**Fiatalkorú:** az a személy, aki a szabálysértés elkövetésekor 14. évét, bűncselekmény elkövetésekor 12. évét - illetve 2013. június 30-át megelőzően elkövetett bűncselekmény esetén a 14. évét - betöltötte, de 18. évét még nem, (Gyvt.5.§)

**Fogyatékos gyermek, fiatal felnőtt:**

a) a gyermekvédelmi pénzbeli és természetbeni ellátások tekintetében a külön jogszabályban meghatározott magasabb összegű családi pótlékra jogosító fogyatékoságban szenvedő gyermek, fiatal felnőtt,

b) —a személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások, valamint a gyermekétkeztetés normatív kedvezménye tekintetében a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nktv.) 4. § 25. pontjában foglaltaknak megfelelő gyermek, fiatal felnőtt, (Gyvt. 5.§ (q))

**Gyám:** az a kiskorú, aki nem áll szülői felügyelet alatt, gyámság alá tartozik. (Ptk. 4:223.§)

**Gyámhatóság:** a fővárosi és megyei kormányhivatal szociális és gyámhivatala, a fővárosi és megyei kormányhivatal járási hivatalának gyámhivatala, a települési önkormányzat jegyzője, (Gyvt.5.§)

**Gyermekvédelmi gondoskodás:** a Gyvt.ben meghatározottak szerint elrendelt hatósági intézkedésen alapuló ellátás és védelem (Gyvt.5.§.m/pont)

**Gyermekvédelmi gyám:** Gyermekvédelmi gyámság alá tartozik az a gyermek,

a) akit nevelésbe vettek;

b) akit ideiglenes hatállyal gyermekvédelmi nevelőszülőknél, gyermekotthonban vagy más bentlakásos intézményben helyeztek el, és szülője ellen a szülői felügyelet megszüntetése iránti per indult; vagy

c) akinek a szülője hozzájárult gyermeke titkos örökbefogadásához. (Ptk.4:230.§)

**Gyermek:** a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 2:10. § (1) bekezdése szerinti kiskorú, (Gyvt.5.§)

**Gyermekkor** (büntetőjog) A büntetőjogi szankciók alkalmazhatósága szempontjából kiemelkedő jelentősége van az életkornak. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 16. § szerint gyermekkorú és ezért nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

**Gyermekjogi képviselő:** A gyermekjogi képviselő ellátja a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermek e törvényben meghatározott jogainak védelmét, és segíti a gyermeket jogai megismerésében és érvényesítésében, valamint kötelességei megismerésében és teljesítésében. A gyermekjogi képviselő kiemelt figyelmet fordít a különleges vagy speciális ellátást igénylő gyermek védelmére. (Gyvt. 11/A. §)

**Gyermek hozzátartozói:** a vér szerinti és az örökbe fogadó szülők (a továbbiakban együtt: szülő), a szülő házastársa, a szülő testvére, a nagyszülő, a nagyszülő házastársa, a nagyszülő testvére, a dédszülő, a testvér, a testvér házastársa, a saját gyermek, (Gyvt.5.§)

**Gyermek közeli hozzátartozói:** ha e törvény másképp nem rendelkezik, a szülő, a szülő házastársa, a szülő testvére, a nagyszülő, testvér, a saját gyermek, (Gyvt.5.§)

**Gyermek tartására köteles személy:** a Ptk.-ban meghatározott feltételek és sorrend szerint a szülő, más felmenő egyenesági rokon, a nagykorú testvér, a szülő házastársa, (Gyvt.5.§)

**Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermek és fiatal felnőtt:** a Gyvt. 67./A.§ szerinti feltételeknek megfelelő helyzetű gyermek, illetve fiatal felnőtt.

**Hivatalos személy:** A Btk. 459.§.11.pontja szerinti személy

**Hozzájárulás adatkezeléshez:** az érintett akaratának önkéntes és határozott kinyilvánítása, amely megfelelő tájékoztatáson alapul, és amellyel félreérthetetlen beleegyezését adja a rá vonatkozó személyes adatok - teljes körű vagy egyes műveletekre kiterjedő - kezeléséhez; (Infotv.)

**Hozzá tartozó:** a közeli hozzátartozó, az élettárs, az egyeneságbeli rokon házastársa, a házastárs egyeneságbeli rokona és testvére, és a testvér házastársa; Ptk.8:1.§

**Ideiglenes hatályú elhelyezés:** Ha a gyermek felügyelet nélkül marad, vagy testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti, és emiatt azonnali elhelyezése szükséges, a gyámhatóság, valamint a rendőrség, az idegenrendészeti hatóság, a menekültügyi hatóság, az ügyészség, a bíróság, a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoksága (a továbbiakban: beutaló szerv) a gyermeket fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható határozatával ideiglenesen

a) a nevelésére alkalmas, azt vállaló különélő szülőnél, más hozzátartozónál, illetve személynél, vagy ha erre nincs lehetőség,

b) tizenkettedik életévét be nem töltött gyermek esetén minden esetben a legközelebbi ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek ellátását is biztosító nevelőszülőnél helyezi el, kivéve, ha egészségi vagy személyiségállapota, ön- és közveszélyes magatartása ezt nem teszi lehetővé vagy más okból szükséges az intézményes elhelyezés biztosítása,

c) tizenkettedik életévét betöltött gyermek esetén, vagy ha azt a gyermek egészségi vagy személyiségállapota, ön- és közveszélyes magatartása indokolja, vagy ha más okból szükséges az intézményes elhelyezés biztosítása - az ideiglenes hatályú elhelyezés biztosítására is kijelölt - gyermekotthonban, gyermekotthon speciális csoportjában, speciális lakásotthonban, fogyatékosok vagy pszichiátriai betegek otthonában helyezi el. (Gyvt. 72. §.)

**Ideiglenes elhelyezést megalapozó súlyos veszélyeztetettség:** Az ideiglenes hatályú elhelyezést megalapozó súlyos veszélyeztetettségnek minősül a gyermek olyan bántalmazása, elhanyagolása, amely életét közvetlen veszélynek teszi ki, vagy testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésében jelentős és helyrehozhatatlan károsodást okozhat. (Gyvt. 72.§(2))

**Igény:** az igények a szükségletek konkrét kielégítésére irányulnak. Hogy az evés szükségletét ki, hogyan elégíti ki, milyen terméket választ (mi az igénye), azt már társadalmi erők (reklámok) folyamatosan alakítják, újraformálják. (Kotler, 1991)

**Ítéliképessége birtokában lévő gyermek:** az a kiskorú, aki életkorának és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes - meghallgatása során - az őt érintő tények és döntések lényegi tartalmát megérteni, várható következményeit belátni, (Gyer.2.§)

**Kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló:**

a) különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló:

aa) sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló,

ab) beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló,

ac) kiemelten tehetséges gyermek, tanuló,

b) a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermek, tanuló, (Köznev.tv.4.§.13.pont)

**Kiskorú:** aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be. A kiskorú a 16.életéve betöltése után gyámhivatali engedéllyel házasságot köthet, ezzel polgárjogilag nagykorúvá válik, viszont büntetőjogilag fiataalkorúnak minősül. (Ptk.2:10.§)

**Kiskorú jogállása:** A kiskorú gyermek szülői felügyelet vagy gyámság alatt áll. A szülői felügyelet a kiskorú gyermek neve meghatározásának, gondozásának, nevelésének, tartózkodási helye meghatározásának, vagyona kezelésének, törvényes képviselőjének jogát és kötelességét, a gyámnevezésnek és a gyámságból való kizárásnak a jogát foglalja magában. (Ptk. 4:146.§.)

**Közérdekű adat:** az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő és tevékenységére vonatkozó vagy közfeladatának ellátásával összefüggésben keletkezett, a személyes adat fogalma alá nem eső, bármilyen módon vagy formában rögzített információ vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől, így különösen a hatáskörre, illetékességre, szervezeti felépítésre, szakmai tevékenységre, annak eredményességére is kiterjedő értékelésére, a birtokolt

adatifjára és a működést szabályozó jogszabályokra, valamint a gazdálkodásra, a megkötött szerződésekre vonatkozó adat; (Infotv.)

**Közérdekből nyilvános adat:** a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó minden olyan adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát, megismerhetőségét vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből elrendeli; (Infotv.)

**Köznevelési intézmények:** a 2011.évi CXCV. tv. 7.§ szerinti intézmények.

**Korlátozottan cselekvőképes:** az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét betöltötte és nem cselekvőképtelen. Ptk.2:11.§

**Környezettanulmány (helyzetértékelés):** a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvény szerinti helyszíni szemle, (Gyer.2.§)

**Közeli hozzátartozó:** a házastárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbefogadó-, a mostoha- és a nevelőszülő és a testvér; Ptk. 8:1.§

**Különleges adat:**

- a faji eredetre, a nemzetiséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviseleti szervezeti tagságra, a szexuális életre vonatkozó személyes adat,
- az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre vonatkozó személyes adat, valamint a bűnügyi személyes adat; (Infotv.)

**Magánindítvány:** a törvényben meghatározott esetekben, a bűncselekmény elkövetője csak magánindítványra büntethető. A magánindítvány előterjesztésére a sértett jogosult, és ha a sértett korlátozottan cselekvőképes, a magánindítványt törvényes képviselője is, ha cselekvőképtelen, kizárólag a törvényes képviselője terjesztheti elő. Ezekben az esetekben a magánindítvány előterjesztésére a gyámhatóság (kiskorú állandó lakóhelye szerinti) is jogosult. Bármelyik elkövetővel szemben előterjesztett magánindítvány valamennyi elkövetőre hatályos, illetőleg, hogy a magánindítvány nem vonható vissza. A gyámhatóság terjeszti elő a magánindítványt akkor is, ha a bűncselekményt a sértett sérelmére a törvényes képviselő követte el és az magánindítványra büntetendő.

**Megalapozott gyanú:** megalapozott a gyanú akkor, ha a rendelkezésre álló adatok alkalmasak annak megállapítására, hogy a cselekménnyel összefüggő emberi magatartás kimeríti a Btk. egy vagy több törvényi tényállását, és ezen megállapítását a hatóság tényekre, bizonyítékokra alapozva hozza meg. A megalapozott gyanú mindig meghatározott (konkrét) személyre és cselekményre irányul.

**Megrázott baba szindróma (Shaken baby syndrome):** A kisgyermeknél a fizikai bántalmazás egyik tünetcsoportja. A bántalmazásnak e speciális formája sok esetben a szülők tudatlanságából ered, mert rendszerint játszani szeretnének a gyermekkel. A rázogatózás akkor is előfordul, amikor a síró, nyugós gyermeket szeretnék úgy mond "megnyugtatni" azzal, hogy erőteljesen megrázzák, vagy feldobják a levegőbe, lengetik. A kisgyermek reakcióit erre a viselkedésre a szülők nem is veszik észre, kényszeres nevetésüket, amely később sírásba csaphat át, pedig félreértelmezik. (Wikipédia)

**Mentesség:** Ez alapján a cselekvőképtelen kiskorút megilleti a vallomástétel megtagadásának joga és a törvényes képviselő vagy gondozó hozzájáruló vagy megtagadó nyilatkozatát is be kell szerezni. A hozzátartozói viszonyban nem álló többi gyanúsított (társ) tekintetében a tanút nem illeti meg a tanúvallomás megtagadásának joga, azonban relatív mentességként a Be. 82.§ (1) bekezdés b) pontja alapján megtagadhatja a tanúvallomást azokban a kérdésekben, amelyre nézve saját magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná. A tanúvallomás megtagadásának jogosságáról kizárólag az eljáró bíróság, ügyészség, illetőleg nyomozó hatóság dönt. (Be.82.§)

**Mentorálás a köznevelési intézményekben:** A Magyar Értelmező kéziszótár meghatározása szerint a mentor atyai barát, pártfogó, nevelő. A mentorálás terminust számos területen használják, ezért a személyes segítő tevékenységek általános gyűjtőfogalmának is tekinthetjük. A gyakorlatban a mentorálás személyre szabott gondoskodásban, tanácsadásban, vezetésben valósul meg, figyelembe véve a mentorált szükségleteit.

**Münchenhausen szindróma(MS)** A neurózisnak ritka formája, amikor a beteg hosszú kórelőzményt ad elő vagy látványos betegségtünetet produkál, gyakran áll kórházi

kezelés alatt, láthatók a kezelések, műtétek nyomai. Betegségének bizonyítékát gyakran öncsonkítással hozza létre, kórosan hazudozik, agresszív és makacs. *Nelson Gyermekgyógyászati tankönyve* MS-nak eredetileg azt a helyzetet írja le, amikor a betegek meghamisítják saját tüneteiket. (Wikipédia)

**Münchhausen by proxy – MBP, vagy kivetített MS)** Az ún. " más által előidézett" MS-t 1977-ben írták le először, ahol az egyik szülő- többnyire az anya - okozza, vagy színleli gyermekénél a betegséget. A "megcsalt anyai szeretet" - nek elnevezett kórkép eszközei gyakran a gyermekek.(Wikipédia)

**Nevelésbe vétel:** A nevelésbe vétel célja a gyermek otthont nyújtó ellátásának és törvényes képviselőjének biztosítása, amíg a gyermek

- a) családjá képevé válik a gyermek visszafogadására,
- b) számára családbafogadó gyám rendelésére kerülhet sor,
- c) örökbefogadása megtörténik, vagy
- d) eléri nagykorúságát, ha az a)-c) pontban foglaltak teljesülésére nincs lehetőség.

(Gyvt. 77. §)

**Nyomozás:** nyomozás alatt, a nyomozási cselekmények összességét, valamint a nyomozó hatóságok és az eljárás más alanyai között kialakult jogi kapcsolatokat értjük, melyek a nyomozás elrendelésétől vagy a halaszthatatlan nyomozási cselekmény foganatosításától a nyomozás befejezéséig terjednek. Feladata a bűncselekmények gyors és alapos felderítése, az elkövető felelősségre vonásához szükséges eljárási cselekmények elvégzése.

**Nyomozási bíró:** A vádirat benyújtása előtt a bíróság feladatait első fokon a megyei bíróság elnöke által kijelölt bíró látja el .A nyomozási bíró a vádirat benyújtása előtt az ügyész indítványára kihallgatja a tizennegyedik életévét be nem töltött tanút, ha megalapozottan feltehető, hogy a tárgyaláson történő kihallgatása a fejlődését károsan befolyásolná. A tanú kihallgatásának indítványozását a törvényes képviselő, a gondozó és a tanú érdekében eljáró ügyvéd az ügyésznél kezdeményezheti. (Be. 207.§)

**Rendszerabúzus:** Ha a gyermekek védelmére létrehozott és működtetett rendszer diszfunkcionálisan működik, ezzel hozzájárul a bántalmazás késedelmes elhárításához,

vagy be nem avatkozásával a folyamatos viktimizációhoz, károsodáshoz. Ebbe a körbe tartozik a gyermek tájékoztatásához és véleménynyilvánításhoz fűződő jogainak figyelmen kívül hagyása, vagy megtagadása, a szülőktől való indokolatlan elválasztás, pl. az indokolatlan kórházba utalás.” (Herczog Mária)

**Otthont nyújtó ellátás:** Otthont nyújtó ellátás keretében biztosítani kell az ideiglenes hatállyal elhelyezett, a nevelésbe vett gyermek számára

a) a 45. § (1) bekezdése szerinti teljes körű ellátást,

b) a családi környezetébe történő visszahelyezését előkészítő, családi kapcsolatainak ápolását segítő családgondozást, vagy ha ez nem lehetséges, az örökbefogadásának elősegítését, (Gyvt. 53. §)

**Probléma:** megoldásra váró elméleti, gyakorlati kérdés, nehezen megoldható kérdés, fejtörést okozó gond. *(Magyar Értelmező Kéziszótár, Akadémia Kiadó, Budapest, 1987.)*

**Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló:** az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd, (Köznev.tv. 4.§.25.pont)

**Szakellátás:** A szakellátás keretében kell biztosítani az ideiglenes hatállyal elhelyezett, a nevelésbe vett gyermek, otthont nyújtó ellátását, a fiatal felnőtt további utógondozói ellátását, valamint a szakellátást más okból igénylő gyermek teljes körű ellátását. (Gyvt.52.§)

**Személyazonosító adat:** az érintett személy természetes személyazonosító adatai, neme, állampolgársága, bevándorolt, letelepedett, oltalmazott vagy menekült jogállása, lakó- és tartózkodási helye, (Gyvt.5.§)

**Személyes adat:** az érintettel kapcsolatba hozható adat - különösen az érintett neve, azonosító jele, valamint egy vagy több fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző ismeret -, valamint az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés; (Infotv.)

**Szükséglet:** az emberi élet fenntartásához bizonyos alapvető (evés, ivás, alvás, ruha, stb.) szükségletek kielégítése elengedhetetlen. Más szükségletek az élet minőségének javítására irányulnak. Kielégítetlenségük esetén hiányérzet jelentkezik. A szükségletek nem a társadalom vagy a piac hatására jönnek létre, hanem eleve benne vannak az emberi létben. (Kotler, 1991)

- **Érzett (szubjektív) szükséglet:** a gondozott személy érzi a szükségletét (de nem fogalmazza meg);
- **Kifejezett szükséglet:** a gondozott személy megfogalmazza az érzett szükségletét;
- **Normatív szükséglet:** olyan szükséglet, amit a védőnő (illetékes más szakember) vagy jogszabály határoz meg;
- **Komparatív szükséglet:** több gondozott személy (család) szükségleteinek összehasonlítása pl. súlyossága, fontossága szerint. (Ewles, Simnett, 1999)

#### **Tanácsadás (védőnői):**

- **direkt tanácsadás (védőnői):** tájékoztatás, információadás, ajánlás, javaslattétel, annak érdekében, hogy a gondozott személy, a szülő/gondviselő azt alkalmazva, elfogadva képes legyen egészsége, gyermeke egészsége érdekében cselekedni, a veszélyeztető tényezőket elkerülni, csökkenteni, megszüntetni. (*Védőnői Szakmai Kollégium, 2007*),
- **személyközpontú tanácsadás (védőnői):** egy olyan interakció, amely során a védőnő időt, figyelmet, elfogadó magatartást, légkört biztosít, hogy segítse a gondozott egyént, családot az egészséges életvitelben, a problémák feltárásában, megfogalmazásában, a megoldás lehetőségeinek megtalálásban, a megvalósításban, az értékelésben, az elért eredmény esetén a megerősítésben, az elmaradt eredmények esetén új terv készítésében. (*Odor, Tóth, Csordás, 2004*);

**Távoltartás:** a kényszerintézkedések egyik fajtája. Lényege, hogy a terhelt szabad mozgáshoz és tartózkodási helyének szabad megválasztásához való jogát korlátozza, a személyi szabadság tényleges elvonása nélkül. Az intézkedés célja, hogy a terhelt távol maradjon bizonyos személytől vagy helységtől, ennek célja a bizonyítás biztosítása és a bűnisméltés megakadályozása. (Wikipédia)

**Testi fenytés:** Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának definíciója szerint a „testi erő alkalmazásával történő bármilyen büntetés, melynek célja, hogy akárcsak a legcsekélyebb mértékben is fájdalmat vagy kényelmetlenséget okozzon. Leggyakoribb formája a gyermekek megütése (füles, náspángolás, nyakleves) kézzel vagy valamilyen eszközzel – ostorral, bottal, övvel, cipővel, fakanállal, stb. De lehet ez például a gyermek megrúgása, megrázása, eldobása, karmolás, csípés, harapás, hajhúzás, pofozás, kényelmetlen testhelyzetekbe kényszerítés, égetés, forrázás vagy különböző dolgok szájba eröltetése (például a gyermek szájának kimosása szappannal, vagy kényszerítés csípős fűszerek lenyelésére)“.

**Törvényes képviselő:** a szülői felügyeletet közösen gyakorló mindkét szülő, a szülői felügyeletet egyedül gyakorló egyik szülő, a gyám és a gondnok, (Gyer.2.§)

**Várandós anya válsághelyzete:** olyan családi, környezeti, szociális, társadalmi helyzet vagy ezek következtében kialakult állapot, amely a várandós anya testi vagy lelki megrendülését, társadalmi ellehetetlenülését okozza, és ezáltal veszélyezteti a gyermek egészséges megszületését; ezen belül terhességét eltitkoló válsághelyzetben lévő várandós anya az a válsághelyzetben lévő várandós anya, aki nyilatkozata szerint állapotát környezete és hozzátartozói előtt titokban szándékozik tartani, (Gyvt.5.§)

**Veszélyeztetettség:** olyan - a gyermek vagy más személy által tanúsított - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza, (Gyvt.5.§)

## **XII. Jogszabályi háttér**

1. Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)
2. 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről (Gyermekjogi Egyezmény)
3. 2009. évi CLXI. törvény a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről

4. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
5. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.)
6. 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.)
7. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)
8. 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.)
9. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről (Szabs.tv.)
10. 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól (Ket.)
11. 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről (Nkt.)
12. 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (Szt.)
13. 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről (Eütv.)
14. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotv.)
15. 1997. évi XLVII. törvény az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről (Eüak.)
16. 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról
17. 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről
18. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (Rtv.)
19. 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról (Tvtv.)
20. 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítségéről és az állami kárenyhítésről
21. 1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről
22. 2000. évi LIX. törvény a kényszermunka felszámolásáról szóló, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1957. évi 40. ülészakán elfogadott 105. számú Egyezmény kihirdetéséről

23. 2001. évi XXVII. törvény a gyermekmunka legrosszabb formáinak betiltásáról és felszámolására irányuló azonnali lépésekről szóló, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1999. évi 87. ülészakán elfogadott 182. számú Egyezmény kihirdetéséről
24. 2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről
25. 2007. évi XCII. törvény a Fogytékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről
26. 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról (Gyer.)
27. 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről (Gyár.)
28. 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról (Ar.)
29. 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet, a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről (NMr.)
30. 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről
31. 49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet a területi védőnői ellátásról (védőnői rendelet)
32. 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről (SzCsMr.)
33. 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról (Nkt. Vhr.)
34. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról
35. 32/2007. (OT 26.) ORFK utasítás a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására (ORFK ut.)
36. ENSZ Gyermekjogi Bizottságának kommentárjai

***Az egészségügyi szolgáltatást nyújtókra – védőnő, háziorvos, gyermekorvos, ápoló, pszichológus stb. – különösen irányadó jogszabályok:***

1. Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)
2. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
3. 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről (Eütv.)
4. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotv.)
5. 1997. évi XLVII. törvény az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről (Eüak.)
6. 1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről
7. 49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet a területi védőnői ellátásról (védőnői rendelet)

***A személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatókra (pl. családsegítő szolgálat) és a gyámhatóságra, valamint a gyermekvédelmi rendszer egyéb szereplőire különösen irányadó jogszabályok:***

1. Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)
2. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
3. 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (Szt.)
4. 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól (Ket.)
5. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotv.)
6. 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról (Tvtv.)
7. 1997. évi XLVII. törvény az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről (Eüak.)
8. 1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről

9. 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról (Gyer.)
10. 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról (Ar.)
11. 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről (Gyár.)
12. 369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről
13. 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet, a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről (NMr.)
14. 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről (SzCsMr.)

***A köznevelési intézmények részéről közreműködőkre – pedagógus, nevelő, iskolapszichológus, nevelési tanácsadó stb. – különösen irányadó jogszabályok:***

1. Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)
2. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
3. 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről (Nkt.)
4. 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről (Eütv.)
5. 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról (Kt.)
6. 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollétról (Tvtv.)
7. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotv.)
8. 1997. évi XLVII. törvény az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről (Eüak.)

9. 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról (Nkt. Vhr.)

10. 24/2013 (VIII. 1.) EMMI utasítás az esélyegyenlőséget szolgáló támogatások rendjéről

11. 15/2013 (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről

12. 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról

***Igazságszolgáltatás szereplőire és kapcsolódó személyekre – rendőrség, ügyészség, bíróság, pártfogó felügyelői szolgálat stb. – különösen irányadó jogszabályok:***

1. Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)
2. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
3. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.)
4. 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.)
5. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)
6. 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.)
7. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről (Szabs. tv.)
8. 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról
9. 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről
10. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (Rtv.)
11. 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról (Tvtv.)
12. 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről

13. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotv.)
14. 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről
15. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról
16. 32/2007. (OT 26.) ORFK utasítás a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására (ORFK ut.)

***Az áldozatsegítés, a kárenyhítés és a menekültügy területén dolgozókra – BÁH, Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálata, KIH stb. munkatársaira – különösen irányadó jogszabályok:***

1. Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)
2. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
3. 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról (Tvtv.)
4. 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről
5. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotv.)

***Egyesületekre, alapítványokra és az egyházi jogi személyekre stb. különösen irányadó jogszabályok:***

1. Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)
2. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
3. 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről
4. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotv.)

### ***A munkaügyi hatóságra különösen irányadó jogszabályok:***

1. Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)
2. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
3. 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről
4. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotv.)

## **XIII. Felhasznált irodalom a gyermekbántalmazás témakörében**

### ***XIII.1. Felhasznált irodalom a gyermekbántalmazás témakörében***

**Albert József-Bálint Bánk-Kalocsai Adrienn:** Agresszió Veszprém általános iskoláiban  
Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola, Veszprém, 2010.

**Dr. Alföldi Ágnes Dóra:** A vallomások megszerzésének nehézségei a büntetőeljárársban  
(MJ, 2011/12.

**Babity Mária: A gyermekbántalmazás megelőzése, felismerése és kezelése**  
[http://www.ejf.hu/hefop/jegyzetek/gyermekbantalmazas\\_megelozes\\_kezeles.pdf](http://www.ejf.hu/hefop/jegyzetek/gyermekbantalmazas_megelozes_kezeles.pdf)

**Balázs, P.** szerk. (2001) Népegészségtan, SE Egészségügyi Főiskolai Kar, Budapest

**Besnyő Márta:** A Münchausen szindróma.

[http://gyip.szote.u-szeged.hu/hefop/szakorv\\_kep/50.pdf](http://gyip.szote.u-szeged.hu/hefop/szakorv_kep/50.pdf)

**Buda, B., Kopp, M.** (2001) Magatartástudományok. Medicina Könyvkiadó Rt

**Ewles, L., Simnett, I.** (1999) Egészségfejlesztés. Gyakorlati útmutató. Medicina  
Könyvkiadó Rt., Budapest,

**Fejes József, Kasik László és Kinyó László** (2009): Bevezetés a mentorálás  
kutatásába. Iskolakultúra, 19. 5–6. sz

**Dr. Földes Péter:** Erőszak az iskolában- a normaszegéstől a fegyelmi vétségen át a  
bűncselekményig (CSJ,2010/9)

**Fótiné Németh Margit (szerk.):** Kölcsönhatások, MFPI, Budapest 2010

**Dr. Galajda Ágnes, Dr. Szepesházi Péter:** A családon belüli erőszak különböző aspektusai a szakemberek gyakorlatában (CSJ, 2010/4)

**Dr. Geréby Zsuzsanna:** A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról, avagy egy jogszabály "sötét oldala" bírói szemszögből\* (CSJ, 2010/4.)

**Dr. Gyengéné dr. Nagy Márta:** A megelőző távoltartás bírósági gyakorlata (CSJ, 2011/2.)

**Gyórfy Zsuzsa –Sándor Imola–Csoboth Csilla – KoppMária:** „Fiúk mint áldozatok”, avagy a gyerekkori bántalmazás lehetséges népegészségügyi következményei.

**Gyurkó Szilvia –Herczog Mária:** Randevú erőszak–partnerbántalmazás a családi együttélést megelőzően.: Kriminológiai Tanulmányok 43., OKRI, Budapest, 2006,

**Herczog M. (szerk.)** Ne hagyjuk őket magukra! – megelőzhető az újszülött gyilkosság (tanulmánykötet) Család, Gyermek Ifjúság Egyesület, Budapest 2001.

**Herczog M. (szerk.)** A gyermekekkel szembeni szexuális visszaélésekről, Család Gyermek Ifjúság könyvek, Budapest 2002.

**Herczog Mária, Kovács Zsuzsanna:** A gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése, felismerése és kezelése 1. sz. Módszertani levél OGYEI 2003 [www.ogyei.hu](http://www.ogyei.hu)

**Herczog Mária:** Gyermekbántalmazás 2007. Complex Kiadó Kft. Budapest

**John L. Lutzker :** Erőszakprevenció, Lélekben Otthon Könyvek, Budapest 2006 –

Copyright © by American Psychological Association

**Katonáné Pehr Erika: A gyermekvédelmi feladatot ellátó szervek szerepe és felelőssége a gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzésére** Módszertani füzet 2004. [www.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=szocpol\\_szmm...](http://www.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=szocpol_szmm...)

**Kishegy, J., Makara, P. szerk. (2004)** Az egészségfejlesztés alapelvei. Az egészségfejlesztés nemzetközi dokumentumai. Országos Egészségfejlesztési Intézet, Budapest

**Kotler, P. (1991)** Marketing management. Műszaki Könyvkiadó.

**Lakner Zoltán, Tordainé Vida Katalin, Tordai Vilmos (Szerk., 1997):** Gyermekbántalmazás I-II. Kalendart Kiadó, Esztergom.

**Németh Margit, Dr. Virág György:** "Bűncselekmények áldozatainak támogatása, kiemelten a szexuális bűncselekmények sértettjeinek segítése" című képzés pszichológusok számára, Kézikönyv Bp. 2013 TAMOP 5.6.1.C-11 /1-2011/0003/

**Odor, A., Tóth, Gyuláné., Csordás., Á.** (szerk., 2004) A védőnő preventív alapfeladatai, kötelezettsége és felelőssége a megelőző ellátásban. Országos Tisztifőorvosi Hivatal

**Révész György** (1998): Az iskolai bántalmazás. In: Iskolai mentálhigiéné. Pannónia Könyvek, Pécs.

**Révész György** (1999): A felnőtt világ gyermekekkel kapcsolatos elvárásai és a gyermekbántalmazás. Magyar Pszichológiai Szemle, 1999. LIV.,

**Révész György** (2004): Szülői bánásmód – gyermekbántalmazás. Új Mandátum Könyvkiadó, Bp.

**Tóth Olga** (1999): Gyermekbántalmazás a családban. Educatio, VIII. évf. IV. sz.

**Velkey László** (1994): A „megvert”, „megkínzott”, „megrázott”, „bántalmazott” gyermek syndroma. Gyermekgyógyászat, 1994/4.

**Várnai D., Zakariás I.:**Kortárs bántalmazás és verekedés a magyar iskoláskorúak körében, [www.ogyei.hu](http://www.ogyei.hu)

**Virág György** (szerk), Családi iszonyok Complex kiadó, Budapest, 2005

**Dr. Virág György, Németh Margit,:** „Személyes gondoskodást végzők kompetenciafejlesztése az erőszakcselekmények következtében traumatizált személyek és környezetük ellátásához”,Kézikönyv Bp.2013:18 TAMOP 5.6.1.C-11 /1-2011/0003/

**Tóth Olga:** A családon belüli, partner elleni erőszak [www.gyermekbantalmazas.hu](http://www.gyermekbantalmazas.hu)

**Mi segít?** Áttekintés a régióbeli megközelítésekről, tapasztalatcseréről és kutatási partnerkapcsolatokról” című európai uniós Daphne program keretében végzett kutatás – [www.csagy.hu](http://www.csagy.hu)

**Luke, en vagyok az apad!:** Gyurko Szilvia at TEDxDanubia 2013.

[www.tedxanubia.com](http://www.tedxanubia.com)

**Védőnői Szakfelügyeleti Iránymutatás** a várandós anyák és a gyermekek védelemével kapcsolatos területi védőnői feladatok helyi eljárásrendjének kialakításához (OTH 568-18/2010.)]

**Egészségügyi szakmai irányelv tervezet** az egészségügyi ellátók feladatairól, gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának gyanúja esetén 2 munkaverzió, 2014.01.10-ei változat]

**Védőnői Szakfelügyeleti Iránymutatás** a várandós anyák és a gyermekek védelemével kapcsolatos területi védőnői feladatok helyi eljárásrendjének kialakításához (OTH 568-18/2010.)]

(Joint Policies and Procedures for the protection of children): Válogatás a Suffolki Önkormányzat gyermekvédelmi kiadványának sorozatából

**KÉZIKÖNYV** A gyermekjóléti szolgáltatást nyújtók számára a gyermekekkel szembeni rossz bánásmóddal kapcsolatos esetek ellátásához és kezeléséhez MOGYESZ 2005.

**MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ** A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan EMMI és SzGyF 2014.

#### **A jelzőrendszer kiépítése és működtetése**

([http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.szmm.gov.hu%2Fdownload.php%3Fctag%3Ddownload%26docID%3D22160&ei=aLHoU8\\_YEKP4yQP4noLAAQ&usg=AFQjCNEt5wi3MCgGLbeAfkEraxZKvu\\_pkw&bvm=bv.72676100,d.bGQ&cad=rja](http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.szmm.gov.hu%2Fdownload.php%3Fctag%3Ddownload%26docID%3D22160&ei=aLHoU8_YEKP4yQP4noLAAQ&usg=AFQjCNEt5wi3MCgGLbeAfkEraxZKvu_pkw&bvm=bv.72676100,d.bGQ&cad=rja))

#### **A jelzőrendszer kiépítése és működtetése a családsegítő szolgálatoknál**

(Munkaanyag) SZMI, TÁMOP 5.4.1. (Készítette: Deákné Benke Judit, Orosz Aurélia, Patyán László)

### **XIII.2. Ajánlott Irodalom:**

**Aáry-Tamás Lajos – Joshua Aronson** (szerk): Iskolai veszélyek (Complex, 2010)

**Ács Géza:** Gyermekbántalmazás – a traumatológus felelőssége. Magyar Traumatológia

Ortopédia Kézsebészet Plasztikai Sebészet 2008. 51

**Betlen Anna** – Kutatási beszámoló – Az áldozatsegítő segítője Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben Magyarországon, 2013. - Az áldozat-ellátás intézményrendszere <http://mona-alapitvany.hu/wp-content/uploads/2014/03/prostitutcio-es-emberkereskedelem-a-szocialis-ellatasban-es-a-gyermekvedelemben-magyarorszagon-2013.pdf>

**Bíró Kata** (szerk.): Agresszió az iskolában – és a jog?(Jogismeret Alapítvány 2008)

**Ross Campbell:** A szülői hivatás: hogyan ismerhetjük meg gyermekünket? Bp. 1997.

Harmat Kiadó

**Gary Chapman:** Családi összhangzattan. A családi harmónia öt jellemzője. Bp. 2011.

Harmat Kiadó

**Dr. James Dobson:** Kemény szeretet. Remény a válságokban lévő családoknak. Bp. 2002

KIA

**Dubovitz Howard:** A gyermekorvos szerepe a gyermekbántalmazás, és –elhanyagolás megelőzésében. Gyermekgyógyászati Továbbképző Szemle 8. évf. 2. sz. 2003. ápr.

A Gyermekvédelem nagy kézikönyve (szerk: Katonáné Pehr Erika, Herczog Mária), Complex, 2010

Gyermekjogi Projektfüzetek: Alapvető Jogok Biztosának Hivatala. 2008-2012.  
<http://www.ajbh.hu/projektfuzetek>

**Haiman Éva, Bánfalvi Tamara:** Gyermekvédelem: nemcsak erkölcsi, törvényi kötelesség is. Gyermekgyógyászati Továbbképző Szemle 15. évf. 1. sz. 2010. márc

**Herczog Mária:** A gyermekkori testi fenytés, bántalmazás és az érintettek nevelési eszközei áldozatok és vélemények II. kötet (szerk.: Irk Ferenc), OKRI, Budapest, 2004.

**Herczog Mária:** A gyermekek elleni erőszak más megközelítésben – a bántalmazó rendszer. In: Belügyi Szemle. 2005, LIII. Évf. 9. szám.

**Herczog Mária – Neményi Eszter – Rácz Andrea:** A gyermekekkel szembeni szexuális visszaélésekről. Csagyi Könyvek. Budapest, 2002.

**Katonáné Pehr Erika:** A gyermekvédelmi feladatot ellátó szervek szerepe és felelőssége a gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzésére Módszertani füzet 2004. [www.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=szocpol\\_szmm](http://www.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=szocpol_szmm)

**Kerezsi Klára:** A védtelen gyermek (Erőszak és kizsákmányolás a családban), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995

**Kovács Eszter:** Mit tudunk az intézményekben élő gyermekek elleni szexuális bántalmazásokról? In: Család, Gyermek, Ifjúság. 2001/5.

**Kovács Szilvia** (összeáll.): Módszertani segédlet a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekekkel szembeni szexuális visszaélések eseteire. Felismerés és Jelzés. Bp. 2012. Budapest Főváros Önkormányzatának Módszertani Gyermekvédelmi Szakszolgálat. [http://www.tegyesz.hu/file/Szakmai\\_informaciok/Kiadvanyok/modszertani\\_segedlet\\_2012.pdf](http://www.tegyesz.hu/file/Szakmai_informaciok/Kiadvanyok/modszertani_segedlet_2012.pdf)

**Lakner Z., Tordai V., Tordainé Vida K.,** (szerk.) Gyermekbántalmazás I-II. Kalendart Kiadó Esztergom, 1997

**Molnár Emese dr.** Gyermekbántalmazás Kórház 2000

**Oláh Judit:** Az orvos és a bántalmazott gyermek Család, gyermek, ifjúság 1997/2

**Pászthy Bea:** A bántalmazott gyermek [www.ogyei.hu](http://www.ogyei.hu), Pászthy Bea - A bántalmazott gyermek.ppt

**Ranschburg Jenő:** A meghitt erőszak, Saxum Kiadó, 2006

**Sáriné Simkó Ágnes** (szerk.): Mediáció (HVG-Orac 2012)

**Várnai D., Zakariás I.:** Kortárs bántalmazás és verekedés a magyar iskoláskorúak körében, [www.ogyei.hu](http://www.ogyei.hu), Várnai dóra, Zakariás Ildikó - Kortárs bántalmazás és verekedés a magyar iskoláskorúak körében.ppt

### ***XIII.3. Linkajánló***

**Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet:** <http://ncsszi.hu/>

**Nemzeti Drogmegelőzési Intézet:** <http://www.ndi-int.hu/>

**Alapvető Jogok Biztosának Hivatala:** <http://www.obh.hu/>

**Országos Kriminológiai Intézet:** [www.okri.hu](http://www.okri.hu)

**Család, Gyermekek, Ifjúság Egyesület:** [www.csagyi.hu/](http://www.csagyi.hu/)

**Független Médiaközpont:** <http://www.cij.hu/hu/>

**Magyar Védőnők Egyesülete:** [www.mave.hu/](http://www.mave.hu/)

**Unicef Magyar Bizottság:** [www.unicef.hu](http://www.unicef.hu)

**Jogismeret Alapítvány:** [www.jogismeret.hu](http://www.jogismeret.hu)

**Módszertani Gyermejjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete:** [www.mogyesz.hu/](http://www.mogyesz.hu/)

[www..beszeljrola.hu](http://www.beszeljrola.hu) –online felület a szexuális bántalmazás áldozatainak

## **XIV. Mellékletek**

### **I. számú melléklet: A gyermekek bántalmazásának felismerése és megszüntetése a nemzetközi szakirodalom alapján**

#### **A gyermek bántalmazásának definíciója**

A gyermekabúzus a társadalom bármely területén megtörténhet, családokban, intézményekben, gyermekek között, és egyes esetekben szervezett alapon. Számos módon nyilvánulhat, a fizikai jelektől pl. égések, harapások, horzsolások, törések, stb., a szexuális abúzustól, vagy a megaláztatástól kezdve az elhanyagolásig, az érzelmi támogatás megvonásáig, vagy a bűnbakkeresésig. Néha azonban csak abból válik nyilvánvalóvá, amit a gyermekek mondanak. Az bizonyos, hogy a gyermekabúzus társadalmunk sajátossága, és csak a feszültségekhez vezető körülményeket megakadályozó, hatékony, és célirányos intézkedésekkel lehet teljesen lecsökkenteni és biztosítani, hogy az egyes, súlyos károsodásnak kitett gyermekek megfelelően védettek legyenek, és szükségleteik teljesülnek.<sup>15</sup>

Sok olyan megnyilvánulása van a bántalmazásnak, elhanyagolásnak, aminek illetően besorolása fel sem merül. Ilyen pl. a várandóság alatti életmód kérdése, az intézményes abúzus, etnikai, vallási különbségek tiszteletben tartása, a fogyatékkal élők gyerekek speciális jogainak biztosítása stb. Vannak kulturálisan eltérő, és eltérően is értékelt bánásmódok, amelyek a világ egyik részén elfogadottak, máshol büntetendőek pl. gyermekmunka, lányok körülmetélése stb.

A „hagyományos” bántalmazási kategóriák mellett megjelennek új fogalmak, értelmezési keretek, mint amilyen például az elsősorban orvosok által ismert „Münchausen-by-proxy szindróma”, amikor az anya kitalált, vagy éppen általa előidézett betegségekkel hordja orvostól orvosig a gyermeket, és a tájékozatlan szemlélő számára aggódó, gondoskodó

---

<sup>15</sup> (Joint Policies and Procedures for the protection of children) Válogatás a suffolki önkormányzat gyermekvédelmi kiadványainak sorozatából

szülő benyomását kelti. Vagy ilyen az iskolai csúfolás, zsarolás, csicskáztatás, egymás dolgainak elvétele, kizsarolása, amely önálló kategóriává vált elterjedtség, súlyossága és a mögötte meghúzódó okok miatt.<sup>16</sup>

### **A gyermekbántalmazás szabályozása<sup>17</sup>**

A gyermekbántalmazás témájában az első összehasonlító elemzést 2003. szeptemberében hozta nyilvánosságra az UNICEF „Innocenti” Kutató Központja 27 fejlett országban végzett kutatás alapján. Néhány országban - Spanyolország, Görögország, Olaszország, Írország és Norvégia – kivételesen alacsony a bántalmazás miatti halálestek száma. Ezen országok némelyikében olyan törvény is van, amely határozottan bünteti a gyermekek fizikai bántalmazását. Belgiumban, Csehországban, Új-Zélandon, Franciaországban és Magyarországon azonban négyszer vagy hatszor több haláleset fordul elő bántalmazás miatt, mint a fejlett országokban átlagosan.

A gyermekhalál okainak ellentmondásossága és a bántalmazás fogalmának hiányzó közös definíciója miatt kevés a nemzetközi összehasonlítás.

Jelenleg a világ tizennégy országának jogrendje tilalmazza a gyermekek testi fenyegetését, vallja a zéró tolerancia elvét. (Ausztria 1989; Belgium 2001; Ciprus 1994; Dánia 1997; Finnország 1983; Horvátország 1999; Izrael 2000; Lettország 1998; Magyarország 2005; Németország 2000; Norvégia, 1987; Skócia 2003; Svédország, 1979;). A gyermekek elleni erőszak, ezen belül a testi fenyegetés kérdésének megközelítése, s ez által a szabályozás metódusa az egyes országokban eltérő.

Azonban hangsúlyozni kell azt a fontos tény, hogy a jog csak másodlagos eszköz a gyermekbántalmazások megelőzése vagy megakadályozása terén.

Az egyik irányvonalat - Svédország, Finnország - általában családjogi szabályozás jelenti, így a gyermekek jogai átfogó reformja keretében tiltották meg a testi fenyegetést. Minden gyermeknek megérett, biztonságos és szerető légkörben kell felnőnie, nem lehet velük

---

<sup>16</sup> Herczog Mária: Gyermekbántalmazás

<sup>17</sup> A gyermekbántalmazás nemzetközi megítélése, - avagy hogyan fegyelmezzük gyermekeinket – dr.Bauer Béla

szemben testi fenyegetést alkalmazni, megalázni, vagy más módon lealacsonyítani őket. Svédországban a családjogi törvény módosítása szerint a gyermekeket a személyiségük iránti tisztelettel kell nevelni, és nem lehet testi fenyegetést vagy más megalázó bánásmódot alkalmazni velük szemben.

A másik irányvonal a pozitív szabályokat kiegészíti büntetőjogi védelemmel (Norvégia és Ausztria). Ehhez az irányvonalhoz tartozik Magyarország is, hiszen 2005. január 1-je óta a gyermekvédelmi törvényünk a gyermeki jogok oldaláról fogalmazva mondja ki: „A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak”.

***A nemzetközi kutatások alapján megállapítható, hogy a testi fenyegetés minden formájának jogszabályi teljes körű tiltása önmagában nem elégséges. A jogi szabályozásnak együtt kell járnia intenzív és hosszú távú információs kampányokkal, annak érdekében, hogy az erőszakkal kapcsolatos attitűdök és magatartásformák változását el lehessen érni.<sup>18</sup>***

## **II.számú melléklet: Nemzetközi jó példák**

**A gyermekbántalmazással kapcsolatos leghatékonyabb tevékenység, a megelőzés.**

A különböző országokban eltérőek a gyermekjóléti rendszerek és a jogi szabályozás, ami lehetetlenné teszi a hatékony módszerek, eszközök automatikus adaptálását. De amit biztosan megtehetünk, az a különféle jó, integrált gyakorlatok és szolgáltatások bemutatása, és annak leírása, hogy ezek mitől működnek.

---

<sup>18</sup> „Mi segít? Áttekintés a régióbeli megközelítésekről, tapasztalatcseréről és kutatási partnerkapcsolatokról” című európai uniós Daphne program keretében végzett kutatás

## **Új-Zéland**

Az új-zélandi gyermekvédelmi, családvédelmi rendszer hagyományosan jól kiépített, finanszírozott és sokszínű. A családon belüli erőszakról szóló törvényben megfogalmazást nyert, hogy a családon belüli erőszak, illetve annak valamennyi formája elfogadhatatlan, és szankcionálandó; az áldozatoknak hatékony jogi védelem, az elkövetők számára pedig alternatív rehabilitációs és terápiás eszközök szükségesek. A törvény azonban csak a kiindulási pontot jelenti, ahhoz akciótervek, információs programok, kutatások, a jogalkalmazók képzése és a törvény hatásainak elemzése társult.

2000-ben készített felmérés szerint a bírók háromnegyede gondolta úgy, hogy a törvény hatékony jogi védelmet nyújt a családon belüli erőszak áldozatainak. A törvény egyik legsikeresebb novumát a sokszínű rehabilitációs programok jelentették. A felnőtt és gyermek áldozatokon kívül a jogalkotó az elkövető rehabilitációs lehetőségeit illetve azok céljait is megfogalmazta.

## **Svédország**

Svédországban 1979. július 1-én lépett hatályba az a törvény, amely kifejezetten megtiltja a testi büntetés alkalmazását minden gyermekekről gondoskodó személy számára, így a szülők számára is.

A normaszövege szerint „a gyermeknek joga van a gondoskodáshoz, biztonsághoz és a megfelelő neveléshez. A gyermekekkel való bánásmód során tiszteletben kell tartani személyüket és egyéniségüket, valamint nem lehet őket fizikai büntetésnek vagy más igazságtalan vagy megalázó bánásmódnak kitenni.” A jogszabály tehát kifejezetten megtiltja a gyermekekkel kapcsolatban a testi fenyegetés alkalmazását.

Azonban fontos azt is megjegyezni, hogy a módosítás célja nem a büntetés, hanem a tanítás és egy értékrend kialakítása volt.

A „Hogyan gondoskodjunk és neveljük gyermekeinket „problémakör végiggondolásának eredményeképpen Svédországban nem csak kampányeszközöket, hanem a szülők számára figyelmeztető jelzéseket, segítségeket is megvalósítottak, melynek eredménye, hogy az országban a gyermekbántalmazás 2000-re 1%-alá csökkent, pedig 1978-ban

Magyarországhoz hasonló nagyságrendű volt a Svédországi gyermekbántalmazások mértéke.

Elsődlegesen felhívták a csecsemőkori bántalmazás tipikus formájára a rázott gyermek szindrómára a figyelmet. Minden pelenkára rányomtatták, hogy „NE RÁZD MEG A GYERMEKEDET, MERT AKÁR MEG IS HALHAT, VAGY KOMOLY FOGYATÉKOS LEHET”, de hasonló felirattal látták el a tejesüveget, és minden olyan felületet, amivel a szülő a mindennapokban találkozhat.

Ezen túl menően létrehoztak egy telefonvonalat a felnőtteknek. Célja, hogy amikor a szülő úgy érzi, hogy gyermeke nevelésében minden eszköze elfogyott, akkor felhívhatja a nevelésben segítséget nyújtó telefonos szolgáltatást, ahol meghallgatják. A tapasztalatok azt eredményezték, hogy amíg a szülő elmondja, hogy mit csinál gyermeke, milyen helyzethez kér segítséget addigra a késleltetés (Time out) segíti abban, hogy ne a kéz lendüljön.<sup>19</sup>

### **A gyermekbántalmazás megfelelő kezeléséhez szükséges átfogó együttműködési keretprogramok – A társadalmi kommunikáció, mint jó példa a hazai és a nemzetközi gyakorlatban**

A közvélemény tájékoztatása kulcsfontosságú az attitűdök megváltoztatásában és következésképpen az emberek viselkedése szempontjából. A testi fenyegetés negatív hatásaira és az alternatív módszerek ismertetésére összpontosító szociális kampányok nem hoznak azonnali eredményt, de hatékony eszközei a kívánt változások megvalósításának.

Magyarországon az elmúlt évben az abortusz ellen folytatott kampányt, mely a gyermekek örökbeadhatóságáról nyújtott széles körű figyelemfelkeltő tájékoztatást, illetve az Unicef – Még mindig hiszünk a nullában kampánya bebizonyította, hogy a

---

<sup>19</sup> Luke, en vagyok az apad!: Gyurko Szilvia at TEDxDanubia 2013 -TEDXDANUBIA.com

társadalmi problémák iránti érzékenyítés terepe lehet az óriásplakátok, kampányfilmek sokasága.

A külföldi tapasztalatok is számos példát sorolnak fel, melyek a bántalmazás megelőzésének témakörében az attitűdök megváltoztatásához sikeresen hozzájárultak.

### **„Gyermekkor erőszak nélkül” – (Lengyelország)<sup>20</sup>**

A „Gyermekek erőszak nélkül” kampány főbb célkitűzései tartalmazták többek közt: a közvélemény érdeklődését és szerepének növelését a gyermekek ellen irányuló erőszak csökkentésében; a gyermekek elleni erőszak problémájára vonatkozó pozitív koncepcionális, szervezeti és jogi megoldások javaslatát; a helyi közösségek és szervezetek mozgósítását a bántalmazott gyerekek védelme érdekében; a szülői hozzáállás megváltoztatását, pozitív szülői képességek fejlesztését.

Ezeket a célokat két formában kívánták megvalósítani:

- az első volt, hogy helyi szinten, a problémával foglalkozó helyi megbeszéléseket szerveztek
- a másik módszer volt a média alkalmazása.

A tévéreklám egy kislányt mutatott, aki a maciját etette. Amikor a macira pottyant egy kis étel, és foltot hagyott a maci bundáján, a kislány erőszakosan rángatni kezdte a macit, és ezt kiabálta: „Látod, mit tettél? Ne bámulj így! Süket vagy, vagy mi? Válaszolj!” A kislány viselkedése agressziót tükröz, amellyel a szülők gyakran válaszolnak gyermekeik természetes oda nem figyelésére vagy élenkségére.

A jelenet végén ez a mondat hangzik el: „Lengyel gyermekek ezrei esnek áldozatul az otthoni erőszaknak. Támogassa ön is a „Gyermekek erőszak nélkül” kampányt.”

A kampány óriásplakátja a tévéreklám utolsó jelenetét ábrázolta: egy ijedt kisgyermek kuporgott a sarokban.

A felirat szerint: „Lengyel gyermekek ezrei esnek áldozatul az otthoni erőszaknak. Ne legyünk közömbösek a szenvedéseik iránt.”

---

<sup>20</sup> A gyermekbántalmazás nemzetközi megítélése,- avagy hogyan fegyelmezzük gyermekeinket – dr.Bauer Béla

A plakátokon, ugyanannak a kislánynak a képével, egy szülőknek szóló felhívás volt olvasható:

Tisztelj engem, hogy én is tisztelni tudjak másokat.

Bocsáss meg nekem, hogy én is meg tudjak bocsátani másoknak.

Hallgass meg engem, hogy én is meg tudjak hallgatni másokat.

Ne üss meg engem, hogy én se üssek meg másokat.

Ne alázz meg engem, hogy én se alázzak meg másokat.

Beszélg hozzám, hogy én is beszélhessek másokhoz.

Ne neved ki engem.

Ne tekints engem közömbösnek.

Szeress engem, hogy én is képes legyek szeretni.

Én tőled tanulom az életet.

### **„Náspángolás-mentes Nap” (Egyesült Államok)**

Egy éves „esemény”, amely felhívja a közvélemény figyelmét a gyermekek testi fenyegetésének problémájára. Az Egyesült Államokban a rendezvény megszervezését segítve tájékoztató füzeteket adtak ki, és az irányelveket az Interneten is közzéteszik.

Az internetes honlap bemutatja a legérdekesebb helyi kezdeményezéseket, amelyek a Náspángolás-mentes Nap keretei közt valósultak meg, mint például az óriásplakát-kampány, melynek címe: „Soha nem helyes dolog megütni egy gyermeket”, vagy a katolikus iskolákban tanító tanárok között, az olyan oktatási anyagok osztása, mint: A kéz nem az ütésre való, avagy a nem erőszakos szülők fesztiválja Los Angelesben.

### **“A gyermekek verését meg kell szüntetni. Teljesen meg kell szüntetni.” (Nagy-Britannia)**

A legfőbb médiaeszköz volt Nagy-Britanniában a mindenhol terjesztett óriásplakát, valamint a rádióspot, amelyet több tucat helyi és országos rádióállomás sugárzott két héten át. A rádióreklám egy vidám gyermekdallal kezdődik. A dal egy kislányról szól, aki egy tortát készül megenni. Hirtelen a dal elhallgat. A narrátor elmondja, hogy a

gyermeket anyja pofon üti, mert nem használ evőeszközt. A gyermek, észrevéve, hogy a kistestvére sem használ evőeszközt, pofon üti az öccsét. A szöveg ezt mondja: A gyermekek verését meg kell szüntetni. Teljesen meg kell szüntetni. Ezt egy gyermek is megérti. Nem könnyű szülőnek lenni. Tanácsért forduljon szakembereinkhez ezen és ezen a telefonszámon.

### **A bántalmazás kezelése a családi rendszerben (a bántalmazottal és bántalmazóval mi történik) konkrét nemzetközi példákkal, gyakorlatokkal**

Elsődlegesen biztosítani kell, hogy mind az áldozatok, mind pedig az elkövetők számára rendelkezésre álljon és elérhető legyen az ellátás.

A nemzetközi szakirodalom szerint Magyarország, Hollandia, Svédország, Portugália, és Németország az áldozatok és a családok részére eltérő kezelési lehetőségeket biztosít.

Magyarországon és Portugáliában szemben a többi országgal az elkövetők számára nem áll rendelkezésre sem pszichológiai, sem pszichiátriai ellátás. Németországban, Magyarországon és Hollandiában a távoltartás intézménye működik.

Több országban vannak szülők számára szervezett képzések, csoportfoglalkozások, amelyek a szülői kompetenciák, készségek erősítését szolgálják, vagy éppen terápiás célzatúak, hogy a bántalmazó, elhanyagoló magatartás változzon. Különböző családok kívüli, intézményes elhelyezés is biztosított gyermekek és családok számára.

#### **Németország**

A prevención van a hangsúly. A bántalmazó fél terápiája elengedhetetlen.

Nagyon fontos annak felismerése, hogy a gyermekek önbizalmát kell megerősíteni és önérdek érvényesítési képességét kialakítani. Ezt a pedagógiai programot óvodás kortól megkezdik és ennek gyakorlati megvalósítási érdekében pedagógusokat képeznek. Ennek komoly része az, hogy a gyermek azt is tudja, hova fordulhat, ha baj van.

Szülők is segítséget kapnak, hogy gyermekét milyen módszerrel tudják ebbe az irányba nevelni. Füzeteket vásárolhatnak, tanfolyamokon vehetnek részt. Az önkormányzatok különben is rengeteg olyan programot stb. szerveznek, ahol a szülői attitűdöket erősítik.

Külön kérdés-sorozatokat dolgoztak ki arra, miket kell megkérdezni a szülőktől, ami alapján meg tudják állapítani, hogy a gyermeket bántalmazzák-e, vagy nem.

Először 2 éves korig dolgozták ezt ki, mivel ekkor a gyermek még beszélni nem tud. Ennek a hatásfoka a gyakorlatban olyan jó volt, hogy a többi korosztályra is kidolgoztak ilyen programokat.

## **Új -Zéland**

A felnőtt és gyermek áldozatokon kívül a jogalkotó az elkövető rehabilitációs lehetőségeit, illetve azok céljait is megfogalmazta.

### **A gyermekeket érintő programok célja:**

- A gyermek segítése a fájdalommal, félelemmel, bűntudattal, szégyennel vagy elszigeteltséggel kapcsolatos érzéseinek kifejezésében,
- A gyermek segítése az egészséges önkép, önbecsülés kialakításában,
- A gyermek segítése az események valós képének kialakításában,
- A gyermek segítése egy támogatói környezet kialakításában,
- Közreműködés a biztonságos környezetének és személyes biztonságának megteremtésében, a családi kapcsolatok megerősítésében,
- Közreműködés a gyermek szocializációs és kapcsolatteremtő képességének fejlesztésében, a konfliktus feloldási módok és düh kezelési technikák tekintetében.

### **A bántalmazót érintő programok céljai különösen:**

- az erőszak természetének és hatásának megértése,
- a családon belüli erőszak jogi rendelkezéseinek megértése,
- az erőszaknak az áldozatokra - beleértve a gyermeket is - gyakorolt hatásainak megértése,

- a konfliktus feloldás nem erőszakos módjainak elsajátítása.

Ez azt is jelenti, hogy a gyermek és az ő szempontjai a legfontosabbak. A gyermek kiemelése a családból hasznára lehet annak a gyermeknek, aki elhanyagolás áldozatai, de csak bizonyos feltételek fennállása esetén. Ehhez stabil elhelyezésre, megfelelően kiválasztott, felkészített és támogatott nevelőszülőkre van szükség, elkerülendő a rendszerbántalmazást.

„A rendszerbántalmazás az a károkozás, amely a gyermeket éri azokon a programokon vagy közpolitikákon keresztül, amelyeknek a védelmet és a támogatást kellene nyújtaniuk. A gyermek jólétét, fejlődését vagy biztonságát aláássák egyéni cselekmények, vagy a megfelelő szabályozás, eljárás vagy gyakorlat hiánya a rendszeren vagy az intézményen belül.”<sup>21</sup>

A gyermekek biztonsága azt is jelenti, hogy **az elkövetőnek kell elhagyni a családi otthont**, nem a gyerekeknek. Az átmeneti otthonok, nevükből is következően rövid ideig tartó, intenzív segítségnyújtásra szolgálnak. Az elkövető eltávolítása a család otthonából csak egy része a megoldásnak. Mind az áldozatoknak, mind pedig az elkövetőknek olyan szolgáltatásokat, segítséget kell nyújtani, amelyek hatékonysága bizonyított.

**A svéd BBIC** modell feltárást végez, tervez, beavatkozásokat nyújt, dokumentál és követi a gyerekvédelmi folyamatokat. Ugyancsak itt működik a Gyermek Háza modell, amely különféle „kivizsgálási” tevékenységeket hangol össze és terápiát is nyújt az áldozattá vált gyerekeknek, mindent egy helyen.

**Nemzetközi szervezetek-programok, melyek hatékony segítséget próbálnak nyújtani gyermekbántalmazás kezelésében**

---

<sup>21</sup> J. Cashmore

## **UNICEF**<sup>22</sup>

Az UNICEF #ENDViolence az a célja, hogy a gyermekkel szembeni erőszak ellen mindenkinek tenni kell. Tegyük láthatóvá a láthatatlant, és mondjuk ki: az erőszak elfogadhatatlan.

Magyarországon minden 10. gyermek veszélyben él az őt érő erőszak miatt. Minden második gyermek belekeveredett már verekezésbe az iskolájában. Minden hónapban belehal 3 gyermek az őt ért bántalmazásba.

A gyermekekkel szembeni erőszak mindenhol ott van. Csak nem vesszük észre, vagy nem akarjuk észrevenni. A gyermekbántalmazás legtöbbször zárt ajtók mögött zajlik, és rejtve marad.

Az UNICEF Magyar Bizottság a világon elsőként fejlesztett ki egy olyan **mobiltelefonos alkalmazást**, ami erőszak helyzetekben azonnali segítséget nyújt a gyermekeknek. Ha a gyermeket bántják, vagy veszélyben van, egyetlen gombnyomással segítséget hívhat, vagy elküldheti GPS koordinátáit. Az alkalmazás segítségével tanácsot kérhet arra is, mit mondjon, vagy mit tegyen a gyermek, ha erőszak érte, vagy segíteni szeretne valakit, akit erőszak ért.

A HelpAPP mobil alkalmazás segít az erőszakos helyzetek felismerésében, elkerülésében és kezelésében. Az alapvető funkciók mellett (segélyhívó, pánik gomb, helyzetjelzés), az applikációval a gyermekek elsajátíthatják az erőszakmentes megoldási módokat, rátanulhatnak a konfliktusrendezés pozitív technikáira.

Az Unicef gyermekbántalmazás kapcsán készült filmjei: Elrejtőzve; Ha nem harcolsz a gyermekbántalmazás ellen ki fog; A nyomok sosem tűnnek el; Kids say - mely a gyermekek elszólásain keresztül ad támpontot a bántalmazás felismerésére.

*A gyermekek, a fiatalok és a nők elleni erőszakkal szembeni küzdelem: a Daphne III program*<sup>23</sup>

---

<sup>22</sup> [www.unicef.hu](http://www.unicef.hu)

<sup>23</sup> [www.europa.eu](http://www.europa.eu)

Az Európai Parlament és a Tanács az „Alapvető jogok és jogérvényesülés” általános program keretében a 2007–2013 közötti időszakra vonatkozóan a gyermekek, a fiatalok és a nők elleni erőszak megelőzéséről és az azzal szembeni küzdelemről, valamint az áldozatok és veszélyeztetett csoportok védelméről szóló egyedi program.

A program céljai közt megtalálható

- az erőszakhoz kapcsolódó jelenségek és az erőszak által az áldozatokra és a társadalomra gyakorolt hatás (egészségügyi, szociális és gazdasági költségek) tanulmányozása;
- az áldozatok és a veszélyeztetett személyek támogatását célzó programok, valamint az elkövetőket célzó intervenciós programok kidolgozása.
- hogy a különböző európai országokban összegyűjtsék szexuálisan bántalmazott, enyhe értelmi sérült fiatalok és szüleik tapasztalatait. Az angol partner szakértői, a bántalmazott gyermeket nevelő szülők részére információs szóróanyagot készítenek, azzal a céllal, hogy a szülők, gondozók tudják mi a teendő, ha gyermekük bántalmazás áldozatává válik.

A nemzetközi kitekintés alapján is megállapítható, hogy a gyermekekkel szembeni rossz bánásmód megszüntetése nem csak a gyermekekkel kapcsolatba kerülő szakemberek feladata.

A gyermekbántalmazás sok gyermek számára ma is durva realitás.

Tudjuk, hogy a bántalmazás sok esetben megelőzhető, legalábbis ez lenne kívánatos.

Ezzel tartozunk a gyermekeknek!

### **III. számú melléklet: Kortársbántalmazás és a megoldás lehetőségei**

Kortársbántalmazás. A közvélemény számára nem ismeretlen ez a szóösszetétel. Nincs olyan tanév, mikor ne röppentene fel a média egy-egy hírt, hogy valamelyik középiskolában a felsőbb évesek az első évfolyamot kezdőket agresszív módon „csicskáltatták”. A magyar társadalom nagy része az elsősök „szívatásával” kapcsolatban „elfogadást mutat”, de az agresszív viselkedést a gyermekek között is elfogadhatatlannak

tartja. A magyar pedagógusok a társadalmunkhoz hasonlóan viszonyulnak a gyermekek közötti durva viselkedéshez. A TALIS<sup>1</sup> nemzetközi tanárkutató az iskolai rendzavarásokra is kitért. Az európai TALIS átlagértékeinél súlyosabb problémának tartják a hazai tanárok más tanulók megfélemlítését (EU átlag: 33,7%, Magyarország: 46,8%), más tanulók fizikai bántalmazását (EU:15,5%; Mo: 35%) is.

A tanulmány rámutat, hogy a magyar pedagógusok jelentősebb mértékű gondnak tartják a rongálást (EU: 25,7%; Mo: 53,5%), sőt magát a vulgáris beszédet is (EU: 33,3%; Mo: 76,9%)<sup>2</sup>.

A gyermekek közötti bántalmazó viselkedésen, azonban ennek ellenére viszonylag könnyen lép tovább a közvélemény, inkább „gyermeki botlásnak”, mint súlyosbodó társadalmi problémának látja. Ennél azonban komolyabb a helyzet. A kortársak közötti bántalmazásos esetek száma néhány év alatt a duplájára nőtt Magyarországon is.<sup>3</sup> Egy vidéki megyeszékhelyen készített vizsgálat szerint a pedagógusok 70%-a gondolja úgy, hogy növekedett az iskolai agresszió mértéke.<sup>4</sup>

Az iskolai bántalmazás veszélyével kapcsolatban a columbiai brutális vérengzés rázta fel a világot.<sup>5</sup> Két őrző diák 1999. szeptember 20-án 15 társukat és egy pedagógust lőtt le (köztük magukat is), és 23 diáktársuk került súlyos sérülésekkel kórházba.

2007. április 16-án azonban ez a borzalmas „rekord” is megdőlt, Virginiában egy diák 32 társa életét oltotta ki.<sup>6</sup>

Számos gyermekbántalmazással foglalkozó szakirodalom nem, vagy csak érintőlegesen foglalkozott a kortárs csoportok közötti bántalmazásokkal. Készültek azonban itthon is olyan komoly szakmai anyagok, amelyek nem lettek általánosan ismertek, mert csak a kortársbántalmazás megoldásában dolgozó szűk csoportok használták őket. Skandináviában azonban Dan Olweus 25 évig(!) kutatta a témát, jelenleg is leginkább az ő munkásságára támaszkodnak<sup>7</sup> a témával foglalkozó szakemberek. A mobbing és a bullying kifejezések kezdenek ismertté válni és felismerték azt is, hogy milyen megoldási módok lehetségesek a gyermekek közötti agresszív viselkedés megváltoztatására.

## **Mi áll a kortársbántalmazó magatartás hátterében?**

A téma kutatói több szálon kezdték a vizsgálatokat. Abban az egyben valamennyien egyet értenek, hogy a kortársbántalmazó agresszív viselkedés összetett hátterű. Nem lehet egy-egy személyt, szülőt, pedagógust vagy intézményt felelőssé tenni.

Eliot Aronson a columbiai tragédia oki hátterét vizsgálva mutat rá számtalan tényezőre, így az elkövetők jellemére, a média hatásaira, a kamaszkori ideálokra, a tanulócsoporthoz (osztály) értékrendszerére, kapcsolati hálójára, a kommunikációra és az érzelmi intelligenciára.

A *jellemek vizsgálata* alapján így például kimutatta, hogy azok a gyermekek, akik tanulmányaikban átlagtól eltérőek (le- és felfelé egyaránt), gyakrabban előfordul, hogy korábban pszichiátriai kezelés alatt álltak, osztálytársaikkal nehezebben jönnek ki, esetleg bűncselekményt is elkövettek korábban, s emellett személyiségükkel, magatartásukkal kamaszkorban is a szülőknek való teljes megfelelésre törekszenek, jóval nagyobb veszélynek vannak kitéve, hogy agresszorrá váljanak. Érdeemes megfigyelni, hogy az igazi agresszor gyermekek általában nem a közösség peremén állnak, azonban az osztályközösségben nem érik el az átlagos szintet.

Dr. Földes Petra tanulmányában kitér arra, hogy amíg az alacsonyabb szocioökonómiai státuszú családokból származók a csoportjuk legnyugodtabbjai a gimnáziumban, a magasabban iskolázott szülők szakiskolákba került gyermekei az aluliskolázott rétegből származó tanulók közé kerülve, csoportjuk legagresszívabbjai lesznek.<sup>8</sup> Az átlagnál magasabban iskolázott, gyermekét egyedül nevelő anya gyermeke nagyobb eséllyel válik agresszívvá, mint társai.

Egy magyar tanulmány felhívja a figyelmet arra az elkövető-áldozat típusra, akik a leginkább veszélyeztetettek. Ők azok, akik az iskolai negatív élmények mellett komoly pszichoszomatikus tüneteket is mutatnak, gyakori fáradtság, levertség miatt elkülönülnek társaiktól. Az egészségi panaszai szignifikánsan kapcsolatban állnak iskolai kortársbántalmazásban való érintettségükkel.<sup>9</sup> Ez semmiképpen nem tekinthető alacsony számnak, a tanulmány szerint minden 10. diák elkövető és áldozat is egyszerre.

Köztudomású, hogy a bántalmazottból könnyebben válik bántalmazó. Bántalmazott gyermek azonban a társadalom bármely társadalmi rétegből kikerülhet. Amíg azonban az iskolázatlanabb réteg gyermekei inkább a fizikai bántalmazást, addig az értelmiségi családban a sokszor sokkal kegyetlenebb érzelmi bántalmazást „tanulják meg”.<sup>10</sup>

A *média hatását* a bántalmazóvá, agresszívvé válás vonatkozásában többféleképpen vizsgálják. Aronson álláspontja szerint azonban nem a gyilkosságok végignézése okozza a legnagyobb feszültséget a gyermekekben, hanem a kinetikus részvétel (aktív részvétel agresszív videojátékokban).

Külön fejezetet érdemelne az internet és kortársbántalmazás témaköre is. A gyermekek már amellet, hogy személyes adataikat, ismerőseik adatait nyilvánossá teszik a világhálón, a kortársbántalmazás legdurvább formáit tudják elkövetni a fotók és személyes levelezések mindenki által olvashatóvá, megtekinthetővé tételével. A „Gyermekek a Világhálón Szervezet” feladatának tekinti, hogy a gyermekeket felkészítse, megtanítsa az internet veszélyeire. 1999 óta több program is indult, két nagy nemzetközi szervezet is alakult, hogy egyre szélesebb körben ismertessék a kiskorúakra leselkedő internetes veszélyeket. (INSAFE, eNACSO). A Kék Vonal Alapítvány mindkét szervezet tagja. 2007-ben indították a „Biztonsági övvel az infosztrádán” programjukat, mellyel a kistelepusléseken élő gyermekeket is elérték és felkészítették.

A *serdülőkori fiziológiai változások* szintén befolyásolják az agresszív viselkedés kialakulását a kamaszoknál. A fiúknál a tesztoszteronszint tizennyolcszorosára nő ebben az életszakaszban, és mindez szintén nem hagyható figyelmen kívül az agresszív viselkedés háttérvizsgálatánál. A *kamaszkori ideálokat* gyakran a férfias hősök, Schwarzenegger, John Wayne és társaik testesítik meg. A fiúk a társadalom által közvetített férfias elvárásoknak ebben a korban különösen igyekeznek megfelelni. A „mutasd meg neki, a törj nagyra, csak semmi nyavalygás és a légy kemény, mint a kőszikla” – kétségtelenül nem az egymással való toleranciára helyezi a hangsúlyt. A

serdülőkor a verbális és testi bántalmazás, a kegyetlenkedés és a megalázások időszaka, írja Kathleen Berger.<sup>11</sup>

Az iskolai zaklatás, jóval szélesebb jelentéstartalmat hordoz az iskolákban, mint azt először gondolnánk. A zaklató, kortársbántalmazó viselkedés a vonatkozó vizsgálatok szerint legelterjedtebb az USA-ban, az Egyesült Királyságban, Ausztráliában és Magyarországon. A szakirodalom általában három megjelenési formába sorolja az iskolai zaklatást.<sup>12</sup>

A *verbális zaklatás* a leggyakoribb, de sokszor a legbántóbb sebet ejti a gyermeki lélekben. A csúfolás évente több száz gyermek öngyilkosságához vezet csak az USA-ban! Egy magyarországi megyeszékhelyen folytatott vizsgálat szerint a pedagógusok 73,2%-a is ezt nevezte meg a leggyakoribb formának.<sup>13</sup>

A *fizikai zaklatás* tényét tartják a diákok a legveszélyesebb, legdurvább bántalmazási formának. Az említett vizsgálat a verekedést (elég gyakori, rendszeres besorolás alapján) 38,1%-ban, míg az egy személyre irányuló diáktárs bántalmazás - tehát nem kölcsönös - formáját 27,1%-a gondolja úgy, hogy szinte rendszeresnek tekinthető.<sup>14</sup> Hasonló, szinte százalékra megegyező egy másik magyar felmérés eredménye, ahol a rendszeresen bántalmazottak száma 5%, míg az alkalmasszerűen - ez havi minimum 2 bántalmazást jelent - 19%-ot bántalmaznak.<sup>15</sup> A két adat együttese alapján szintén a gyermekek több, mint negyedét érinti!

Barbara Coloroso mutat rá arra, hogy az iskolai fizikai bántalmazó szerepet felvállaló gyermekek lépnek felnőtt korukra a legkönnyebben a bűnözés útjára.

James Garbarino szerint „Az emberi lélek számára nincs veszélyesebb az elutasításnál, a kegyetlen bánásmódnál, a szeretethiánynál. Semmi nem ejthet mélyebb sebet.”<sup>16</sup>

Ezért is kegyetlen a zaklató magatartás harmadik formája, a *kapcsolati zaklatás*. Itt diáktársukat lenézik, kizárják a csoportokból, nem hívják meg a közös összejövetelekre, így a cél nem más, mint a bántalmazott önértékelésének tönkretétele.

A bántalmazott gyermekeknek meg lehet tanítani, hogy a zaklatásnak van négy ellenszere:

1. Az önbizalom,
2. a barátságos viselkedés,
3. legalább 1 igaz barát
4. és a jó beilleszkedési képesség.

Ha ez a 4 tényező együtt a személyiség részét képezi, a zaklató „nem talál fogást”, így vele szemben nem is indít támadást. Ennél jobban semmi nem bizonyítja, hogy a zaklató személyiség tulajdonképpen éretlen és komoly pszichológiai, terápiás segítségre szorul.

A serdülőkorral az *iskolai osztályokban megkezdődik a klikkesedés*, a vezető szerepen a sportolók és az iskola egészével kapcsolatban lévő aktív diákok osztoznak. Az osztály értékrendjét ők határozzák meg, ők rajzolják meg a közösség élével felállított, állított rombusz alakzatát is.

Az iskolák a tárgyi tudás elsajátítására, egyre inkább csak az oktatásra helyezik a hangsúlyt, pedig számos kutatás rámutat, hogy az életben való igazi előrejutásra nem az IQ, hanem az érzelmi és interperszonális intelligencia a legfontosabb. Saját érzéseink tudatos felismerése és kezelése, tehát az önmérséklet, együttérzés, az önmagunk motiválásának képességének megtanulása elengedhetetlen ahhoz, hogy később céljainkért kitartóan és odaadással dolgozzunk! <sup>17</sup>Bizonyított tény, hogy az iskolában népszerűtlen gyermekeknek az érzelmi intelligenciája fejletlen. **A megoldás azonban éppen az érzelmi intelligenciához tartozó empátiában rejlik. Az empátia fejleszthető, tanítható!**

A kortársbántalmazás mértékének csökkentésére, megszüntetésére számos megoldási út lehetséges, de alapját valamennyinek az empátia képezi. Az empátia szintjének fejlesztése mellett egy időben kell a gyermekek közti versengést is csökkenteni. Aronson ennek elérésére az úgynevezett mozaik-módszert alkalmazta. Ennek a lényege, hogy a tananyagot kis csapatokban, részletekben dolgoztatta fel, így minden tagra egyforma mértékű feladat és felelősség hárult. A csapat egységesen kapott osztályzatot, így minden tagnak érdeke volt, hogy a másiknak segítséget nyújtson a megfelelő szint eléréséhez.

Az empátia fejlesztése a kortársbántalmazás preventív és megoldó részében, az egyéni és a szélesebb közösség (osztály, illetve az iskola diákjai) érzékenyítésében és krízisének megszüntetésében egyaránt elengedhetetlen. Az empátiás készség fejlesztése azonban önmagában nem jelenti a megoldást. Az ún. resztoratív konfliktuskezelő módszerekkel együtt alkalmazva hosszú távú és hatékony eredmény érhető el a kortársbántalmazás verbális (gúnyolódás, fenyegetés, durva hangvétele), a fizikai (ütés, vágás, lefogás, bezárás), a lelki terror (kiközösítés, zsarolás, elutasítás), és a szimbolikus, indirekt bántalmazás (mutogatás, grimaszolás, csicskáztatás, pletyka terjesztése) esetében is.

### **A resztoratív módszer lényege és a resztoratív modellek**

A módszer eredete Új - Zélandig a maori törzsi igazságtétel hagyományáig vezethető vissza. A modern társadalmakban való alkalmazhatóságát az ausztrál és amerikai szakemberek dolgozták ki. A módszer a normasértésre, sérelem okára nem, vagy nem csak büntetéssel reagál, hanem a hangsúly a bocsánatkérésnek, jóvátételnek, kapcsolatok helyreállításának, a felelősség vállalásának, a valódi változás és változtatás igényének, a valódi problémamegoldás kérdéskörének kezelésére irányul.

A közösség tagjának számára lehetőséget ad a rehabilitációra, helyreállítódására (resztoráció). A módszer fontos tényezője, hogy a másik fél, az áldozat/sértett felépülése is gyorsabb és teljesebb. A gyermekek egymás közötti bántalmazásánál ez azért is érdemel különös figyelmet, mert mindkét fél segítségre szorul. A bántalmazott fél, az áldozat, nem csak az őt ért bántalmazástól sérül, hanem az azt követő eljárásoktól is, ún. másodlagos traumatizációt szenved el, másodlagosan traumatizálódik.

Megállapítható, hogy a resztoratív módszerek magukban hordozzák a pozitív végkimenetelt, a bocsánatkérés és a megbocsátás lehetősége mindkét fél lelki egyensúlyát közelebb viszi az ideálhoz. Több energia marad a bántalmazó fél részéről a helyreállító tevékenységre, vállalások elvégzésére.

Ha elsődlegesen az a cél, hogy megvédjük gyermekeinket és megbüntessük az elkövetőket, akkor kevés lehetőség mutatkozik a holisztikus megelőző tevékenységekre.<sup>18</sup>

A resztoratív módszer igazi ereje a viselkedés változtatásában van. A változtatás azonban nem külső nyomásra (retorzió, büntetés), hanem az egyén saját maga belső lelki „nyomása” csökkentésére, önmeggyőzően (is) változtatja meg agresszív magatartását.

Aronson véleménye szerint az ún. kútlezáró modulok (pl. fémdetektorok, motozás) csak rövidre zárnak, hosszú távra azonban semmiképpen sem adnak megoldást. A gyermekek agresszív viselkedésének kezelésére több államban is alkalmazzák a zéró tolerancia elvét. A diák ez alapján azonnali büntetésre és kizárásra számíthat. Vannak gyerekek, akik egyik iskolából a másikba „vándorolnak” agresszív magatartásuk miatt. Azonban több szakirodalmi adat mutat rá arra, hogy a büntetés centrikus, retributív módszerek az iskolai erőszak kezelésében nem hoznak hosszú távú megoldást.<sup>19</sup>

Az alternatív vitarendezésre a legsúlyosabban érintett magyarországi intézményekben kifejezett nyitottság mutatkozik. A vizsgálati programban részt vevő szakiskolák 49%-ban már alkalmazták az egyeztető eljárás beépítését a fegyelmi tárgyalásokba.<sup>20</sup> Ez az adat országos szinten azonban vélhetően alacsonyabb lenne.

### **A resztoratív modellek csoportosítása**

**A szembesítő modellek** célja a bocsánatkérés, a megbocsátás, a jóvátétel.

A *mediáció* az elkövető-áldozat párbeszéde, békítő beszélgetések és megállapodások. Nem más, mint a társadalmi együttélés során kialakult konfliktusok esetén használható moderált beszélgetés, amelyet egy vagy két mediátor végez, közvetít.

**A konferencia modellek** két csoportra oszthatók.

A *családi csoportkonferencián* a család a szakemberekkel (oktatás, gyermekvédelem, egészségügy, életvezetési tanácsadó, családgondozó stb.) közös megoldást keresnek. Ebben az esetben különösen fontos, hogy csak olyan személyek legyenek jelen, akikben a család maximálisan megbízik, javaslataik elfogadására készek. A tréner ebben a formában csak a kereteket adja.

A *resztoratív konferenciát* az adott közösség tagjainak bevonásával a konfliktus rendezésére, a traumák feldolgozására hívják össze. A facilitátor a konferenciát meghatározott protokoll szerint vezeti.

**A transzformatív modellek** célja a közösség építése, az együttélés normáinak kialakítása, a közösségi kohézió erősítése, a sérelmek időbeni rendezése. Itt először úgynevezett *proaktív köröket* hívnak össze a szakemberek, melyek célja a közösség egészével az együttműködést megszilárdító hozzáállás megteremtése. Nem más tehát, mint előkészítő, felkészítő folyamat, amely azonban több lépcsős is lehet.

A *reaktív körök* már az igazi problémamegoldás helyszínei, a konfliktusok, traumák, sérelmek rendezése feldolgozó közös beszélgetésekkel.

### **Egyéb megoldások**

A jóvátételi modellek mellett egyre inkább fontos szerepet kap az elsődleges prevenció az iskolákban, kortárs csoportokban.

Egy másik megoldásként a tanulmány szerzője a fiatalok bírósági tárgyalásokon való részvételét szorgalmazza. A gyermekekkel utána a tárgyalást megbeszélik, mert kiderült, hogy mennyire eltérően ítélték meg a bíróságon látottakat.<sup>21</sup>

Az MFPI keretein belül korábban működő Agressziókezelési Munkacsoport projektjében ez szintén az alkalmazott prevenciók eljárások egyike. A Munkacsoport feladatvállalása a magyarországi kortársbántalmazás megelőzésében meghatározó szerepet játszott. Számos preventív módszert alkalmaztak, munkájukba bevonták a hasonló profilú civil szervezeteket, képzéseket és továbbképzéseket tartottak nem csak kortárssegítőik, hanem pedagógusok és egyéb gyermekekkel foglalkozó szakemberek számára. A gyermekekkel való tevékenységeik közé tartozott a művészeti nevelés, korosztályi agresszióval foglalkozó színházi előadások látogatása, amely egy speciális segítséget nyújtott a magatartászavarokkal, beilleszkedési problémákkal küzdő gyermekeknél és azokon a helyeken, ahol a problémák mielőbbi rendezésére volt szükség.

A kortárssegítők részére különböző célcsoportú képzéseket szerveztek. A szenvedélybetegségek megelőzése, mediátor és a fiatal segítők részére szervezett drog prevenciós munkára való felkészítés gyermekotthonokban élő gyermekek számára az Agressziókezelési Munkacsoport tevékenységének egyik meghatározó irányvonalát mutatták. A szülőket és pedagógusokat szólítják meg a korosztályi agresszió kezelésére és megelőzésére létrehozott weboldal működtetésével is. ([budapestedu.hu/iskolai-agressziokezelo](http://budapestedu.hu/iskolai-agressziokezelo)) Az Agressziókezelési Munkacsoport által készített *Kölcsönhatások* című könyv pedig a téma hazai irodalmának alapműveként tekinthető.

Látható, hogy egyre inkább azok a komplex fejlesztési programok nyernek teret, amelyeket erre szakosodott szervezetek és erre speciálisan kiképzett szakemberek végeznek az iskolákban, ha kell a resztoratív technikák alkalmazása mellett. Ennek sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint az a felmérés 72 iskolában, amely a pedagógusokkal a gyermekek komplex fejlesztési programokban való részvétele után készült. A 72 iskola egybehangzó pozitív változásokról számolt be és ugyancsak valamennyi továbbra is igényelte a jövőbeni együttműködést! <sup>22</sup>

A megelőző munkában azonban fontos szerep jut magának az iskolának is. A pedagógusok figyelmének ki kell terjednie valamennyi tanulóra, észre kell venni a figyelemfelkeltő tüneteket mutató gyermekeket. Az **osztályfőnökök** feladata olyan légkört teremteni az osztályban, amelyben a gyermekek érzik, szabadon beszélhetnek bármiről. A nyitottság és a teljes őszinteség mindkét féltől természetes kell, hogy legyen. Ha pedagógusok és a gyerekek az iskolát védett kikötőnek tekinthetik, ha bizalomra és szeretetteljes meghallgatásra találnak, már nagy veszély nem lehet, hogy kortársbántalmazások rejtve maradnak. <sup>23</sup>

Néhány éve elindult egy úgynevezett **patrónus módszer** az iskolák egy részében. Itt a nevelőtestület egy tagja személyesen foglalkozik a számára kijelölt gyermekkel, akit azonban ő nem tanít. A patronáló feladata, hogy a gyermeket érzelmileg megnyerje, az iskolán belüli konfliktusait igyekezzen rendezni, tanulásának, életvitelének irányítását

végezze, a családdal megismerkedve személyesen is próbáljon hatni a szülőkre a nevelésre való nagyobb odafigyelésre és segítséget nyújtson számukra a megfelelő módszerek kiválasztásában.<sup>24</sup> Hasonlóan fontos szerepet kell betölteni az **ifjúságvédelmi felelősnek** is. Magyarországon ez a munkakör sajnos megszűnt, és ebben a majdhogynem „ex lex” helyzetben még nem alakult ki az sem, hogy ki végzi a jövőben az **iskolai szociális munkát**, így annak kialakítandó protokolljáról jelenleg még beszélni sem lehet. Az ifjúságvédelmi felelősök korábbi képzését évi minimum 6 alkalommal feladatukból adódóan a gyermekjóléti szolgálatok végezték. Fontos lenne azonban, hogy ezt a munkát külső szervezet szakembere végezze, hiszen „kívülállóként” (nem pedagógusként), ha jól végzi a munkáját egy „plusz bizalmat” is kaphat a gyermekektől.

A fentiekből látható, hogy a kortársbántalmazások és az iskolai agresszió kezelése rendkívül összetett munka, ahol számos személynek és számos intézménynek és számos módszernek helye van. A jövőben nincs fontosabb feladat a gyermekek közötti bántalmazások megszüntetése érdekében, mint az, hogy akik segíteni tudnak, megismerjék egymást, és képesek legyenek a rendszeres együttműködésre. Hosszú távú változás csak így érhető el, de ez a munka „jó befektetés”, mert egy elkövetkező, vélhetően humánusabb, érzékenyebb társadalom képét vetítheti előre.

### **Felhasznált irodalom:**

1. Családi jog, 2010/9. 30.p Teaching and Learning az EU 23 országában, 200 iskolájában, 5000 felsős tanárral végzett kutatás
- 2.Családi jog, 2010/9. 29.p. Dr. Földes Péter: Erőszak az iskolában- a normaszegéstől a fegyelmi vétségen át a bűncselekményig
3. Kölcsönhatások, Az iskolai agresszió megelőzésének és kezelésének többszempon-tú megközelítése 17.p. 2010. Budapest
- 4.Albert József-Bálint Bánk-Kalocsai Adrienn: Agresszió Veszprém általános iskoláiban 44.p Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola, Veszprém, 2010.

5. Aronson, Eliot: Columbine után 15.p. ABOVO, Budapest, 2009.
6. Aronson, Eliot: Columbine után 17.p. ABOVO, Budapest, 2009.
7. Krízisintervenció és terápia az áldozatsegítésben- Családi jog, 2010/9. 31.p.
8. Dr. Földes Péter: Erőszak az iskolában- a normaszegéstől a fegyelmi vétségen át a bűncselekményig
9. Együtt a gyermekvédelemben, 2012. május - Zsíros Emese-Örkényi Ágota - Kertész Krisztián- Varnai Dóra: Iskolai kortársbántalmazás és pszichoszomatikus tünetek 1-5.p.
10. Gyermekbántalmazás I., tanulmánygyűjtemény - Kerekasztal beszélgetés a gyermekbántalmazásról, 17.p. Kalendart Kiadó, 1997.
11. Aronson, Eliot: Columbine után 76.p ABOVO, Budapest, 2009.
12. Coloroso, Barbara: Zaklatók, áldozatok, szemlélők: az iskolai erőszak 39.p. Harmat, 2014.
13. Albert József-Bálint Bánk-Kalocsai Adrienn: Agresszió Veszprém általános iskoláiban 44.p. Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola, Veszprém, 2010.
14. Albert József-Bálint Bánk-Kalocsai Adrienn: Agresszió Veszprém általános iskoláiban 44.p Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola, Veszprém, 2010.
15. Együtt a gyermekvédelemben, 2012. május - Zsíros Emese-Örkényi Ágota - Kertész Krisztián- Varnai Dóra: Iskolai kortársbántalmazás és pszichoszomatikus tünetek 1-5.p.
16. Coloroso, Barbara: Zaklatók, áldozatok, szemlélők : az iskolai erőszak 83.p. Harmat, 2014.
17. Aronson, Eliot: Columbine után 15.p - Vekerdy Tamás előszava ABOVO, Budapest, 2009
18. Herczog Mária: Gyermekbántalmazás 22.p. Complex, Budapest, 2007
19. Kölcsönhatások, Az iskolai agresszió megelőzésének és kezelésének többszemponú megközelítése 2010. Budapest 55-64.p.
20. Családi jog, 2010/9. 31.p. Dr. Földes Péter: Erőszak az iskolában- a normaszegéstől a fegyelmi vétségen át a bűncselekményig
21. Együtt a gyermekvédelemben, 2010. szeptember

22. Kölcsönhatások, Az iskolai agresszió megelőzésének és kezelésének többszemponú megközelítése 73-84.p 2010. Budapest
23. Fran Newman: Gyermekek krízishelyzetben Pont Kiadó, Budapest, 2002. 51.p -58.p
24. Gáti Ferenc: Gyermek és ifjúságvédelmi alapismeretek Tankönyvkiadó, Bp. 1989. 38-57.p

#### IV. számú melléklet: Jelzőlapok

##### IV.1. Védőnői esetjelző lap

### VÉDŐNŐI ESETJELZŐ LAP

*rizikótényező/veszélyeztetettség/válsághelyzet esetére*

A jelző Védőnői Szolgáltató iktató száma:.....

A Védőnői Esetjelző lap címzettje (*megnevezése*):.....

Címe: .....

**A gyermek gondviselőjének/törvényes képviselőjének a neve:** .....

Bejelentett lakcíme:.....

Tartózkodási helye, ahol a védőnői gondozást igénybe veszi: .....

Elérhetősége: telefonon: ..... ; e-mailen: .....

**A gyermek neve:** .....

Születési helye ..... ideje: .....

Anyja neve: .....

TAJ:.....

#### Még érintett gyermekek:

Gyermek neve	Anyja neve	Születési helye, ideje	TAJ

**Még érintett családtagok** (*felsorolása*): .....

.....  
**A válsághelyzetben levő várandós anya neve:**.....

Születési helye ..... ideje: .....

Bejelentett lakcíme:.....

Tartózkodási helye: .....

Telefonon történő elérhetősége: .....

A szülés várható időpontja: .....

**A jelző intézmény megnevezése:**.....

**A jelző védőnő neve:** .....

Címe (*tanácsadó címe*): .....

Telefonszáma: .....

e-mail címe: .....

**A jelzés fő indoka (csak egyet karikázzon be!):** 1. Anyagi; 2. Gyermeknevelési; 3.

Családi konfliktus; 4. Szülők/gondviselő vagy a család életvitele; 5. Szülői/gondviselői

elhanyagolás; 6. Családon belüli bántalmazás; 7. Fogyatékoság, retardáció; 8.

Szenvedélybetegség(ek); 9. Várandós anya szociális válsághelyzete

**A jelző észlelésének, véleményének rövid összefoglalása a rizikótényezők, veszélyeztető okok, problémák feltárása, mérlegelése, értékelése alapján (jelzést megalapozó indoklás):** .....

.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....

**Az észlelés időpontja:** .....

**A jelző által a rizikó/veszélyeztetettség/válsághelyzet megszüntetése érdekében végzett tevékenység, megtett intézkedés, egyéb észrevétel leírása:** .....

.....

.....  
.....  
.....

**Történ-e már jelzés ebben az esetben** (kinek, mikor, hogyan)?  nem  igen

Ha igen: a címzett szervezett/fogadó megnevezése: .....

A jelzés módja:  Telefonon  Írásban

Egyéb (éspedig).....

A jelzés ideje: .....év ..... hó ..... nap; óra .....perc .....

**Milyen eredményt vár a jelzés megtételétől?** .....

.....  
.....  
.....  
.....  
.....

Kelt: .....

PH. ....

védőnő aláírása

9 számjegyű ágazati azonosító (ÁNTSZ) .....

#### IV.2/a. Esetjelző lap minta - oktatási intézmény esetén

### Jelzőlap köznevelési, napközbeni ellátást nyújtó intézmények, szolgáltatók számára

Jelzést tevő intézmény neve, elérhetőségei:	
Jelzésért felelős személy neve, munkaköri beosztása:	

A gyermek adatai:

Név:	
Lakcím:	
Születési idő:	
Anyja neve:	
Gondviselő neve:	

#### Bántalmazás, veszélyeztetés észlelt tünetei *(X-el jelölve az észlelt tüneteket)*

<b>Elhanyagolás, bántalmazás gyanúját felvető szülői magatartás:</b> <input type="checkbox"/> italos, drogos állapot, kontrollálatlan magatartás, <input type="checkbox"/> türelmetlen, agresszív szülő, a gyermeket indokolatlanul rossznak, butának,	<b>A gyermeknél észlelhető általános viselkedési gyanújelek:</b> <input type="checkbox"/> kifejezéstelen arc, üres tekintet, szemkontaktus hiánya, <input type="checkbox"/> autóagresszivitás pl. hajtépés, <input type="checkbox"/> megretten váratlan érintéskor,
--	--

<p>ügyetlennek, kifejezetten tehernek stb. tartja,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li><input type="checkbox"/> apatikus, gyermekével szemkontaktust nem tartó szülő,</li> <li><input type="checkbox"/> túlaggódó, (indokolatlanul) gyakran orvoshoz forduló szülő,</li> <li><input type="checkbox"/> a sérülés nem egyeztethető össze az előadott történettel,</li> <li><input type="checkbox"/> a gyermek a sérülésről másképp számol be, mint a szülő,</li> <li><input type="checkbox"/> nevelési tanácsok elutasítása, hátrítása,</li> <li><input type="checkbox"/> betegség, aggasztó tünetek esetén orvosi vizsgálat elmulasztása,</li> <li><input type="checkbox"/> nagy változás a szülő viselkedésében a különböző találkozások során.</li> </ul>	<p>simogatáskor elrántja a fejét, fél a fizikai érintéstől,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li><input type="checkbox"/> feltűnően készséges, túlságosan alázatos, engedékeny viselkedés,</li> <li><input type="checkbox"/> túlságosan éber, vibráló, válogatás nélkül figyelmet követelő,</li> <li><input type="checkbox"/> szokatlanul félénk, riadt, túlérzékeny,</li> <li><input type="checkbox"/> bizalmatlan, különösen a közel állókkal szemben, fél a szülőtől,</li> <li><input type="checkbox"/> alvászavarok, evészavarok,</li> <li><input type="checkbox"/> regresszív viselkedés,</li> <li><input type="checkbox"/> regulációs zavarok,</li> <li><input type="checkbox"/> enuresis, encopresis,</li> <li><input type="checkbox"/> pszichoszomatikus tünetek,</li> <li><input type="checkbox"/> gyermekközösségben kapcsolatteremtési problémák, passzivitás, izolálódás vagy agresszivitás,</li> <li><input type="checkbox"/> megváltozott gyermeki magatartás, beállítódás (pl.: extrovertáltból introvertálttá válik).</li> </ul>
<p><b>Az elhanyagolás testi gyanújelei a gyermeknél:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li><input type="checkbox"/> alultápláltság, leromlott fizikai-lelki állapot,</li> <li><input type="checkbox"/> piszkos, az időjárási viszonyoknak nem megfelelő ruházat,</li> </ul>	<p><b>Fizikai bántalmazásra utaló testi gyanújelek/jelek a gyermeknél:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li><input type="checkbox"/> a bántalmazás látható jelei, fojtogatás, verés nyomai,</li> <li><input type="checkbox"/> nem baleseti jellegű sérülések, égés, forrázás nyomai (pl.: szimmetrikus</li> </ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li><input type="checkbox"/> ápolatlan, feltűnően piszkos bőr, elhanyagolt bőrfertőzések, rovarcsípések nyomai, korábbi sérülések hegei,</li> <li><input type="checkbox"/> túl gyakran történik a gyermekkel baleset, sérülés,</li> <li><input type="checkbox"/> ismeretlen eredetű eszméletvesztés,</li> <li><input type="checkbox"/> túl gyakran kerül kórházba.</li> </ul>	<p>forrázás nyomok mindkét farpofán, alsó végtagon),</p> <ul style="list-style-type: none"> <li><input type="checkbox"/> az előzményben korábbi sérülések, többszörös, a gyógyulás különböző stádiumait mutató zúzódások, vérömleny, karmolás,</li> <li><input type="checkbox"/> nem a megszokott helyeken látható a zúzódás (térd, tenyér, könyök, homlok), hanem pl. tarkó, törzs, fül, hajas fejbőr,</li> <li><input type="checkbox"/> ellentmondásos történet a sérülésről (más története van a sérülésről a gyermeknek, mint a szülőnek, vagy a gyerek másként meséli a sérülés körülményeit a különböző találkozásokkor)</li> <li><input type="checkbox"/> a gyermek szinte szó szerint ismétli a szülő történetét a sérülésről,</li> </ul>
<p><b>Fizikai/érzelmi bántalmazás</b></p> <p><b>viselkedésbeli/pszichés gyanújelei a gyermeknél:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li><input type="checkbox"/> iskolai teljesítmény romlása,</li> <li><input type="checkbox"/> izoláció, befelé fordulás,</li> <li><input type="checkbox"/> agresszivitás</li> <li><input type="checkbox"/> depressziós tünetek,</li> <li><input type="checkbox"/> deviáns magatartás, csavargás, elszökés,</li> <li><input type="checkbox"/> drogozás, alkoholizálás</li> </ul>	<p><b>A szexuális bántalmazás jelei/gyanújelei</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li><input type="checkbox"/> a gyermek korához nem illő szexualizált viselkedés, szóhasználat,</li> <li><input type="checkbox"/> nemi aktus eljátszása,</li> <li><input type="checkbox"/> fokozott, az életkornak nem megfelelő érdeklődés a szexualitás iránt,</li> <li><input type="checkbox"/> alhasi fájdalom,</li> <li><input type="checkbox"/> a végbél és a nemi szervek fájdalma, váladékkozása, viszketése,</li> </ul>

<input type="checkbox"/> önagresszió, öngyilkossági kísérlet stb.	<input type="checkbox"/> fájdalmas vizelés, makacs húgyúti fertőzések.
---	--

**Egyéb megállapítások:**

.....

.....

.....

*Nevelési-oktatási intézmény esetén*

**Mulasztott órák száma:** .....-tól .....-ig **összesen** .....

**Ebből igazolt:** ..... **Igazolatlan:** .....

**Eddig megtett intézkedések:**

.....

.....

.....

.....

Dátum:

jelzésért felelős

intézményvezető

#### **IV.2/b. Esetjelző lap minta - oktatási intézmény esetén**

Jelzés tartalmának meghatározása (Pl. oktatási intézmény esetén)

A jelzést küldő intézmény neve, címe:

Az intézmény gyermekvédelmi felelősének neve, elérhetősége:

**Gyermek neve:**

**Születési hely, idő:**

osztálya:...../osztályfőnöke.....

Anyja leánykori neve:

Lakcíme:

TAJ azonosítója:

Gondviselőjének neve:

Gondviselőjének telefonos elérhetősége:

*Szülői felügyeleti joggal egyik szülő, éspedig az..... mindkét szülő rendelkezik,  
a gyermek gyámság alatt van.*

*A gyermek hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, SNI-s tanuló.*

A gyermek házi orvosának neve (amennyiben ismert a jelzést tevő  
számára):.....

A probléma feltárásának időpontja:.....

A feltárt probléma részletezése:

Milyen intézkedéseket hajtottak végre a probléma rendezése érdekében?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Kivel konzultált, és mikor a gyermek ügyével kapcsolatban? (pl. fejlesztőpedagógus, pszichológus, szülő, hozzátartozó, gyámhivatal, iskolarendőr stb..)

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Családlátogatás időpontja, .....

és annak tapasztalatai: (környezet, kapcsolatok, forrásrendszerek, jövedelem)

- A szülő pedagógusokkal való kapcsolattartásának jellemzése:

*Milyen további segítséget tart indokoltnak?*

Ügyintézés, tanácsadás, információnyújtás, gondozásba vétel, közös  
családlátogatás a gyermekjóléti szolgálattal, hatósági intézkedés  
kezdeményezése – vv, id, nv, csf-, szolgáltatás biztosítás -pszichológiai, jogi,  
adomány, mediáció, családterápia, esetkonferencia megszervezése,  
adósságkezelés ..stb.....

- A jelen jelzéshez csatoltak-e osztályfőnök által készített pedagógiai  
véleményt?

igen,

nem,

jelzést követő két héten belül megküldjük a gyermekjóléti szolgálat részére,

Jelezték-e szülő/gondviselő részére, és ha igen, mikor és hogyan azt, hogy  
értesítéssel élnek a gyermekjóléti szolgálat felé?.....

Dátum:

osztályfőnök

igazgató

PH

### IV.3. Jelzőlap – elhanyagolás, bántalmazás esetén

#### JELZŐLAP – bántalmazás, elhanyagolás esetén

**A Gyvt. 17 § (2a) bekezdése alapján a gyermek(ek) bántalmazására, elhanyagolására vonatkozó jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény illetve személy adatait erre irányuló külön kérelem hiányában is zártan kell kezelni.**

**Kérjük, hogy a törvényi rendelkezés betartását szemelőt tartva a jelzőlapot úgy töltsse ki, hogy a jelző személyre/intézményre utaló adatok, információk csak az elkülönített – zártan kezelendő – részen jelenjenek meg. Ezen adatokba csak a gyermekvédelem szakemberei illetve a hatóság nyerhet betekintést.**

A gyermek(ek) neve, tartózkodási helye (továbbá azon adatok, amelyek alapján a gyermek(ek) fellelhetők, beazonosíthatók – pl. anyja neve, TAJ száma): .....

.....

A szülő, gondviselő neve, címe, telefonszáma, elérhetősége: .....

.....

A jelzés oka, az érzékelt probléma leírása: .....

.....

.....

✍

---

#### **Zártan kezelendő adatok!**

Tett-e valamit a jelzést küldő a probléma megoldásának érdekében? Ha igen mit? .....

.....

.....

Milyen megoldást lát szükségesnek a gyermekek számára? .....

.....  
.....  
.....

A jelzést küldő neve/megnevezése és elérhetősége: .....

.....  
.....  
.....

Dátum:

.....

aláírás

#### **IV.4. Eset észlelő lap – visszajelző lap**

Iktató szám: .....

Gyermekjóléti Szolgálat megnevezése:

.....

Címe:

.....

.....

#### **Eset észlelő lap**

Védőnői helyzetértékeléshez is felhasználható

**Gyermek / válsághelyzetű várandós anya (megfelelő aláhúzendó)**

**A gyermek gondviselőjének/törvényes képviselőjének a neve:**

.....

Bejelentett lakcíme:

.....

Tartózkodási helye ahol a védőnői gondozást igénybe veszi:

.....

Telefonon történő elérhetősége:

.....

**A gyermek (ek) neve Anyja neve Születési helye, ideje**

**A válsághelyzetben levő várandós anya neve :**

.....

Születési helye.....

ideje: .....

Bejelentett lakcíme:.....

Tartózkodási helye:

.....

Telefonon történő elérhetősége:

.....

A szülés várható időpontja:.....

**A területileg illetékes védőnő neve :**

.....

Elérhetősége (tanácsadó

címe):.....

Telefonszáma: .....

Iktató szám: .....

Védőnői Szolgálat

megnevezése:.....

Címe:.....

### **Eset visszajelző lap**

A gyermekjóléti szolgálatnak a megtett intézkedésről szóló tájékoztatási

kötelezettségének teljesítéséhez [15/1998. (VI. 30.) NM r.]

**Gyermek neve:**.....

Születés ideje:.....

Lakcíme: .....

**Válsághelyzetben levő várandós anya neve:**

.....

A szülés várható időpontja:

.....

Lakcíme:

.....

**A jelzést tevő neve:**

.....

A jelzés időpontja, módja:

.....

**A jelzés fő indoka** (csak egyet karikázzon be!): 1. Anyagi; 2. Gyermeknevelési; 3.

Családi konfliktus;

4. Szülők vagy a család életvitele; 5. Szülői elhanyagolás; 6. Családon belüli bántalmazás;

7. Fogyatékoság, retardáció ; 8. Szenvedélybetegség(ek) ; 9. Várandós anya szociális

válsághelyzete

**A probléma rövid ismertetése a felmerülő veszélyeztetettségi okok leírásával:**

.....

.....

.....

.....

**Az észlelés időpontja:**

.....

**Eddig megtett intézkedések, egyéb észrevétel:**

.....

.....

.....

.....

**Telefonos értesítés:**

Nem történt

Történt: .....év..... hó..... nap; .....

óra.....perc

Fogadó fél neve:

.....

A veszélyeztetettség azonnali beavatkozást igényel, ezért a gyermekjóléti szolgálat

értesítésével egy időben szükséges volt a

gyámhatóság, ill. a rendőrség értesítésére is. (Aláhúzással jelölje a megfelelő t!)

Kelt: .....

PH. ....

védőnő aláírása

alap nyilvántartási száma: .....

**Az esetgazda neve:**

.....

Elérhetősége (címe):

.....

Telefonszáma: :

.....

**A jelzés fogadásának dátuma:**

.....

**A szociális szakember részéről a jelzés hatására eddig megtett intézkedés(ek):**

.....

.....

.....

**A helyzet jelenlegi állása, további javaslatok :**

.....

.....

.....

.....

Kelt: .....

.....

PH. gyermek jóléti szolgálat szakemberének aláírása

#### **IV.5. Adatlap – rendőrségi intézkedéshez kapcsolódóan**

Tárgy: Adatlap a  
Gyermekjóléti Szolgálat  
vezetőjének Hiv. szám: Üi.:  
Tel.:

Szám: /...../2014. bü.

*(13. A család-, gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok körében a körzeti megbízotti állománynak:*

- a) törekednie kell a családon belüli erőszak körébe tartozó látens jogsértések csökkentésére oly módon, hogy az általa ismert családon belüli erőszak áldozataival felveszi a kapcsolatot, tájékoztatja őket a rendelkezésre álló jogi és szociális lehetőségekről, valamint a segítő szervezetek és intézmények elérhetőségeiről;*
- b) a tudomására jutott, kiskorú veszélyeztetettségére vonatkozó információkról haladéktalanul köteles jelzést adni (rövid úton, szóban, illetve a jelen utasítás 1. számú mellékletében foglalt adatlap megküldésével) a gyermekjóléti szolgálat felé;*
- c) folyamatos munkakapcsolatot kell tartania a helyi gyermekjóléti és családsegítő szolgálat munkatársaival és - szükség esetén - mindazon intézményekkel, amelyek a család védelmére hívatottak*

*32/2007 OT26. ORFK utasítás 1. számú melléklete)*

#### **Gyermekjóléti Szolgálat Vezetőjének!**

#### **ADATLAP**

Értesítem, hogy intézkedésem (eljárásom) során a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) 5.§ n) pontjában meghatározottak szerint kiskorú veszélyeztetettségét állapítottam meg, ezért a Gyvt. 17.§ 2 bekezdésének a) pontja alapján a következőkről tájékoztatom.

A veszélyeztetett kiskorú neve :

születési hely, idő :

anyja neve :

állampolgársága :

lakóhelye :

Milyen magatartás, mulasztás, vagy körülmény okozza (okozta) a kiskorú veszélyeztetettségét?

Miben nyilvánul meg a veszélyeztetettség?

Ha a veszélyeztetettséget egy konkrét esemény (családi veszekedés) idézte elő, melynek kapcsán rendőri intézkedés történt:

a bejelentés ideje : ...

a bejelentő neve, lakcíme, telefonszáma : ...

az esemény helyszíne, ideje :

az intézkedés alá vont személy(ek) neve :

lakcíme :

A veszélyeztetett kiskorú kapcsolata az intézkedés alá vont személlyel: ...

Előzményi információk a korábban előfordult, hasonló esetekről: ...

Az esemény rövid történeti tényállása:

Eljárás indult ..... ellen, aki ..... büntetést követte el.

Került-e sor ideiglenes hatályú elhelyezésre? *(ha igen, az elrendelő határozat egy példányát az adatlaphoz mellékelni kell)*

Került-e sor hatósági eljárás kezdeményezésére a gyámhatóságnál? *(ha igen, az átirat egy példányát az adatlaphoz mellékelni kell)*

Budapest, 2014. .... óra ... perc

...

*(Az adatlapot haladéktalanul ki kell tölteni és el kell küldeni, ha a kiskorú veszélyeztetettsége a Rendőrség tudomására jut. A másodpéldányt az ügyiratban kell elhelyezni.)*

*Kiskorú veszélyeztetettsége: minden olyan, magatartás, mulasztás, vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a kiskorú testi, értelmi, érzelmi, vagy erkölcsi*

*fejlődését gátolja, vagy akadályozza [Gyvt. 5.§ n) pontja], például a szülővel való kapcsolattartás megakadályozása, bántalmazás a kiskorú jelenlétében, érzelmi zsarolás, lelki terror, stb.*

*A családon belüli erőszak ténye minden esetben megalapozza a kiskorú veszélyeztetettségét, függetlenül attól, hogy a kiskorú sérelmére követték-e el.)*